

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ОДЕСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»
МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ОДЕСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»
МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Кваліфікаційна наукова праця
на правах рукопису

МЕДЛОВСЬКА НАТАЛІЯ ВІКТОРІВНА

УДК 35:353:332.1

ДИСЕРТАЦІЯ

**МЕХАНІЗМИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ
СТІЙКИМ ЗБАЛАНСОВАНИМ РОЗВИТКОМ РЕГІОНІВ
У ПЕРІОД ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ**

Спеціальність 281 – Публічне управління та адміністрування
Галузь знань 28 – Публічне управління та адміністрування

Подається на здобуття наукового ступеня доктора філософії

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей,
результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

_____ Н.В.МЕДЛОВСЬКА

Науковий керівник – КРАСНОСТАНОВА НАТАЛІЯ ЕДУАРДІВНА, кандидат
економічних наук, доцент

ОДЕСА – 2025

АНОТАЦІЯ

Медловська Н.В. Механізми державного управління стійким збалансованим розвитком регіонів у період повоєнного відновлення України. – Кваліфікаційна наукова праця та правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 281 – Публічне управління та адміністрування. – Національний університет «Одеська політехніка», МОН України, Одеса, 2025.

Дисертація присвячена дослідженню механізмів державного управління стійким збалансованим розвитком регіонів у період повоєнного відновлення України.

У вступі до дисертації обґрунтовано актуальність дослідження, сформульовано мету і завдання дослідження, визначено об'єкт, предмет і методи дослідження, зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Розкрито наукове та практичне значення дослідження. Наведено особистий внесок здобувача, апробацію результатів дисертації та публікації.

Перший розділ присвячено теоретико-методологічним засадам дослідження механізмів державного управління стійким збалансованим розвитком регіонів України. Проаналізовано понятійно-термінологічний апарат дослідження, зокрема такі поняття: «регіон», «стійкість», «стійкий розвиток», «державне управління», «механізми державного управління», «механізми державного управління регіональним розвитком», «механізми державного управління стійким регіональним розвитком». За результатами проведеного аналізу надано уточнені визначення понять. Надано визначення поняття «стійкий збалансований розвиток регіону».

Розглянуто фактори регіональної стійкості – економічну, політичну, соціальну, екологічну, безпекову, фінансову. Проведено аналіз наукових підходів до дослідження механізмів державного управління стійким збалансованим розвитком регіонів: теоретичні підходи, емпіричні дослідження, компаративний аналіз, концептуальні моделі.

Узагальнено теоретичні підходи до обґрунтування змісту механізмів державного управління стійким збалансованим розвитком регіонів України: концепція політичного федералізму, теорія регіональної економіки, теорія управління регіональним розвитком, теорія регіонального управління. Дані підходи використовують для аналізу та розв'язання проблем стійкості та збалансованості розвитку регіонів.

Досліджено інструменти та заходи, які спрямовані на забезпечення стійкого збалансованого розвитку регіонів України: регіональне планування, фінансове забезпечення, децентралізація влади, розвиток інфраструктури, підтримка підприємництва, розвиток людського капіталу, міжрегіональне співробітництво. Доведено, що вказані інструменти та заходи відіграють важливу роль у забезпеченні стійкого розвитку регіонів України та сприяють їх збалансованому прогресу, зменшенню внутрішньої нерівності та підвищенню рівня якості життя населення.

Проаналізовано організаційні та методичні принципи, в яких реалізуються сутність та зміст державного регулювання розвитку регіону: історизму, єдності регіональної політики суспільства та господарського будівництва, пріоритетності, варіативності, пропорційності забезпечення фінансовими ресурсами за рівнями адміністративно-територіальної ієрархії та розширення фінансово-економічної самостійності територіальних одиниць нижчого рівня, синхронізації дій, субсидіарності, програмування, конкурентності.

Уточнено, що стійкий збалансований розвиток регіонів передбачає, що наявний в регіоні соціально-економічний потенціал визначає стан розвитку економіки, можливості її розвитку в майбутньому, забезпечити необхідні умови для досягнення відповідного рівня життя населення регіону.

Визначено, що теоретико-методологічні засади дослідження механізмів державного управління стійким збалансованим розвитком регіонів України базуються на таких принципах та підходах як теорія розвитку регіону, теорія державного управління, концепція стійкого розвитку. Врахування даних

принципів та підходів сприяє досягненню стійкого збалансованого розвитку регіонів.

У другому розділі розглянуто особливості функціонування та ефективність механізмів державного управління стійким збалансованим розвитком регіонів України. Запропоновано стратегічні орієнтири функціонування механізмів державного управління стійким збалансованим розвитком регіонів України: розробка та впровадження Концепції стійкого збалансованого розвитку регіонів України, координація діяльності регіональних органів влади, забезпечення доступу до фінансових ресурсів, підтримка інновацій та розвитку підприємництва, залучення громадськості та громадських організацій, моніторинг та оцінка результативності. Вказані орієнтири допоможуть запровадити ефективні механізми для забезпечення стійкого збалансованого розвитку регіонів.

Проведено аналіз факторів відновлення економічної стійкості в регіоні в період дії правового режиму воєнного стану: розробка планів економічної реструктуризації, забезпечення основних потреб населення, створення нових можливостей зайнятості, залучення міжнародної спільноти, розвиток торгівлі та інвестицій. Визначено ключові кроки, які передбачає відновлення економічної стабільності в регіоні в період дії правового режиму воєнного стану. Проаналізовано основні етапи бюджетного процесу в умовах дії правового режиму воєнного стану: мобілізація ресурсів, перерозподіл бюджетних асигнувань, контроль та відповідальність, планування та прогнозування, запобігання корупції. Вказані етапи забезпечують ефективне управління бюджетним процесом в період дії правового режиму воєнного стану. Проведено аналіз основних нормативно-правових актів, які складають нормативно-правовий механізм державного управління стійким збалансованим розвитком регіонів України. Виділено основні проблеми розвитку регіонів України: економічні, демографічні, соціальні, екологічні.

Досліджено закордонний досвід стійкого розвитку регіонів на прикладі таких країн як Сполучені Штати Америки, Німеччина, Канада, Австралія,

Європейський Союз. Розглянуто досвід повоєнного відновлення країн Західних Балкан. Обґрунтовано, що імплементація закордонного досвіду розвитку регіонів та повоєнного відновлення може допомогти Україні знайти оптимальні шляхи відновлення та розвитку, сприяючи економічному та соціальному підйому.

Доведено, що використання інновацій в регіоні має великий потенціал для стійкого збалансованого розвитку, може сприяти підвищенню рівня економіки, покращенню рівня життя населення, забезпеченню стабільності, збалансованості та залучення інвестицій. Обґрунтовано, що інновації сприяють підвищенню конкурентоспроможності регіону, ефективності та розвитку нових секторів економіки. Запропоновано способи ефективного розвитку регіонів: розвиток інфраструктури, економічна диверсифікація, інвестиції в освіту, інновації та технології, співпраця та партнерство.

У третьому розділі запропоновано шляхи удосконалення механізмів державного управління стійким збалансованим розвитком регіонів в умовах дії правового режиму воєнного стану в Україні: впровадження систем реагування на надзвичайні ситуації та управління; розробка планів на випадок надзвичайних ситуацій для захисту критичної інфраструктури та управління ресурсами; надання підтримки та ресурсів підприємствам і громадам у постраждалих регіонах; взаємодія з місцевою владою, організаціями громадянського суспільства та міжнародними партнерами.

Обґрунтовано, що управління розвитком регіонів в період дії правового режиму воєнного стану є складним завданням, яке вимагає детального аналізу, координації дій та ефективного управління.

Визначено принципи забезпечення ефективного управління розвитком регіонів в період дії правового режиму воєнного стану: координація дій між військовими, зокрема військовими адміністраціями, та цивільними органами влади; реалізація заходів щодо забезпечення безпеки на території регіону; розвиток інфраструктури та економіки регіону; забезпечення доступності соціальних послуг; взаємодія з міжнародними організаціями.

Доведено, що інноваційний розвиток інфраструктури – це важливий фактор для створення сприятливих умов для розвитку інноваційних технологій. Він сприяє залученню інвестицій, співпраці між науковими установами та промисловими підприємствами, обміну знаннями та технологіями, а також покращенню якості життя населення.

Обґрунтовано етапи забезпечення комплексного розвитку інфраструктури: оцінка потреб і планування; пріоритезація інвестицій; розробка та реалізація проєкту; моніторинг та оцінка; технічне обслуговування та стабільність.

Визначено, що розвиток інфраструктури регіону є важливим завданням для досягнення економічного зростання і поліпшення якості життя населення. З'ясовано, що ефективне використання ресурсного потенціалу регіону є ключовим фактором для його стійкого збалансованого розвитку регіонів та підвищення життєвого рівня населення. Уточнено, що розвиток інфраструктури має відповідати пріоритетним напрямам економічного та соціального розвитку регіонів. Надано визначення поняття «збалансований розвиток інфраструктури регіону».

Запропоновано напрями досягнення стійкого збалансованого розвитку регіонів в період повоєнного відновлення України: розробка стратегій регіонального розвитку; децентралізація влади; інвестиції в інфраструктуру; підтримка малих і середніх підприємств; сприяння інноваціям і технологіям.

Розроблено проєкт Концепції стійкого збалансованого розвитку регіонів України. Визначено принципи побудови Концепції, процес розробки, основні етапи розробки, основні етапи впровадження та структуру Концепції. Обґрунтовано доцільність практичного застосування Концепції стійкого збалансованого розвитку регіонів України.

Узагальнено, що розвиток науково-технічного потенціалу регіону є важливим фактором для економічного, соціального та технологічного прогресу. Уточнено, що розвиток людського капіталу регіону є важливим фактором економічного зростання та підвищення життєвого рівня населення.

Наукові результати дослідження дали змогу сформулювати висновки та рекомендації, які мають теоретичне та практичне значення.

Ключові слова: регіон, стійкість, стійкий розвиток, стійкий збалансований розвиток, соціально-економічний розвиток, механізми державного управління, механізми державного управління регіональним розвитком, механізми державного управління стійким регіональним розвитком, концепція, інновації, інфраструктура, правовий режим воєнного стану, повоєнне відновлення.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Красностанова Н.Е., Медловська Н.В. Збалансований розвиток інфраструктури регіону. Бізнес Інформ. 2022. № 11. С. 128 – 133.

URL: https://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2022-11_0-pages-128_133.pdf

2. Медловська Н.В. Управління регіональним розвитком в умовах дії воєнного стану. Теоретичні та прикладні питання державотворення. 2023. Випуск 29. С. 286 – 289.

URL: <https://drive.google.com/file/d/1HeqUYZd-TFv8jAgZ5ybOihxs-JABKsQQ/view>

3. Медловська Н.В., Яценко О.В. Теоретичні підходи до обґрунтування змісту механізмів державного управління стійким регіональним розвитком в Україні. Наукові перспективи. 2023. № 10 (40). С. 185 – 199.

URL: perspectives.pp.ua/index.php/np/article/view/7057/7097

4. Красностанова Н.Е., Медловська Н.В. Інновації стійкого розвитку регіонів України. Актуальні питання у сучасній науці. 2023. № 11 (17). С. 354 – 365.

URL: perspectives.pp.ua/index.php/sn/article/view/7317/7358

5. Красностанова Н.Е., Медловська Н.В. Проблемні аспекти відновлення регіонів України в період дії правового режиму воєнного стану та у повоєнний період. Теоретичні та прикладні питання державотворення. 2024. Випуск 31. С. 115 – 123.

URL:

<https://drive.google.com/file/d/1lXEsXcXD1Jjop73XQ2MenQQ4OWNIaEMY/view>

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

1. Медловська Н.В. Ресурсне забезпечення місцевого розвитку. Публічне управління: традиції, інновації, глобальні тренди : матеріали Всеукраїнської наук.-практ. конф. за міжнар. участю (до 25-річчя заснування інституту). 9 жов. 2020 р. Одеса : ОРІДУ НАДУ, 2020. С. 39 – 40.

URL: www.oridu.odessa.ua/9/buk/pua_25.pdf

2. Yatsenko Volodymyr, Artemenko-Didenko Anna, Medlovska Natalia, Dulina Oksana. Formation of information environment and development of the service e-government. Challenges of COVID-19 Pandemics for Economics and Business Administration Conference Proceedings of the XIIth International Conference Globalization and Higher Education in Economics and Business Administration GEBA 2020. pp. 557 – 570.

URL: <https://www.fea.uaic.ro/geba/2020/Volum.pdf>

3. Maiev Andrii, Medlovska Nataliia. Some issues on sustainability of regional development. «Teoria și practica administrării publice», conferință științifico-practică internațională (2021 ; Chișinău). Teoria și practica administrării publice : Materiale ale Conferinței științifico-practice internaționale, 21 mai 2021. comitetul științific: Oleg Balan [et al.] ; comitetul organizatoric: Oleg Balan (președinte) [et al.]. Chișinău : AAP, 2021 (Tipogr. «Print-Caro»). pp. 39 – 42 : fig.

URL: <https://iap.gov.md/images/conferinte/21.5.21/21.5.21.pdf>

4. Медловська Н.В. Огляд досліджень аналітичних центрів у сфері регіонального розвитку в Україні. Публічне управління: традиції, інновації,

глобальні тренди : матеріали Всеукраїнської наук.-практ. конф. за міжнар. участю. 8 жов. 2021 р. Одеса : ОРІДУ НАДУ, 2021. С. 313.

URL: www.oridu.odessa.ua/9/buk/27102021.pdf

5. Medlovska Nataliia. Systematic approach to research in the field of regional development. «Синтезеle investigațiilor doctorale în domeniul științelor politico-administrative și economice», conferință științifico-practică internațională a studenților-doctoranzi (1 ; 2021 ; Chișinău). Materiale ale Conferinței științifico-practice internaționale a studenților-doctoranzi «Синтезеle investigațiilor doctorale în domeniul științelor politico-administrative și economice», 19 noiembrie 2021, colegiul științific: Oleg Balan (președinte) [et al.] ; comitetul organizatoric: Nistor Grozavu (președinte) [et al.]. Chișinău : AAP, 2022. pp. 109 – 111, [6] p. : fig., tab.

URL: <https://iap.gov.md/images/conferinte/19.11.21/19.11.21.pdf>

6. Medlovska Nataliia. Analysis of the problems of regional development using the theory of change. «Contribuția tinerilor cercetători la dezvoltarea administrației publice», conferință științifico-practică internațională (8 ; 2022 ; Chișinău). Contribuția tinerilor cercetători la dezvoltarea administrației publice : Materiale ale Conferinței științifico-practice internaționale, ediția a 8-a, 25 februarie 2022, comitetul organizatoric: Balan Oleg [et al.] ; colegiul redacțional: Popovici Angela [et al.]. Chișinău : AAP, 2022 (Print-Caro). pp. 137 – 140, [7] p. : g., tab.

URL: <https://iap.gov.md/images/conferinte/25.2.22.pdf>

7. Медловська Н.В. Забезпечення стійкості регіонального розвитку в умовах воєнного стану. Сучасний менеджмент : моделі, стратегії, технології : матеріали XXIII Всеукр. щоріч. студент. наук.-практ. конф. за міжнарод. участю. 28 квіт. 2022 р. Одеса : НУ «Одеська політехніка», 2022. С. 104 – 105.

URL:

https://op.edu.ua/sites/default/files/publicFiles/studolympconf/xxiii_konferenciya_suchasnyy_menedzhment_modeli_strategiyi_tehnologiyi_2022.pdf

8. Медловська Н.В. Забезпечення функціонування основних складових регіональної інфраструктури в умовах воєнного стану. Публічне управління в Україні: історія державотворення, виклики та перспективи [Електронний

ресурс] : матеріали XIII наук. Інтернет-конф. за міжнар. участю для аспірантів та докторантів, 27 трав. 2022 р. Одеса : Навчально-науковий інститут публічної служби та управління Національного університету «Одеська політехніка», 2022. С. 93 – 96.

URL:

https://op.edu.ua/sites/default/files/publicFiles/studolympconf/materialy_naukovoyi_internet-konferenciyi_za_mizhnarodnoyu_uchastyu_dlya_aspirantiv_ta_doktorantiv.pdf

9. Красностанова Наталія, Медловська Наталія. Стійкий розвиток промисловості в контексті виникнення передумов кризових явищ. The 13th International scientific and practical conference «Implementation of modern technologies in science» (December 20 – 23, 2022) Varna, Bulgaria. International Science Group. 2022. pp. 100 – 103.

URL: <https://isg-konf.com/wp-content/uploads/2022/12/Implementation-of-modern-technologies-in-science.pdf>

10. Nataliia Medlovska. Post-war recovery and development of the regions: European experience for Ukraine. Financial and monetary policies for fostering European integration proceedings of the Euconomics international conference. Alexandru Ioan Cuza University of Iasi, Faculty of Economics and Business Administration, 30 March – 1 April 2023, pp. 155 – 161.

URL: economics.uaic.ro/wp-content/uploads/2023/11/EUCONOMICS_Proceedings_2023.pdf

11. Медловська Н.В. Сталий розвиток та повоєнне відновлення регіонів. Сучасний менеджмент : моделі, стратегії, технології : матеріали XXIV Всеукр. щоріч. студент. наук.-практ. конф. за міжнарод. участю. 27 квіт. 2023 р. Одеса : Одеська політехніка. 2023. С. 145 – 146.

URL: <https://op.edu.ua/sites/default/files/publicFiles/studolympconf/zbirka-2023-04-27.pdf>

12. Медловська Н.В. Виклики менеджменту в умовах дії правового режиму воєнного стану та шляхи їх подолання. Забезпечення стійкості системи

публічної влади та управління в умовах спеціальних адміністративно-правових режимів та відновлення України : матеріали Міжнар. наук.наук.-практ. конф. 17 травня 2024 р. Одеса : Одеська політехніка. 2024. С. 599 – 602.

URL:

https://op.edu.ua/sites/default/files/publicFiles/studolympconf/zabezpechennya_stiykosti_systemy_publichnoyi_vlady.pdf

Наукові праці, які додатково відображають наукові результати дисертації:

1. Красностанова Н.Е., Медловська Н.В. Стійкий розвиток організацій та цифрові двійники. Науковий погляд: економіка та управління. 2023. № 1 (81). С. 64–69.

URL: www.scientificview.umsf.in.ua/archive/2023/1_81_2023/10.pdf

ABSTRACT

Medlovska N.V. Mechanisms of public management of sustainable balanced development of regions during the post-war reconstruction of Ukraine. – Qualification scientific work and manuscript rights.

Dissertation for the degree of Doctor of Philosophy in specialty 281 – Public management and administration. – National University "Odesa Polytechnic", Ministry of Education and Science of Ukraine, Odesa, 2025.

The dissertation is devoted to the study of mechanisms of state management of sustainable balanced development of regions during the post-war reconstruction of Ukraine.

The introduction to the dissertation substantiates the relevance of the research, formulates the goal and objectives of the research, determines the object, subject and methods of the research, the connection of the work with scientific programs, plans, topics. The scientific and practical significance of the research is revealed. The

personal contribution of the applicant, the approval of the results of the dissertation and the publication are given.

The first section is devoted to the theoretical and methodological principles of the study of mechanisms of state management of sustainable balanced development of regions of Ukraine. The conceptual and terminological apparatus of the study is analyzed, in particular the following concepts: "region", "stability", "sustainable development", "state administration", "mechanisms of state management of regional development", "mechanisms of state management of sustainable regional development". According to the results of the analysis, clarified definitions of the concepts are provided. The definition of the concept of "sustainable balanced development of the region" is provided.

Factors of regional stability are considered - economic, political, social, environmental, security, financial. An analysis of scientific approaches to the study of mechanisms of state management of sustainable balanced development of regions is carried out: theoretical approaches, empirical research, comparative analysis, conceptual models.

Theoretical approaches to justifying the content of state management mechanisms for sustainable balanced development of regions of Ukraine are summarized: the concept of political federalism, the theory of regional economy, the theory of regional development management, the theory of regional governance. These approaches are used to analyze and solve the problems of sustainability and balanced development of regions.

The tools and measures aimed at ensuring sustainable balanced development of regions of Ukraine are studied: regional planning, financial provision, decentralization of power, infrastructure development, support for entrepreneurship, development of human capital, interregional cooperation. It is proven that these tools and measures play an important role in ensuring sustainable development of regions of Ukraine and contribute to their balanced progress, reducing internal inequality and improving the quality of life of the population.

The organizational and methodological principles that implement the essence and content of state regulation of regional development are analyzed: historicism, unity of regional policy of society and economic construction, priority, variability, proportionality of provision of financial resources by levels of administrative-territorial hierarchy and expansion of financial and economic independence of lower-level territorial units, synchronization of actions, subsidiarity, programming, competitiveness.

It is specified that sustainable balanced development of regions assumes that the socio-economic potential available in the region determines the state of economic development, the possibilities of its development in the future, and provides the necessary conditions for achieving an appropriate standard of living for the population of the region.

It is determined that the theoretical and methodological foundations of the study of mechanisms of state management of sustainable balanced development of regions of Ukraine are based on such principles and approaches as the theory of regional development, the theory of public administration, the concept of sustainable development. Taking into account these principles and approaches contributes to achieving sustainable balanced development of regions.

The second section examines the features of the functioning and effectiveness of the mechanisms of state management of sustainable balanced development of the regions of Ukraine. Strategic guidelines for the functioning of the mechanisms of state management of sustainable balanced development of the regions of Ukraine are proposed: development and implementation of the Concept of sustainable balanced development of regions, coordination of the activities of regional authorities, ensuring access to financial resources, supporting innovation and entrepreneurship development, involving the public and public organizations, monitoring and assessing effectiveness. These guidelines will help to introduce effective mechanisms to ensure sustainable balanced development of the regions.

An analysis of the factors of restoring economic stability in the region during the period of the legal regime of martial law is carried out: development of economic

restructuring plans, ensuring the basic needs of the population, creating new employment opportunities, involving the international community, developing trade and investment. Key steps that provide for the restoration of economic stability in the region during the period of the legal regime of martial law are identified. The main stages of the budget process under the martial law legal regime are analyzed: resource mobilization, redistribution of budget appropriations, control and responsibility, planning and forecasting, prevention of corruption. The indicated stages ensure effective management of the budget process during the martial law legal regime. The main regulatory and legal acts that constitute the regulatory and legal mechanism of state management of sustainable balanced development of the regions of Ukraine are analyzed. The main problems of the development of the regions of Ukraine are highlighted: economic, demographic, social, environmental.

The foreign experience of sustainable development of regions is studied using the example of such countries as the United States of America, Germany, Canada, Australia, and the European Union. The experience of post-war reconstruction of the Western Balkan countries is considered. It is substantiated that the implementation of foreign experience in the development of regions and post-war reconstruction can help Ukraine find optimal ways of recovery and development, contributing to economic and social recovery.

It is proven that the use of innovations in the region has great potential for sustainable balanced development, can contribute to increasing the level of the economy, improving the standard of living of the population, ensuring stability, balance and attracting investments. It is substantiated that innovations contribute to increasing the competitiveness of the region, efficiency and development of new sectors of the economy. Ways of effective development of regions are proposed: infrastructure development, economic diversification, investment in education, innovations and technologies, cooperation and partnership.

The third section proposes ways to improve the mechanisms of state management of sustainable balanced development of regions under the legal regime of martial law in Ukraine: implementation of emergency response and management

systems; development of emergency plans for the protection of critical infrastructure and resource management; provision of support and resources to enterprises and communities in the affected regions; interaction with local authorities, civil society organizations and international partners.

It is substantiated that the management of regional development during the period of the legal regime of martial law is a complex task that requires detailed analysis, coordination of actions and effective management.

The principles of ensuring effective management of regional development during the period of the legal regime of martial law are determined: coordination of actions between the military, in particular military administrations, and civilian authorities; implementation of measures to ensure security in the territory of the region; development of the infrastructure and economy of the region; ensuring the availability of social services; interaction with international organizations.

It is proven that innovative infrastructure development is an important factor in creating favorable conditions for the development of innovative technologies. It contributes to attracting investments, cooperation between scientific institutions and industrial enterprises, the exchange of knowledge and technologies, as well as improving the quality of life of the population.

The stages of ensuring comprehensive infrastructure development are substantiated: needs assessment and planning; prioritization of investments; project development and implementation; monitoring and evaluation; maintenance and stability.

It is determined that the development of the region's infrastructure is an important task for achieving economic growth and improving the quality of life of the population. It is found out that the effective use of the region's resource potential is a key factor for its sustainable balanced development of regions and increasing the living standards of the population. It is specified that the development of infrastructure should correspond to the priority areas of economic and social development of regions. The definition of the concept of "balanced development of the region's infrastructure" is provided.

The directions for achieving sustainable balanced development of regions during the post-war reconstruction of Ukraine are proposed: development of regional development strategies; decentralization of power; investments in infrastructure; support for small and medium-sized enterprises; promotion of innovations and technologies.

A draft Concept of Sustainable Balanced Development of Regions of Ukraine has been developed. The principles of building the Concept, the development process, the main stages of development, the main stages of implementation and the structure of the Concept have been determined. The feasibility of practical application of the Concept of Sustainable Balanced Development of Regions of Ukraine has been substantiated.

It is summarized that the development of the scientific and technical potential of the region is an important factor for economic, social and technological progress. It is specified that the development of the human capital of the region is an important factor for economic growth and increasing the standard of living of the population.

The scientific results of the study made it possible to form conclusions and recommendations that have theoretical and practical significance.

Keywords: region, sustainability, sustainable development, sustainable balanced development, socio-economic development, mechanisms of state governance, mechanisms of state governance of regional development, mechanisms of state governance of sustainable regional development, concept, innovations, infrastructure, legal regime of martial law, post-war recovery.

LIST OF PUBLISHED PAPERS ON THE TOPICS OF THE DISSERTATION

Papers in which the main scientific results of the dissertation are published:

1. Krasnostanova N.E., Medlovska N.V. Balanced development of the region's infrastructure. Business Inform. 2022. No. 11. P. 128 – 133.

URL: https://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2022-11_0-pages-128_133.pdf

2. Medlovska N.V. Regional development management under martial law. Theoretical and applied issues of state building. 2023. Issue 29. P. 286 – 289.

URL: <https://drive.google.com/file/d/1HeqUYZd-TFv8jAgZ5ybOihxs-JABKsQQ/view>

3. Medlovska N.V., Yatsenko O.V. Theoretical approaches to substantiating the content of state management mechanisms for sustainable regional development in Ukraine. Scientific perspectives. 2023. No. 10 (40). P. 185 – 199.

URL: perspectives.pp.ua/index.php/np/article/view/7057/7097

4. Krasnostanova N.E., Medlovska N.V. Innovations of sustainable development of regions of Ukraine. Current issues in modern science. 2023. No. 11 (17). P. 354 – 365.

URL: perspectives.pp.ua/index.php/sn/article/view/7317/7358

5. Krasnostanova N.E., Medlovska N.V. Problematic aspects of the restoration of regions of Ukraine during the period of the legal regime of martial law and in the post-war period. Theoretical and applied issues of state formation. 2024. Issue 31. P. 115 – 123.

URL:

<https://drive.google.com/file/d/1lXEsXcXD1Jjop73XQ2MenQQ4OWNIaEMY/view>

Papers certifying the approbation of the dissertation materials:

1. Medlovska N.V. Resource provision of local development. Public administration: traditions, innovations, global trends: materials of the All-Ukrainian scientific-practical conference with international participation. (to the 25th anniversary of the founding of the institute). Oct. 9, 2020. Odesa: ORIDU NADU, 2020. Pp. 39 – 40.

URL: www.oridu.odessa.ua/9/buk/pua_25.pdf

2. Yatsenko Volodymyr, Artemenko-Didenko Anna, Medlovska Natalia, Dulina Oksana. Formation of information environment and development of the service e-government. Challenges of COVID-19 Pandemics for Economics and

Business Administration Conference Proceedings of the XIIth International Conference Globalization and Higher Education in Economics and Business Administration GEBA 2020. Pp. 557 – 570.

URL: <https://www.feaa.uaic.ro/geba/2020/Volum.pdf>

3. Maiev Andrii, Medlovska Nataliia. Some issues on sustainability of regional development. «Teoria și practica administrării publice», conferință științifico-practică internațională (2021 ; Chișinău). Teoria și practica administrării publice : Materiale ale Conferinței științifico-practice internaționale, 21 mai 2021, comitetul științific: Oleg Balan [et al.] ; comitetul organizatoric: Oleg Balan (președinte) [et al.]. Chișinău : AAP, 2021 (Tipogr. «Print-Caro»). Pp. 39 – 42 : fig.

URL: <https://iap.gov.md/images/conferinte/21.5.21/21.5.21.pdf>

4. Medlovska N.V. Review of research by think tanks in the field of regional development in Ukraine. Public administration: traditions, innovations, global trends: materials of the All-Ukrainian scientific-practical conference with international participation. Oct. 8, 2021. Odesa: ORIDU NADU, 2021. P. 313.

URL: www.oridu.odessa.ua/9/buk/27102021.pdf

5. Medlovska Nataliia. Systematic approach to research in the field of regional development. «Sintezele investigațiilor doctorale în domeniul științelor politico-administrative și economice», conferință științifico-practică internațională a studenților-doctoranzi (1 ; 2021 ; Chișinău). Materiale ale Conferinței științifico-practice internaționale a studenților-doctoranzi «Sintezele investigațiilor doctorale în domeniul științelor politico-administrative și economice», 19 noiembrie 2021, colegiul științific: Oleg Balan (președinte) [et al.] ; comitetul organizatoric: Nistor Grozavu (președinte) [et al.]. Chișinău : AAP, 2022. Pp. 109 – 111, [6] p. : fig., tab.

URL: <https://iap.gov.md/images/conferinte/19.11.21/19.11.21.pdf>

6. Medlovska Nataliia. Analysis of the problems of regional development using the theory of change. «Contribuția tinerilor cercetători la dezvoltarea administrației publice», conferință științifico-practică internațională (8 ; 2022 ; Chișinău). Contribuția tinerilor cercetători la dezvoltarea administrației publice : Materiale ale Conferinței științifico-practice internaționale, ediția a 8-a, 25 februarie

2022, comitetul organizatoric: Balan Oleg [et al.] ; colegiul redacțional: Popovici Angela [et al.]. Chișinău : AAP, 2022 (Print-Caro). Pp. 137 – 140, [7] p. : g., tab.

URL: <https://iap.gov.md/images/conferinte/25.2.22.pdf>

7. Medlovska N.V. Ensuring the stability of regional development in martial law. Modern management: models, strategies, technologies: materials of the XXIII All-Ukrainian annual student scientific-practical conference with international participation. April 28, 2022. Odesa: Odesa Polytechnic National University, 2022. Pp. 104 – 105.

URL:

https://op.edu.ua/sites/default/files/publicFiles/studolympconf/xxiii_konferenciya_suchasnyy_menedzhment_modeli_strategiyi_tehnologiyi_2022.pdf

8. Medlovska N.V. Ensuring the functioning of the main components of regional infrastructure in martial law. Public administration in Ukraine: history of state formation, challenges and prospects [Electronic resource]: materials of the XIII scientific. Internet conference with international participation for postgraduates and doctoral students, May 27, 2022, Odesa: Educational and Scientific Institute of Public Service and Administration of the National University “Odesa Polytechnic”, 2022. Pp. 93 – 96.

URL:

https://op.edu.ua/sites/default/files/publicFiles/studolympconf/materialy_naukovoyi_internet-konferenciyi_za_mizhnarodnoyu_uchastyu_dlya_aspirantiv_ta_doktorantiv.pdf

9. Krasnostanova Natalia, Medlovska Natalia. Sustainable development of industry in the context of the emergence of preconditions for crisis phenomena. The 13th International scientific and practical conference «Implementation of modern technologies in science» (December 20 – 23, 2022) Varna, Bulgaria. International Science Group. 2022. Pp. 100 – 103.

URL: <https://isg-konf.com/wp-content/uploads/2022/12/Implementation-of-modern-technologies-in-science.pdf>

10. Nataliia Medlovska. Post-war recovery and development of the regions: European experience for Ukraine. Financial and monetary policies for fostering European integration proceedings of the Euconomics international conference. Alexandru Ioan Cuza University of Iasi, Faculty of Economics and Business Administration, 30 March – 1 April 2023. Pp. 155 – 161.

URL: euconomics.uaic.ro/wp-content/uploads/2023/11/EUCONOMICS_Proceedings_2023.pdf

11. Medlovska N.V. Sustainable development and post-war restoration of regions. Modern management: models, strategies, technologies: materials of the XXIV All-Ukrainian annual student scientific-practical conference with international participation. April 27, 2023. Odesa: Odesa Polytechnic Institute. 2023. Pp. 145 – 146.

URL: <https://op.edu.ua/sites/default/files/publicFiles/studolympconf/zbirka-2023-04-27.pdf>

12. Medlovska N.V. Management challenges under the legal regime of martial law and ways to overcome them. Ensuring the stability of the public authority and management system under special administrative and legal regimes and the restoration of Ukraine: materials of the International Scientific and Practical Conference of May 17, 2024. Odesa: Odesa Polytechnic Institute. 2024. Pp. 599 – 602.

URL: https://op.edu.ua/sites/default/files/publicFiles/studolympconf/zabezpechennya_stiykosti_systemy_publichnoyi_vlady.pdf

Works that additionally reflect the scientific results of the dissertation:

1. Krasnostanova N.E., Medlovska N.V. Sustainable development of organizations and digital twins. Scientific view: economics and management. 2023. No. 1 (81). P. 64–69.

URL: www.scientificview.umsf.in.ua/archive/2023/1_81_2023/10.pdf

ЗМІСТ

ВСТУП		23
РОЗДІЛ 1.	ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ МЕХАНІЗМІВ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ СТІЙКИМ ЗБАЛАНСОВАНИМ РОЗВИТКОМ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ	32
1.1.	Понятійно-термінологічний апарат дослідження механізмів державного управління стійким збалансованим розвитком регіонів України	32
1.2.	Теоретичні підходи до обґрунтування змісту механізмів державного управління стійким збалансованим розвитком регіонів України	52
1.3.	Концептуальні аспекти функціонування механізмів державного управління стійким збалансованим розвитком регіонів України	92
	Висновки до розділу 1	110
РОЗДІЛ 2.	ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ТА ЕФЕКТИВНІСТЬ МЕХАНІЗМІВ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ СТІЙКИМ ЗБАЛАНСОВАНИМ РОЗВИТКОМ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ	114
2.1.	Стратегічні орієнтири державного управління стійким збалансованим розвитком регіонів України	114
2.2.	Закордонний досвід управління стійким збалансованим розвитком регіонів	139
2.3.	Інноваційні механізми стійкого збалансованого розвитку регіонів України	152
	Висновки до розділу 2	180
РОЗДІЛ 3.	МЕХАНІЗМИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ СТІЙКИМ ЗБАЛАНСОВАНИМ РОЗВИТКОМ РЕГІОНІВ В УМОВАХ ДІЇ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ ТА У ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ	182

3.1. Стійкий збалансований розвиток регіонів в умовах дії правового режиму воєнного стану в Україні	182
3.2. Збалансований розвиток інфраструктури регіону в період дії правового режиму воєнного стану в Україні	191
3.3. Механізми державного управління стійким збалансованим розвитком регіонів у період повоєнного відновлення України	216
Висновки до розділу 3	256
ВИСНОВКИ	260
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	267
ДОДАТКИ	292
ДОДАТОК А Список публікацій за темою дисертації	293
ДОДАТОК Б Довідки про впровадження	298
ДОДАТОК В Підходи до визначення поняття «регіон»	302
ДОДАТОК Г Визначення поняття «стійкість»	305
ДОДАТОК Д Визначення поняття «стійкий розвиток»	308
ДОДАТОК Е Визначення поняття «державне управління»	309
ДОДАТОК Ж Визначення поняття «механізм державного управління»	313
ДОДАТОК И Визначення поняття «механізми державного управління регіональним розвитком»	316
ДОДАТОК К Визначення поняття «механізми державного управління стійким регіональним розвитком»	317
ДОДАТОК Л Проект Концепції стійкого збалансованого розвитку регіонів України	318

ВСТУП

Актуальність теми. Російська агресія завдала значних руйнувань інфраструктурі, економіці, соціальній сфері та екології регіонів України. Відновлення потребує нових підходів до державного управління, які враховуватимуть ці багатогранні виклики. Забезпечення збалансованого розвитку регіонів є критичним для уникнення соціально-економічних диспропорцій, які можуть посилювати нерівність між регіонами. Стійкість передбачає врахування екологічних, економічних та соціальних факторів відновлення регіонів України, має відповідати європейським стандартам стійкого розвитку, потребує ефективних механізмів управління, які б забезпечували прозорість, підзвітність та результативність, адже застарілі та неефективні інструменти, недостатнє або відсутнє фінансування, кризи та потрясіння, бойові дії та інші чинники мають негативний вплив на стійкість розвитку регіонів.

Підвищення рівня державного регулювання розвитку регіонів забезпечує ефективність проведення соціально-економічних змін, проведення реформ, а в період дії правового режиму воєнного стану – відновлення та розвиток економіки, відновлення та розвиток інфраструктури, забезпечення належного рівня життя населення.

В цей час, а саме в період дії правового режиму воєнного стану, ефективність функціонування регіонів залежить від пошуку шляхів вдосконалення механізмів державного управління їхнім стійким розвитком, вибору та розробки Концепції стійкого збалансованого розвитку регіонів України, пошуку інструментів для її реалізації, здатності органів влади мобілізувати всі наявні ресурси, як внутрішні, так і зовнішні, ефективно їх розподіляти та застосовувати.

Підвищення ефективності механізмів державного управління є ключовим чинником для забезпечення стійкого збалансованого розвитку регіонів України.

Потрібно забезпечити рівні можливості всіх регіонів країни, сприяти їх відновленню, зростанню та подальшому розвитку.

Проблематику стійкого розвитку вивчали науковці Бурда А.І., Дейлі Г., Ковалевська А.В., Кувшинов М.А., Мельник Л.Г., Поліщук В.Г., Попова О.Л., Стрільчук В.А., Шевчук В.Я.

Праці Вишиванюка М.В., Дунаєва І.В., Качного О.С., Коротича О.Б., Латиніна М.А. присвячені дослідженню механізмів державного управління регіональним розвитком.

Науковці Бурик З.М., Вишиванюк М.В., Дуков Д.Ф., Лащук О.С., Продивус В.С., Чернов С.В., Чухно І.А. досліджували саме механізми державного управління стійким регіональним розвитком.

Попри велику кількість досліджень у вітчизняній науці публічного управління та адміністрування, потребують теоретичного обґрунтування концептуальні засади оптимізації стійкого збалансованого розвитку регіонів та розроблення методичних підходів до формування відповідного механізму державного управління.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дослідження виконане відповідно до планів Національного університету «Одеська політехніка», затверджених Міністерством освіти і науки України і є складовою частиною: держбюджетної науково-дослідницької роботи за темою «Публічне управління соціальним та гуманітарним розвитком України у посткризовому світі» (№ державної реєстрації 0122U002142); держбюджетної науково-дослідницької роботи за темою «Інноваційно-інвестиційний розвиток регіональної інфраструктури у повоєнний період» (№ державної реєстрації 0122U002166); господарсько-договірної науково-дослідницької роботи за темою «Реалізація проєктів зі сталого відновлення та залучення інвестицій в енергетичну систему України» (№ державної реєстрації 0124U003369) (Додаток Б).

Мета і завдання дослідження. Мета дослідження полягає в обґрунтуванні науково-теоретичних підходів до оптимізації механізмів

державного управління стійким збалансованим розвитком регіонів України та у розробленні практичних рекомендацій щодо їх вдосконалення.

Відповідно до мети в дисертаційному дослідженні поставлені та розв'язані такі наукові завдання:

- розглянути теоретичні підходи до обґрунтування змісту механізмів державного управління стійким розвитком регіонів України;
- розглянути напрямки адаптації закордонного досвіду функціонування механізмів державного управління стійким розвитком регіонів України;
- розкрити сутність інноваційних механізмів стійкого розвитку регіонів України;
- дослідити управління стійким розвитком регіонів в умовах дії правового режиму воєнного стану в Україні;
- проаналізувати управління збалансованим розвитком інфраструктури регіону в умовах дії правового режиму воєнного стану в Україні;
- розробити проєкт Концепції стійкого збалансованого розвитку регіонів України та обґрунтувати доцільність її практичного застосування.

Об'єкт дослідження – державне управління розвитком регіонів України.

Предмет дослідження – механізми державного управління стійким збалансованим розвитком регіонів України.

Методи дослідження. Для реалізації мети та вирішення поставлених наукових завдань в дисертаційному дослідженні використано комплекс загальнонаукових та спеціальних методів, які взаємопов'язані між собою та вибір яких зумовив правдивість отриманих результатів і висновків: системний метод – при дослідженні об'єкта наукового пізнання; метод аналізу та синтезу – застосовані під час виявлення проблематики дослідження; індуктивний метод – при узагальненні результатів дослідження; прогностичний метод – при розробленні проєкту Концепції стійкого збалансованого розвитку регіонів України та обґрунтуванні доцільності її практичного застосування.

Вказані методи дослідження дозволили здійснити комплексний аналіз наявних проблем та сформулювати обґрунтовані пропозиції щодо оптимізації

механізмів державного управління стійким збалансованим розвитком регіонів України.

Наукова новизна одержаних результатів обумовлена тим, що у дисертації наведено вирішення поставленого наукового завдання, яке полягає в теоретичному обґрунтуванні концептуальних засад оптимізації стійкого збалансованого розвитку регіонів та розробленні методичних підходів до формування відповідного механізму державного управління. В результаті проведеного дослідження отримано наукові та практичні результати.

Вперше:

- запропоновано механізми державного управління стійким збалансованим розвитком регіонів в умовах дії правового режиму воєнного стану в Україні: цифрові технології, енергоефективні технології, біотехнології, цифрова трансформація, інтернет речей, штучний інтелект, блокчейн-технології, зелені технології, розвиток «розумних міст», інноваційні стартапи. Обґрунтовано їхню роль та значення для стійкого збалансованого розвитку регіонів України;

- розроблено проєкт Концепції стійкого збалансованого розвитку регіонів України, яка: спрямована на забезпечення рівномірного розподілу ресурсів та інвестицій між регіонами; передбачає збереження навколишнього природного середовища та раціональне використання природних ресурсів; передбачає відбудову та розвиток транспортної, енергетичної та соціальної інфраструктури у всіх регіонах країни; передбачає створення сприятливих умов для залучення інвестицій у регіони. Обґрунтовано доцільність практичного застосування Концепції стійкого збалансованого розвитку регіонів України – вона може стати важливим інструментом для досягнення стійкого збалансованого розвитку країни та підвищення якості життя населення. Впровадження вказаної Концепції може в перспективі покращити якість життя населення, забезпечити стабільний економічний розвиток та зростання впливу на міжнародному рівні.

Удосконалено:

- підходи до визначення понять: «регіон», «стійкість», «стійкий розвиток», «збалансований розвиток», «державне управління», «механізми державного управління», «механізми державного управління стійким розвитком»; «механізми державного управління стійким регіональним розвитком». За результатами проведеного аналізу надано уточнені визначення наступних понять: «регіон», «стійкість», «державне управління». Сформульовано визначення терміну «стійкий збалансований розвиток регіону» – це довготривалий, соціально-економічний розвиток, завдяки якому система здатна протистояти, адаптуватися до різного роду криз, конфліктів та потрясінь;

- обґрунтовано роль та значення інновацій для забезпечення стійкого збалансованого розвитку регіонів України. Використання інновацій в регіоні має великий потенціал для прогресу та стійкого збалансованого розвитку, може сприяти підвищенню рівня економіки, покращенню якості життя населення, забезпеченню стабільності та приверненню інвестицій. Розробка та впровадження новітніх технологій можуть допомогти вирішувати складні виклики в різних сферах.

Набули подальшого розвитку:

- підходи до обґрунтування змісту механізмів державного управління стійким збалансованим розвитком регіонів України: концепція політичного федералізму, теорія регіональної економіки, теорія управління регіональним розвитком, теорія регіонального управління. Вказані підходи використовують для аналізу та розв'язання проблем стійкості та збалансованості розвитку регіонів;

- концептуальні аспекти функціонування механізмів державного управління стійким збалансованим розвитком регіонів України. Основні теоретико-методологічні засади дослідження таких механізмів включають: теорія розвитку регіонів, теорія державного управління, методи аналізу регіонального розвитку, концепція стійкого розвитку. Вказані теоретико-

методологічні засади дослідження дозволяють розуміти комплексність регіонального розвитку та вплив державного управління на цей процес. Вони є основою для розробки ефективних стратегій та політик, спрямованих на досягнення стійкого регіонального розвитку в Україні.

Практичне значення одержаних результатів. Результати дисертації використано в дослідницькій, педагогічній та науковій діяльності Одеського інституту соціальних технологій (довідка про впровадження від 28.01.2025 №08) (Додаток Б).

Особистий внесок здобувача. Дисертація є самостійною науковою працею. Основні ідеї, результати дослідження, розробки, що характеризують наукову новизну і практичне значення дисертаційної роботи запропоновано, отримано та здійснено автором особисто. В опублікованих у співавторстві працях автором використано лише ті результати дослідження, які є особистим науковим доробком. Концептуальні засади дисертації, її структура та зміст, постановка проблеми, узагальнення результатів, наукові та практичні висновки є авторськими. Використані в дисертації праці та думки інших вчених мають відповідні посилання. В роботах, опублікованих у співавторстві, автору дисертації належать:

- Красностанова Н.В., Медловська Н.В. [153]: досліджено проблеми і напрями розвитку інфраструктури регіону; визначено особливості збалансованого розвитку інфраструктури регіону; визначено основні функції концепції підвищення якості життя населення;

- Медловська Н.В., Яценко О.В. [41]: розглянуто основні напрями наукових підходів до дослідження механізмів державного управління стійким регіональним розвитком в Україні; проведено огляд досліджень науковців щодо теоретичних основ стійкого розвитку, механізмів державного управління регіональним розвитком, механізмів державного управління стійким регіональним розвитком; розглянуто інструменти та заходи, спрямовані на забезпечення стійкого та інноваційного розвитку регіонів; визначено теоретичні

підходи до обґрунтування змісту механізмів державного управління стійким регіональним розвитком в Україні;

- Красностанова Н.В., Медловська Н.В. [151]: розглянуто основні напрямки інновацій в регіонах; етапи створення та впровадження нових технологій; способи сприяння розвитку та підтримці інновацій;

- Красностанова Н.В., Медловська Н.В. [129]: проаналізовано проблемні аспекти відновлення регіонів України в період дії правового режиму воєнного стану; запропоновано підходи до розв'язання проблемних аспектів.

Апробація результатів дисертації. Теоретичні положення, викладені у дисертації, були предметом розгляду та обговорення на засіданнях кафедри менеджменту, фінансів і бізнес-технологій Навчально-наукового інституту публічної служби та управління Національного університету «Одеська політехніка». Результати дослідження представлено автором на всеукраїнських та міжнародних науково-практичних конференціях, зокрема:

- 09.10.2020 року – Всеукраїнська науково-практична конференція за міжнародною участю (до 25-річчя заснування інституту) «Публічне управління: традиції, інновації, глобальні тренди» (Одеський регіональний інститут державного управління Національної академії державного управління при Президентові України);

- 22-23.10.2020 року – 12-та міжнародна конференція «Глобалізація і вища освіта у сфері економіки та управління бізнесом» (Університет ім. Александру Іоана Кузи, м. Ясси (UAIC), Румунія);

- 21.05.2021 року – Міжнародна наукова конференція «Теорія та практика державного управління» (Академія Публічного Управління, м. Кишинів, Республіка Молдова);

- 08.10.2021 року – Всеукраїнська науково-практична конференція за міжнародною участю «Публічне управління: традиції, інновації, глобальні тренди» (Одеський регіональний інститут державного управління Національної академії державного управління при Президентові України);

- 19.11.2021 року – Міжнародна науково-практична конференція докторантів «Синтези докторських досліджень в галузі політико-управлінських і економічних наук» (Академія Публічного Управління, м. Кишинів, Республіка Молдова);

- 25.02.2022 року – Міжнародна наукова конференція «Внесок молодих дослідників в розвиток публічного управління» (Академія Публічного Управління, м. Кишинів, Республіка Молдова);

- 28.04.2022 року – XXIII Всеукраїнська щорічна студентська науково-практична конференція за міжнародною участю: «Сучасний менеджмент: моделі, стратегії, технологій» (Навчально-науковий інститут публічної служби та управління Державного університету «Одеська політехніка»);

- 27.05.2022 року – XIII наукова Інтернет-конференція за міжнародною участю для аспірантів та докторантів: «Публічне управління в Україні: історія державотворення, виклики та перспективи» (Навчально-науковий інститут публічної служби та управління Національного університету «Одеська політехніка»);

- 20-23.12.2022 року – XIII Міжнародна науково-практична конференція «Впровадження сучасних технологій в науці» (м. Варна, Болгарія);

- 30.03.-01.04.2023 року – Міжнародна конференція «Фінансова та монетарна політика для сприяння європейській інтеграції», організована в рамках Модуля Жана Моне «На шляху до нових парадигм економіки ЄС: фінансові та валютні віхи» (м. Ясси, Румунія);

- 27.04.2023 року – XXIV Всеукраїнська щорічна студентська науково-практична конференція за міжнародною участю «Сучасний менеджмент: моделі, стратегії, технологій» (Навчально-науковий інститут публічної служби та управління Національного університету «Одеська політехніка»);

- 17.05.2024 року – Міжнародна науково-практична конференція «Забезпечення стійкості системи публічної влади та управління в умовах спеціальних адміністративно-правових режимів та відновлення України»

(Навчально-науковий інститут публічної служби та управління Національного університету «Одеська політехніка»).

Публікації. Основні положення, висновки та практичні результати дослідження висвітлені автором у 5 наукових статтях, які опубліковані у наукових фахових виданнях України, у 12 тезах виступів на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях, також у 1 науковій статті, яка додатково відображає наукові результати дисертації (Додаток А).

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, кожен із яких містить по три підрозділи, а також висновків, списку використаних джерел та додатків. Автором дисертації також складено рисунки і таблиці. Загальний обсяг роботи становить 322 сторінки, з яких 266 сторінок – основного тексту, список використаних джерел зі 175 найменувань займає 25 сторінок, додатки – 31 сторінка.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ МЕХАНІЗМІВ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ СТІЙКИМ ЗБАЛАНСОВАНИМ РОЗВИТКОМ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

1.1. Понятійно-термінологічний апарат дослідження механізмів державного управління стійким збалансованим розвитком регіонів України

Державне управління стійким збалансованим розвитком регіонів України відбувається шляхом розроблення та реалізації відповідних механізмів державного управління на рівні регіонів країни. Одним з основних завдань державного управління є визначення теоретико-методологічних засад управління стійким розвитком регіонів. В сучасних умовах, а саме в умовах глобалізації та в період дії правового режиму воєнного стану, дане питання є особливо актуальним та потребує ґрунтовного дослідження.

Для визначення сутності та особливостей механізмів державного управління стійким збалансованим розвитком регіонів України в першу чергу необхідно дати визначення наступних понять: «регіон», «стійкість», «стійкий розвиток», «державне управління», «механізми державного управління», «механізми державного управління регіональним розвитком», «механізми державного управління стійким регіональним розвитком».

Забезпечення стійкого збалансованого розвитку регіону на сьогодні, а особливо в умовах дії правового режиму воєнного стану, є однією з основних проблем держави та суспільства. Сутність стійкого збалансованого розвитку регіону полягає у забезпеченні зростання національної економіки, збільшенні доходів на душу населення, підвищенні рівня життя населення. Стійкий збалансований розвиток регіону супроводжується відповідними змінами в економічній та соціальній сферах. Конфлікти, кризи, потрясіння та війна, які постійно відбуваються в усьому світі, вимагають від держави розроблення та

практичної реалізації відповідної стратегії соціально-економічного розвитку для забезпечення стійкого збалансованого розвитку регіону.

Питання стійкого розвитку регіонів є темою досліджень багатьох вітчизняних та закордонних науковців. Але попри чисельність досліджень науковців в галузі стійкого розвитку регіону в цей час не існує визначення терміну «стійкий збалансований розвиток регіону». Також на законодавчому рівні відсутнє визначення даного терміну.

Але перш ніж дати визначення поняття «стійкий збалансований розвиток регіону», необхідно дати визначення понять «регіон», «стійкість», «стійкий розвиток».

Слід зазначити, що до визначення терміну «регіон» використовуються наступні підходи (Додаток В):

- територіально-адміністративний – в Законі України «Про засади державної регіональної політики», в працях Романюк С.А., Ліба Н.С., Ющик Л.В.;
- територіально-рівневий – в Декларації щодо регіоналізму в Європі, Хартії регіоналізації, в працях Романової Т.В., Куйбіди М.С.;
- територіально-господарський – в працях Раєвської О.В., Аксьонової І.В., Свидло Г.І., Зимогляд В.Я.;
- територіальний – в працях Буряченко А.Є., Герасимчук З.В.;
- територіально-ідентичний – в Короткому Оксфордському словнику англійської етимології, Британській енциклопедії, в працях Долішнього М.І.;
- системний – в працях Ольшанського Г.В., Тульчинської С.О., Войтик О.Є., Возняк Г.В.;
- соціально-економічний – в працях Мірзоевої Т.В., Томашевської О.А., Челак О.П.

Далі слід детально проаналізувати дані визначення. Що стосується законодавчого закріплення терміну «регіон», то в Законі України «Про засади державної регіональної політики» від 05.02.2015 року №156-VIII (із змінами) міститься визначення терміну «регіон». Відповідно до пункту 11 частини 1

статті 1 вказаного Закону регіон – Автономна Республіка Крим, області, міста Київ та Севастополь [1]. Тобто в даному Законі дається визначення терміну «регіон» як адміністративно-територіальної одиниці. Але в даному визначенні немає змістовного наповнення терміну «регіон».

В Декларації щодо регіоналізму в Європі регіон визначається як територіальне утворення, яке сформовано у законодавчому порядку на рівні, що є безпосередньо нижчим після загальнодержавного, та наділене політичним самоврядуванням [2].

Хартія регіоналізації визначає, що регіон – це територія, що з географічного погляду створює політичну цілісність, або комплекс територій, який є закритою структурою і населення якого визначається певними спільними рисами та виявляє бажання й надалі зберігати існуючу цілісність [3].

В науковій літературі також немає єдиного підходу до визначення терміну «регіон». Дослідники дають різні визначення цього терміну.

На думку Романюк С.А. «регіон – найбільша адміністративно-територіальна одиниця субнаціонального рівня, яка має виборну владу, юридичну незалежність та власний бюджет» [4].

Раєвнєва О.В., Аксьонова І.В., Свидло Г.І. розглядають регіон як господарську територію, яка має відповідні ознаки [5].

Куйбіда М.С. вважає, що «регіони – це території, що володіють соціально-економічною, природно-географічною, етнокультурною єдністю, що вимагає спрямованих зусиль держави на їх підтримку та розвиток» [6].

На думку Буряченко А.Є. «регіон – це частина території, яка характеризується певними ознаками» [7].

Ліба Н.С. та Ющик Л.В. вважають, що «регіон – це адміністративна одиниця субнаціонального рівня, яка має чітко визначені кордони, знаходиться в ієрархічній системі державного управління, на неї поширюється дія одного кола нормативно-правових актів. Ще одне їхнє визначення, регіон – це територія, на якій реалізується (чи може бути реалізована) певна програма» [8].

На думку Зимогляд В.Я. «регіон можна визначити як територію, що є складним територіально-економічним комплексом, який обмежено за ознаками наявності, інтенсивності, розмаїття та взаємопов'язаності явищ» [9].

На думку Романової Т.В. «регіон – це визначена територіальна одиниця, яка має індивідуальні властивості різних рівнів свого існування та характеризується взаємозв'язком сукупності елементів своєї структури» [10].

На думку Долішнього М.І. «регіон – це територія, яка є очевидною єдністю з географічної точки зору або такою територіальною єдністю, спадкоємність і населення якої поділяє спільні цінності та намагається зберегти і розвивати свою самобутність з метою стимулювання культурного, економічного та соціального прогресу» [11].

Герасимчук З.В. розглядає «регіон як певний територіальний оптимум» [12].

Короткий Оксфордський словник англійської етимології визначає регіон як територію з фізичними та культурними характеристиками, відмінними від характеристик сусідніх територій. Як частина національного домену, регіон є достатньо об'єднаним, щоб мати усвідомлення своїх звичаїв та ідеалів і, таким чином, має відчуття ідентичності, відмінне від решти країн [13].

Британська енциклопедія визначає, що регіон, у соціальних науках, об'єднана територія, яка є однорідною за вибраними визначальними критеріями та відрізняється від сусідніх територій чи регіонів за цими критеріями [14].

На думку Ольшанського Г.В. «регіон виступає не лише як суб'єкт власності, система економічної діяльності і відносин, ринок виробництва і споживання, але й як певний соціум, який функціонує в конкретному природно-техногенному та культурно-інформаційному середовищі» [15].

Тульчинська С.О. визначає регіон як «систему соціально-економічної взаємодії економічних чинників і їх впливу на просторово-територіальні процеси» [16].

На думку Войтик О.Є. «регіон є цілісною системою, якій притаманні своя історія, культура, структура, функції, умови життя населення, зв'язки з

зовнішнім середовищем та інші особливості, які виділяють регіон з-поміж інших територіальних утворень як всередині держави, так і на міждержавному рівні» [17].

Возняк Г.В. вважає, що «регіон є підсистемою соціально-економічної системи країни, яка, з одного боку, гарантує збереження автономності інтересів окремих регіонів, з другого, – зацікавлена у досягненні загальнонаціональних стратегічних цілей розвитку країни» [18].

На думку Мірзоевої Т.В. і Томашевської О.А. «регіон є своєрідною соціально-економічною категорією, яка виступає як певна територія країни, як частина народно-господарського комплексу країни, як відокремлена функціональна підсистема суспільства, в якій здійснюється певний цикл відтворення» [19].

На думку Челак О.П. «регіон – такий соціально-економічний розвиток, коли настає процес інтегрування політичної, економічної та соціальної діяльності при збереженні природної рівноваги і розвитку основних природних процесів із метою забезпечення основних потреб кожної суспільної групи або громадян як сучасних, так і усіх наступних поколінь» [20].

Попри велику кількість визначень терміну «регіон», підсумовуючи викладене, погоджуючись із думками дослідників, автор вважає за доцільне надати уточнене визначення даного терміну. На думку автора дисертації регіон – це адміністративно-територіальна одиниця, яка є самостійною підсистемою національної економіки, володіє соціальною, економічною, природною, географічною, культурною єдністю, характеризується стійкими фінансово-економічними зв'язками, має замкнутий цикл відтворення та особливі форми прояву процесу відтворення, також специфічне протікання процесів розвитку, відповідні соціально-економічні ознаки та виступає місцем реалізації певної програми.

В цей час досить актуальними є наступні питання – наскільки регіони здатні протистояти глобальним і локальним потрясінням і загрозам та як регіони готові забезпечити стійкі шляхи довгострокового розвитку.

В сучасний умовах розвитку суспільства ключове значення має розвиток стійкості регіону, оскільки регіон є простором для створення та реалізації економічної, соціальної та інноваційної політики [21].

Регіони можуть мати різний рівень готовності до протистояння глобальним і локальним потрясінням і загрозам залежно від їхніх політичних, економічних та соціальних умов. Знання та розвиток інфраструктури для ефективного управління кризами можуть допомогти регіонам впоратися з різними викликами. Важлива також співпраця між регіонами та глобальними партнерами для спільного протистояння загрозам.

Зростання стурбованості з приводу значних рушійних наслідків стихійних лих, фінансова та економічна криза, епідемії, правовий режим воєнного стану та інші глобальні і локальні потрясіння і загрози ставлять питання регіональної стійкості на перше місце в порядку денному на всіх рівнях розробки політики [22].

Загрози для стійкого регіонального розвитку можуть включати такі фактори, як екологічні проблеми, недостатня інфраструктура, економічна нестабільність, політичні конфлікти, недостатність освіти та доступу до охорони здоров'я, а також інші соціокультурні виклики. Крім того, глобальні проблеми, такі як зміна клімату, можуть впливати на стійкість регіонального розвитку. Для забезпечення стійкого регіонального розвитку потрібно приділяти увагу цим проблемам і шукати інноваційні рішення, спрямовані на забезпечення економічної, екологічної та соціальної стійкості.

Стійкість регіонів стала важливою темою для розробки регіональної політики, при цьому в центрі дискусії знаходиться питання соціальних і економічних перетворень.

Дослідники Рон Мартін (Ron Martin) та Пітер Санлі (Peter Sunley) виділяють три основних визначення поняття «стійкість»:

- відновлення форми після будь-якого порушення, повернення системи в норму після поштовху до його попереднього стану або шляху. Основна увага

приділяється швидкості відновлення системи або її повернення в попередній стан;

- здатність системи поглинати порушення і реорганізовуватися, зазнаючи зміни, щоб як і раніше зберігати в основному ті ж функції, структуру, ідентичність і зворотний зв'язок;

- адаптивна стійкість – здатність системи протистояти потрясінням, не втрачаючи здатність ефективно розподіляти ресурси [23].

Стійкість регіонального розвитку – це здатність регіону протистояти зовнішнім та внутрішнім впливам та забезпечувати розвиток у довготривалій перспективі [22].

Дослідники Альберто Джакометті (Alberto Giacometti), Юкаа Терас (Jukka Teras), Карл Фольке (Carl Folke) вважають, що стійкість регіонального розвитку та здатність регіону протистояти зовнішнім і внутрішнім впливам залежить від багатьох факторів, таких як економічна стійкість, політична стабільність, влада та управління, соціокультурні та екологічні чинники, інвестиції в людський капітал, розвиток інфраструктури, підтримка підприємництва та інновацій, конкретні можливості регіону, а також від характеру, масштабу і наслідків потрясінь. Потрясіння можуть бути різних типів – фінансові та економічні кризи, стихійні лиха, бойові та військові дії, епідемії, потрясіння, що виникають в результаті коливань цін на сировинні товари, технологічні шоки та багато інших. Але не всі порушення мають шокуючі наслідки [24, 25, 22].

Під потенційними можливостями регіону слід розуміти такі сприятливі умови, які створюють зовнішнє середовище для його стійкого розвитку:

- прийняття нових нормативно-правових актів,
- динаміка національної та світової економіки в окремих галузях,
- глобальні технологічні зміни в окремих галузях,
- підтримка інтеграційних прагнень України [26].

В нормативно-правових актах на науковій літературі поняття «стійкість» має різну сутність, зокрема: здатність суспільства та держави швидко

адаптуватися до змін, здатність витримувати зовнішній вплив, здатність системи зберігати свою структуру та якість, здатність вистояти та адаптуватися, стан системи відносно впливів на неї та інше (Додаток Г).

У Стратегії національної безпеки України, затвердженої Указом Президента України від 14.09.2020 року №392/2020, дається визначення даного терміну. Стійкість визначена однією з основних засад, на яких ґрунтується Стратегія національної безпеки України. Відповідно до частини 4 вказаної Стратегії стійкість – це здатність суспільства та держави швидко адаптуватися до змін безпекового середовища і підтримувати стале функціонування, зокрема шляхом мінімізації зовнішніх і внутрішніх уразливостей [27].

Великий тлумачний словник сучасної мови визначає стійкість як здатність об'єкта, системи, виведеної зі стійкого стану, самостійно повертатися в цей стан [28].

Термінологічний словник-довідник у сфері національної стійкості визначає стійкість як здатність об'єкта (складної системи) протистояти небажаним впливам і стресам. Адаптуватися до дії зовнішніх подразників без значної втрати функціональності й руйнування структури, а також відновлюватися після шоків [29].

На думку дослідників Мельник Л.Г., Зінченко В.О., Вініченко І.І., Маслак О.І., Мовчан І.В., Ткаченко Н.В., Крючок С.І., Рудич О.О., Ткаченко К.В., Лавренюк В.В., Резнікова О.О. поняття «стійкість» характеризує стан системи або об'єкта щодо впливів на них [30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38].

На думку Міокової Г.І. та Самсонової К.В. «сутність поняття «стійкість» полягає у здатності вистояти, адаптуватися до дії екзогенних та ендогенних факторів. Як процес стійкість є наслідком взаємозв'язку взаємодіючих операцій системи, метою яких є генерація факторів рівноваги і створення фундаменту для подальшого розвитку» [39].

На думку Назарова М.С. «сутність стійкості полягає у здатності суспільства в партнерстві з владою долати різного роду кризи та конфлікти з мінімальними

втратами та можливістю швидкого відновлення. Стійкість пов'язана з суспільною довірою та здатністю до самоорганізації» [40].

За результатами проведеного аналізу автором дисертації надано уточнене визначення терміну «стійкість» – це здатність системи протистояти та адаптуватися до різного роду криз, конфліктів та потрясінь, при цьому зберігаючи або відновлюючи свої властивості.

Важливо забезпечити рівновагу між факторами соціально-економічного та природно-екологічного розвитку, організовану систему управління та розвинені механізми внутрішнього контролю, щоб ефективно впоратися з будь-якими внутрішніми викликами та загрозами. Одночасно необхідно розвивати зовнішні зв'язки та мережі співпраці для забезпечення безпеки та стабільності у регіоні. Також важливо створювати сприятливі умови для розвитку малого та середнього бізнесу, який є ключовим стимулом для економічного зростання регіонів.

Фактори регіональної стійкості можуть відрізнятися залежно від контексту та місця розташування, але доцільно виділити загальні фактори (Рис. 1.1.):

Рисунок 1.1 – Фактори регіональної стійкості

1) економічна стійкість – сильна економіка з низьким рівнем безробіття, стійким зростанням і різноманітними галузями може сприяти регіональній стабільності;

2) політична стійкість – стабільне управління та забезпечення верховенства права є важливими для підтримки стабільності в регіоні;

3) соціальна стійкість – сильні соціальні інститути, залучення громади та інклюзивність можуть сприяти стабільності та зменшити соціальну напругу в регіоні;

4) екологічна стійкість – адекватні заходи захисту навколишнього середовища, стійке управління ресурсами та адаптація до зміни клімату можуть допомогти запобігти екологічним кризам, які можуть загрожувати регіональній стабільності;

5) безпекова стійкість – забезпечення громадської безпеки, правоохоронні органи та ефективні механізми реагування на катастрофи мають вирішальне значення для підтримки стабільності та запобігання конфліктам у регіоні;

6) фінансова стійкість – збалансованість доходів і витрат регіону.

Це основні фактори, які можуть вплинути на регіональну стійкість і кожен регіон може мати свої унікальні виклики та можливості, які слід враховувати.

Одна зі складових частин стійкості регіонального розвитку – це економічна стійкість.

Економічна стійкість – це здатність економіки витримати фінансові труднощі або стресові ситуації, такі як економічні кризи, спади або несприятливі зміни на ринку. Для досягнення економічної стійкості важливо мати ефективну фінансову стратегію та ресурси для розв'язання можливих проблем.

На економічну стійкість регіонів впливають різні фактори та показники, такі як рівень доходів населення, рівень безробіття, інфраструктура, наявність інвестицій, рівень розвитку освіти та науки, політична стабільність та інші. Всі

ці показники можуть вплинути на економічну ситуацію в регіоні та його здатність витримати зовнішні економічні та соціальні виклики.

Міграція – це один із факторів, який має найбільш позитивний вплив на стійкість регіону. Наприклад, значна масова міграція може призвести до зміни економічного балансу, демографічної структури та соціокультурного вигляду регіону. З іншого боку, міграція також може приносити нові ідеї та ресурси, що сприяють розвитку регіону. Щоб зберегти стійкість регіону, важливо правильно керувати міграційними процесами, забезпечуючи інтеграцію мігрантів, їхню соціальну адаптацію та доступ до основних послуг.

Своєю чергою старіння населення може мати негативні наслідки для стійкості регіону, оскільки зростає потреба у медичних послугах, догляді та пенсійних виплатах, що може призвести до збільшення фінансового навантаження на державу. Також зменшення робочої сили може призвести до скорочення ринку праці та зниження економічного зростання. Для зміцнення стійкості регіону важливо реалізувати політику, спрямовану на стимулювання народжуваності, підтримку людей похилого віку та розвиток інфраструктури для комфортного життя людей похилого віку.

Стійкість економічного розвитку регіону – це динамічний процес, який спрямований на стабільне накопичення та збільшення потенціалу регіонального розвитку шляхом ефективного управління.

Стійкість економічного розвитку регіону вимагає постійних змін та адаптації до нових умов і викликів. Відсутність стійкості може призвести до негативних наслідків для економіки регіону, тому важливо постійно вдосконалювати політику та стратегії розвитку.

Розвиток сільського господарства відіграє важливу роль у забезпеченні стійкості сільських і прилеглих регіонів. Він сприяє забезпеченню продовольчої безпеки, створенню робочих місць, збереженню природних ресурсів та розвитку економіки. Вдосконалення сільського господарства сприяє підвищенню життєвого рівня сільського населення і загальному розвитку стійких регіонів.

Ще однією із частин складової стійкості регіонального розвитку є фінансова стійкість.

Проблема фінансової стійкості регіону не втрачає своєї актуальності протягом усього процесу розвитку суспільно-політичних та економічних відносин країни. Особливо це характерно для регіонів, у яких здійснюються глобальні трансформаційні процеси.

Проблема фінансової стійкості регіону може бути викликана різними факторами, такими як недостатній рівень інвестицій, економічна нестабільність, високий рівень безробіття або неефективна фіскальна політика. Для розв'язання цієї проблеми можуть бути запроваджені різні заходи, такі як стимулювання інвестицій, розвиток підприємництва, підтримка соціальних програм або покращення управління фінансами. Важливо також проводити постійний моніторинг економічної ситуації регіону та реагувати на потенційні загрози забезпеченням стійкості фінансів.

Система фінансової підтримки регіонів, як складова бюджетного потенціалу, є важливим чинником, який впливає на стійкість регіонального розвитку.

Фінансова стійкість регіону – це збалансованість доходів та витрат і їх пропорційні зміни під впливом зовнішнього і внутрішнього середовища.

Заходи із забезпечення стійкості регіонів мають фрагментарний і не упорядкований характер з акцентом на реагування по факту загрози або надзвичайної ситуації.

Недосконалим є законодавче та організаційне забезпечення відповідних процесів, зокрема щодо механізмів міжвідомчої взаємодії та координації такої діяльності на різних рівнях, налагодження державно-приватного партнерства та стійких комунікацій з населенням тощо.

Що стосується тлумачення терміну «стійкий розвиток», то даний термін більше застосовується як економічна категорія [41].

Стійкий розвиток передбачає, що задоволення потреб сучасного суспільства та поточна діяльність людини не повинна завдавати шкоди наступним поколінням.

В сучасних умовах під стійким розвитком розуміють баланс між економічним, екологічним та соціальним розвитком, економічне зростання без шкоди довкіллю, задоволення споживачів продукцією та створення відповідних умов праці, що сприяє розв'язанню соціальних проблем [42].

В нормативно-правових актах на науковій літературі поняття «стійкий розвиток» має різну сутність, зокрема: розвиток, який задовольняє потреби; гармонійний, збалансований, безконфліктний прогрес, вихід системи із рівноважного стану; процес постійного перетворення якісних та кількісних характеристик системи; динамічний процес, коли відбуваються належні зміни; концепція, яка спрямована на покращення рівня життя та інше (Додаток Д).

Шваб К. (Schwab K.), Сала-і-Мартін Х. (Sala-i-Martin X.), Грінхілл Р. (Greenhill R.) вважають, що Концепція стійкого розвитку, яка виникла при формуванні проблем екології, розвитку суспільства та науки, обмеженості природних ресурсів, визначає стійкий розвиток як такий, який задовольняє потреби розвитку нинішнього покоління без шкоди для можливості майбутніх поколінь реалізувати власні потреби [43].

На думку Германа Дейлі (Herman Daly) стійкий розвиток – це означення гармонійного, збалансованого, безконфліктного прогресу всієї земної цивілізації, груп країн (регіонів, субрегіонів) щодо збереження довкілля, ліквідації, експлуатації, бідності та дискримінації як кожної окремо взятої людини, так і груп населення, зокрема за етнічними, расовими чи статевими ознаками [44].

На думку Шевчук В.Я. «стійкий розвиток є гармонійним процесом, який забезпечує збалансоване економічне зростання, задоволення потреб суспільства зі збереження природно-ресурсного потенціалу» [45].

Поліщук В.Г. у своєму дисертаційному дослідженні на тему «Стимулювання сталого розвитку регіону» визначає, що «стійкий розвиток – це

процес постійного перетворення якісних та кількісних характеристик системи, спрямований на досягнення рівноваги між суспільством, економікою та довкіллям» [46].

Федоров І.С. у своєму дисертаційному дослідженні на тему «Механізми формування стійкого розвитку регіону» наголошує, що «стійкий розвиток регіону на перспективу залежить від розв'язання таких питань, як забезпечення господарської структури необхідними ресурсами при одночасному зменшенні негативної дії на довкілля, вдосконалення структури економіки на користь розвитку ринку екологічних товарів та послуг, формування інституціональних умов оптимізації використання природно-ресурсного потенціалу» [47].

Також Федоров І.С. зазначає, що «в сучасних економічних умовах у регіонів відкриваються додаткові можливості для вибору різних стратегій соціально-економічного розвитку, використання природно-ресурсного потенціалу території. Для чіткого розмежування компетенцій, вироблення механізмів реалізації інтересів вагоме значення набуває комплексна еколого-економічна оцінка стану території. Вказана оцінка є основою становлення організаційно-економічного механізму державного регулювання стійкого розвитку територій, в якому проводиться узгодження інтересів центру, регіону і господарюючих суб'єктів, що у свою чергу, дозволить виявити пріоритетні напрями розвитку і розробити економічну стратегію на рівні регіону» [47].

За результатами свого дослідження Федоров І.С. пропонує інструменти забезпечення регіональної стійкості: розвиток екологічного підприємництва на базі регіональної системи відтворення екологічного попиту і пропозиції, впровадження в практику господарювання процедур екологічного аудиту, сертифікації та екологічного страхування, розвиток системи екологічного нормування з урахуванням регіональної специфіки [47].

Шевченко О.В. у своєму дисертаційному дослідженні на тему «Стратегічне регулювання диспропорцій соціально-економічного розвитку регіонів України» сформувала концепцію та систему стратегічного регулювання диспропорцій соціально-економічного розвитку регіонів України

на науково-методологічних засадах щодо взаємного узгодження інтересів держави, органів місцевого самоврядування та бізнес-структур, що свідчить про необхідність узгодженого вироблення політик з регулювання диспропорцій. Також Шевченко О.В. зазначає, що «вказана концепція базується на теоретичному аналізі сутності та виявів диспропорцій, понять диспропорційності і стратегічного регулювання диспропорцій, синергетично-діяльнісному підході до стратегічного регулювання диспропорцій» [48].

Слід погодитися з думкою науковиці Мущинської Н.Ю., яка зазначає, що «поняття «сталий розвиток» є внутрішньо суперечливим, тому що поняття «сталий» означає «незмінний, постійний», а поняття «розвиток» означає рух вперед» [49].

Науковці Панчишин Т.В. і Вдовин М.Л. вважають, що «дефініція «сталий розвиток» є багатогранною, тому що охоплює різні компоненти: суспільну, екологічну та економічну, а також численну кількість показників. Сталий розвиток дає можливість забезпечення успішної діяльності суспільства у довгостроковій перспективі. Головною метою є досягнення соціальної справедливості, економічної стабільності та раціонального використання природних ресурсів для збереження навколишнього середовища» [50].

На думку Медвідь Г.С. «сталий розвиток – це концепція, яка визначається як система гармонійного прогресу, що сприяє забезпеченню потреб сучасного покоління, не позбавляючи при цьому можливість майбутніх поколінь задовольняти свої власні пороби» [51].

На думку Мущинської Н.Ю. «процес збалансованого розвитку регіонів є досить складним та характеризується невідповідністю між накопиченим економічним потенціалом території та його використанням» [49].

Дослідники Заблоцька І.В., Куляк А.І., Носкова С.А. вважають, що «збалансований розвиток регіону слід визначити як процес змін економічних, соціальних, екологічних сфер регіональної системи, які призводять до якісних рівноважних перетворень в напрямку підвищення рівня і якості умов життєдіяльності людини» [52].

Доцільно погодитися з думкою дослідників Саханенко С.Є., Колісніченко Н.М., Дробота І.О., які зазначають, що «необхідною умовою стійкого економічного зростання регіону та спільного процвітання всіх його територій є збалансований розвиток. На їх думку збалансований розвиток – це рівномірний розвиток усіх територій в регіоні шляхом розміщення кращого просторового та функціонального розподілу територій та забезпечення через це соціальної згуртованості всіх жителів регіону» [53].

Проаналізувавши бачення дослідників, автором дисертації сформульовано визначення терміну «стійкий збалансований розвиток регіону» – це ефективний, довготривалий, динамічний, гармонійний процес, який забезпечує оптимальне поєднання економічного зростання, задоволення потреб суспільства та збереження навколишнього середовища, завдяки якому система здатна адаптуватися до різного роду криз, конфліктів та потрясінь, протистояти та ефективно розвиватися.

Далі слід проаналізувати сутність визначення поняття «державне управління» (Додаток Е).

Енциклопедія сучасної України визначає державне управління як виконавчо-розпорядчу діяльність державних органів [54].

Згідно з Енциклопедичним словником державного управління поняття державне управління визначається як діяльність держави (органів державної влади), спрямована на створення умов для якнайповнішої реалізації функцій держави, основних прав і свобод громадян, узгодження різноманітних груп інтересів у суспільстві та між державою і суспільством, забезпечення суспільного розвитку відповідними ресурсами [55].

Згідно зі Словником термінів і понять з державного управління державне управління – один зі видів діяльності держави, суттю якого є здійснення управлінського організуючого впливу шляхом використання повноважень виконавчої влади через організацію виконання законів, здійснення управлінських функцій з метою комплексного соціально-економічного та культурного розвитку держави, її окремих територій, а також забезпечення

реалізації державної політики у відповідних сферах суспільного життя, створення умов для реалізації громадянами їх прав і свобод [56].

Дослідники Бакуменко В.Д. та Надолішній П.І. визначають широке та вузьке тлумачення поняття державного управління. На їх думку «в широкому тлумаченні поняття державне управління охоплює діяльність органів усіх гілок державної влади з вироблення й здійснення регулюючих, організуючих і координуючих впливів на життєдіяльність суспільства з метою задоволення його потреб. Прийняте на рівні аналізу в цілому системи соціального управління, виявлення її відносно самостійних підсистем. У вузькому тлумаченні державне управління – це особливий та самостійний різновид діяльності держави, що її здійснює окрема система спеціальних державних органів – органів виконавчої влади» [57].

На думку дослідників Приходченко Л.Л., Лесик О.В., Панченко Г.М. «державне управління – це форма і різновид соціального управління, соціально-політична функція держави, зумовлена об'єктивними потребами суспільства, яка проявляється у цілеспрямованому, систематичному, практичному, ідеологічному, організаційному впливі на суспільну та приватну життєдіяльність з метою її упорядкування, збереження та переведення у якісно новий стан, що спирається на владну силу» [58].

На думку Авер'янова В.Б. «державне управління – це нормотворча і розпорядча діяльність органів виконавчої влади з метою владно-організуючого впливу на відповідні суспільні відносини і процеси в економічній, соціально-культурній та адміністративно-політичній сферах, а також внутрішню організаційну діяльність апарату всіх державних органів щодо забезпечення належного виконання покладених на них завдань, функцій і повноважень» [59].

Дослідник Битяк Ю.П. визначає «державне управління як самостійний вид державної діяльності, що має організуючий, виконавчо-розпорядчий, підзаконний характер, особливої групи державних органів (посадових осіб) щодо практичної реалізації функцій і завдань держави в процесі повсякденного

й безпосереднього керівництва економічним, соціально-культурним та адміністративно-політичним будівництвом» [60].

Галушка В.Ю. вважає, що «державне управління – це організація дій для координації, об'єднання в цілісну систему спеціалізованих зусиль численних організацій та великих груп людей» [61].

Дослідник Ковбасюк Ю.В. визначає «державне управління як вид суспільного управління, яке існує в суспільстві та має суспільне призначення. Призначення полягає в прогнозуванні та забезпеченні розв'язання суспільних проблем та по можливості запобігти їх виникненню, ефективно служити громадянам, забезпечувати вироблення та реалізацію стратегії суспільного розвитку» [62].

Також Ковбасюк Ю.В. пропонує більш конкретні цілі державного управління за характером впливу на суспільні процеси поділити на три основних типи:

- 1) цілі збереження, які полягають у забезпеченні цілісності суспільства, захисті його сфер від можливих руйнівних процесів;
- 2) цілі функціонування, які передбачають підтримку суспільства, його окремих сфер чи галузей у відповідному стані;
- 3) цілі розвитку, які полягають у забезпеченні переходу суспільства, його окремих сфер чи галузей до нового стану, появи нових чи зміни наявних суспільних характеристик.

Вказані цілі передбачають нововведення, насамперед інноваційного характеру, в ті чи інші сфери суспільного життя, що переважно здійснюється шляхом відповідних реформ [62].

Змістовне визначення поняття державного управління дають Рубцов В.П. та Перинська Н.І. На їх думку «державне управління – це цілеспрямований організаційний і регулюючий вплив держави на стан і розвиток суспільних процесів, свідомість, поведінку та діяльність особи і громадянина з метою досягнення цілей та реалізації функцій держави, відображених у Конституції та законодавчих актах шляхом запровадження державної політики, виробленої

політичною системою та законодавчо закріпленої, через діяльність органів державної влади, наділених необхідною компетенцією» [63].

Далі Рубцов В.П. та Перинська Н.І. наголошують, що цілі та функції держави та державного управління впливають із Конституції України. Завдяки управлінському характеру і правовій природі функції держави зумовлюють набуття державним управлінням специфічних ознак:

- у процесі здійснення державного управління формуються і реалізуються цілі, завдання, функції, інтереси держави та її суб'єктів, конституційні права, забезпечуються законні інтереси громадян;

- функції управління виконують спеціальні суб'єкти, які формуються безпосередньо державою або з її законодавчо визначеної волі (органи місцевого самоврядування), наділені необхідними повноваженнями державно-владного характеру та функціонують у межах компетенції, визначеної для них у відповідних правових актах;

- більшість варіантів управлінських зв'язків визначаються нормативно-правовими актами [63].

Науковець Стеценко С.Г. визначає «державне управління як діяльність органів виконавчої влади, а також інших органів, у частині реалізації ними виконавчо-розпорядних функцій» [64].

На думку Адамовської В.С. «державне управління – це систематично здійснюваний цілеспрямований вплив держави на всі сфери життя суспільства, на свідомість, поведінку та діяльність особи і громадянина з метою реалізації державної політики, заснованої на принципі публічності» [65].

Автори підручника «Державне та регіональне управління», а саме Карташов Є.Г., Євдокимов В.В., Драган І.О., Дацій О.І. та інші вважають, що «державне управління (як практична діяльність) передбачає систематично здійснюваний цілеспрямований вплив держави на суспільну систему чи окремі її ланки, на стан і розвиток суспільних процесів, на свідомість, поведінку та діяльність особи та громадянина з метою реалізації державної політики, виробленої політичною системою та законодавчо закріпленої, в інтересах

оптимального функціонування та розвитку держави. Державне управління полягає в організаційному впливі на суспільні відносини в економічній, соціально-культурній, адміністративно-політичній сферах та здійснюється шляхом застосування державно-владних повноважень» [66].

Автори посібника «Державне управління: у визначеннях, поясненнях, схемах, таблицях» Ємельянов В.М., Євтушенко О.Н., Андріяш В.І. дають досить змістовне визначення поняття «державне управління». На їх думку «державне управління – цілеспрямований організаційний та регулюючий вплив держави на стан і розвиток суспільних процесів, свідомість, поведінку та діяльність особи і громадянина з метою досягнення цілей та реалізації функцій держави, відображених у Конституції та законодавчих актах, шляхом запровадження державної політики, виробленої політичною системою та законодавчо закріпленої, через діяльність органів державної влади, наділених необхідною компетенцією» [67].

На думку Пилипишина В.П. «державне управління – це внутрішньоорганізаційна діяльність державних органів, спрямована на регулювання суспільних відносин у різних сферах державної політики з метою задоволення соціально-економічних, політичних та інших інтересів» [68].

На думку Тихомирова Д.О. «державне управління (управлінська діяльність держави) – це форма та спосіб реалізації державної політики, державна політика, в свою чергу, є основним орієнтиром, алгоритмом та планом дій щодо реалізації владних повноважень» [69].

На думку Тертички В. В. «державне управління виступає особливим типом соціального управління, за яким державні інститути, як ієрархізований об'єкт: володіють універсальним комплексом державно владних повноважень; офіційно застосовують сукупність методів управління, зокрема примусові механізми; використовують легітимні форми соціального спілкування і засоби взаємодії з групами і індивідами; цілеспрямовано регулюють колективні ресурси соціуму» [70].

За результатами проведеного аналізу автором дисертації надано уточнене визначення терміну «державне управління» – це форма управління та організації діяльності місцевого, регіонального чи національного рівня, що охоплює широкий спектр функцій та метою є забезпечення ефективної діяльності органів державної влади.

Таким чином проаналізовано та уточнено понятійно-термінологічний апарат дослідження механізмів державного управління стійким збалансованим розвитком регіонів України.

1.2. Теоретичні підходи до обґрунтування змісту механізмів державного управління стійким збалансованим розвитком регіонів України

Державне управління неможливе без осмислення теоретичних засад механізмів державного управління. Основним елементом терміну «механізм державного управління стійким збалансованим розвитком регіону» є визначення самого терміну «механізм». Спочатку слід узагальнити теоретичні підходи та подальше вдосконалення сутності та змісту механізмів державного управління (Додаток Ж).

Дослідники Бакуменко В.Д., Князєв В.М., Безносенко Д.О. визначають, що «механізм державного управління – це практичні заходи, засоби, важелі, стимули, за допомогою яких органи державної влади впливають на суспільство (суспільні відносини), виробництво, будь-яку соціальну систему з метою досягнення поставлених цілей. Схема реального механізму державного управління містить цілі, рішення, впливи, дії, результати. Комплексний механізм державного управління визначається як система політичних, економічних, соціальних, організаційних і правових засобів цілеспрямованого впливу органів державного управління» [71].

Також на думку Бакуменко В.Д. та Безносенко Д.О. «механізм державного управління виконує роль механізму суспільного управління. Він може бути відображений наступною ланцюговою схемою: цілі – завдання –

рішення – вплив – дії – результати. При тому фактори, які впливають на процеси державного управління, можуть бути політичними, економічними, соціальними, культурними відповідно до основних сфер суспільної діяльності. Також відповідно до основних форм державноуправлінської діяльності вони можуть мати політичний, адміністративний та правовий механізм. Найчастіше в державному управлінні застосовується комплексний механізм, який є системою політичних, адміністративних, економічних, соціальних, гуманітарних, організаційних та правових засобів цілеспрямованого впливу органів державного управління» [72].

На думку Авер'янова В.Б. «механізм державного управління – це сукупність відповідних державних органів, організованих у систему для виконання цілей (завдань) державного управління відповідно до їх правового статусу, та масив правових норм, що регламентують організаційні засади та процес реалізації вказаними органами свого функціонального призначення. Складові елементи механізму державного управління: 1) система органів виконавчої влади; 2) сукупність правових норм, що регламентують як організаційну структуру системи органів виконавчої влади, так і процеси її функціонування та розвитку» [73].

Дослідники Нижник Н.Р., Олуйко В.М., Машков О.А. визначають «механізм державного управління як складову частину системи управління, що забезпечує здійснення впливу на фактори, від стану яких залежить результат діяльності управлінського об'єкта. При цьому механізм має відображати стійкі взаємозалежності та взаємодії між елементами керованої системи, забезпечувати узгодження їх інтересів» [74].

Також Нижник Н.Р. та Машков О.А. вважають, що «механізм управління – це категорія управління, що включає цілі управління, елементи об'єкта та їх зв'язки, на які здійснюється вплив, дії в інтересах досягнення цілей, методи впливу, матеріальні та фінансові ресурси управління, соціальний та організаційний потенціал. Реальний механізм управління завжди конкретний, тому що він спрямований на досягнення конкретних цілей за допомогою

впливу на конкретні фактори і цей вплив здійснюється за допомогою використання конкретних ресурсів» [75].

Дослідники Рудніцька Р.М., Сидорчук О.Г. та Стельмах О.М. визначають «механізм державного управління як штучно створену складну систему, призначену для досягнення поставлених цілей, яка має визначену структуру, сукупність правових норм, методи, засоби, інструменти державного впливу на об'єкт управління» [76].

Дослідник Малиновський В.Я. визначає «механізм державного управління як сукупність засобів організації управлінських процесів та способів впливу на розвиток керованих об'єктів із використанням відповідних методів управління, спрямованих на реалізацію цілей державного управління» [77].

Федорчак О.В. наголошує, що «механізм державного управління – це складна система, яка призначена для практичного здійснення державного управління та досягнення поставлених цілей, яка має визначену структуру, методи, важелі, інструменти впливу на об'єкт управління з відповідним правовим, нормативним та інформаційним забезпеченням» [78].

Коротич О.Б. у складі державних механізмів управління виділяє конкретні державні механізми управління, механізми здійснення процесу державного управління, а також механізми формування та взаємодії складових систем державного управління. На її думку, «конкретні механізми державного управління – це певне знаряддя для здійснення цілеспрямованих перетворень; це сукупність способів, методів, важелів, через які суб'єкт управління впливає на об'єкт управління для досягнення певної мети. Кожен конкретний механізм управління – це сукупність взаємопов'язаних методів управління, через використання яких здійснюється практичний вплив держави на суспільну життєдіяльність людей для забезпечення досягнення конкретної мети, що сприятиме розвитку країни в обраному стратегічному напрямку із додержанням низки визначених принципів» [79].

На думку науковців Ліпенцева А.В. та Поляка О.В. «механізм державного управління – це штучно створена система засобів впливу та взаємодії суб'єктів та об'єкта управління» [80].

Автори підручника «Теорія та історія державного управління» Одінцева Г.С., Дзюндзюк В.Б., Мельтюхова Н.М. та інші «під механізмом управління розуміють спосіб розв'язання суперечностей явища чи процесу, послідовну реалізацію дій, які базуються на основоположних принципах, цільовій орієнтації, функціональній діяльності з використанням відповідних їй форм і методів управління» [81].

Комяков О.М. у своєму дисертаційному дослідженні на тему «Державне регулювання перехідної економіки» зазначає, що «механізм державного регулювання розглядається як сукупність організаційно-економічних методів та інструментів, за допомогою яких виконуються взаємопов'язані функції для забезпечення безперервної, ефективної дії відповідно системи (держави) на підвищення функціонування економіки» [82].

Нам думку Гнатенко А.І. «механізм державного управління стійким процесом регіонального розвитку в Україні – це вплив суб'єкта управління, який ґрунтується на певних принципах з використанням відповідних ресурсів, форм, методів та засобів, які забезпечують досягнення визначеної стратегічної мети, а також вирішення можливих протиріч регіонального розвитку в умовах мінливого зовнішнього середовища» [83].

На думку Кравченко О.М. «механізм державного управління являє собою комплексну систему державного управління, складовими якої є конкретні механізми управління (економічний, мотиваційний, політичний, правовий та інші), які в сукупності здатні забезпечити збалансоване та ефективне функціонування єдиного державного механізму» [84].

На думку Сизоненко О.В. «механізм державного управління – це складна система, яка має визначену структуру, сукупність правових норм, функцій, завдань, методів, засобів, важелів, інструментів державного впливу на об'єкт управління для досягнення поставлених цілей, спираючись на правові норми,

інформаційне та нормативне забезпечення. Як і будь-яка система, система управління повинна мати структуру, яка б визначала сталі зв'язки і відносини всередині механізму, а також основні напрями управлінських впливів, що забезпечувало б його цілісність. Формування механізму державного управління має відбуватися на основі науково обґрунтованих принципів та погоджуватися з інтересами влади, громади та бізнесу» [85].

Зима І.Я. вказує, що «механізми державного управління – це сукупність економічних, мотиваційних, політичних, правових, організаційних засобів цілеспрямованого впливу суб'єктів державного управління і впливу на їх діяльність, що забезпечують узгодженість інтересів учасників державного управління, які взаємодіють» [86].

На думку Барило О.Г. «механізми державного управління – це сукупність норм, методів, важелів, засобів, стимулів, інструментів, за допомогою яких органи державного управління виконують функції та завдання, що покладено на них» [87].

На думку Дяченко С.М. «механізм державного управління – це штучно створена система засобів організаційного, правового, економічного, мотиваційного впливу та взаємодії суб'єктів та об'єкта управління, що забезпечує узгодження інтересів учасників державного управління, які взаємодіють між собою. Це сукупність засобів, важелів впливу та стимулів, що застосовуються державою в різних галузях соціально-економічного життя з метою досягнення певних результатів у розвитку країни» [88].

На думку дослідників Криштановича М.Ф. та Яремчук С.В. «механізм державного управління – це система, що призначена для практичного здійснення державного управління та досягнення поставлених цілей, яка має певну структуру, методи, важелі та інструменти впливу в діяльності держави з відповідним економічним, правовим, організаційним та інформаційним забезпеченням» [89].

Далі доцільно розглянути основні складові механізму державного управління стійким процесом регіонального розвитку в Україні.

На думку Кравченко О.М. «даний механізм представлений центральним та регіональними органами державної влади, представниками різних громадських інститутів, які мають стратегічні інтереси щодо розвитку регіонів, вченими та фахівцями, які залучаються до розробки стратегічного плану розвитку. Об'єктом стратегічного планування є усі галузі та сфери життєдіяльності регіонів» [84].

Як зазначає Сизоненко О.В. формування механізму державного управління має здійснюватися на науково обґрунтованих принципах, які пред'являються до такої системи. До таких принципів можна віднести наступні [85] (Рис. 1.2.):

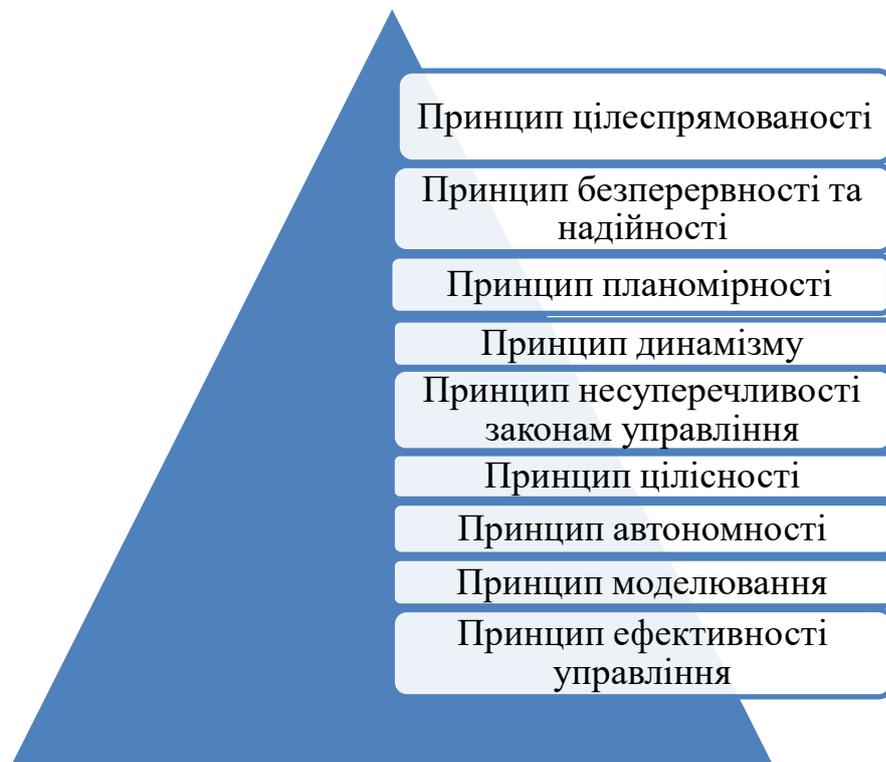

Рисунок 1.2 – Принципи формування механізму державного управління

1. Принцип цілеспрямованості – створення цілеспрямованої системи, в якій всі елементи складають єдиний механізм, спрямований на вирішення одного завдання.

2. Принцип безперервності та надійності – створення таких організаційних, економічних, правових та інших умов, за яких досягається стабільність і безперервність ефективного функціонування об'єкта управління.

3. Принцип планованості – система (механізм) має бути націлена на вирішення як поточних, так і довгострокових завдань.

4. Принцип динамізму – механізм управління має високу адаптивність до внутрішнього і зовнішнього середовища.

5. Принцип несуперечливості законам управління – повинен бути передбачений комплекс заходів, спрямованих на подолання конфліктно антагоністичних форм розвитку суперечностей (що пронизують закони), формування механізму управління.

6. Принцип цілісності – вихідний принцип кожної системи. З цього принципу випливають наступні висновки: по-перше, система може бути зрозуміла як дещо ціле в тому випадку, якщо вона як система протистоїть своєму оточенню – середовищу; по-друге, розмежування системи призводить до поняття елементів системи (механізму) – одиниці, властивості та функції якої визначаються її місцем у рамках цілого.

7. Принцип автономності – складні системи (механізми управління) мають автономну просторову метрику, для них існує автономна віддаленість і автономний час. Складні системи мають локальний масштаб часу, що відрізняється від астрономічного. Вже встановлено, що у відповідних системах діють «закон збереження енергоресурсу», «закон збереження енергоінформативності». Вказані автономні закони реально притаманні системі, їх знання дозволяє розкрити багато важливих властивостей, ідентифікувати та пов'язати процеси, іншими словами – пізнати систему емпіричним шляхом.

8. Принцип моделювання – складна система може бути представлена кінцевою множиною моделей, кожна з яких відображає певні грані її суті. Цей принцип дає можливість дослідити певну властивість або групу властивостей

складної системи за допомогою однієї або кількох спрощених (вузько орієнтованих моделей). Такі моделі завжди значно простіші від самої системи.

9. Принцип ефективності управління – можливість використати значну кількість варіантів досягнення однієї самої мети, і завдання полягає в тому, що вибрати з них найкращі. Одним із підходів визначення ефективності є пошуки розв’язання «багатокритеріальних» задач.

Рудніцька Р.М., Сидорчук О.Г., Стельмах О.М. суть запропонованих розв’язань зводять до трьох основних: 1) ранжування критеріїв і зведення багатокритеріальних задач до одного критерію; 2) побудова моделей багатокритеріальних ситуацій; 3) структуризація задачі та апеляція в кінцеву інстанцію [76].

Основні завдання державного управління включають забезпечення ефективної роботи державних органів, забезпечення законності та порядку в суспільстві, реалізацію соціально-економічних та політичних реформ, захист прав та інтересів громадян, забезпечення національної безпеки та взаємодія з міжнародною спільнотою.

Відомі дослідники державного управління Ковбасюк Ю.В., Ващенко К.О., Сурмін Ю.П. визначають наступні завдання державного управління:

- ефективне використання природних, трудових, матеріальних, інформаційних, інших ресурсів;
- справедливий перерозподіл основних суспільних благ;
- підтримка громадського порядку;
- гарантування безпеки людини, суспільства, країни;
- надання громадянам різноманітних послуг;
- збереження та покращення духовного здоров’я суспільства;
- формування бачення майбутнього суспільства та інтеграція суспільних зусиль для його досягнення [62].

Вказані завдання є основою цілей державного управління.

Цілі державного управління зазвичай передбачають забезпечення соціально-економічного розвитку, захисту прав і свобод громадян, добробуту

та безпеки громадян, забезпечення суспільної безпеки, забезпечення стабільності політичної системи, впровадження ефективної державної політики, підтримку соціальної згуртованості, дотримання верховенства права, захист навколишнього середовища та сприяння міжнародним відносинам і дипломатії. Вказані цілі необхідні для ефективного функціонування держави.

Дослідники Ковбасюк Ю.В., Ващенко К.О., Сурмін Ю.П. цілі державного управління за характером впливу на суспільні процеси ділять на три основні типи (Рис. 1.3.):

Рисунок 1.3 – Основні типи цілей державного управління

1) цілі збереження – полягають у забезпеченні цілісності суспільства, захисті його сфер від можливих руйнівних процесів чи викликів;

2) цілі функціонування – передбачають підтримку суспільства, його сфер чи галузей у відповідному стані, тобто забезпечення суспільних характеристик у відповідних межах;

3) цілі розвитку – полягають у забезпеченні переходу суспільства, його сфер чи галузей до нового стану, появи нових та зміни чинних суспільних характеристик [62].

Наукові підходи до дослідження механізмів державного управління стійким регіональним розвитком в Україні допомагають виявити проблемні

аспекти управління та запропонувати ефективні шляхи розв’язання цих питань для досягнення стійкого розвитку регіонів України.

Наукові підходи до дослідження механізмів державного управління стійким регіональним розвитком в Україні доцільно розділити на кілька основних напрямів [41] (Рис. 1.4.):

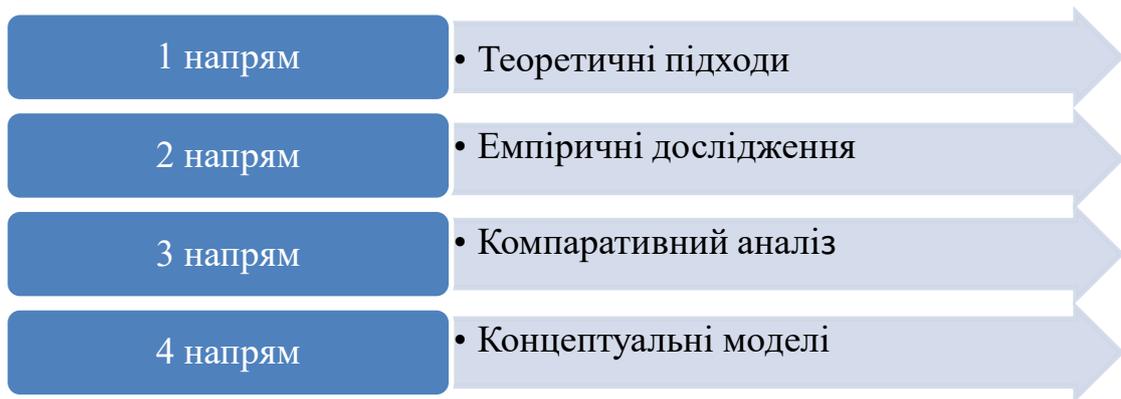

Рисунок 1.4 – Напрями наукових підходів до дослідження механізмів державного управління стійким регіональним розвитком в Україні

Перший напрям – теоретичні підходи. Цей напрям зосереджений на розробці теоретичних концепцій і моделей, які досліджують засади та принципи державного управління, спрямовані на стійкий регіональний розвиток. Результати таких досліджень дозволяють розуміти економічні, соціальні, політичні та інституційні аспекти, що впливають на регіональний розвиток.

Можна виділити основні теоретичні підходи:

- системний підхід – розглядає державне управління і регіональний розвиток як взаємопов’язані системи. За цим підходом розглядається вплив різних факторів, залежність між ними та взаємовідношення між елементами системи;

- економічний підхід – досліджується регіональний розвиток з економічної думки. Визначення економічного потенціалу та його використання

для стимулювання регіонального розвитку є основними принципами цього підходу;

- соціологічний підхід – досліджує соціальні аспекти регіонального розвитку і вплив соціальних процесів на державне управління. Соціологічні дослідження можуть включати вивчення соціального капіталу, якість життя та задоволення потреб населення в регіоні;

- політичний підхід – розглядає державне управління та регіональний розвиток з політичного кута зору. Він досліджує політичні процеси, механізми прийняття рішень та владні структури, які впливають на регіональний розвиток;

- екологічний підхід – аналізує вплив державного управління на природне середовище та його взаємодію з регіональним розвитком. Він зосереджений на забезпеченні стійкого розвитку та збалансованого використання природних ресурсів;

- інституціональний підхід – акцентує на ролі інститутів (норм, правил, процедур) у формуванні політики державного управління та регулюванні регіонального розвитку. Дослідження здійснюються у контексті розвитку інституційної структури, впливу законів та регулятивних механізмів на ефективність державного управління;

- географічний підхід – досліджує вплив географічних особливостей та просторового розташування регіону на державне управління та розвиток. Аналізуються територіальні аспекти, географічні фактори, включаючи природні ресурси, кліматичні умови, демографічні характеристики тощо.

При проведенні досліджень у сфері регіонального розвитку доцільно застосовувати наступні принципи:

1) принцип остаточної (глобальної, генеральної) мети – функціонування та розвиток системи та всіх її складових мають бути спрямовані на досягнення глобальної мети. В регіональному управлінні даний принцип проявляється в наступному – всі реформи, які проводяться в регіоні, слід оцінювати з цієї думки;

2) принцип єдності, зв'язності та модульності – система розглядається «ззовні» як одне ціле (принцип єдності), водночас необхідно «погляд зсередини», дослідження окремих складових системи (принцип зв'язаності). При проведенні регіональних реформ – абстрагування від зайвої деталізації;

3) принцип ієрархії – виявлення або створення у системі ієрархічних зв'язків, модулів, цілей. Регіональні реформи проводяться з обов'язковим дотриманням вказаного принципу. У випадку, якщо ієрархія відсутня – послідовність визначається, виходячи з мети проведення відповідних реформ;

4) принцип функціональності – структура системи тісно пов'язана та обумовлюється її функціями. Створювати та досліджувати систему регіонального розвитку необхідно після визначення її функцій. В тому випадку, якщо в системі з'являються нові функції – то має бути переглянута її структура;

5) принцип розвитку – здатність до удосконалення, розвитку системи за умови збереження певних якісних властивостей. Здатність до розвитку штучних систем визначається наявністю таких властивостей, як саморозвиток, самовдосконалення, самоорганізація, штучний інтелект. При проведенні регіональних реформ необхідно визначити доцільність проведення таких реформ в кожному конкретному регіоні;

6) принцип децентралізації – розумний компроміс між повною централізацією системи та здатністю реагувати на вплив зовнішнього середовища окремими частинами цієї системи. Цей принцип сприяє залученню широкої групи людей у процеси управління, збільшенню гнучкості та реагування на зміни, а також підвищенню ефективності та ефективності розв'язання проблем. У сфері регіонального розвитку – децентралізовані регіони спроможні самостійно, коштом власних ресурсів, розв'язувати питання місцевого значення;

7) принцип невизначеності – у більшості випадків досліджується система, про яку не все відомо, поведінка якої не завжди зрозуміла, невідома її структура, непередбачуваний перебіг процесів, невідомі зовнішні впливи тощо. При проведенні регіональних реформ неможливо спрогнозувати перебіг

процесів, невідомі зовнішні впливи.

Другий напрям – емпіричні дослідження механізмів державного управління стійким регіональним розвитком. Вони вивчають практичні методи та інструменти, які використовуються державою для досягнення рівномірного та стійкого розвитку різних регіонів країни [41]. Вказані дослідження охоплюють такі аспекти:

- аналіз політик та програм, які використовуються для забезпечення регіонального розвитку – вивчається ефективність конкретних програм, їх вплив на економіку та соціальний розвиток регіонів;

- вивчення механізмів розподілу та використання регіональних ресурсів – досліджується, як держава розподіляє ресурси між різними регіонами, а також як ці ресурси використовуються для забезпечення стійкого розвитку;

- вивчення регуляторних політик, які впливають на роздрібну торгівлю та інвестиції в регіонах – вивчається вплив різних правил та політик на попит та пропозицію товарів та послуг, а також на інвестиції в регіонах;

- аналіз інфраструктурних проєктів та програм – вивчається ефективність інфраструктурних проєктів, таких як будівництво доріг, шкіл, медичних закладів та інших громадських будівель, які спрямовані на покращення якості життя в регіонах;

- вивчення ролі державних інституцій та влади в регіональному розвитку – досліджується вплив державних інституцій на ефективність регіонального розвитку, а також як вони співпрацюють з громадами.

Третій напрям – компаративний аналіз. Вказаний підхід передбачає порівняння різних країн або регіонів з метою визначення найкращих практик у державному управлінні стійким регіональним розвитком. Це дозволяє виявити схожість і відмінності між країнами та ідентифікувати фактори, що впливають на ефективний чи неефективний розвиток регіонів [41].

Компаративний аналіз передбачає вивчення та аналіз різних країн та їх політичних, економічних, соціальних та культурних аспектів. У контексті дослідження механізмів державного управління стійким регіональним

розвитком компаративний аналіз може допомогти порівняти різні країни або регіони, щоб з'ясувати, які механізми управління сприяють стійкому розвитку та які недоліки можуть бути виявлені.

Наприклад, через порівняння досвіду декількох країн можна визначити, які політики та програми сприяють стійкому розвитку в одних регіонах, але можуть бути неефективними в інших. Також можна виявити фактори, які сприяють успіху деяких регіонів у досягненні стійкого розвитку, такі як політична стабільність, наявність ефективних механізмів управління, підтримка інновацій тощо.

Крім того, компаративний аналіз може допомогти ідентифікувати та аналізувати сильні та слабкі сторони різних механізмів управління, а також різних політик та програм. Наприклад, порівняння різних моделей децентралізації або політик підтримки малого бізнесу може допомогти виявити, які підходи є найбільш ефективними для стимулювання стійкого розвитку в різних контекстах.

Компаративний аналіз дозволяє вивчити різні аспекти державного управління та їх вплив на стійкий розвиток регіонів через порівняння різних країн, політик та програм. Це допомагає виявити успішні практики, недоліки та рекомендації та надалі впровадити їх на території певного регіону.

Четвертий напрям – концептуальні моделі. Вказаний підхід передбачає створення концептуальних моделей, які описують механізми державного управління стійким регіональним розвитком. Дані моделі допомагають зрозуміти складні взаємозв'язки між різними аспектами регіонального розвитку і визначити стратегії управління для досягнення стійкого розвитку [41].

Для дослідження механізмів державного управління стійким регіональним розвитком можна використовувати різноманітні концептуальні моделі, основні з них наступні:

- модель управління економічним розвитком регіону – допомагає вивчити причини розкладу регіонального розвитку та визначити ключові фактори, які впливають на ефективність управління регіональним розвитком. Вона дозволяє

аналізувати пріоритетні напрямки розвитку регіону та розробляти на їх основі стратегії та програми управління;

- модель географічного регіонального розвитку – допомагає визначити особливості регіону з географічного погляду та відповідно обрати оптимальні стратегії розвитку. Вона враховує природноресурсний потенціал регіону, його локацію, зв'язки із сусідніми регіонами тощо;

- модель інституційного регіонального розвитку – досліджує роль інституцій в процесі регіонального розвитку. Вона аналізує, які інституції працюють в регіоні, як вони впливають на розвиток, як можуть бути поліпшені та які інституції потрібні для забезпечення стійкого регіонального розвитку;

- модель мережевого регіонального розвитку – досліджує вплив мережевих зв'язків на регіональний розвиток. Вона аналізує, які організації, підприємства, установи тощо мають зв'язки між собою та як ці зв'язки впливають на конкурентоспроможність та інноваційність регіону;

- модель екологічного регіонального розвитку – досліджує особливості регіону з екологічного погляду та відповідно обрати оптимальні стратегії розвитку. Вона враховує екологічний стан регіону, дозволяє оптимізувати функцію екологічного управління.

Вказані підходи мають важливе значення для дослідження механізмів державного управління стійким регіональним розвитком в Україні. Комбінація теоретичних розрахунків, емпіричних досліджень, компаративного аналізу та розробки концептуальних моделей може допомогти встановити найбільш ефективні практики та політики для стійкого розвитку регіонів [41].

Дослідження механізмів державного управління стійким регіональним розвитком вимагає інтегрованого підходу, який поєднує різні підходи та враховує специфіку кожного регіону. Це дозволяє зрозуміти основні проблеми та знайти ефективні рішення для досягнення стійкого розвитку регіонів.

Науковці та дослідники пропонують різні теоретичні підходи для дослідження механізмів державного управління стійким регіональним розвитком в Україні [41] (Рис. 1.5.).

Рисунок 1.5 – Теоретичні підходи для дослідження механізмів державного управління стійким регіональним розвитком в Україні

Доцільно буде детально розглянути вказані підходи.

Перший підхід – концепція політичного федералізму. Даний підхід базується на ідеї децентралізації влади та розподілу повноважень між центральними та регіональними органами управління. Підхід передбачає найбільш ефективну координацію і розподіл ресурсів між різними регіонами для сприяння їх розвитку [41].

Політичний федералізм – це концепція політичної організації держави, в якій влада розділяється між центральною владою та регіональними одиницями (штатами, провінціями, кантонами тощо). Федералізм спирається на принципи децентралізації влади, взаємодії та співробітництва між центром та регіонами.

Основні принципи політичного федералізму:

- розподіл влади – федеральна влада має визначені повноваження, які не можуть бути порушені регіональними одиницями, а також повноваження, що передаються регіонам. Це дозволяє зберігати баланс між централізованою та децентралізованою владою;

- конституційний фундамент – федеральна влада та регіональні одиниці мають власні конституції, які визначають їх повноваження та права, а також механізми взаємодії між ними. Конституційний фундамент є гарантією дотримання прав та свобод громадян;

- фінансована залежність – регіональні одиниці мають свої власні доходи та бюджети, що дозволяє їм самостійно розпоряджатися фінансовими ресурсами. Це сприяє розвитку регіональної економіки та забезпечує більшу самостійність в прийнятті рішень;

- збереження культурної різноманітності – федералізм дає можливість регіонам зберегти свою культурну спадщину та особливості. Регіональні одиниці мають право на використання власної культурної спадщини.

Другий підхід – теорія регіональної економіки. Даний підхід зосереджений на аналізі економічних факторів, що впливають на регіональний розвиток. Підхід охоплює вивчення конкурентоспроможності регіонів, економічних зв'язків між регіонами, роль інфраструктури та регіональних політик у забезпеченні стійкого розвитку [41].

Теорія регіональної економіки є галуззю економічної науки, яка вивчає економічний розвиток окремих регіонів і взаємозв'язок між ними, економічні процеси і явища, які відбуваються в певному регіоні з метою визначення його розвитку та покращення економічного стану населення. Основним об'єктом дослідження теорії регіональної економіки є регіон. Ця теорія орієнтується на аналіз внутрішніх факторів (наприклад, ресурсів, інфраструктури, ринків, підприємництва) та зовнішніх факторів (наприклад, глобалізації).

Третій підхід – теорія управління регіональним розвитком. Вказаний підхід наголошує на процесах управління регіональним розвитком. Підхід досліджує роль державних та недержавних акторів у стимулюванні розвитку регіонів, механізми планування та впровадження регіональних стратегій, а також ефективність державних програм і проектів на регіональному рівні [41].

Теорія управління регіональним розвитком є комплексним підходом до стимулювання економічного, соціального та культурного розвитку регіону. Вона розглядає регіон як самостійну систему з власними ресурсами, потенціалом та проблемами, і пропонує цілеспрямовані заходи для підвищення його конкурентоспроможності та якості життя населення регіону.

Четвертий підхід – теорія регіонального управління. Даний підхід спрямований на аналіз інституційних механізмів та політичної системи, що забезпечують ефективне управління регіонами. Підхід досліджує ролі та структуру регіональних органів влади, взаємозв'язки між центральною та регіональною владою, а також механізми взаємодії та регулювання [41].

Регіональне управління – це галузь управління, що займається організацією, координацією та управлінням розвитком конкретних регіонів або територій. Це може охоплювати питання економіки, соціального розвитку, інфраструктури, природних ресурсів та інші аспекти, специфічні для кожного окремого регіону. Теорія регіонального управління досліджує методи та підходи до кращого управління розвитком регіонів з урахуванням їхніх унікальних потреб і характеристик.

Вказані підходи використовуються для аналізу та розробки політик державного управління, спрямованих на стимулювання стійкого розвитку регіонів України. Підходи надають теоретичну базу для розуміння проблем та пошуку ефективних рішень у сфері регіонального розвитку [41].

Теоретичні підходи до дослідження механізмів державного управління стійким регіональним розвитком використовують для аналізу та розв'язання проблем стійкості регіонального розвитку. Ці підходи допомагають у розробці стратегій, політик та інструментів управління в різних галузях, що сприяють стійкому та збалансованому розвитку регіонів.

Далі що стосується сутності визначення поняття «механізми державного управління регіональним розвитком» (Додаток І).

На думку Вишиванюк М.В. державні механізми управління регіональним розвитком – це правові, організаційні та економічні засоби, за допомогою яких здійснюється державний вплив на соціально-економічний розвиток регіонів. Механізми можна поділити на загальні та спеціальні (цільові). До загальних механізмів відносять: законодавчо-нормативний, бюджетного регулювання, організаційно-кадрового забезпечення, прогнозування і програмування регіонального розвитку. До спеціальних (цільових) механізмів відносять:

стимулювання розвитку різних форм територіальної організації продуктивних сил – створення спеціальних економічних зон, технопарків та інше [90].

Дунаєв І.В. у своєму дисертаційному дослідженні на тему «Механізми модернізації регіональної економічної політики в Україні в умовах інтеграційних процесів» зазначає, що «сутність механізму державного управління регіональним розвитком полягає в цілеспрямованому комплексному впливі регіональних органів влади та управління спільно з іншими зацікавленими суб'єктами управління та господарювання на всі підсистеми регіону (соціальну, екологічну, економічну) для досягнення поставленого результату, а саме нового стану регіональної соціально-економічної системи» [91].

На думку Качного О.С. «державне регулювання регіонального соціально-економічного розвитку має здійснюватися системою спеціально організованих заходів політичного, правового, соціального, фінансового, економічного характеру, покликаних: стимулювати розвиток тих територій, які з об'єктивних причин не можуть функціонувати в режимі саморозвитку; створювати умови для виникнення і функціонування національно значущих потенційних «точок зростання»; забезпечувати виконання окремими територіями загальнодержавних функцій» [92].

Коротич О.Б. вважає, що «здійснення державного управління регіональним розвитком країни повинно спиратися на цілісну концепцію, що діалектично поєднує два наукові напрямки: державне управління й регіоналістику, має узгоджений поняттєвий апарат, включає принципи державної регіональної політики, стратегічні орієнтири розвитку країни, а також комплексний державний механізм управління, який передбачає постійне удосконалення всіх механізмів, що входять до його складу» [93].

Далі що стосується сутності визначення поняття «механізм державного управління стійким регіональним розвитком» (Додаток К).

Продивус В.С. наголошує, що «механізм державного регулювання сталим регіональним розвитком являє собою сукупність послідовних дій регіональної

влади, спрямованих на контрольовані та частково контрольовані чинники регіонального розвитку в зовнішньому та у внутрішньому середовищі для досягнення цільового стану, що визначається індикаторами цілей в кожному ідентифікаційному просторі, які забезпечують координацію зв'язків між елементами, структурними процесами, способами вирішення розбіжностей в просторовому, тимчасовому і функціональному аспектах» [94].

Також на думку Вишиванюк М.В. «основними пріоритетними напрямками розвитку механізму державного управління регіонами є посилення державно-приватного партнерства та розвиток інновацій. Основне завдання – максимально повно використати сприятливу макроекономічну ситуацію, ідентифікувати найбільш дієві інструменти активізації співпраці суб'єктів для додання системності та комплексності процесу взаємодії держави та бізнесу за допомогою ефективних управлінських впливів. Пріоритетне завдання на регіональному рівні – запровадження інвестиційно-інноваційної моделі регіональної економіки» [90].

Дуков Д.Ф. у своєму дисертаційному дослідженні на тему «Напрями удосконалення механізмів державного управління інвестиціями в регіональний розвиток» визначив «механізм державного управління як штучно створену систему, яка складається з органів державної влади, які за допомогою низки інших елементів системи (функцій, методів, інструментів, норм, принципів, стимулів, заходів та ресурсів) забезпечують вплив на об'єкт управління для досягнення певних цілей державного управління, та утворює єдність (взаємозв'язок) із зовнішнім інституційним середовищем, від стану якого залежить її ефективність» [95].

Чернов С.В. у своєму дисертаційному дослідженні на тему «Комплексна експертиза як складова державного механізму управління регіональним розвитком» здійснив теоретичне узагальнення і нове вирішення наукового теоретичного завдання, яке полягає в теоретичному обґрунтуванні концептуальних засад державного механізму управління регіональним розвитком у частині комплексної експертизи проєктів та вироблення

перспективних напрямків удосконалення інституту комплексної експертизи в публічному управлінні [96].

Федоров І.С. у своєму дисертаційному дослідженні на тему «Механізми формування стійкого розвитку регіону» вважає, що «основною моделлю стійкого регіонального розвитку є створення ефективних економічних інститутів і відповідного інституційного середовища. Стійкий розвиток економіки регіону зумовлюється станом і ефективністю використання унікального природноресурсного потенціалу, а також розбіжностями, що виникають при взаємодії господарського комплексу, природного середовища і демографічної ситуації, що дозволяє визначити природно-екологічну складову в якості детермінанта розвитку регіональної системи» [97].

Механізми державного управління стійким розвитком регіонів України включають різні інструменти та заходи, які спрямовані на забезпечення стійкого розвитку всіх регіонів країни [41].

Слід виділити основні інструменти та заходи (Рис. 1.6.):

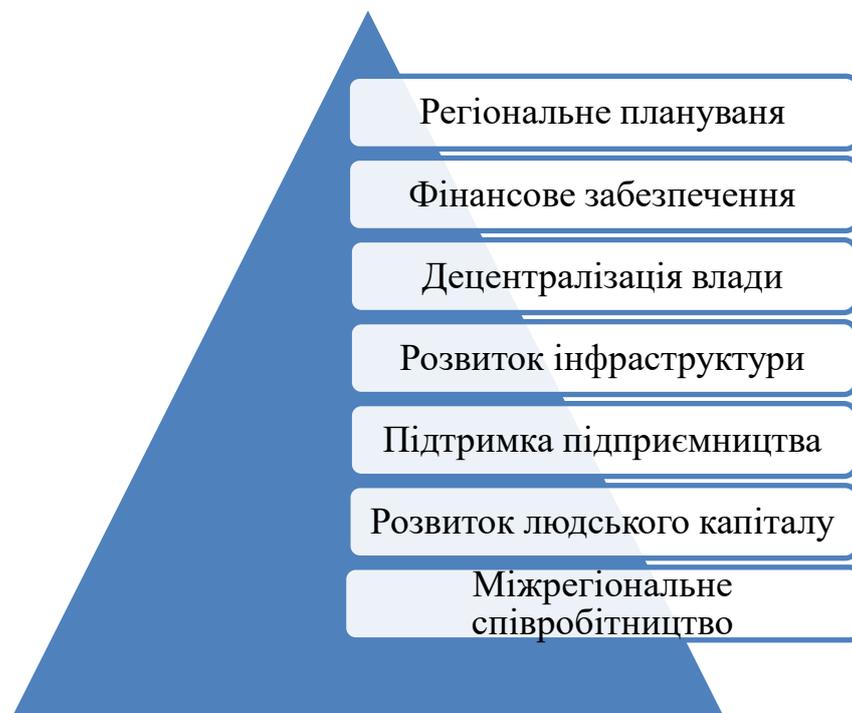

Рисунок 1.6 – Інструменти та заходи, які спрямовані на забезпечення стійкого розвитку регіонів

1. Регіональне планування – це процес розробки та впровадження стратегій розвитку для певного регіону. Цей процес охоплює визначення потреб і можливостей регіону, а також розробку планів щодо використання природних ресурсів, інфраструктури, економіки [41].

Метою регіонального планування є сприяння стійкому розвитку та забезпечення ефективного, рівномірного та раціонального використання ресурсів.

Регіональне планування є важливим інструментом для забезпечення стійкого регіонального розвитку. Цей підхід допомагає координувати дії органів влади відповідних рівнів та зацікавлених сторін у плануванні та розвитку регіону. Регіональне планування дозволяє враховувати потреби населення регіону, зберігати природні ресурси, створювати стійкі економічні можливості та сприяти соціальній рівності. Тому регіональне планування є важливим інструментом для досягнення стійкого розвитку регіонів.

2. Фінансове забезпечення – це важливий аспект регіонального планування. Для успішної реалізації стратегій стійкого регіонального розвитку необхідне ефективне фінансування. Це може охоплювати виділення коштів на інфраструктурні проекти, екологічні заходи, розвиток малого та середнього бізнесу, освіту та інші сфери, які сприяють стійкому розвитку. Забезпечення фінансових ресурсів є ключовим чинником для успішної реалізації визначених планів та завдань, пов'язаних із регіональним плануванням.

Фінансове забезпечення є важливим інструментом для стійкого регіонального розвитку. Воно відіграє ключову роль у забезпеченні необхідних ресурсів для реалізації різноманітних проектів та ініціатив, які сприяють розвитку регіону. Один з аспектів фінансового забезпечення – це залучення інвестицій. Інвестиції можуть бути як місцевими, так і зовнішніми, і вони допомагають фінансувати різні галузі, такі як інфраструктура, освіта, охорона здоров'я та інші, що сприяють розвитку регіону. Крім того, фінансове забезпечення включає також механізми бюджетування та планування. Це означає, що регіональні органи влади повинні ефективно виділяти ресурси та

розподіляти фінансові кошти на пріоритетні напрями розвитку. Це може включати розробку стратегічних планів, бюджетний контроль і моніторинг витрат. Фінансове забезпечення також може включати підтримку розвитку підприємництва та малих підприємств в регіоні. Надання фінансових послуг, таких як кредитування та консультування, може сприяти залученню інвестицій та створенню нових робочих місць у регіоні. Загалом, фінансове забезпечення є необхідним інструментом для стійкого регіонального розвитку, оскільки дозволяє забезпечити ресурси та підтримку, що необхідні для реалізації різноманітних проєктів та ініціатив, спрямованих на розвиток регіону [41].

3. Децентралізація влади є важливим інструментом для досягнення стійкого регіонального розвитку [41]. Вказаний інструмент передбачає передачу повноважень та ресурсів з центрального рівня влади до місцевих органів влади, що стимулює розвиток регіонів. Одна з основних переваг децентралізації полягає у зближенні прийняття рішень з реальними проблемами на місцях. Місцеві органи влади краще розуміють потреби своїх громадян і можуть приймати ефективніші та забезпечені підтримкою рішення. Децентралізація також сприяє розширенню можливостей економічного розвитку регіонів. Шляхом перерозподілу ресурсів і фінансової автономії, місцеві органи влади можуть інвестувати у розвиток інфраструктури, освіти, охорони здоров'я та інших сфер, що сприяє створенню рівномірних економічних можливостей. Крім того, децентралізація сприяє зміцненню демократичних процесів та залученню громадян до управління. Місцеве самоврядування дає можливість громадянам активно брати участь у прийнятті рішень, спрямованих на забезпечення добробуту регіону. Загалом, децентралізація влади є важливим інструментом для стійкого регіонального розвитку, оскільки сприяє ефективнішому управлінню, рівномірному розподілу ресурсів та залученню громадян до управління.

4. Розвиток інфраструктури є досить важливим аспектом та відіграє ключову роль у забезпеченні стійкого регіонального розвитку [41]. Вказаний інструмент передбачає покращення та розширення фізичних, технічних та

соціальних засобів, які обслуговують населення та промисловість конкретного регіону. Стійкий розвиток орієнтується на забезпечення економічного зростання, соціальної рівності та екологічної збалансованості. Інфраструктура відіграє важливу роль у досягненні вказаних цілей, забезпечуючи доступність основних послуг, таких як транспорт, електроенергія, водопостачання, освіта, охорона здоров'я та комунікації. Зростання і покращення інфраструктури сприяють залученню інвестицій, створенню нових робочих місць та зростанню економічного потенціалу регіону. Крім того, розвиток інфраструктури покращує якість життя населення регіону, забезпечуючи їм зручний доступ до основних послуг і сприяючи соціальному розвитку. У межах стійкого регіонального розвитку розумна інфраструктура також може сприяти екологічній ефективності. Використання енергоефективних технологій, підтримка відновлюваної енергії та зменшення викидів токсичних речовин можуть сприяти стійкому та збалансованому розвитку та збереженню природних ресурсів. Отже, розвиток інфраструктури є важливим інструментом забезпечення стійкого регіонального розвитку, забезпечує економічне зростання, соціальну рівність та екологічну збалансованість. Це може зробити великий вплив на життя населення регіону та зробити вагомий внесок в забезпечення стійкого розвитку регіону. Правильне планування та інвестування в розвиток інфраструктури є ключовим завданням влади.

5. Підтримка підприємництва є важливим аспектом для економічного розвитку регіону. Підтримка підприємництва на регіональному рівні відіграє важливу роль у забезпеченні стійкого регіонального розвитку [41]. Існують кілька способів, які можуть сприяти цьому процесу. По-перше, органи влади можуть надавати фінансову підтримку малим і середнім підприємствам у вигляді субсидій, кредитів або інвестицій. Це допомагає підприємствам розширюватись, розвиватися, виробляти нові продукти та послуги та створювати нові робочі місця. По-друге, важливо створити сприятливе підприємницьке середовище, зменшуючи бюрократичні перешкоди та спрощуючи процеси реєстрації та ліцензування бізнесу. Це сприяє розвитку

підприємницької активності та залученню нових інвестицій. По-третє, важливо забезпечити доступ до кваліфікованої робочої сили та освітніх програм, спрямованих на розвиток навичок, що підтримують підприємництво. Це може включати професійне навчання, здобуття вищої освіти та програми підтримки для молодих підприємців. Укріплення підприємницького потенціалу у регіонах сприяє створенню нових робочих місць, збільшенню доходів, розвитку інновацій, покращенню якості життя населення регіону, забезпечення стабільності економіки. Підтримка підприємництва має стратегічне значення для забезпечення стійкого розвитку регіону.

6. Розвиток людського капіталу є ключовим інструментом для досягнення стійкого регіонального розвитку. Він відображає накопичення знань, навичок, компетенцій та потенціалу населення регіону [41]. Високий рівень людського капіталу сприяє підвищенню продуктивності праці, інноваційності та конкурентоспроможності регіону. Інвестування в освіту, навчання та розвиток навичок є важливими чинниками в розвитку людського капіталу. Забезпечення доступності якісної освіти для всіх груп населення, включаючи дітей, молодь та дорослих, є необхідним у цьому процесі. Перепідготовка та підвищення кваліфікації робочої сили також грають важливу роль у забезпеченні адаптації до змін на ринку праці та забезпеченні високого рівня зайнятості. Крім того, розвиток людського капіталу потребує забезпечення доступу до здорової та безпечної праці, а також доступу до відповідних соціальних послуг, які підтримують людей у їхньому розвитку та досягненні повного потенціалу. Концепція життєвого довготривалого навчання також важлива, оскільки створення умов для постійного саморозвитку та навчання сприяє актуалізації та зміцненню людського капіталу. Усі ці заходи спрямовані на забезпечення стійкого розвитку регіону, позитивного впливу на якість життя людей та підвищення його конкурентоспроможності як на внутрішньому, так і на світовому рівнях. Розвиток людського капіталу є важливою складовою стійкого регіонального розвитку, тому велика увага та інвестиції в цю сферу є важливими завданнями держави.

7. Міжрегіональне співробітництво – це форма співпраці між різними регіонами чи країнами з метою розвитку економічного, політичного або культурного співробітництва [41]. Це може включати обмін знаннями, технологіями, товарами та послугами, а також спільні проєкти та програми. Такий вид співробітництва сприятиме зростанню та розвитку усіх залучених сторін.

Міжрегіональне співробітництво є важливим інструментом для забезпечення стійкого регіонального розвитку. Воно передбачає спільні дії та обмін інформацією між різними регіонами з метою досягнення спільних цілей та розв'язання спільних проблем. Один з головних аспектів міжрегіонального співробітництва – обмін передовим досвідом та найкращими практиками в різних галузях. Це дозволяє регіонам використовувати успішні стратегії та політики, що вже були випробувані в інших регіонах. Такий обмін допомагає уникнути повторення помилок і вдосконалювати власні програми розвитку. Крім того, міжрегіональне співробітництво сприяє зміцненню економічного зв'язку між регіонами. Це дає змогу розвивати спільні проєкти, залучати нові інвестиції та створювати робочі місця. Колективні зусилля регіонів дозволяють досягати більшого рівня економічного зростання і забезпечити стійкий розвиток. Також, міжрегіональне співробітництво є важливим для розвитку інфраструктури та покращення якості життя населення. Це може включати спільне будівництво транспортних мереж, розвиток зелених технологій, поділ ресурсів та електроенергії. Шляхом співпраці регіони можуть забезпечити доступ до якісних послуг та інфраструктури для свого населення. Нарешті, міжрегіональне співробітництво має потенціал поліпшити міжнаціональні відносини та побудувати довіру між різними культурами та національностями. Один із засобів досягнення цього – обмін культурними та освітніми програмами, які сприяють розумінню й поваги один до одного. Усі ці фактори свідчать про важливість міжрегіонального співробітництва як інструменту для забезпечення стійкого регіонального розвитку. Це дозволяє регіонам зміцнити свої можливості, спільно розв'язувати проблеми та досягати стійкого розвитку

для забезпечення добробуту населення конкретних регіонів, а надалі – всієї країни.

Вказані механізми, які включають регіональне планування, фінансове забезпечення, децентралізацію влади, розвиток інфраструктури, підтримку підприємництва, розвиток людського капіталу та міжрегіональне співробітництво, грають важливу роль у забезпеченні стійкого регіонального розвитку в Україні. Вони сприяють збалансованому розвитку регіонів, зменшенню внутрішньої нерівності та підвищенню якості життя у всіх регіонах країни [41].

Для обґрунтування змісту механізмів державного управління стійким збалансованим розвитком регіонів України можна використовувати теоретичні підходи з різних галузей науки та політичної теорії [41].

Слід визначити декілька основних підходів (Рис. 1.7.):

Рисунок 1.7 – Підходи до обґрунтування змісту механізмів державного управління стійким збалансованим розвитком регіонів України

1) перший підхід – регіональна економіка. Належить до вивчення економічних процесів та явищ, що відбуваються на рівні конкретних і мають вплив на економічний розвиток. Регіональна економіка аналізує такі аспекти, як виробництво, зайнятість, доходи, інфраструктура, рівень життя та інші

фактори, що визначають економічну ситуацію і перспективи регіону. Дослідження регіональної економіки допомагають встановити потенціал та конкурентоспроможність кожного регіону, сприяють удосконаленню стратегій розвитку і прийнятті рішень щодо інвестицій, розподілу ресурсів і політики розвитку;

2) другий підхід – політична теорія і публічна політика. Політична теорія є галуззю знань, що вивчає політичні ідеї, концепції, системи та процеси. Політична теорія досліджує різноманітні теоретичні підходи до організації політичної влади, зокрема в політичних системах, інституціях, ідеологіях та політичних процесах. Публічна політика, зі свого боку, належить до процесу прийняття рішень та впровадження дійсних політичних рішень відповідно до визначених соціальних потреб, цілей і цінностей. Вона вивчає питання, пов'язані зі здійсненням рішень державними органами та взаємодії з населенням, громадськими організаціями та іншими зацікавленими сторонами. Політична теорія та публічна політика взаємопов'язані, оскільки теоретичні концепції політичної теорії можуть бути застосовані для розв'язання конкретних проблем у публічній політиці. Політичні теорії надають рамки та принципи для аналізу політичних ситуацій, розуміння ролі держави, громадянського суспільства та прав людини у процесі формування та реалізації публічної політики;

3) третій підхід – суспільна географія. Суспільна географія є наукою, яка вивчає взаємозв'язки між суспільством та просторовою організацією. Суспільна географія досліджує, як соціальні, економічні та політичні фактори впливають на формування географічних образів та структуру суспільства. Суспільна географія досліджує такі аспекти, як географічні різниці у рівні розвитку, соціально-економічне планування, просторові нерівності та вплив суспільства на навколишнє середовище;

4) четвертий підхід – теорія держави та публічного управління. Теорія держави та публічного управління є галуззю політичних наук, що вивчає організацію та функціонування держави, а також принципи, методи та практики

публічного управління. Ця теорія досліджує різні аспекти держави, включаючи структуру, роль, функції та завдання державних органів. Вона також аналізує взаємодію між державою та іншими акторами суспільства, такими як громадяни, політичні партії, громадські організації та міжнародні організації. Публічне управління, зі свого боку, досліджує, як державні органи ефективно виконують свої функції з метою забезпечення ефективності, економічності та справедливості в управлінні публічними справами. Це включає розробку політики, прийняття рішень, виконання програм та послуг, а також контроль за їх реалізацією. Теорія держави та публічного управління є важливим інструментом для розуміння політичних процесів, розвитку суспільства та вдосконалення системи управління державою. Вона надає основи для формулювання політичних рекомендацій та стратегій, спрямованих на поліпшення державної діяльності та задоволення потреб суспільства;

5) п'ятий підхід – соціально-економічні теорії. Соціально-економічні теорії включають різні концепції та моделі, які вивчають взаємозв'язок між соціальними та економічними явищами. Ці теорії намагаються пояснити, як суспільство функціонує, як розподіляються ресурси, як формується економічний розвиток та як відбувається вплив на соціальні процеси.

Вказані підходи можна використати як основу для побудови механізмів державного управління, спрямованих на стійкий регіональний розвиток в Україні. Комбінування цих підходів може допомогти врахувати різні аспекти та вимоги для досягнення ефективного та стійкого збалансованого розвитку регіонів [41].

Механізми державного управління є ключовим інструментом для забезпечення стійкого збалансованого розвитку регіонів України. Основні аспекти, які обґрунтовують зміст цих механізмів, включають [41]:

– перший аспект – розподіл ресурсів. Механізми державного управління повинні забезпечувати розподіл ресурсів між різними регіонами країни з урахуванням їх потреб та потенціалу. Це означає визначення пріоритетних

напрямків розвитку та економічних інвестицій у менш розвинені регіони для збалансованого розвитку країни в цілому;

– другий аспект – регулювання. Механізми державного управління повинні встановлювати нормативні акти та політики, які сприяють розвитку регіональної інфраструктури, підтримці підприємницької діяльності та створенню робочих місць в менш розвинених регіонах. Це може включати фінансові стимули, спеціальні економічні зони або програми підтримки малого та середнього бізнесу;

– третій аспект – координація та співпраця. Механізми державного управління мають сприяти координації діяльності різних органів влади на регіональному рівні. Це включає розвиток механізмів спільної роботи між місцевими органами влади, громадськими організаціями та бізнес-середовищем для спільного розв'язання проблем і реалізації регіональних проєктів;

– четвертий аспект – моніторинг та оцінка. Ефективні механізми державного управління повинні базуватися на системі моніторингу та оцінки реалізації регіональних стратегій та програм. Це дозволяє виявляти проблеми та ризики, а також здійснювати корективні заходи для досягнення поставлених цілей.

У науковій літературі існують різні підходи до типологізації механізмів державного управління. Так, дослідник Федорчак О. класифікує механізми державного управління за функціональним призначенням, а саме:

- економічний – механізм державного управління банківською, грошово-валютною, інвестиційною, інноваційною, кредитною, податковою, страховою діяльністю тощо;

- мотиваційний – сукупність командно-адміністративних та соціально-економічних стимулів, що спонукають державних службовців до високоефективної роботи;

- організаційний – об'єкти, суб'єкти державного управління, їх цілі, завдання, функції, методи управління та організаційні структури, а також результати їх функціонування;

- політичний – механізм формування економічної, соціальної, фінансової, промислової політики тощо;
- правовий – нормативно-правове забезпечення, а також методичні рекомендації та інструкції тощо [98].

Для належної організації роботи механізму державного управління розвитком регіонів необхідні відповідні методи та інструменти.

Методи – це способи, технології процесів досягнення цілей, організований та систематизований спосіб досягнення певної мети. Інструменти – це конкретні дії.

Мета розвитку регіону – такий стан, якого має досягти регіон протягом якогось певного проміжку часу. Метою розвитку регіону є покращення економічного зростання, інфраструктури, соціального добробуту та загальної якості життя в конкретному регіоні. Цього можна досягти шляхом інвестування у сферу освіти, охорони здоров'я, транспорт та інші ключові сектори, а також заохочення практик стійкого розвитку та забезпечення рівних можливостей для всього населення регіону.

Мета державного управління регіональним розвитком – це визначення структури механізму управління, що забезпечує досягнення цілей розвитку регіону.

Дослідник Качний О.С. вважає, що до структури механізму реалізації входять: 1) стратегія соціально-економічного розвитку регіону; 2) регіональна соціально-економічна політика; 3) управлінська діяльність з реалізації регіональної політики [99].

На думку дослідника Латиніна М.А. «регіональна соціально-економічна політика виступає складовою механізму реалізації управління розвитком регіону та являє собою сукупність принципів, форм, пріоритетів, юридичних норм, умов та обмежень, пов'язаних з управлінськими діями щодо досягнення поставлених цілей. Регіональна соціально-економічна політика є невіддільною частиною загальної системи регіонального управління» [100].

Дослідник Архипенко І. вважає, що «структура механізму реалізації являє собою сукупність принципів, методів, функцій та регуляторних документів управлінського впливу на процес соціально-економічного розвитку регіону, що застосовується регіональними органами влади та управління для реалізації поставлених цілей регіонального розвитку, а також системи контролю та забезпечення» [101].

Дослідниця Могиль О. запропонувала структуру механізму реалізації управління розвитком регіону:

- принципи структури: інтеграції фінансових ресурсів; балансу інтересів; відповідальності; цільового використання ресурсів; використання ефективних методів управління; задоволення потреб цільових груп;
- методи та інструменти структури: економічні; організаційно-розпорядчі; соціально-психологічні;
- функції структури: організація; координація; мотивація; керівництво; стимулювання; контроль;
- напрями економічної політики та заходи реалізації: виробництво громадських товарів та послуг; макроекономічна; інституційна; вплив на господарські процеси; розвиток [102].

Також дослідниця Могиль О. визначає напрями трансформації механізму державного управління розвитком регіонів: забезпечення прав і свобод громадянина; юридична допомога суб'єктам господарської діяльності; соціальне партнерство; політична співпраця; функціональне управління економікою та соціальною сферою; розмежування повноважень на державному та регіональному рівнях [102].

Далі Могиль О. влучно зазначає, що «для ефективного управління регіональним розвитком як на загальнодержавному рівні, так і на місцевому рівні, нашій країні варто дослідити кращий міжнародний досвід здійснення регіональної політики, проаналізувати можливості впровадження вказаного досвіду в Україні, а також вирішити ряд важливих проблем, які заважають

ефективній реалізації стратегії соціально-економічного розвитку держави і її регіонів» [102].

Комплексний механізм державного управління включає різні аспекти, такі як формування політики, реалізація та оцінка. Він охоплює законодавчу, виконавчу та судову гілки влади, які працюють разом, щоб забезпечити ефективне прийняття рішень, розподіл ресурсів і надання послуг для громадян. Принципи належного управління, такі як прозорість, підзвітність та участь, є вирішальними для ефективного функціонування державного апарату.

Комплексний механізм державного управління формується з наступних складових (Рис. 1.8.):

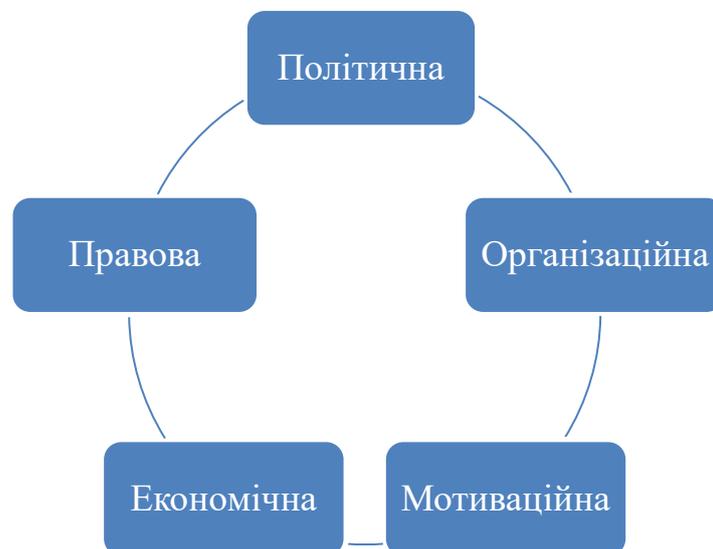

Рисунок 1.8 – Складові комплексного механізму державного управління

- політичної – механізми регулювання економічної, соціальної, фінансової, промислової політики та стратегії їх розвитку;
- організаційної – об’єкти та суб’єкти державного управління, цілі, завдання, функції, методи управління та організаційні структури, а також результати їх функціонування;
- мотиваційної – сукупність командно-адміністративних і соціально-економічних, матеріальних та нематеріальних стимулів до високоефективної роботи;

- економічної – методи банківської, грошово-валютної, інвестиційної, інноваційної, кредитної, податкової, страхової діяльності;
- правової – забезпечує нормативно-правове регулювання з боку держави та її органів.

Інструментами цього механізму є Закони України, Постанови Верховної ради, Укази Президента України, Постанови та Розпорядження Кабінету Міністрів України, а також методичні рекомендації та інструкції, затверджені відповідними органами державної влади.

Як зазначає дослідниця Лашук О.С., сутність та зміст державного регулювання розвитку регіону конкретизується в реалізації його організаційних та методичних принципів, такими принципами є:

1) принцип історизму – має універсальне методологічне значення, завдяки цьому принципу є можливість об'єктивно оцінити відносну цілісність, завершеність відповідного етапу соціально-економічного розвитку регіонів країни;

2) принцип єдності регіональної політики суспільства та господарського будівництва – орієнтує на комплексний підхід до врахування природно-господарських особливостей кожного регіону, завдань його економічного та соціального розвитку; передбачає поєднання економічних методів управління та місцевої ініціативи, відповідальність місцевих органів управління за комплексний розвиток певних регіонів;

3) принцип пріоритетності – сприяє перекладенню цілей і завдань соціально-економічного розвитку регіону відповідно до просторової стратегії його комплексного розвитку та реальних виробничо-економічних і ресурсних можливостей, орієнтує на дотримання соціальної спрямованості використання матеріальних, фінансових та рекреаційних ресурсів, також засобів подальшого розвитку соціальної інфраструктури;

4) принцип варіативності – передбачає необхідність вибору шляхів досягнення цілей і розв'язання завдань регулювання розвитку регіону, певні

зрушення у галузевій і територіальній структурах господарства регіону, використання його природних та економічних ресурсів;

5) принцип пропорційності забезпечення фінансовими ресурсами за рівнями адміністративно-територіальної ієрархії та розширення фінансово-економічної самостійності територіальних одиниць нижчого рівня – ґрунтується на поєднанні територіального бюджету з позабюджетними фондами комплексного розвитку, які формуються шляхом діяльності підприємств і коштів населення;

6) принцип синхронізації дій – передбачає здійснення основних реформ, які впливають на соціально-економічний розвиток регіонів, узгодження пріоритетів і дій центральних органів, місцевих органів державної влади та органів місцевого самоврядування щодо регіонального та місцевого розвитку;

7) принцип субсидіарності – ґрунтується на певному розподілі повноважень між різними рівнями влади, коли надання адміністративних та управлінських послуг максимально наближене до споживача;

8) принцип програмування – передбачає, що політика регіонального розвитку здійснюється на основі взаємопов'язаних довгострокових стратегій, планів та програм розвитку як на державному, так і на регіональному рівнях. Передбачається щорічне планування необхідних витрат державного бюджету, що своєю чергою є запорукою забезпечення прозорості, стабільності та синхронізації дій щодо політики розвитку регіонів;

9) принцип конкурентності – передбачає конкурентні умови отримання кредитів та субвенцій на виконання проєктів і програм місцевого розвитку, які засновані на кращій маркетинговій стратегії, техніко-економічних обґрунтуваннях та бізнес-планах [103].

Далі дослідниця Лашук О.С. приходить до висновку, що «у сучасних умовах суспільного розвитку є характерними закономірності регіонального управління: 1) системність; 2) поєднання розвитку системи управління з інтересами населення відповідної території; 3) врахування та використання специфічного потенціалу регіону; 4) результативність управління» [103].

Організаційний механізм державного управління регіональним розвитком передбачає координацію та реалізацію політики, стратегій і програм, спрямованих на сприяння економічному зростанню, соціальному прогресу та екологічній стійкості в окремих регіонах чи територіях. Цей механізм зазвичай передбачає поєднання органів державної влади, органів місцевого самоврядування та інших зацікавлених сторін, які працюють разом для усунення регіональних розбіжностей, сприяння розвитку інфраструктури, залучення інвестицій і підвищення загальної конкурентоспроможності регіону. Ключові компоненти цього механізму можуть включати стратегічне планування, розподіл ресурсів, моніторинг та оцінку, залучення зацікавлених сторін та ініціативи з розбудови потенціалу.

Організаційний механізм державного управління регіональним розвитком містить наступні складові:

- 1) нормативно-правова база – перелік нормативно-правових актів, які регулюють управління стійким регіональним розвитком;
- 2) центральні органи управління – органи, які відповідають за затвердження стратегій та політик регіонального розвитку, а також за координацію та контроль діяльності регіональних органів;
- 3) регіональні органи управління – органи, які відповідають за розробку та реалізацію регіональних програм розвитку, виконання завдань, які впливають зі стратегій та політик регіонального розвитку, а також за моніторинг і оцінку результатів регіонального розвитку;
- 4) міжвідомча співпраця – взаємодія з різними органами та установами, які безпосередньо чи опосередковано займаються питаннями регіонального розвитку. Міжвідомча співпраця сприяє координації діяльності різних суб'єктів та ефективному розв'язанню проблем регіонального розвитку;
- 5) фінансування – асигнування коштів на регіональний розвиток з державного бюджету або з інших джерел. Ефективне фінансування дозволяє забезпечити необхідні ресурси для реалізації регіональних програм та проєктів розвитку;

б) моніторинг і оцінка – систематичне спостереження за станом регіонального розвитку, збирання та аналіз даних про реалізацію регіональних програм, оцінка досягнутих результатів. Ця складова дозволяє здійснювати контроль за ефективністю державного управління регіональним розвитком та вносити необхідні коригування до стратегій та політик.

Вказані складові організаційного механізму державного управління стійким розвитком регіонів сприяють забезпеченню ефективного планування, реалізації та контролю заходів регіонального розвитку, сприяють стійкому розвитку територій.

Слід погодитися з думкою Сиченко В.В. (Sychenko V.) та Мареніченко В.В. (Marenichenko V.), які зазначають, що здійснення державного управління регіональним розвитком, заснованого на європейських стандартах та європейській практиці, є основою швидкості та якості впровадження реформування як на конкретних територіях, так і в країні в цілому. Розв'язання задач регіонального розвитку, вдосконалення владних відносин в першу чергу залежить від ефективного розподілу функцій управління та від правового та інституційного забезпечення розробки та впровадження регіональної політики держави [104].

Андришин В. (Andryshyn V.) та Бутусов О. (Butusov O.) у своїй роботі визначили пріоритети динамічного регіонального розвитку шляхом активізації міжрегіонального економічного співробітництва та розвитку регіональних і міжрегіональних кластерів. Розвиток міжрегіонального та міжнародного співробітництва, реалізація потенціалу регіональних кластерних ініціатив, розвиток системи інноваційно орієнтованих інвестиційних проєктів, інноваційний розвиток галузі та реалізація її експортного потенціалу можуть призвести до якісних структурних зрушень у соціоекономічний розвиток регіонів та України в цілому [105].

Також на думку дослідників Воротіна В.Ю. (Vorotin V. Y.), Півоварова К.В. (Pivovarov K. V.), Романенко Ю.А. (Romanenko Y. A.), Щокіна Р.Г. (Shchokin R. G.) на сьогодні важливим науково-практичним завданням, яке

відповідає найбільш сучасним тенденціям і завданням державної політики виступає аналіз питань в організаційно-правовому забезпеченні державного управління, виявлення неефективних правових інструментів стимулювання розвитку у країні та подання конкретних пропозицій про шляхи розв'язання цих проблем [106].

Ашер В. (Ascher W.) та Мировицька Н. (Mirovitskaya N.) у своїй роботі вказують, що стратегії економічного розвитку мають дуже важливий просторовий вимір. Багато стратегій націлені на окремий регіон країни, на розвиток економіки регіону, на переміщення людей з одного регіону в інший [107].

Також дослідники Сиченко В.В. (Sychenko V.) та Мареніченко В.В. (Marenichenko V.) вважають, що на сучасному етапі розвитку нашої держави необхідні ефективні механізми регіональної політики. Запровадження державного управління регіональним розвитком, орієнтованого на європейські стандарти та європейську практику, є основою швидкості та якості запровадження реформ як в окремих регіонах, так і в державі в цілому. Вирішення завдань регіонального розвитку залежить від ефективного розподілу функцій управління, правового та інституційного забезпечення розробки та реалізації державної регіональної політики [104].

Слушною є думка Козирєвої О.В. про те, що «соціально-економічний розвиток регіонів України з початку незалежності характеризувався стійкою нерівномірністю» [108].

Механізми державного управління стійким збалансованим розвитком регіонів України мають на меті забезпечити рівні можливості для всіх регіонів країни та сприяти їхньому зростанню та подальшому розвитку.

Основні стратегічні орієнтири функціонування таких механізмів включають наступні кроки:

- 1) диференційована підтримка регіонів – розробка та реалізація ініціатив, спрямованих на розвиток кожного регіону, враховуючи його потенціал, особливості та потреби.

Диференційована підтримка регіонів – це стратегія розвитку, яка передбачає надання особливої підтримки чи уваги певним регіонам, чи територіям залежно від їх специфічних потреб, проблем та потенціалу для зростання. Це може включати виділення додаткових ресурсів, стимулювання розвитку підприємництва, підвищення доступності освіти та охорони здоров'я, розвиток інфраструктури та інші заходи, спрямовані на підтримку регіонального розвитку;

2) створення сприятливого інвестиційного клімату – забезпечення стабільності та прозорості інвестиційного середовища для залучення іноземних та внутрішніх інвестицій в регіони.

Створення сприятливого інвестиційного клімату є важливим завданням для економічного розвитку країни. Для цього необхідно забезпечити правовий захист інвесторів, створити прозорі умови для бізнесу, знизити бюрократичні бар'єри та сприяти конкуренції. Крім того, важливо розвивати інфраструктуру, забезпечувати надійні механізми урядової підтримки та залучати іноземні інвестиції. Такі заходи допоможуть залучати більше капіталу, створювати нові робочі місця та сприяти загальному економічному зростанню як країни в цілому, так і кожного окремого регіону;

3) розвиток інфраструктури – здійснення інвестицій у розвиток транспортної, енергетичної, комунікаційної та соціальної інфраструктури для покращення доступності регіонів та забезпечення рівних умов для їх розвитку.

Розвиток інфраструктури є надзвичайно важливим аспектом будь-якої країни. Це охоплює будівництво та підтримку доріг, мостів, залізниць, транспортних систем, електроенергетики та інших життєво важливих споруд. Інфраструктура покращує якість життя населення, забезпечує швидкий та ефективний рух людей та товарів, сприяє економічному зростанню та розвитку країни в цілому. У зв'язку з цим, правильне планування та інвестування у розвиток інфраструктури є ключовим завданням органів влади;

4) регуляторна політика – впровадження прозорих та прогнозованих регуляторних політик, які сприяють розвитку бізнесу та привертають інвестиції в регіони.

Регуляторна політика в регіоні є ключовим аспектом, який регулює правила та норми для підприємств і окремих осіб, які працюють у цій конкретній території. Ця політика спрямована на забезпечення добросовісної конкуренції, захисту прав споживачів, екологічної стійкості та загального економічного зростання. Регуляторна політика може охоплювати широкий спектр сфер, таких як оподаткування, ліцензування, торгівля, праця та екологічні норми. Ефективна регуляторна політика відіграє значну роль у формуванні бізнес-середовища та сприянні розвитку регіону;

5) розвиток людського капіталу – забезпечення якісної освіти, навчання та підвищення кваліфікації населення регіонів для підтримки інноваційного розвитку та конкурентоспроможності.

Розвиток людського капіталу – це процес розширення та інвестування в знання, навички та здібності людей з метою підвищення їх продуктивності та потенціалу. Розвиток людського капіталу зосереджується на ідеї, що люди є цінним активом, який в подальшому можна розвивати через освіту, навчання та досвід. Це включає такі види діяльності, як освіта, навчання та професійний розвиток; щоб гарантувати, що люди опановують необхідні навички та знання для досягнення успіху в кар'єрі та ефективного внеску в суспільство. Це ключовий рушій економічного зростання та конкурентоспроможності як для окремих людей, так і для країни у цілому.

Вказані стратегічні орієнтири створюють сприятливе середовище для стійкого збалансованого розвитку регіонів, враховуючи специфічні потреби та особливості кожного регіону України. Стійкий збалансований розвиток дозволяє реалізувати потенціал кожного регіону і забезпечити його належне місце в економіці країни.

1.3. Концептуальні аспекти функціонування механізмів державного управління стійким збалансованим розвитком регіонів України

Правовий режим воєнного стану та інші кризові явища, такі як природні катастрофи, епідемії, соціальні конфлікти, що відбуваються в державі, мають суттєвий вплив на функціонування механізмів державного управління стійким розвитком регіонів та обумовлюють обґрунтування концептуальних аспектів функціонування механізмів державного управління стійким розвитком регіонів, які своєю чергою підкреслюють важливість гнучкості, ефективності та прозорості у діяльності органів влади для досягнення стійкого розвитку регіонів.

Спочатку потрібно дати визначення терміну «концепція».

Енциклопедія сучасної України дає наступне визначення терміну «концепція» – це система поглядів, понять про ті чи інші явища або процеси, спосіб їхнього розуміння, тлумачення; основна ідея будь-якої теорії, головний задум; ідея чи план нового, оригінального розуміння; конструктивний принцип художньої, технічної та інших видів діяльності [54].

Словник іншомовних слів визначає концепцію як систему поглядів на певне явище; спосіб розуміння, тлумачення якихось явищ, основоположну ідею теорії, загальний її задум [109].

Концепція сталого розвитку ґрунтується на п'яти ключових переконаннях:

1. Людство може надати розвитку сталого і довготривалого характеру, для того, щоб він відповідав потребам людей, які живуть в цей час, при цьому не втрачається можливість майбутніх поколінь задовольняти свої потреби.

2. В галузі експлуатації природних ресурсів існують відносні обмеження, які пов'язані з сучасним рівнем техніки та соціальної організації, а також зі здатністю біосфери до самовідновлення.

3. Необхідно задовольнити елементарні потреби всіх людей і всім надати можливість реалізувати свої надії на щасливіше життя. Без цього сталий і довготривалий розвиток фактично неможливий.

4. Необхідно покращити стан життя тих, хто користується надмірними засобами (матеріальними та грошовими), з екологічними можливостями планети, зокрема відносно використання енергії.

5. Розміри та темпи росту населення повинні бути погоджені з виробничим потенціалом глобальної екосистеми Землі, що змінюється.

На виконання Указу Президента України від 20 вересня 2019 року №713/2019 «Про невідкладні заходи щодо забезпечення економічного зростання, стимулювання розвитку регіонів та запобігання корупції» [110] та відповідно до Закону України «Про засади державної регіональної політики» [1], Цілей сталого розвитку України до 2030 року, визначених Указом Президента України від 30 вересня 2019 року №722/2019 [111], розроблена Державна стратегія регіонального розвитку на 2021 – 2027 роки (далі – Стратегія) [112].

Стратегія є основним планувальним документом для реалізації секторальних стратегій розвитку, координації державної політики у різних сферах, досягнення ефективності використання державних ресурсів у територіальних громадах та регіонах в інтересах людини, єдності держави, сталого розвитку історичних населених місць та збереження традиційного характеру історичного середовища, збереження навколишнього природного середовища та сталого використання природних ресурсів для нинішнього та майбутніх поколінь українців.

Необхідність підготовки Стратегії була викликана завершенням строку реалізації Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року, а також наявністю нових викликів, які постали перед Україною протягом попередніх років і суттєво впливали на ситуацію в регіонах, а також на якість життя жителів міст і сіл.

Протягом строку дії Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року в Україні було створено юридичну основу та запроваджено нові підходи для стратегічного планування та фінансування регіонального розвитку. Реформа місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні на засадах децентралізації, яка реалізується в Україні з 2015 року, створили нові можливості для розвитку територіальних громад. Бюджетна децентралізація спричинила суттєвий перерозподіл бюджетних ресурсів на користь місцевого самоврядування.

Попри це, ще не відбулося реальної концентрації нових можливостей для розвитку територіальних громад та регіонів у кращу якість життя людини незалежно від місця її проживання. Так само немає відчутних змін у зміцненні партнерських відносин між регіонами, зменшенні міжрегіональної та внутрішньорегіональної диспропорції за показниками економічного розвитку та якості життя людей.

Першочерговим завданням нової регіональної політики є прискорення економічного зростання регіонів, підвищення їх конкурентоспроможності на основі ефективного використання внутрішнього потенціалу, створення нових робочих місць, покращення зайнятості населення, створення умов для повернення на батьківщину трудових мігрантів. Саме це може дати швидке та стійке зростання рівня якості життя людини незалежно від того, де вона народилася, де проживає зараз і де буде проживати в майбутньому.

Нова політика регіонального розвитку ґрунтується на врахуванні під час стратегічного та просторового планування ключових викликів, які впливають на людину, інфраструктуру, економіку та навколишнє природне середовище, а також включатиме побудову культури партнерства та співробітництва, орієнтованої на взаємодію громадян та публічних інституцій щодо розвитку. Заходи регіональної політики формуватимуться на основі отриманого досвіду, зібраних даних, висновків, рекомендацій, результатів аналізів та оцінки для забезпечення та підтримки високих стандартів управління та реалізації

регіональної політики, що вимагає функціонування відповідних спеціалізованих аналітичних засобів, баз даних формування та оцінки політики.

В Державній стратегії регіонального розвитку на 2021 – 2027 роки (Далі – Стратегія – 2027) проведено порівняльну характеристику підходів до формування та реалізації окремих елементів державної регіональної політики в рамках реалізації Державної стратегії регіонального розвитку, а саме було розглянуто підходи до формування та реалізації державної регіональної політики протягом 2014 – 2020 років та які планувалися протягом 2021 – 2027 років [112].

У Стратегії – 2027 вказано, що реалізація державної регіональної політики на період до 2027 року має здійснюватися на основі комплексного територіального підходу, який передбачав, що об'єктом у рамках регіональної політики є територія, яка характеризується специфічним набором соціальних, просторових, екологічних та економічних особливостей [112].

Стратегічною метою державної регіональної політики до 2027 року є посилення соціально-гуманітарної, економічної, просторової згуртованості України, підвищення рівня безпеки і добробуту громадян шляхом задоволення потреб регіонів та територіальних громад у відновленні інфраструктури та модернізації економіки за принципом «краще, ніж було», ефективного використання внутрішнього потенціалу територій, розвитку системи демократичного, децентралізованого та інклюзивного багаторівневого врядування [112].

Дана стратегічна мета має бути досягнута завдяки реалізації трьох стратегічних цілей:

- 1) формування згуртованої держави в соціальному, гуманітарному, економічному, екологічному, безпековому та просторовому вимірах;
- 2) підвищення рівня конкурентоспроможності регіонів;
- 3) розбудова ефективного багаторівневого врядування [112].

Дані цілі є надзвичайно важливими та глобальними, без їх досягнення важко сподіватися на стабільний розвиток.

Стратегія – 2027 визначає пріоритети регіонального розвитку на період до 2027 року:

- створення безпекових та соціально-економічних умов для повернення громадян України в регіони та територіальні громади;
- відновлення та розвиток інфраструктури, зокрема інфраструктури електронних комунікаційних мереж на принципах прозорості, підзвітності, сталості, інклюзивності, енергоефективності, адаптації до зміни клімату, захищеності та стійкості до безпекових загроз та економічної доцільності;
- розвиток інституційної спроможності органів місцевого самоврядування на регіональному та місцевому рівні у сфері стратегічного планування, проєктного менеджменту, цифровізації, протидії корупції;
- розвиток людського капіталу, відновлення підприємницької діяльності та зростання економіки на основі внутрішнього потенціалу територій та регіональних старт-спеціалізацій;
- розвиток багаторівневого врядування, наближення системи управління регіональним розвитком до процедур та кращих практик Європейського Союзу;
- залучення громадян до прийняття рішень на державному, регіональному та місцевому рівні;
- відновлення балансу екосистем, постраждалих внаслідок збройної агресії росії;
- розбудова партнерств, розвиток міжмуніципального, міжрегіонального та транскордонного співробітництва;
- сприяння економічному розвитку регіонів шляхом залучення інвестицій для реалізації інноваційних проєктів;
- відновлення та розвиток системи надання соціальних послуг на регіональному та місцевому рівні [112].

Планувалися наступні етапи реалізації Стратегії – 2027: перший етап (2021 – 2023 роки); другий етап (2024 – 2027 роки). На кожному етапі передбачалося розроблення та виконання плану заходів на відповідний період та програм і проєктів регіонального розвитку, в рамках яких повинні бути

конкретизовані пріоритетні завдання кожної стратегічної цілі Стратегії – 2027 [112].

В даний час, у зв'язку із введенням в Україні правового режиму воєнного стану, не вдається своєчасно та в повному обсязі реалізувати Стратегію – 2027.

19.05.2022 року Національним інститутом стратегічних досліджень було розроблено Концепцію стратегії повоєнного відновлення та розвитку України, метою якої є визначення засад повоєнного відновлення економіки України [113].

У липні 2022 року Національною радою з відновлення розроблено План Відновлення України, цілями якого є стійкість, відновлення та модернізація. Цілі Плану Відновлення України:

- забезпечення економічної, соціальної та екологічної стійкості у марафоні до перемоги. Також знайти ефективні рішення для якнайшвидшого відновлення найважливіших економічних та соціальних процесів і природних екосистем;

- пошук ефективних рішень для якнайшвидшого відновлення найважливіших економічних та соціальних процесів і природних екосистем;

- розробка плану модернізації країни, який забезпечить стійкий економічний ріст та добробут населення [114].

Також в рамках проекту «Підтримка діяльності Української національної платформи Форуму громадянського суспільства Східного партнерства у 2021-2023 роках», що реалізовано Інститутом економічних досліджень та політичних консультацій за фінансової підтримки Європейського Союзу, та в рамках ініціативи «Зелене відновлення: відбудова заради кращого майбутнього», у 2022 році розроблено аналітичний документ «Повоєнне відновлення України: відбудова заради кращого майбутнього» та відповідні рекомендації [115].

Взагалі джерела реалізації стратегій регіонального розвитку можуть бути різними залежно від конкретного контексту та цілей стратегії. Серед поширених джерел:

1) державне фінансування та підтримка – стратегії регіонального розвитку часто покладаються на державне фінансування та підтримку для реалізації проєктів та ініціатив, спрямованих на стимулювання економічного зростання, покращення інфраструктури та підвищення якості життя населення регіону;

2) державно-приватне партнерство – співпраця між державними установами та організаціями приватного сектору може бути ключовим джерелом фінансування та досвіду для впровадження стратегій регіонального розвитку. Використовуючи ресурси та знання обох секторів, регіони можуть ефективніше досягати своїх цілей розвитку;

3) залучення громади – залучення місцевих громад до розробки та впровадження регіональних стратегій має вирішальне значення для забезпечення того, щоб ініціативи були актуальними та відповідали потребам і пріоритетам населення регіону;

4) міжнародна співпраця та фінансування – у деяких випадках регіони можуть шукати підтримки в міжнародних організаціях, банках розвитку або іноземних урядах для реалізації своїх стратегій. Це може залучити додаткові ресурси та досвід для підтримки цілей розвитку регіону;

5) дослідження та інновації – інвестиції в дослідження та інновації також можуть бути ключовим джерелом реалізації стратегій регіонального розвитку, оскільки нові технології та ідеї можуть стимулювати економічне зростання та конкурентоспроможність регіону. Загалом поєднання цих джерел, адаптоване до конкретного контексту та пріоритетів регіону, може допомогти забезпечити успішну реалізацію стратегій регіонального розвитку.

Також Інститут громадянського суспільства вивчає потреби в територіях, проводить консультування територіальних громад, які готують власні стратегії розвитку і на цій основі формулює конкретні пропозиції, що можуть увійти в такі програми [116].

Дослідники Шашина М.В., Солосіч О.С., Місяйло О.В., Очеретяна О.В. провели змістовний аналіз стратегій регіонального розвитку частини областей

та виокремили перелік ключових рекомендацій для вдосконалення чинного підходу до формування відповідних стратегій з метою більш ефективної реалізації інноваційно орієнтованих положень:

- забезпечення узгодженості загальних пріоритетів, цілей та під цілей, їх основних складових реалізації, з наявними на загальнодержавному рівні програмами та стратегіями розвитку;

- здійснення комбінування визначеної системи цілей з актуальними положеннями галузевих, секторальних або загальнонаціональних політик економічного розвитку;

- розбудова освітньої інфраструктури реалізації стратегії розвитку, що стосується формування конкретних механізмів фінансування наукових розробок, систем відбору відповідних проєктів контролю цільового спрямування фінансового ресурсу;

- досить широке залучення бізнесу у процес розробки та реалізації стратегії;

- забезпечення конкретизації положень, представлених у стратегії як у кількісному, так і в управлінському аспекті;

- розширення методичного апарату аналітичних складових стратегії, зокрема в частині моделювання та прогнозування динаміки показників розвитку регіону;

- врахування стратегіями необхідності у формуванні комунікативних механізмів взаємодії сфери державного управління та вітчизняного бізнес-середовища;

- розширення аналітичної площини дослідження стратегічного потенціалу, зокрема щодо аналізу регіонального потенціалу у зв'язку з процесами та економічними параметрами міжрегіонального та міжнародного рівня;

- розбудова організаційно-інституційного та нормативно-правової бази реалізації цілей стратегії [117].

Також дослідники Шашина М.В., Солосіч О.С., Місяйло О.В., Очеретяна О.В. звертають увагу, що «вдосконалення чинних підходів до формування стратегій містить широкий спектр заходів, орієнтований на налагодження інноваційного процесу, формування широкої комунікації та співпраці наукового співробітництва, бізнес-середовища та державних структур у питаннях розвитку інноваційного потенціалу регіону. Більш перспективними напрямками подальших досліджень є розробка теоретичних положень щодо формування та практичних аспектів реалізації механізмів регіонального розвитку, заснованих на підході розумної спеціалізації, у наявні регіональні стратегії та державну політику розвитку регіонів в цілому» [117].

Далі слід проаналізувати Концепцію сталого розвитку. Суть сталого розвитку полягає у визначенні життєздатних схем, які збалансовують економічні, соціальні та екологічні аспекти діяльності людини. Приймаючи певні рішення, необхідно враховувати не тільки інтереси нинішніх поколінь, а й майбутніх, враховувати перспективу подальшого майбутнього.

Звичайно, існує думка, що Концепція сталого розвитку стосується виключно екологічної ситуації. Але ця думка є помилковою.

Основне місце в даній Концепції сталого розвитку займає саме людина, а точніше людина сучасного та людина майбутнього.

Згідно з даною Концепцією всі аспекти розвитку суспільства – експлуатація ресурсів, економічний розвиток, спрямованість інвестицій, освіта, охорона здоров'я, зайнятість населення та боротьба з голодом, обов'язково мають узгоджуватися із сучасними та майбутніми потребами.

Сталий розвиток – це розвиток, який задовольняє потреби сьогодення без шкоди для майбутніх поколінь задовольняти власні потреби. Сталий розвиток вимагає спільних зусиль для побудови інклюзивного та стійкого майбутнього для людей та планети.

Для досягнення сталого розвитку необхідно гармонізувати три основні елементи: економічне зростання, суспільне залучення та захист навколишнього

середовища. Всі вказані елементи взаємопов'язані між собою та мають ключове значення для добробуту конкретних людей та суспільства загалом.

Необхідна вимога сталого розвитку – ліквідація всіх проявів бідності. Тому необхідно сприяти сталому, інклюзивному і справедливому економічному зростанню, створенню більших можливостей для всіх, зменшенню соціальної нерівності, підвищенню основного рівня життя, сприяння справедливому соціальному розвитку, сприяння інтегрованому і сталому управлінню природними ресурсами та екосистемами.

На глобальному рівні визначено 17 цілей сталого розвитку та ще 169 цілей будуть контролюватися і переглядатися за допомогою набору глобальних індикаторів. Всі цілі орієнтовані на розвиток здобутків, досягнутих у рамках Цілей розвитку тисячоліття і на завершення реалізації завдань, які не вдалося виконати. Вони спрямовані на реалізацію прав людини, досягнення гендерної рівності, розширення прав і можливостей жінок і дівчат. Вони мають комплексний та неподільний характер і забезпечують врівноваження трьох вимірів сталого розвитку: економічного, соціального та екологічного. Вказані Цілі та завдання стимулюватимуть діяльність у сферах, які є критично значущими для людства та планети.

Основні сфери, за якими передбачено реалізацію змін:

1) люди – планується викоринити бідність та голод в усіх їхніх проявах, надати можливість людям реалізувати свій потенціал в умовах гідності, рівності та здоровому навколишньому середовищі;

2) планета – захистити планету від деградації шляхом раціонального споживання і виробництва, раціонального використання природних ресурсів, вжиття невідкладних заходів щодо зміни клімату, щоб планета могла задовольнити потреби нинішнього та майбутніх поколінь;

3) процвітання – забезпечити людям можливість жити заможним та повноцінним життям, щоб надалі економічний, соціальний та технічний прогрес тривав у гармонії з природою;

4) мир – сприяти побудові миролюбного, справедливого суспільства, в якому буде відсутній страх і насильство. Сталий розвиток і мир не можуть існувати окремо один від одного;

5) партнерство – мобілізація коштів, необхідних для реалізації цього порядку.

На думку науковиці Буринської О.І. «Концепцію сталого розвитку можна вважати домінантною стратегією розвитку суспільства в новому тисячолітті, тому що дана Концепція відображає шляхи розв’язання глобальних проблем людства, що стосуються економічної, соціальної та екологічної складових» [118].

Далі щодо визначення поняття державного управління стійким регіональним розвитком.

Державне управління стійким регіональним розвитком – це досить складний процес, який є результатом взаємодії різних суспільних сил. Основну позицію безпосередньо займає Кабінет Міністрів України, але попри це багато проблемних питань обов’язково мають вирішуватися на регіональному рівні.

Регіональне управління є одним з основних інструментів досягнення стратегічних цілей держави, передбачається створення умов для стійкого розвитку країни в цілому та окремих регіонів. Для цього необхідно розробити концепцію стійкого розвитку регіонів, яка має базуватися на сучасних наукових знаннях та обов’язково враховувати міжнародний досвід. Одним з основних факторів стійкого розвитку регіонів є ефективне управління соціально-економічним розвитком, це можливість створити умови для підвищення якості життя населення регіону, для цього необхідно залучити всі наявні в регіоні ресурси.

Стійкий збалансований розвиток регіонів передбачає, що наявний в регіоні соціально-економічний потенціал визначає стан розвитку економіки, можливості її розвитку в майбутньому, забезпечити необхідні умови для досягнення відповідного рівня життя населення регіону.

Досягнення цілей розвитку регіону відбувається шляхом реалізації основних функцій управління – планування, організації, контролю, регулювання.

Розвиток регіону на основі зростання соціально-економічного потенціалу, що своєю чергою створює відповідні умови для підвищення якості життя населення регіону, забезпечується наступним:

- етап планування – відбувається встановлення цілей і завдань управління розвитком регіону, визначаються пріоритети соціально-економічного розвитку регіону;

- етап організації – створюються проекти та механізми управління стійким розвитком регіону, забезпечується ефективне використання соціально-економічного потенціалу регіону, саме завдяки цьому можливе досягнення головної мети регіонального управління – підвищення якості життя населення регіону;

- етап контролю – проводиться моніторинг соціально-економічного розвитку регіону, це дозволяє провести моніторинг соціально-економічного розвитку регіону, акумулювати інформацію про відповідні процеси, які відбуваються в системі регіонального розвитку;

- етап регулювання - необхідно своєчасно розробити заходи, які спрямовані саме на підтримку правильних напрямків, які виникають в соціально-економічній системі, з метою забезпечення стійкого розвитку регіонів.

Стійкий розвиток поєднує в собі взаємозалежні процеси – ефективне використання соціально-економічного потенціалу та результативне управління розвитком регіону. Ефективне використання соціально-економічного потенціалу розвитку регіону – це використання його в соціально-економічних процесах, які проходять в регіональній системі, з метою досягнення стратегічних цілей розвитку регіону. Спочатку необхідно встановити шляхи використання матеріальних, інвестиційних, трудових та інших ресурсів.

Мета управління соціально-економічним розвитком регіону – створити умови для збільшення та поліпшення потенціалу регіону до того рівня, який в достатній мірі може забезпечити реалізацію всіх програм Державної стратегії регіонального розвитку.

Для цього в регіонах проводиться реалізація відповідної політики:

- інвестиційна політика – проведення заходів щодо створення сприятливого інвестиційного клімату, стимулювання інвестиційної активності суб'єктів регіональної економіки, підвищення результативності використання інвестицій;

- інноваційна політика – створення умов виробництва та виведення на ринок конкурентоспроможної інноваційної продукції;

- інфраструктурна політика – підтримка галузей та видів діяльності, які обслуговують виробничу та невиробничу сфери економіки – транспорт, зв'язок та інше;

- демографічна політика – діяльність, спрямована на створення кількісних та якісних параметрів відтворення населення регіону з метою подолання негативних демографічних тенденцій в регіоні;

- соціальна політика - діяльність, спрямована на розвиток соціальної сфери регіону, підвищення рівня і якості життя населення регіону, надання соціальних послуг, підтримки, допомоги та захисту.

Держава має докладати зусиль для удосконалення механізмів управління стійким розвитком регіонів. Необхідно знайти оптимальну та ефективну модель управління. Зараз, у зв'язку виникненням негативних явищ в Україні, таких як економічна криза, глобалізація, воєнний стан, значно знижується ефективність реалізації регіональної політики, існують помилкові підходи до розв'язання різних проблем, неналежно виконуються регіональні програми розвитку, непослідовно реалізуються проекти та програми соціально-економічного розвитку. Все зазначене має негативний вплив на розвиток регіонів.

Розвиток регіонів – це досить складний, динамічний процес. Для дослідження цього процесу необхідно вивчити принципи регіонального розвитку.

Для забезпечення стійкого розвитку регіонів необхідно ефективне державне регулювання.

Досить слушною є думка Возняк Г.В. щодо виокремлення основних законів регіонального розвитку:

1) закон територіального зростання виробництва та вирівнювання рівнів соціально-економічного розвитку регіонів. Даний закон базується на поступовому розвитку виробничих сил, що зумовлений дією низки чинників: інноваційних, інформаційних, інтелектуальних. Також передбачає рівномірний територіальний розподіл виробництва, відмінностей регіонів за соціально-економічними показниками розвитку. В тому випадку, якщо існує нерівномірне зростання – відбувається вирівнювання рівнів розвитку. Контроль за диференціацією соціально-економічних індикаторів має здійснювати Кабінет Міністрів України;

2) спеціалізації міжрегіональних зв'язків і формування регіональних ринків. Встановлюються правила виробничого профілювання регіонів та удосконалення міжрегіональних зв'язків; зобов'язання проводити обґрунтування найефективніших напрямів розвитку кожного регіону в системі загальнодержавного поділу праці, спонукання до участі регіону в зовнішньоекономічній діяльності;

3) комплексний розвиток структурних перетворень і диверсифікації господарства регіонів. Закономірність функціонування явищ та процесів територіального розподілу праці та необхідна пропорційність господарств різних територіальних утворень та їх систем, відповідність економіки кожному регіону природним, економічним, культурним умовам;

4) міжрегіональна економічна інтеграція та укріплення економічних основ державності. Інтеграційні процеси в економіці регіонів є об'єктивною

необхідністю та однією з форм поглиблення і розширення територіального розподілу праці, розвитку науково-виробничого потенціалу регіону [18].

Державне управління стійким розвитком регіонів України включає різні механізми та інструменти, що спрямовані на забезпечення стійкого розвитку регіонів України. Основні механізми державного управління стійким розвитком регіонів України містять наступні інструменти:

1) стратегічне планування. Розроблення та впровадження стратегій регіонального розвитку на рівні держави, областей та міст є ключовим механізмом. Це містить аналіз економічного потенціалу, визначення пріоритетних галузей та проєктів, а також управління ресурсами для досягнення цілей розвитку. Це дозволяє визначити пріоритети розвитку кожного регіону, враховуючи його потенціал та особливості;

2) фінансові інструменти. Кабінет Міністрів України сприяє фінансуванню регіональних проєктів та програм, а також створенню умов для привабливості інвестицій до регіонів. Державні та регіональні фонди, бюджетні асигнування, субсидії та гранти надаються для підтримки розвитку інфраструктури, промисловості, освіти та інновацій у регіонах;

3) децентралізація. Процес децентралізації в Україні передбачає передачу певних повноважень та ресурсів з центральних органів влади до місцевого самоврядування. Це сприяє більшій самостійності регіонів у розв'язанні своїх проблем та розвитку;

4) формування спеціальних економічних зон. Кабінет Міністрів України створює спеціальні економічні зони, які сприяють привабливості інвестицій та підтримці діяльності підприємств у конкретних регіонах;

5) регіональні програми та проєкти. Запровадження регіональних програм та проєктів у таких сферах, як туризм, розвиток сільського господарства, енергоефективність, сприяє розвитку регіонів та залученню інвестицій;

6) розвиток людського потенціалу. Забезпечення якісної освіти, підвищення кваліфікації, створення нових робочих місць та підтримка підприємництва в регіонах сприяють розвитку людського потенціалу.

Підтримка навчання, професійної підготовки та підвищення кваліфікації робочої сили у регіонах, а також створення умов для залучення іноземних фахівців сприяють розвитку науково-технічного потенціалу та інноваційної сфери;

7) розвиток інфраструктури. Кабінет Міністрів України забезпечує розвиток транспортної, енергетичної, комунікаційної та соціальної інфраструктури в регіонах. Це включає будівництво та модернізацію доріг, залізниць, аеропортів, розвиток енергетичної мережі, доступ до швидкісного інтернету та інші проекти, що підтримують ефективне функціонування регіонів;

8) розвиток місцевого самоврядування. Відповідальність за регіональний розвиток також покладається на місцеве самоврядування. Це включає делегування повноважень та ресурсів на місцевий рівень і розширення ролі місцевих органів у розв'язанні регіональних питань.

Вказані інструменти спільно спрямовані на забезпечення стійкого регіонального розвитку в Україні, прискорення економічного зростання, зменшення регіональних нерівностей та поліпшення якості життя населення.

Теоретико-методологічні засади механізмів державного управління стійким регіональним розвитком в Україні базуються на Концепції сталого розвитку, яка передбачає забезпечення потреб сучасного покоління, не заважаючи майбутнім поколінням задовольняти їх потреби.

Одним з ключових аспектів механізмів державного управління стійким регіональним розвитком в Україні є розробка та реалізація Стратегії стійкого регіонального розвитку. Це містить аналіз потенціалу регіонів, визначення пріоритетних напрямів розвитку, розробку програм та проектів, а також ефективне використання ресурсів на регіональному рівні.

Механізми державного управління стійким регіональним розвитком також включають створення сприятливих умов для привабливості регіонів для інвестицій та підтримки малого та середнього бізнесу, що сприяє створенню нових робочих місць та підвищенню життєвого рівня населення.

Важливою складовою механізмів державного управління стійким регіональним розвитком є забезпечення екологічної безпеки та охорони навколишнього природного середовища. Це містить реалізацію стратегій енергоефективності, захист природних ресурсів, зменшення викидів забруднювальних речовин та інших заходів, спрямованих на збереження природних екосистем.

Також механізми державного управління стійким регіональним розвитком включають побудову ефективних механізмів координації та співпраці між різними рівнями влади, включаючи центральну, регіональну та місцеву владу. Це дозволяє забезпечити виконання стратегій та програм розвитку, а також координацію ресурсів та проєктів на регіональному рівні.

Теоретико-методологічні засади дослідження механізмів державного управління стійким регіональним розвитком в Україні базується на різних підходах та концепціях, що допомагають аналізувати, оцінювати та вдосконалювати принципи та інструменти регіонального управління.

Основні теоретико-методологічні засади дослідження механізмів державного управління стійким регіональним розвитком в Україні:

1) теорія розвитку регіонів – базується на вивченні факторів, які впливають на розвиток регіонів, таких як соціально-економічні умови, інфраструктура, інституційна система, людський капітал та інші. Теорія розвитку регіонів визначає теоретичні засади для аналізу та прогнозування процесів регіонального розвитку, а також визначає механізми управління цими процесами;

2) теорія державного управління – висвітлює принципи, методи та інструменти, які використовуються в державному управлінні. Теорія державного управління допомагає зрозуміти роль держави у регіональному розвитку, а також принципи та стратегії, які можуть бути застосовані для забезпечення стійкого регіонального розвитку;

3) методи аналізу регіонального розвитку. Для дослідження механізмів державного управління стійким регіональним розвитком використовуються

різні методи аналізу, такі як SWOT-аналіз, економічне моделювання, статистичний аналіз та інше. Ці методи дозволяють оцінити потенціал та проблеми регіонів, а також визначити ефективні заходи для досягнення стійкого розвитку регіонів;

4) концепція стійкого розвитку. Один з основних принципів дослідження механізмів державного управління стійким регіональним розвитком полягає у використанні концепції стійкого розвитку. Ця концепція враховує не тільки економічний аспект, але й соціальний, екологічний та інституціональний. Вона сприяє стійкому розвитку регіонів, забезпечуючи задоволення поточних потреб без погіршення якості життя майбутніх поколінь.

Вказані теоретико-методологічні засади дослідження дозволяють розуміти комплексність регіонального розвитку та вплив державного управління на цей процес. Вони є основою для розробки ефективних стратегій та політик, спрямованих на досягнення стійкого регіонального розвитку в Україні.

Теоретико-методологічні засади механізмів державного управління стійким розвитком регіонів базуються на наступних принципах:

1) інтегрований підхід. Механізми державного управління мають бути спрямовані на впровадження комплексних заходів, що охоплюють соціальний, економічний і екологічний аспекти розвитку регіонів. Інтегрований підхід передбачає врахування взаємозв'язків між різними сферами та розвиток взаємодії між адміністративними органами, громадськістю та бізнесом;

2) участь громадськості. Механізми державного управління мають передбачати широку участь громадськості в процесі прийняття рішень стосовно розвитку регіонів. Це включає прозорість, публічні консультації, залучення до процесу планування та оцінки розвитку регіонів різних зацікавлених сторін;

3) диференційований підхід. Механізми державного управління мають враховувати розмір, потенціал та конкретні особливості кожного регіону. Це дозволяє ефективніше розподіляти ресурси та реалізовувати природний потенціал кожного регіону з урахуванням його особливостей та потреб;

4) координація та співпраця. Механізми державного управління повинні забезпечувати ефективну координацію та співпрацю між різними органами влади на різних рівнях – центральному, регіональному та місцевому. Це дозволяє забезпечити взаємодію та взаємопідтримку у вирішенні регіональної проблематики;

5) стійкість та довгостроковість. Механізми державного управління повинні бути орієнтовані на досягнення стійкого та довгострокового розвитку регіонів. Це включає збалансований розподіл ресурсів, зростання економіки, соціально-економічну збалансованість регіонів та збереження природних ресурсів.

Вказані теоретико-методологічні засади механізмів державного управління стійким збалансованим розвитком регіонів базуються на сучасних теоріях стійкого розвитку та передовому досвіді різних країн, і вони слугують основою для розробки та впровадження механізмів державного управління стійким розвитком регіонів України.

Одним із важливих аспектів є формування інституційної бази, яка буде відповідати вимогам стійкого розвитку регіонів. Враховуючи особливості кожного регіону, такі механізми державного управління допоможуть створити рівні та сприятливі умови для розвитку всіх регіонів України.

Застосування теоретико-методологічних засад дозволяє державі забезпечити стабільний розвиток регіонів, відновити економіку, поліпшити якість життя населення та забезпечити стійкий розвиток регіонів.

Висновки до розділу 1

Даний розділ присвячено теоретико-методологічним засадам дослідження механізмів державного управління стійким збалансованим розвитком регіонів України. В цьому розділі проаналізовано понятійно-термінологічний апарат дослідження, зокрема такі поняття: «регіон», «стійкість», «стійкий розвиток», «державне управління», «механізми державного управління», «механізми

державного управління регіональним розвитком», «механізми державного управління стійким регіональним розвитком». За результатами проведеного аналізу надано уточнені визначення понять, а саме:

- регіон – це адміністративно-територіальна одиниця, яка є самостійною підсистемою національної економіки, володіє соціальною, економічною, природною, географічною, культурною єдністю, характеризується стійкими фінансово-економічними зв'язками, має замкнутий цикл відтворення та особливі форми прояву процесу відтворення, також специфічне протікання процесів розвитку, відповідні соціально-економічні ознаки та виступає місцем реалізації певної програми;

- стійкість – це здатність системи протистояти та адаптуватися до різного роду криз, конфліктів та потрясінь, при цьому зберігаючи або відновлюючи свої властивості;

- державне управління – це форма управління та організації діяльності місцевого, регіонального чи національного рівня, що охоплює широкий спектр функцій та метою є забезпечення ефективної діяльності органів державної влади.

Сформульовано визначення терміну «стійкий збалансований розвиток регіону» – це ефективний, довготривалий, динамічний, гармонійний процес, який забезпечує оптимальне поєднання економічного зростання, задоволення потреб суспільства та збереження навколишнього середовища, завдяки якому система здатна адаптуватися до різного роду криз, конфліктів та потрясінь, протистояти та ефективно розвиватися.

Проаналізовано теоретичні підходи до обґрунтування змісту механізмів державного управління стійким регіональним розвитком в Україні.

Теоретико-методологічні засади механізмів державного управління стійким регіональним розвитком в Україні базуються на ключових принципах та підходах. Основною метою є досягнення стійкого розвитку регіонів в Україні. Засади, які можуть бути використані:

- децентралізація влади – забезпечення широкого спектра повноважень та відповідальності для місцевих органів влади, що сприяє активізації місцевого самоврядування та обліку специфіки регіонів;
- створення ефективних інструментів – розробка та впровадження механізмів, що сприяють залученню інвестицій, створенню сприятливого клімату для розвитку бізнесу та підтримці розвитку місцевих громад;
- стратегічне планування – розробка стратегій стійкого розвитку регіонів, які будуть враховувати потенціал регіонів, конкурентоспроможність, особливості та пріоритети;
- моніторинг та оцінка – встановлення системи моніторингу та оцінки результативності стійкого регіонального розвитку, що дозволяє здійснювати контроль та коригувати політику за потребою;
- партнерство та координація – встановлення ефективної комунікації між центральним та місцевими органами влади, бізнес-структурами, громадськістю та іншими зацікавленими сторонами для спільної роботи над стійким регіональним розвитком.

Забезпечення стійкого розвитку регіону сьогодні – в умовах дії правового режиму воєнного стану, є однією з основних проблем держави та суспільства. Сутність стійкого розвитку регіону полягає у забезпеченні зростання національної економіки, збільшенні доходів на душу населення, підвищенні рівня життя населення. Стійкий розвиток регіону супроводжується відповідними змінами в економічній та соціальній сферах. Конфлікти, кризи, потрясіння та війна, які постійно відбуваються в усьому світі, вимагають від держави розроблення та практичної реалізації відповідної стратегії соціально-економічного розвитку для забезпечення стійкого розвитку регіону.

Наукові підходи до дослідження механізмів державного управління стійким регіональним розвитком в Україні розділено на основні напрями: теоретичні підходи; емпіричні дослідження; компаративний аналіз; концептуальні моделі.

Виділено основні теоретичні підходи до обґрунтування змісту механізмів державного управління: системний, економічний, соціологічний, політичний, екологічний, інституціональний, географічний.

Запропоновано при проведенні досліджень у сфері регіонального розвитку застосовувати наступні принципи: остаточної (глобальної, генеральної) мети; єдності, зв'язності та модульності; ієрархії; функціональності; розвитку; децентралізації; невизначеності.

Для дослідження механізмів державного управління стійким регіональним розвитком запропоновано використовувати основні концептуальні моделі: модель управління економічним розвитком регіону; модель географічного регіонального розвитку; модель інституційного регіонального розвитку; модель мережевого регіонального розвитку; модель екологічного регіонального розвитку. Доведено, що вказані підходи мають важливе значення для дослідження механізмів державного управління стійким регіональним розвитком в Україні.

Досліджено інструменти та заходи, які спрямовані на забезпечення стійкого і прогресивного розвитку всіх регіонів країни. Доведено, що досліджені інструменти та заходи відіграють важливу роль у забезпеченні стійкого регіонального розвитку в Україні та сприяють збалансованому і прогресивному розвитку регіонів, зменшенню внутрішньої нерівності та підвищенню рівня якості життя населення у всіх регіонах країни.

Досліджено концептуальні аспекти функціонування механізмів державного управління стійким регіональним розвитком в Україні. Проаналізовано фактори регіональної стійкості. Уточнено, що теоретико-методологічні засади механізмів державного управління стійким регіональним розвитком базуються на сучасних теоріях стійкого розвитку та передовому досвіді різних країн, і вони слугують основою для розробки та впровадження механізмів державного управління стійким розвитком регіонів України.

РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ТА ЕФЕКТИВНІСТЬ МЕХАНІЗМІВ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ СТІЙКИМ ЗБАЛАНСОВАНИМ РОЗВИТКОМ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

2.1. Стратегічні орієнтири державного управління стійким збалансованим розвитком регіонів України

Стійкий збалансований розвиток регіонів України вимагає визначення та впровадження стратегічних орієнтирів функціонування дієвих механізмів державного управління. Стратегічні орієнтири включають наступні аспекти:

1) розробка та імплементація Концепції стійкого збалансованого розвитку регіонів України, яка має врахувати специфіку кожного регіону України. Це означає визначення пріоритетних напрямків розвитку, визначення необхідних ресурсів та механізмів реалізації Концепції;

2) координація діяльності регіональних органів влади – забезпечення ефективної координації та співпраці між різними рівнями влади на регіональному рівні. Це може включати забезпечення обміну інформацією, координацію фінансових ресурсів, спільне розв'язання проблем та розв'язання конфліктів;

3) забезпечення доступу до фінансових ресурсів – сприяння створенню механізмів фінансування регіонального розвитку, які б допомагали залучати інвестиції та забезпечували доступ до кредитних ресурсів та регіональних проєктів;

4) підтримка інновацій та розвитку підприємництва – створення сприятливих умов для розвитку інновацій та підтримки підприємництва на регіональному рівні. Це може включати створення інноваційних підприємств, надання фінансової підтримки, покращення умов для ведення бізнесу та забезпечення доступу до ресурсів;

5) залучення громадськості та громадських організацій – сприяння залученню громадськості та громадських організацій до процесу прийняття

рішень щодо розвитку регіонів. Це може включати проведення публічних слухань, консультацій з громадськістю, створення платформ для спільного прийняття рішень;

б) моніторинг та оцінка результативності – здійснення постійного моніторингу та оцінки результативності реалізації стратегії розвитку регіонів. Це допоможе виявити успіхи, проблеми та потреби регіонів, і на цій основі вносити корективи до Концепції стійкого збалансованого розвитку регіонів України та механізмів управління.

Вказані орієнтири допоможуть запровадити ефективні механізми для забезпечення стійкого збалансованого розвитку регіонів. Однак, їх успішне функціонування залежатиме від політичної волі, взаємодії різних структур влади, а також включення громадськості до процесу прийняття управлінських рішень.

Війна є рушійною силою як держави в цілому, так і кожного регіону та має негативний вплив на економічну стійкість та розвиток [119]. Натомість економічна стійкість як держави в цілому, так і кожного регіону, дозволить більш ефективно протистояти агресору [120].

По-перше, війна зазвичай призводить до пошкодження або знищення інфраструктури, такої як дороги, мости, енергетичні об'єкти та інші важливі об'єкти. Це створює значні труднощі для відновлення господарства після завершення збройного конфлікту. По-друге, війна зазвичай призводить до переміщення населення та руйнування житлових об'єктів. Це створює гуманітарну кризу та змушує органи влади зосередитися на наданні допомоги людям, замість спрямування зусиль на економічний розвиток. По-третє, війна впливає на інвестиції та підтримку бізнесу. Потенційні інвестори та компанії нерідко уникають інвестицій у регіони, де триває збройний конфлікт чи нестабільна ситуація. Це негативно впливає на залучення капіталу, розвиток підприємств та зменшує потенційне економічне зростання. Крім того, війна також може призводити до зниження рівня якості освіти та охорони здоров'я в регіоні. Руйнування шкіл, лікарень та інших інституцій соціальної

інфраструктури заважає людям здобувати освіту та отримувати необхідну медичну допомогу. У підсумку, війна має серйозний негативний вплив на економічну стійкість та розвиток регіону, пошкоджуючи або знищуючи інфраструктуру, переміщуючи населення, стримуючи інвестиції та загрожуючи освіті та охороні здоров'я.

Стійкість регіону є важливим фактором у забезпеченні безпеки та захисту від збройних агресорів. Історично, стійкі країни та регіони мають більшу можливість протидіяти зовнішнім загрозам. Розвиток стійкості регіону вимагає комплексного підходу, який включає політичні, економічні та військові заходи. Важливо мати сильну національну оборону, правоохоронну систему, що функціонує, також ефективну міжнародну співпрацю. Крім того, розвиток економіки та соціальний прогрес також впливають на стійкість регіону. Уряд має забезпечувати стабільність, розумний розподіл ресурсів та розвиток інфраструктури. Крім того, важливо створити сприятливі умови для розвитку освіти, науки та культури. Роль регіонального співробітництва і міжнародних організацій також вкрай важлива. Згуртованість країн у боротьбі з загрозами та спільне прийняття стратегічних рішень можуть допомогти досягти стійкості регіону і протистояти озброєному агресору. У цілому, стійкість регіону потребує цілеспрямованих зусиль у всіх сферах життя та взаємодії між державами. Тільки за умови такої співпраці можна досягти ефективного захисту та протистояння потенційному збройному агресору.

З метою підтримання економічної стійкості регіону в період дії правового режиму воєнного стану необхідно вжити ряд невідкладних заходів:

- 1) забезпечення оборони, громадської безпеки та порядку, підтримка армії;
- 2) посилення охорони державної таємниці;
- 3) забезпечення інформаційної безпеки;
- 4) правильне та вчасне розподілення ресурсів, визначення зони відповідальності та оптимізація;
- 5) посилення контролю за обігом зброї;

- 6) створення штабу з гуманітарних та соціальних питань;
- 7) визначення переліку та меж зон, закритих для відвідування громадянам;
- 8) облаштування сховищ та укриттів;
- 9) налагодження системи оповіщення;
- 10) забезпечення продовольчої безпеки;
- 11) відновлення та забезпечення належної роботи об'єктів критичної інфраструктури;
- 12) підтримка виробництва;
- 13) за можливості та у разі необхідності – переведення виробництва із зони активних бойових дій у більш безпечну зону;
- 14) за можливості – переорієнтувати бізнес на гуманітарні потреби;
- 15) надання податкових пільг для підтримки бізнесу;
- 16) зниження податкових ставок на період дії воєнного стану;
- 17) послаблення вимог щодо отримання та перевірок дозвільних документів (ліцензій);
- 18) надання кредитів та компенсацій бізнесу;
- 19) зміна строків надання податкової звітності;
- 20) вжиття заходів для стабілізації цін на товари та послуги;
- 21) збільшення експорту для зростання валютних надходжень;
- 22) залучення бізнесу до цільових проєктів стабілізації економіки та відновлення інфраструктури та спільної розробки мобілізаційних завдань;
- 23) залучення до роботи працездатного населення;
- 24) збереження кадрового потенціалу та перекваліфікація працівників;
- 25) переведення певних категорій працівників на дистанційну роботу;
- 26) скасування відповідальності за несвоєчасну сплату за споживчими кредитами для населення;
- 27) забезпечення надання населенню медичних та освітніх послуг;
- 28) нарахування соціальних виплат;
- 29) підтримка внутрішніх переселенців;

- 30) надання гуманітарної допомоги населенню;
- 31) посилення співпраці з іноземними державами та організаціями;
- 32) вжиття заходів для отримання фінансової та гуманітарної допомоги від іноземних держав та міжнародних організацій;
- 33) створення комісій для обстеження будівель та територій, які зазнали пошкоджень чи руйнувань за час бойових дій;
- 34) розширення мережі центрів надання безоплатної правової допомоги [119].

Відновлення економічної стійкості в регіоні в період дії правового режиму воєнного стану може бути викликане різними факторами, основні із них:

- 1) розробка планів економічної реструктуризації – необхідно розробити стратегії для ефективного відновлення економіки після завершення воєнного конфлікту. Це включає відновлення інфраструктури, стимулювання бізнесу та залучення інвестицій;
- 2) забезпечення основних потреб населення – важливо забезпечувати безпеку, житло, харчування, медичні послуги та освіту населенню постраждалих регіонів. Це може вимагати сприяння гуманітарним організаціям та надання фінансової підтримки;
- 3) створення нових можливостей зайнятості – переконання іноземних інвесторів у потенціалі регіону, включаючи переваги та різні галузі економіки. Це може допомогти створити нові робочі місця та підтримати зайнятість населення;
- 4) залучення міжнародної спільноти – важливо залучити міжнародні організації, держави та донорів до підтримки економічного відновлення регіону. Це може включати отримання допомоги у фінансуванні та інвестуванні;
- 5) розвиток торгівлі та інвестицій – стимулювання торгівлі та привабливості для іноземних інвесторів може допомогти створити нові робочі місця та підтримати економічне відновлення регіону.

Для відновлення економічної стабільності в регіоні в період дії правового режиму воєнного стану вкрай важливо зосередитися на різних аспектах.

По-перше, забезпечення безпеки цивільних осіб і підприємств має першочергове значення. Цього можна досягти шляхом створення безпечних зон, надання гуманітарної допомоги та впровадження заходів безпеки.

По-друге, важливо підтримувати основні послуги, такі як охорона здоров'я, постачання продовольства та інфраструктура, попри збройний конфлікт. Міжнародна допомога та підтримка можуть зіграти значну роль у цьому відношенні.

Крім того, слід докласти зусиль для відновлення місцевого бізнесу та промисловості шляхом надання фінансової допомоги, створення робочих місць та сприяння веденню торгівлі в регіоні.

Крім того, сприяння мирним переговорам і переговорам щодо врегулювання конфлікту може створити сприятливе середовище для забезпечення економічної стабільності. Дипломатичні зусилля та міжнародна підтримка можуть відіграти важливу роль у цьому процесі.

Загалом, багатогранний підхід, який стосується безпеки, основних послуг, економічної підтримки та розбудови миру, є важливим для відновлення економічної стабільності в регіоні під час дії воєнного стану.

Відновлення економічної стабільності в регіоні в період дії правового режиму воєнного стану передбачає кілька ключових кроків:

1) оцінка збитків – важливо оцінити масштаби економічних збитків, завданих збройним конфліктом. Це включає оцінку впливу на інфраструктуру, підприємства та засоби до існування;

2) пріоритезація базових потреб – в період дії правового режиму воєнного стану забезпечення доступу до основних потреб, таких як їжа, вода, притулок та медичне обслуговування, є важливим. Невідкладна допомога має бути спрямована на задоволення цих критичних потреб;

3) підтримка місцевих підприємств – відбудова регіональної економіки передбачає підтримку підприємств, які постраждали від збройного конфлікту.

Це можна зробити за умови фінансової допомоги, грантів та інших форм підтримки, щоб допомогти підприємствам відновити роботу та розвиватися;

4) відновлення інфраструктури – відновлення пошкодженої інфраструктури, такої як дороги, мости та комунікації, є життєво важливим для економічного відновлення. Інвестиції в інфраструктурні проекти можуть створити нові робочі місця та стимулювати економічне зростання;

5) розбудова довіри та стабільності – відновлення довіри серед населення та підприємств має вирішальне значення для економічної стабільності. Це може включати сприяння діалогу, примиренню та ініціативам з розбудови миру для створення стабільного середовища для економічної діяльності.

Дотримуючись цих кроків і впроваджуючи цілеспрямовану політику, регіони можуть працювати над відновленням своєї економіки та досягненням довгострокової стабільності в період збройних конфліктів.

Однак, це лише кілька загальних підходів до підтримки економічної стійкості регіону в період дії правового режиму воєнного стану. Більш конкретні заходи мають залежати від особливостей та тривалості збройного конфлікту та потреб населення пошкоджених регіонів.

Далі, особливу увагу потрібно звернути на бюджетний процес. Бюджетний процес в умовах дії правового режиму воєнного стану вимагає спеціального підходу та організації управління фінансами. У таких умовах основні пріоритети змінюються, оскільки фокус переноситься зі звичайного функціонування на потреби, пов'язані з воєнним станом та безпекою країни.

Можна виділити основні етапи бюджетного процесу в умовах дії правового режиму воєнного стану:

1) мобілізація ресурсів – органи влади мають залучити необхідні фінансові ресурси для забезпечення військових операцій та інших потреб, пов'язаних з правовим режимом воєнного стану. Це може включати збільшення видатків на оборону, активізацію податкової бази або залучення зовнішньої фінансової допомоги;

2) перерозподіл бюджетних асигнувань – у зв'язку зі збільшенням витрат на військові дії та безпеку, бюджетні кошти перерозподіляються для забезпечення цих потреб. Витрати на інші галузі можуть бути скорочені або переглянуті;

3) контроль та відповідальність – в умовах дії правового режиму воєнного стану особлива увага приділяється контролю за використанням бюджетних коштів. Забезпечення відповідальності та прозорості у фінансових операціях є важливим аспектом;

4) планування та прогнозування – органи влади мають ретельно планувати фінансові ресурси в умовах дії правового режиму воєнного стану. Це включає розробку стратегії вартісного забезпечення та прогнозування можливих збитків та витрат;

5) запобігання корупції – у зв'язку з тим, що правовий режим воєнного стану може призвести до зростання корупції та зловживання фінансовими ресурсами, важлива роль у бюджетному процесі відводиться запобіганню корупції та забезпеченню прозорості витрат.

Розуміння та виконання вказаних етапів є важливим для успішного управління бюджетним процесом в умовах дії правового режиму воєнного стану.

Особливу увагу потрібно приділити підтримці бізнесу, зокрема таким сферам, як виробництво продуктів та ліків, аграрний бізнес, легка промисловість [121].

Також доцільно було б надати рекомендації щодо підтримки бізнесу в умовах дії правового режиму воєнного стану:

1) забезпечити безпеку своїх працівників та клієнтів – потрібно розглянути можливості встановлення додаткових заходів безпеки, таких як камери відеоспостереження, розміщення сигналізації, планування евакуаційних маршрутів, тимчасові укриття;

2) рівень захисту даних – звернути особливу увагу на захист даних компанії та клієнтів. Забезпечити резервне копіювання даних, використовувати

надійне програмне забезпечення для кібербезпеки та дотримуватися політики безпеки інформації;

3) кризовий план – обов’язково потрібно розробити план дій на випадок продовження воєнного конфлікту, включаючи комунікаційну стратегію, розподіл обов’язків та планування бізнес-процесів в умовах надзвичайних обставин;

4) диверсифікація – розглянути можливості розширення бізнесу або розширення своїх продуктів і послуг на нові ринки або сектори. Це може допомогти зменшити вплив збройного конфлікту на роботу компанії;

5) доступ до фінансування – знайти можливості отримання фінансової підтримки від державних або міжнародних організацій, які надають допомогу підприємствам, що працюють в зоні ведення бойових дій. Встановити контакти з банками та іншими фінансовими установами, які можуть надати позики чи інші форми фінансування;

6) співпрацювати з іншими бізнес-структурами – дослідити можливості співпраці з іншими компаніями в зоні ведення бойових дій. Об’єднання ресурсів та зусиль може допомогти запобігти негативним наслідкам бойових дій для ведення бізнесу.

Завжди варто мати на увазі, що конкретні заходи підтримки будуть залежати від особливостей кожного конкретного бізнесу та контексту збройного конфлікту, тому доцільним буде залучити до роботи експертів або консультантів, які спеціалізуються на кризовому управлінні.

Досягнення стабільності економіки в період дії правового режиму воєнного стану потребує методичних рекомендацій кризових менеджерів. Доцільним було б залучення кризових менеджерів таких іноземних держав, які вже досягли позитивних результатів в розбудові країни після війни. Також доцільним буде вибудувати план структурних змін економіки після війни [122].

В умовах воєнного стану забезпечення стійкості регіонального розвитку є надскладним завданням. Економічна безпека регіону є пріоритетним напрямком стійкого функціонування як регіону, так і держави в цілому [119].

Забезпечення стійкості регіонального розвитку в умовах дії правового режиму воєнного стану є надзвичайно складним завданням, яке вимагає використання комплексного підходу.

Доцільно запропонувати наступні напрями:

1) безпека і захист – необхідно забезпечити безпеку населення та інфраструктури в регіонах, що перебувають під загрозою. Це може включати формування спеціальних сил для забезпечення безпеки, встановлення оборонних механізмів та надання допомоги у вразливих регіонах;

2) гуманітарна допомога – надання гуманітарної допомоги є важливим аспектом забезпечення стійкості регіонального розвитку. Це може включати постачання харчових продуктів, медичного обладнання та ліків, а також забезпечення доступу до питної води та санітарних умов;

3) економічне відновлення – після знеструмлення інфраструктури та економічного погіршення, важливо відновлювати економіку регіонів. Це може включати надання фінансової підтримки, розвиток нових економічних галузей та стимулювання підприємництва;

4) соціальна підтримка – умови дії правового режиму воєнного стану призводять до соціальних проблем, таких як внутрішньо переміщені особи, втрата робочих місць та погіршення психологічного стану населення. Забезпечення соціальної підтримки, включаючи медичну допомогу, освіту та психологічну підтримку, може допомогти зберегти стійкість у регіоні;

5) дипломатичні відносини – на міжнародному рівні важливо підтримувати дипломатичні відносини для мирного врегулювання конфліктів. Встановлення діалогу і співпраці між сторонами може сприяти зменшенню напруги та створенню підґрунтя для стійкого розвитку регіону.

Вказані напрями можуть сприяти забезпеченню стійкості регіонального розвитку в умовах дії правового режиму воєнного стану, але обов'язково слід врахувати такий факт, що кожна ситуація є унікальною, і стратегії можуть відрізнятися залежно від контексту.

Економічна безпека регіону є важливим питанням для забезпечення стійкого розвитку і процвітання. Економічна безпека належить до здатності регіону ефективно управляти своїм економічним потенціалом, забезпечувати стійкі доходи населенню, залучати інвестиції, розвивати промисловість і торгівлю, а також забезпечувати стабільність фінансової системи.

Для досягнення економічної безпеки регіону необхідно взяти до уваги наступні аспекти:

1) розвиток реального сектору економіки – розвиток промисловості, сільського господарства, будівництва і торгівлі, що забезпечує створення робочих місць і зростання валового внутрішнього продукту регіону;

2) диверсифікація економіки – широке розмаїття галузей економіки дозволяє зменшити ризики залежності від однієї конкретної галузі та збільшити стійкість регіону до зовнішніх впливів;

3) розвиток людського капіталу – інвестування в освіту, тренінги та розвиток професійних навичок сприятиме підвищенню продуктивності праці, залученню висококваліфікованих працівників і забезпеченню конкурентоспроможності регіону;

4) залучення інвестицій – привабливість регіону для інвесторів сприяє залученню капіталу, створенню нових підприємств і робочих місць;

5) фінансова стабільність – розроблення ефективних регулювальних механізмів, забезпечення стійкості банківської системи, контроль над інфляцією і фінансовими ризиками. Боротьба з корупцією, підтримка інноваційного середовища, розвиток інфраструктури, збереження природних ресурсів і стійкий розвиток також є важливими компонентами забезпечення економічної безпеки регіону.

Як зазначає Хряпинський А.П. «доцільно розглядати класифікацію та характеристику нормативно-правових актів державного управління стійким регіональним розвитком, та принципи формування механізму державного управління регіональним розвитком в Україні» [123].

Нормативно-правовий механізм державного управління стійким регіональним розвитком в Україні передбачається рядом нормативно-правових актів:

1) Конституція України – закріплює принципи державного управління і гарантує права та свободи громадян, регулює принципи децентралізації та самоврядування, що становить основу регіонального розвитку [124];

2) Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» – визначає організацію та повноваження місцевих рад, процедуру формування місцевих органів управління та визначає принципи децентралізації влади в Україні [125];

3) Закон України «Про засади державної регіональної політики в Україні» – встановлює основні принципи регіональної політики, зокрема створення регіональних програм розвитку, координацію діяльності регіональних органів влади та впровадження механізмів ефективного регіонального управління [1];

4) Державна стратегія регіонального розвитку на 2021 – 2027 роки – розроблена Кабінетом Міністрів України та передбачає перелік заходів щодо поліпшення інфраструктури, стимулювання економічного розвитку, підтримки малих і середніх підприємств та забезпечення соціально-економічного зростання регіонів [116].

Крім того, існує ряд нормативно-правових актів, що регламентують питання регіонального розвитку в Україні, а саме питання фінансового забезпечення регіонального розвитку, розвитку малих і середніх підприємств, щодо партнерства держави та громадськості в реалізації регіональної політики тощо. Зокрема серед них Постанова Кабінету Міністрів України від 04 серпня 2023 року №816 «Деякі питання розроблення регіональних стратегій розвитку і планів заходів з їх реалізації та проведення моніторингу реалізації зазначених стратегій і планів заходів» [126]. Вказаною Постановою затверджено Порядок розроблення регіональних стратегій розвитку і планів заходів з їх реалізації, а також проведення моніторингу реалізації зазначених стратегій і планів заходів. Вказаний Порядок визначає вимоги та процедури розроблення та проведення моніторингу реалізації регіональних стратегій розвитку і планів заходів з

реалізації регіональних стратегій [126]. Також вказаною Постановою затверджено Порядок підготовки та надання висновку про відповідність проєктів регіональних стратегій розвитку, планів заходів з їх реалізації та змін до них встановленим вимогам щодо їх підготовки, стратегічним цілям і пріоритетам, визначеним Державною Стратегією регіонального розвитку України. Вказаний Порядок визначає процедуру підготовки та надання висновку про відповідність проєктів регіональних стратегій розвитку, планів заходів з їх реалізації або змін до них встановленим вимогам щодо їх підготовки, а також стратегічним цілям і пріоритетам, визначеним Державною стратегією регіонального розвитку [126].

Ще один нормативно-правовий акт – Постанова Кабінету Міністрів України від 04 серпня 2023 року №817 «Деякі питання розроблення Державної стратегії регіонального розвитку України і плану заходів з її реалізації та проведення моніторингу реалізації зазначених Стратегії і плану заходів» [127]. Даною Постановою затверджено Порядок розроблення Державної стратегії регіонального розвитку України і плану заходів з її реалізації, а також проведення моніторингу реалізації зазначених Стратегій і плану заходів. Вказаний Порядок визначає механізм розроблення Державної стратегії регіонального розвитку України і плану заходів, а також проведення моніторингу реалізації Стратегії і плану заходів. В даному Порядку вказано, що Стратегія розробляється на сім років. Реалізація Стратегії здійснюється двома етапами шляхом розроблення і виконання плану заходів [127].

Також вказаною Постановою затверджено Порядок розроблення програм регіонального розвитку. Даний Порядок визначає механізм розроблення та вимоги до змісту програм регіонального розвитку (інвестиційних програм) [127].

Нормативно-правовий механізм державного регулювання стійкого регіонального розвитку в Україні має формуватися та впроваджуватися відповідно до сучасного соціально-економічного стану країни. Вказаний

механізм має бути орієнтованим на усунення правових колізій та прогалин, на розв'язання поточних проблем регіонального розвитку.

Закон України «Про засади державної регіональної політики» від 05 лютого 2015 року №156-VIII (зі змінами) визначає основні правові, економічні, соціальні, екологічні, гуманітарні та організаційні засади державної регіональної політики як складової частини внутрішньої політики України, встановлює особливості відновлення регіонів та територій, що постраждали внаслідок збройної агресії проти України [1].

Відповідно до пункту 1 частини 1 статті 1 вказаного Закону державна регіональна політика – це система цілей, заходів, засобів та узгоджених дій центральних і місцевих органів виконавчої влади, органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування та їх посадових осіб для забезпечення високого рівня якості життя людей на всій території України з урахуванням природних, історичних, екологічних, економічних, географічних, демографічних та інших особливостей регіонів, їх етнічної та культурної самобутності [1].

Відповідно до статті 2 вказаного Закону метою державної регіональної політики є створення умов для динамічного, збалансованого розвитку України та її регіонів, забезпечення їх соціальної та економічної єдності, підвищення рівня життя населення, створення безпечних умов, дотримання гарантованих державою соціальних стандартів для кожного громадянина незалежно від його місця проживання [1].

Далі стаття 3 вказаного Закону визначає принципи державної регіональної політики: законності, співробітництва, паритетності, відкритості, субсидіарності, координації, згуртованості, історичної спадкоємності, етнокультурного розвитку, сталого розвитку, об'єктивності, рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, інклюзивності, інтегрованого розвитку [1].

Згідно зі статтею 6 вказаного Закону державна регіональна політика спрямована на:

- 1) стимулювання та підтримку місцевих ініціатив щодо ефективного використання внутрішнього потенціалу регіонів для створення та підтримання повноцінного життєвого середовища, підвищення якості життя людей;
- 2) зменшення територіальної диференціації за показниками соціально-економічного розвитку;
- 3) відновлення регіонів і територій, що постраждали внаслідок збройної агресії проти України;
- 4) формування конкурентоспроможності регіонів;
- 5) формування згуртованої держави в соціальному, гуманітарному, економічному, екологічному, безпековому та просторовому вимірах;
- 6) визначення та ідентифікацію функціональних типів територій, реалізацію на цих територіях необхідних програм та проєктів регіонального розвитку, встановлення спеціальних механізмів їх державної підтримки;
- 7) створення ефективної системи збереження довкілля шляхом урахуванням екологічної складової в документах стратегічного планування і реалізації державної регіональної політики, оцінювання та зниження техногенно-екологічного навантаження на довкілля в регіонах;
- 8) запровадження дієвих інструментів державної підтримки міжрегіональної інтеграції, виконання міжрегіональних програм і проєктів;
- 9) адаптацію регіональної економіки та середовища проживання людини до змін клімату, посилення стійкості територіальних громад до кліматичних, демографічних та економічних викликів;
- 10) поліпшення матеріального, фінансового, інформаційного, кадрового та іншого ресурсного забезпечення розвитку регіонів, сприяння здійсненню повноважень органами місцевого самоврядування;
- 11) створення ефективних механізмів представництва інтересів регіонів на загальнонаціональному рівні та територіальних громад – на регіональному рівні;
- 12) сприяння цифровій трансформації та цифровому розвитку регіонів;

13) формування нормативно-правової бази, необхідної для реалізації державної регіональної політики, визначеної вказаним Законом, з урахуванням документів Ради Європи та Європейського Союзу [1].

Розділ II вказаного Закону визначає формування та реалізацію державної регіональної політики. Стаття 7 визначає, що державна регіональна політика здійснюється відповідно до визначених напрямів на основі системи взаємопов'язаних документів стратегічного планування і реалізації державної регіональної політики.

До документів стратегічного планування державної регіональної політики належать:

- 1) Державна стратегія регіонального розвитку України;
- 2) регіональні стратегії розвитку;
- 3) стратегії розвитку територіальних громад.

До документів реалізації державної регіональної політики належать:

- 1) План заходів з реалізації Державної стратегії регіонального розвитку України;
- 2) плани заходів з реалізації регіональних стратегій розвитку;
- 3) плани заходів з реалізації стратегій розвитку територіальних громад;
- 4) програми економічного і соціального розвитку Автономної Республіки Крим, областей, районів, міст Києва та Севастополя, територіальних громад.

До документів, що розробляються для відновлення та розвитку регіонів і територій, що постраждали внаслідок збройної агресії проти України, належать:

- 1) план відновлення та розвитку регіонів;
- 2) плани відновлення та розвитку територіальних громад [1].

Відповідно до статті 8 вказаного Закону Державна стратегія регіонального розвитку України визначає:

- 1) тенденції та основні проблеми соціально-економічного розвитку регіонів;
- 2) пріоритети державної регіональної політики на відповідний період;

- 3) функціональні типи територій;
- 4) стратегічні цілі та напрями регіонального розвитку та міжрегіонального співробітництва;
- 5) оперативні цілі, що забезпечують досягнення стратегічних цілей;
- 6) основні завдання, етапи та механізми їх реалізації;
- 7) систему моніторингу та оцінки результативності реалізації Державної стратегії регіонального розвитку України [1].

На думку Качного О.С. «регіональна стратегія розвитку – це засіб спрямованості регіонального розвитку, методологічною основою якого є стратегічне планування» [128].

Проблемні аспекти розвитку регіонів України можуть включати наступні питання:

1. Економічні проблеми: деякі регіони мають низький рівень економічного розвитку та важко залучають інвестиції. Недостатня розвиненість промисловості та інфраструктури в деяких регіонах може обмежувати їх потенціал для залучення нових підприємств та робочих місць.

2. Демографічні проблеми: багато регіонів стикаються з проблемою відтоку населення, особливо молодого та кваліфікованого. Це може спричинити зменшення робочої сили та обмеження можливостей для економічного зростання в таких регіонах.

3. Соціальні проблеми: деякі регіони стикаються зі збільшенням безробіття, низьким рівнем соціального захисту та нерівності. Такі проблеми можуть призвести до зростання бідності та незадоволеності населення, що може впливати на соціальну стабільність в регіонах.

4. Екологічні проблеми: деякі регіони мають проблеми із забрудненням довкілля та недостатньою охороною природних ресурсів. Це може мати негативний вплив на здоров'я населення та природне середовище, а також обмежувати можливості для розвитку екологічно чистого туризму та сільського господарства [129].

Розробка та реалізація ефективних регіональних стратегій розвитку, залучення інвестицій, підтримка малих та середніх підприємств і підтримка розвитку освіти та кваліфікації населення можуть сприяти подоланню цих проблем та забезпеченню стійкого розвитку регіонів України.

Далі слід виділити декілька складних питань, пов'язаних із забезпеченням стійкості розвитку регіонів України:

- 1) нерівномірність розвитку;
- 2) економічна вразливість;
- 3) міграція робочої сили;
- 4) інфраструктура та доступ до послуг;
- 5) екологічна стійкість.

Проблема нерівномірності розвитку регіонів України є важливим питанням, яке стосується багатьох аспектів життя країни. Ця проблема виникає внаслідок розбалансованості економічного, інфраструктурного та соціального розвитку між різними регіонами країни.

Нерівномірність розподілу ресурсів та інвестицій, низька зайнятість та доходи, недостатня розвиненість інфраструктури – це лише кілька аспектів проблеми. Це має негативний вплив на життя населення, соціальну стабільність та економічний потенціал України в цілому.

Для розв'язання цієї проблеми необхідно вжити ряд комплексних заходів, які сприятимуть стимулюванню розвитку менш розвинених регіонів. Це може охоплювати інвестиційні програми, спрямовані на розвиток інфраструктури, створення нових робочих місць, підтримку малих та середніх підприємств, розвиток освіти та науки в регіонах.

Існує чимало соціальних проблем регіонального розвитку України. Для їх подолання доцільно запропонувати наступні заходи:

- знизити процентні ставки податку для працездатного населення;
- створити відповідні умови для ведення бізнесу;
- переглянути діючі програми соціальної підтримки для всіх категорій населення;

- розробити нові програми соціальної підтримки для всіх категорій населення;
- запровадити системи моніторингу та оцінки існуючих програм соціальної підтримки та в майбутньому – для нових програм;
- сформувавши систему попередження виникнення суспільних небезпек;
- проводити соціальну профілактику (не допускати виникнення важких умов життя, а також запобігання потраплянню окремих осіб і сімей у складні життєві умови).

Розв'язання соціальних проблем торкнеться певної категорії населення. На вирішення певної категорії соціальних проблем виділяються кошти з державного або місцевого бюджету. Такого фінансування не завжди буде достатньо, тому необхідно буде залучати представників бізнесу, громадських організацій, волонтерів [130].

Також важливо проводити реформи національного рівня, які сприятимуть зниженню бюрократичних перепон та стимулюватимуть інвестиції у менш розвинені регіони. Крім того, децентралізація влади та перерозподіл фінансових ресурсів можуть забезпечити більш справедливий і рівномірний розвиток країни.

Кабінет Міністрів України та місцеві органи влади активно працюють над розв'язанням цієї проблеми, але вона залишається актуальною та потребує подальших зусиль для досягнення справедливого та рівномірного розвитку всіх регіонів України.

Україна має ряд проблем економічної вразливості в регіонах, які впливають на їх розвиток і стабільність. Деякі з цих питань включають:

1) нерівномірний розвиток – різниця в рівні економічного розвитку між регіонами України є значною. Деякі регіони мають високий рівень економічного розвитку, тоді як інші відстають. Це призводить до нерівності в доступі до ресурсів, робочої сили та інфраструктури, що поглиблює проблеми вразливості;

2) залежність від одного або кількох промислових секторів – деякі регіони України мають вузьку економічну базу та залежать від одного або кількох промислових секторів, таких як вугільна, металургійна або хімічна промисловість. Це робить їх особливо вразливими до змін у світових ринках, падіння попиту або конкуренції з інших країн;

3) корупція – є значною проблемою в Україні. Недостатня прозорість та відсутність справедливих правил гри ускладнюють бізнес-середовище та інвестиційний клімат. Це перешкоджає економічному розвитку та підприємництву в регіонах та підвищує їх вразливість перед економічними шоками;

4) міграція робочої сили – попри продовження дії правового режиму воєнного стану та бойових дій, експерти закликають вже зараз планувати відновлення України. У зв'язку з цим регіони потребують нового плану реконструкції, що відповідає сучасним та реальним умовам. Тому зараз особливий інтерес для України становить європейський досвід відновлення регіонів після війни, оскільки від цього залежить подальше відновлення та розвиток як кожного регіону, так і всієї України. Післявоєнне відновлення України є одним із першочергових та основних заходів влади [131].

Зараз процес післявоєнного відновлення України розпочато. Відповідно до Указу Президента України від 21 квітня 2022 року №266/2022 (із змінами) «Питання Національної ради з відновлення України від наслідків війни» утворено Національну раду з відновлення України від наслідків війни (далі – Рада), яка є консультативно-дорадчим органом при Президентові України [132].

Основні завдання Ради:

- розроблення плану заходів з післявоєнного відновлення та розвитку України, який, зокрема, передбачатиме відновлення і розбудову транспортної, медичної, соціальної, комунальної, виробничої інфраструктури та житла, інфраструктури енергетики, зв'язку, військової інфраструктури та військово-промислового комплексу, структурну модернізацію та перезапуск економіки, заходи з подолання безробіття, підтримки сімей з дітьми, вразливих верств

населення, осіб, які опинилися у складних життєвих обставинах внаслідок війни, відновлення та збереження об'єктів культурної спадщини;

- визначення та напрацювання пропозицій щодо пріоритетних реформ, прийняття та реалізація яких є необхідним у воєнний і післявоєнний періоди;

- підготовка стратегічних ініціатив, проєктів нормативно-правових актів, прийняття і реалізація яких є необхідними для ефективної роботи та відновлення України у воєнний і післявоєнний періоди [132].

Рада відповідно до покладених на неї завдань:

- забезпечує розроблення та внесення Президентові України узгоджених пропозицій з питань відновлення України в післявоєнний період у ключових сферах;

- здійснює напрацювання пропозицій щодо плану заходів з післявоєнного відновлення та розвитку України;

- розглядає пропозиції державних органів, органів місцевого самоврядування, представників інститутів громадянського суспільства, а також міжнародних організацій щодо відновлення України від наслідків війни;

- бере участь у розробленні проєктів нормативно-правових актів щодо відновлення України від наслідків війни;

- подає Президентові України розроблені за результатами своєї роботи відповідні рекомендації та пропозиції [132].

Інформаційно-аналітичне забезпечення діяльності робочих груп, утворених при Раді, а також підготовку пропозицій (інформації) для виконання завдань, покладених на утворені при Раді робочі групи, зокрема з урахуванням позицій міжнародних партнерів, експертів, дипломатичних установ, профільних асоціацій, фінансових інституцій, здійснює Офіс реформ [133].

Зараз для фінансування відновлення України після завершення воєнного стану Кабінетом Міністрів України утворено наступні Фонди:

- Фонд підтримки малого та середнього бізнесу / Small and Medium Business Support Fund,

- Фонд підтримки армії / Armed Forces of Ukraine Support Fund,

- Фонд відновлення та трансформації економіки / Economic Recovery and Transformation Fund,
- Гуманітарний фонд / Humanitarian Fund,
- Фонд обслуговування та погашення державного боргу / Debt Management and Redemption Fund,
- Фонд відновлення майна та зруйнованої інфраструктури / Destroyed Property and Infrastructure Restoration Fund [131].

Процес відновлення України після завершення воєнного стану досить тривалий і потребуватиме значного фінансування. Міжнародна допомога є одним зі способів отримання фінансової підтримки. Важливо, щоб Кабінет Міністрів України ефективно керував та розподіляв ці ресурси, також забезпечував їх ефективне використання в цілях відновлення.

Оцінка ефективності механізмів державного управління стійким розвитком регіонів України є важливим завданням для визначення сильних і слабких сторін в цій галузі. Доцільно вказати на деякі аспекти, які можуть впливати на ефективність механізмів державного управління стійким розвитком регіонів України:

1) нормативно-правова база. Якість законодавства і його спрямованість на підтримку стійкого регіонального розвитку є важливим фактором. Прозорість, стабільність та адаптованість законодавства до потреб регіонів можуть впливати на його ефективність;

2) фінансування та формування бюджету. Надання достатніх фінансових ресурсів на впровадження програм і проєктів стійкого розвитку регіонів є важливою складовою. Ефективне формування бюджету і прозоре використання коштів можуть сприяти досягненню поставлених цілей;

3) міжсекторна координація. Співпраця між різними секторами (органи влади, бізнес, громадські організації) є важливою для ефективного управління стійким регіональним розвитком. Встановлення механізмів координації та спільної роботи може покращити ефективність державного управління;

4) залучення громади. Успіх стійкого розвитку регіонів також залежить від активної участі громадських організацій, населення та місцевих лідерів. Забезпечення механізмів для залучення громади та врахування їхніх потреб та пропозицій підвищить ефективність управління.

Слід погодитися з думкою Бабенко К.Є., яка зазначає, що «стратегічне бачення розвитку територій ґрунтується на комплексній оцінці глобальних довгострокових трендів, аналізі пріоритетів розвитку регіонів і країни в цілому, визначенні конкурентних переваг територіальних громад, оцінці можливих ризиків, обмежень і можливостей. Також науковиця виокремлює наступні концептуальні аспекти стратегічного бачення розвитку територій: ефективне економічне середовище, збалансований економічний розвиток територій, розумне державне управління, прискорена цифровізація економічної сфери, раціональне використання природних ресурсів. Далі дослідниця зазначає, що метод SWOT-аналізу використовується для визначення якісних параметрів територіального розвитку шляхом оцінки внутрішніх і зовнішніх чинників навколишнього середовища. SWOT-аналіз дозволяє визначити сильні та слабкі сторони певного регіону, а також виявити можливості та спрогнозувати потенційні загрози» [134].

Аналіз зовнішнього середовища – це об'єктивна оцінка змін, що відбуваються в країні, в якій розташований певний регіон. Це свого роду «система попередження», що дозволяє заздалегідь передбачити потенційні загрози та виявити можливості.

Аналіз зовнішнього середовища – це процес, який допомагає розпізнати можливості та загрози для досягнення цілей розвитку регіону. Для цього повинні вирішити:

- 1) поточний стан розвитку регіону;
- 2) які зміни мають відбутися;
- 3) що треба зробити для досягнення вказаних змін.

Аналіз зовнішнього середовища дозволяє:

- своєчасно прогнозувати появу певних загроз і можливостей;

- розробити ситуаційні плани на випадок виникнення непередбачених обставин;

- розробити стратегію, яка дозволить досягти цілей і перетворити потенційні загрози на вигідні можливості.

Загрози – це тенденції або події, які (за відсутності на них стратегічної реакції) можуть призвести до погіршення ситуації.

Загрози для регіону можуть включати політичні конфлікти, природні катастрофи, терористичні акти, економічну нестабільність, пандемії та інші фактори, які можуть впливати на безпеку і стабільність цього регіону. Важливо постійно моніторити ці фактори та приймати відповідні заходи для їх запобігання або подолання.

Для того, щоб скористатися зовнішніми можливостями, а також виявити внутрішні слабкі сторони, які можуть ускладнити проблеми, пов'язані із зовнішніми небезпеками, використовується спеціальний метод – SWOT-аналіз (Табл. 2.1.)

Особливість використання SWOT-аналізу (Сили – Слабкості – Можливості – Загрози) полягає в тому, що цей метод дає можливість, зіставляючи всі можливі комбінації показників зовнішнього середовища й ресурсних можливостей, розробити велику кількість відповідних їм поточних стратегій. Безумовно, це вимагає багато часу та аналітичної роботи.

SWOT-аналіз проводиться в кілька послідовних етапів. Перший етап передбачає вивчення зовнішнього середовища й виділення тих його факторів, які відкривають можливості розвитку, і факторів, які створюють для зовнішніх загрози. Другий етап передбачає аналіз внутрішнього середовища, що дозволяє визначити його сильні й слабкі сторони. Результати представляються у вигляді зведеної таблиці.

SWOT-аналіз допоможе ретельно зважити всі аспекти розвитку регіонів в період дії правового режиму воєнного стану та прийняти оптимальні рішення для їх подальшого розвитку, допомогти виявити переваги та загрози, також дозволить оцінити внутрішні аспекти регіону.

Таблиця 2.1 – SWOT-аналіз розвитку не окупованих регіонів України в період дії правового режиму воєнного стану

Сильні сторони	Слабкі сторони	Загрози	Можливості
Потужний природно-ресурсний, промисловий та інфраструктурний комплекс	Недосконалість нормативно-правової бази щодо регулювання стійкого розвитку регіонів України	Продовження чи ескалація бойових дій	Розвиток нових технологій та створення інновацій для відновлення економіки
Потужна історична та культурна база	Відсутність чи недостатня кількість фінансових ресурсів для забезпечення стійкого розвитку регіонів	Втрата конкурентоспроможності регіонів	Партнерство з міжнародними організаціями та отримання фінансової допомоги
Високий освітній та культурний рівень населення регіонів	Відсутність моніторингу та контролю в системі регіонального розвитку	Зниження інвестиційної привабливості регіонів	Створення нових структур управління
Активна і мотивована громадська позиція населення регіонів	Правовий режим воєнного стану, бойові дії, окупація територій	Продовження чи ескалація бойових дій	Підвищення рівня свідомості громадян та їх активізація для відновлення регіону

SWOT-аналіз є ефективним інструментом для оцінки внутрішніх і зовнішніх аспектів будь-якого проєкту чи ситуації, включаючи розвиток регіонів під час воєнного конфлікту. Проаналізувавши сильні та слабкі сторони регіону, а також можливості та загрози, можна зробити обґрунтовані рішення щодо подальшого розвитку. Наприклад, спираючись на SWOT-аналіз, можна визначити, які напрямки потребують розвитку, а які можуть бути загрозою за межами конфлікту. Таким чином, SWOT-аналіз дозволяє ефективно використовувати наявні ресурси для досягнення поставлених цілей та стратегічно планувати подальші дії, прийняти стратегічні рішення для стабілізації та подальшого розвитку регіонів під час воєнного стану та в період повоєнного відновлення.

2.2. Закордонний досвід управління стійким збалансованим розвитком регіонів

Закордонний досвід стійкого збалансованого розвитку регіонів може бути корисним не тільки для країн, які шукають шляхи покращення свого економічного та соціального стану, але й для країн, на території яких проходять бойові дії. Деякі країни успішно впроваджують програми стійкого регіонального розвитку, які спрямовані на забезпечення збалансованого та відповідального економічного зростання.

Закордонний досвід щодо функціонування механізмів державного управління для стійкого регіонального розвитку містить приклади таких країн як Сполучені Штати Америки, Німеччина, Канада, Австралія, також Європейський Союз. Ці країни мають успішні моделі децентралізованого управління, де регіони мають певний рівень автономії у прийнятті рішень та управлінні ресурсами.

Європейський Союз має ряд інструментів для підтримки регіонального розвитку країн-членів Європейського Союзу. Наприклад, це включає фонди коштів та програм, спрямовані на підвищення конкурентоспроможності регіонів, забезпечення соціального розвитку та сталого економічного зростання.

Сполучені Штати Америки мають значну автономію в таких сферах, як освіта, транспорт і економічний розвиток. Ця децентралізована структура управління дозволяє державам впроваджувати політику, яка відповідає їхнім унікальним пріоритетам і обставинам, таким чином підтримуючи сталий розвиток на регіональному рівні.

У Німеччині досить розгалужена система регіонального управління, включаючи регіональні уряди, інститути регіонального розвитку та спеціальні програми для стимулювання розвитку окремих регіонів. Наприклад, програма «Займається майбутнім» (Zukunft Aktiv) фінансової підтримки регіонів для реалізації інноваційних проєктів та стимулювання економічного зростання.

Німеччина має федеральну систему з сильними регіональними урядами (Länder), які мають значні повноваження в таких сферах, як освіта, інфраструктура та економічний розвиток. Цей децентралізований підхід дозволяє знаходити індивідуальні рішення для регіональних проблем і сприяє участі місцевого населення в процесах прийняття рішень.

У Канаді Західноканадська ініціатива з розвитку (Western Diversification Initiative) є прикладом програми, яка підтримує розвиток західних провінцій Канади. Ініціатива надає фінансову та технічну підтримку для сприяння економічному розвитку та залученню інвестицій до регіонів. Канада також має федеральну структуру, яка надає повноваження провінціям і територіям у низці сфер політики, включаючи природні ресурси, охорону здоров'я та освіту. Ця система спільного управління сприяє співпраці між різними рівнями управління та гарантує, що політики відображають різноманітні потреби регіонів по всій країні.

В Австралії Уряд зосереджує свою увагу на стратегічному плануванні та прогнозуванні з метою стимулювання регіонального розвитку. Уряд також запроваджує інноваційні програми, що сприяють розвитку підприємництва та нововведення у регіонах.

Швейцарія є одним із прикладів успішної реалізації стійкого регіонального розвитку. У цій країні було створено вискоєфективну економіку, яка активно використовує відновлювальні джерела енергії та працює над зменшенням викидів парникових газів. Швеція також активно інвестує у галузі освіти та досліджень, що сприяє стабільному розвитку регіонів.

Норвегія досить успішно розвиває свої регіони, спираючись на багаті природні ресурси, такі як нафта та газ. Одночасно, Норвегія приділяє велику увагу охороні навколишнього середовища та розвитку енергетики з використанням відновлювальних джерел.

У США є приклади застосування стратегічного планування на рівні штатів.

У Великобританії значна увага надається стратегічним підходам до управління. При підготовці такої стратегії орган місцевого самоврядування повинен, взаємодіючи з громадськістю, одночасно керуватися інструкціями урядового секретаря. Рекомендації щодо розробки стратегії громади встановлюють наступні цілі стратегії: забезпечення формування громадою власних побажань, потреб і пріоритетів; координація діяльності всіх установ на території; фокусування цієї діяльності на задоволенні місцевих потреб і побажань; сприяння ґрунтовному розвитку як території громади, так і утворень найвищого рівня.

Стратегія має обов'язково містити такі компоненти: довгострокове бачення території, сфокусоване на майбутніх результатах; план дій, що визначає поточні пріоритети; діяльність, яка забезпечує досягнення довгострокових результатів; розподіл повноважень із впровадження плану дій; упорядкування моніторингу реалізації плану дій для періодичного перегляду стратегії та звіту перед громадою.

Цікавим є польський досвід розробки та реалізації стратегії розвитку, який переконливо свідчить про правомірність функціонального підходу при визначенні стратегічних цілей соціально-економічного розвитку будь-якої територіальної одиниці. Цей вплив здебільшого має реалізовуватись через технологічний розвиток і поживлення інноваційних процесів, розвиток сфери послуг (освітніх, соціальних та туристичних), посилення інтеграційних зв'язків з іншими територіями країни.

Як зазначає Мамедов Сахіб Алі огли «закордонний досвід розробки стратегії розвитку є корисним для України з наступних причин:

- використання глибокого SWOT-аналізу;
- розробка комунікативної стратегії на засадах регіонального партнерства;
- залучення громадськості до процесу стратегічного планування та визначення стратегічних цілей;

- вибір стратегічних цілей з урахуванням наявних проблем та ресурсів регіону;
- передбачення та налагодження організаційно-економічного механізму моніторингу реалізації регіональних стратегій» [135].

Отже, імплементація закордонного досвіду стійкого регіонального розвитку може допомогти Україні знайти оптимальні шляхи розвитку, сприяючи економічному та соціальному підйому.

Вивчаючи та адаптуючи міжнародний досвід Україна може посилити свої механізми державного управління стійкого розвитку регіонів. Це може передбачати децентралізацію повноважень щодо прийняття рішень, посилення місцевого потенціалу для планування та впровадження, а також сприяння тіснішій співпраці між центральними та регіональними органами влади. Зрештою, більш ефективна та оперативна система управління може допомогти Україні подолати регіональні диспропорції, сприяти інклюзивному зростанню та підвищити загальний добробут населення.

Як зазначає Грищенко І.М. «сучасний стан регіонального розвитку в Україні характеризується значними диспропорціями розвитку територій, дедалі більшою концентрацією економічної активності на рівні великих міст, наявністю неефективної системи державного управління регіональним розвитком. Корінною проблемою цього стану є недосконалість системи територіальної організації влади та зволікання з реалізацією адміністративно-територіальної реформи, використання застарілих механізмів взаємовідносин центру з регіонами та регіонів країни між собою. Такий стан справ вимагає формування нової за якістю регіональної політики, яка б відповідала нагальним потребам розвитку регіонів і територіальних громад й базувалася на найкращих вітчизняних та закордонних практиках та наукових здобутках» [136].

Закордонний досвід показує, що для досягнення стійкого регіонального розвитку існує кілька ефективних механізмів державного управління, які можуть бути використані в Україні:

1) регіональне планування і координація – деякі країни створюють спеціальні органи чи агентства, що відповідають за регіональне планування та координацію. Ці органи сприяють вирішенню конкретних завдань і проблем, що виникають на регіональному рівні, і забезпечують згуртовану стратегію розвитку;

2) децентралізація і делегування повноважень – надання регіонам широких повноважень і фінансової автономії дозволяє розв'язувати проблеми та розробляти внутрішні політики, що враховують особливості кожного регіону;

3) партнерство між державою, бізнесом і громадськістю – ефективне управління регіональним розвитком вимагає співпраці всіх зацікавлених сторін. Залучення бізнесу, громадськості та місцевих організацій до процесу прийняття рішень сприяє стійкому розвитку;

4) ефективне фінансування регіонального розвитку – займає важливу роль у досягненні стійкого регіонального розвитку. Країни можуть використовувати різні інструменти, такі як спеціальні регіональні фонди, субсидії, інвестиційні привабливості та стимули для залучення інвестицій у регіони.

Вивчення цих механізмів та аналіз закордонного досвіду може допомогти розвитку ефективних систем державного управління для досягнення стійкого розвитку регіонів. Однак важливо врахувати контекст та особливості країни, адаптуючи ці механізми до конкретних потреб і умов.

Також доцільно буде звернути увагу на досвід повоєнного відновлення країн Західних Балкан. Доцільно зазначають Шульц С.Л. та Луцьків О.М., що «досвід вказаних країн є результатом цілеспрямованої політики структурних реформ та послідовних регуляторних заходів держави щодо досягнення визначених цілей і пріоритетів відбудови. Україна має врахувати досвід повоєнного відновлення країн Західних Балкан з метою пришвидшення процесу повоєнного відновлення та уникнення помилок» [137].

Інтегровані механізми державного управління стійким розвитком регіонів України охоплюють (Рис. 2.1.):

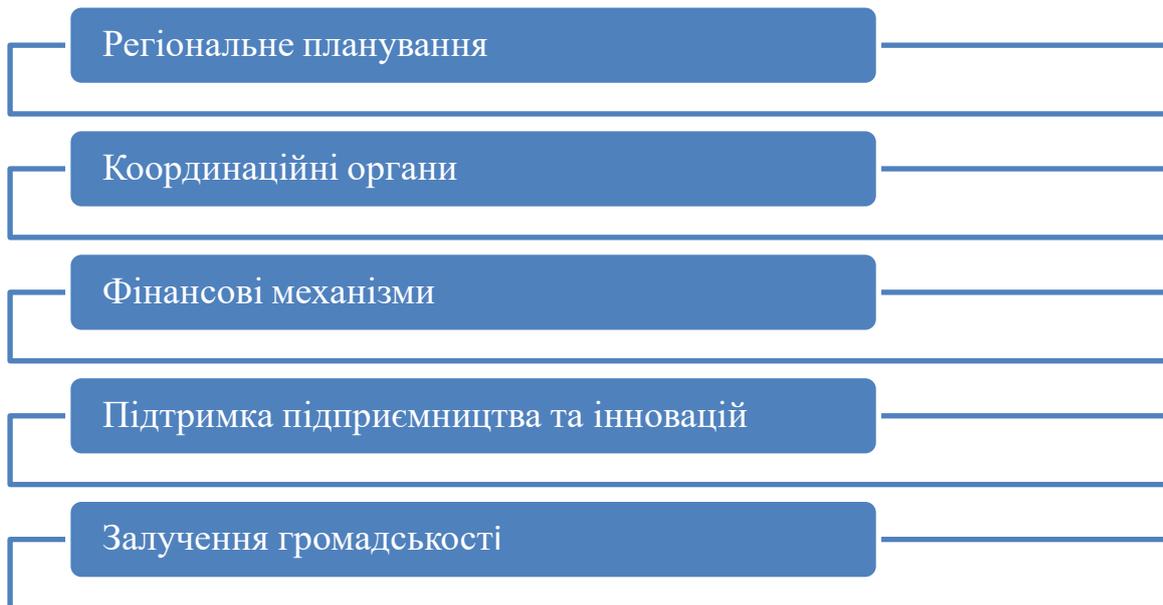

Рисунок 2.1 – Інтегровані механізми державного управління стійким розвитком регіонів України

1) регіональне планування. Розробка та впровадження регіональних планів дозволяє прогнозувати потреби та забезпечити раціональне використання ресурсів у регіоні. Регіональний план має включати стратегічні цілі та завдання, а також конкретні кроки та проекти для досягнення цих цілей;

2) координаційні органи. Створення спеціальних органів або комітетів з представників центральних та регіональних органів влади, бізнесу і громадськості дозволяє забезпечити ефективну координацію і співпрацю між різними зацікавленими сторонами. Ці органи можуть виконувати функції планування, моніторингу та оцінки реалізації Концепції стійкого збалансованого розвитку регіонів України;

3) фінансові механізми. Результативне управління регіональним розвитком потребує наявності достатніх фінансових ресурсів. Для цього можуть використовуватися різні механізми, такі як спеціальні регіональні

фонди та фонди розвитку, які мають на меті залучення інвестицій до регіонів і фінансування регіональних проєктів;

4) підтримка підприємництва та інновацій. Важливо створити сприятливе економічне та інституційне середовище для розвитку підприємництва та інновацій у регіонах. Це може включати створення бізнес-інкубаторів, надання фінансової підтримки, розвиток інфраструктури та впровадження інноваційних технологій.

5) залучення громадськості. Важливо активно залучати громадськість до процесу прийняття рішень щодо розвитку регіонів. Це може бути здійснено через публічні слухання, консультації з громадськістю, створення механізмів зворотного зв'язку та партнерства між державними органами, громадськими організаціями та бізнесом.

Вказані інтегровані механізми можуть взаємодоповнювати один одного і сприяти стійкому розвитку регіонів України. Однак, їх успішна реалізація залежить від політичної підтримки, ефективності координації та включення всіх зацікавлених сторін до процесу прийняття рішень.

У сучасному глобалізованому світі тотальної конкуренції за ресурси, робочу силу, ринки збуту кожна держава, окремі регіони та громади, щоб забезпечити своє процвітання та розвиток, комфортне і безпечне середовище проживання людини, мають бути конкурентоспроможними щодо інших держав, регіонів та громад.

В Україні за період незалежності більшість стратегій та механізмів забезпечення конкурентоспроможності (від рівня держави до рівня територіальних громад) основною метою визначали збільшення валового національного, регіонального продукту та максимальні обсяги залучених інвестицій для розвитку регіону. Але, проаналізувавши досвід розвинених країн, можна зробити висновок, що метою пропонованих стратегій та механізмів забезпечення конкурентоспроможності є передусім зростання добробуту населення, а також формування резервів розвитку для майбутніх поколінь. І тому, всупереч діяльності багатьох промислових підприємств на

території Європейського Союзу, Сполучених Штатів Америки, можна спостерігати збереження високого рівня розвитку територій та добробуту населення.

В Україні рівень життя населення і привабливість для проживання більшості регіонів з найвищим рівнем розвитку виробництва та кількістю інвестицій на душу населення часто демонструють найнижчий рівень життя населення, що своєю чергою свідчить про певні диспропорції між ефективністю пропонованої політики забезпечення конкурентоспроможності та реальними результатами її реалізації. Тенденції соціально-економічного розвитку України показують, що резерви факторної конкурентоспроможності (дешева робоча сила і традиційний експорт товарів із низькою доданою вартістю) вичерпали або вичерпають себе у середньостроковій перспективі. Органи місцевої влади, особи, відповідальні за забезпечення прогресу регіону, не завжди обґрунтовано визначають пріоритетні напрями розвитку територій, необхідні чинники формування конкурентних переваг та копіюють підходи інших регіонів щодо залучення інвестицій, активізації наявного потенціалу, що переважно не дає очікуваних позитивних результатів.

Однією з основних причин неефективності пропонованих до цього часу механізмів забезпечення конкурентоспроможності є відсутність структурного підходу і комплексного бачення основних орієнтирів розвитку території. Адже конкурентоспроможність держав, регіонів чи територіальних громад формується на кількох рівнях і залежить не лише від обсягів виробництва, інвестування і наявних ресурсів, а й передбачає формування цілісної системи конкурентних переваг на міжрегіональному, державному та міжнародному рівнях.

Через те актуальними питаннями на сьогодні є комплексне оцінювання ресурсного потенціалу, розроблення програм його активізації та пошук нових джерел розвитку і забезпечення конкурентоспроможності регіонів України. Сьогодні відбувається зміна парадигми регіонального розвитку, що своєю чергою вимагає переосмислення нормативного забезпечення регіонального

розвитку якраз через призму конкурентоспроможності регіонів та територій, урахування європейського і світового досвіду.

Для розвитку регіонального управління у частині реалізації управлінських рішень підвищення та утримання регіональної конкурентоспроможності стає необхідним формування ефективної стратегії управління регіональною конкурентоспроможністю.

Ефективне управління конкурентоспроможністю регіону передбачає досягнення органами територіальної влади під час реалізації політики підвищення конкурентоспроможності регіону стратегічного та тактичного рівнів запланованих цілей за мінімально використаних ресурсів та часу. Вона має здійснюватися з дотриманням принципів рівноваги, гармонійності, стабільності, інноваційності та зворотності. У досягненні ефективності управління конкурентоспроможністю більше переваг у формуванні стратегії на регіональному рівні, ніж на національному, оскільки регіоном ураховуються всі переваги та перспективи розвитку, а державою це здійснюється поверхнево.

Розроблення підходів до формування стратегії ефективного управління конкурентоспроможністю регіону стикається з найбільшою складністю – вибором здійснення політики управління регіональною сферою та наповнення її механізмів і технологій досягнення відповідних цілей. Суб'єктам управління такий підбір відповідної політики підвищення конкурентоспроможності регіону рекомендовано здійснювати, спираючись на наукові розробки та пропозиції, що мають у своїй основі науково-економічні аргументи та досліджений світовий досвід.

Від правильного підбору регіональної політики щодо управління конкурентоспроможністю залежать:

- відповідність типу політики рівню регіональної конкурентоспроможності, що здійснює індивідуальний регіональний підхід;
- конкретні заходи реалізації політики, які відповідають регіональному стану конкурентоспроможності;

- відповідна система інструментів та технологія підвищення регіональної конкурентоспроможності з ефективністю впливу;
- урахування функціональної приналежності та необхідності в реалізації регіональних суб'єктах економічного та неекономічного населення, організацій тощо;
- можливість впровадження інноваційних заходів для їх випробування на регіональному рівні з подальшою пропозицією для національної економіки;
- підвищення споживання інновацій для регіональних потреб управління та на економічно-соціальному рівні;
- розгалуження і кооперування ієрархії суб'єктів територіального управління над визначеними цілями стратегічного та тактичного рівнів.

Управління конкурентоспроможністю має бути заснованим на виборі політики здійснення підвищення рівня конкурентоспроможності регіону, що має в основі активізацію інноваційно-інвестиційної діяльності регіону. Такий симбіоз має призвести до закладення фундаменту для регіонального інноваційно-інвестиційного розвитку, що, відповідно, стане рушійною силою зростання конкуренції регіонів України, а надалі – нової національної політики. Політика конкурентоспроможності регіону не може бути спільною для всіх регіонів України. Зважаючи на різний стан регіональної економіки, напрями розвитку, економічні передумови, конкурентні переваги та способи їх отримання, для регіонів необхідно обирати максимально відповідний тип політики.

Така відповідність дасть можливість розглядати регіон як окремий індивідуальний суб'єкт економічної національної системи, та адаптивні під його рівень конкурентоспроможності заходи матимуть ефективний вплив. Основний принцип вибору політики підвищення конкурентоспроможності регіону полягає в наступному: чим вищі показники рівня конкурентоспроможності регіону, тим менш активно необхідно застосовувати інструменти активізації та стимулювання, і, навпаки, чим нижчі показники, тим більший вплив економічна сфера регіону потребує від суб'єктів регіонального

управління. Крім того, пакет заходів здійснюється залежно від попереднього досягнення регіоном конкурентоспроможності.

Вибір політики підвищення конкурентоспроможності регіону повинен враховувати й рівень інноваційно-інвестиційної діяльності регіонів на сучасному етапі. Таке економічне поєднання дасть змогу сформувати систему взаємодоповнюючих заходів, а їх ефективність підвищить регіональну соціально-економічну діяльність регіону. Відповідно до рівнів конкурентоспроможності та інноваційно-інвестиційної діяльності, здійснюється групування регіонів та підбір типу політики підвищення конкурентоспроможності регіонів України. Для цього можна виділити два типи політики підвищення конкурентоспроможності регіону: основні та додаткові. Основні типи політики спрямовані на загальноекономічне підвищення конкурентоспроможності регіонів, а додаткові типи політики впливають на інноваційно-інвестиційну діяльність регіону. Забезпечення взаємозв'язку основних і додаткових типів політики здійснюється суб'єктами регіонального управління. Розроблення та реалізація такої комплексної політики регіону має здійснюватись злагоджено та скоординувати ієрархію регіональних органів влади.

Поєднання основної та додаткової політики підвищення регіональної конкурентоспроможності формує змістовне наповнення стратегії ефективного регіонального управління конкурентоспроможністю регіону на стратегічному та тактичному рівнях. Під час реалізації додаткових політик значна увага приділяється неекономічним чинникам впливу, наприклад популяризації інноваційної діяльності, суб'єктам їх створення та споживання, підвищенню інформаційної обізнаності населення регіону щодо інноваційного споживання регіоном та значення для регіонального розвитку. Регіон спроможний створити інформаційний простір як загального, так і індивідуально орієнтованого на групи населення. Усе це здійснюється для підвищення запитів населення до інноваційного продукту та підвищення їх життєдіяльності з їх споживання. Більш складними є заходи з підвищення інтелектуалізації населення через свою

комплексність та охопленість, однак без такого впливу неможливий розвиток інноваційно-інвестиційної діяльності в регіоні та держави у цілому.

Поєднання основної та додаткової політики збільшить ефективність управління конкурентоспроможністю регіону. Успіх будь-якої політики регіону залежить і від правильного підходу до підбору типу її здійснення, системи механізмів впливу, засобів та інструментів. Особливості такого поєднання полягають в активізації важливого елемента – інноваційно-інвестиційної діяльності регіону та виділенні його в окрему додаткову політику. Політика підвищення регіональної конкурентоспроможності є ширшою і залучає всі основні елементи регіональної конкурентоспроможності. Також дане поєднання двох політик має ієрархічне значення, побудова нового типу залежить від побудови попереднього типу як фундаментальної основи. Таке поєднання має рекомендаційний характер для здійснення стратегії ефективного управління конкурентоспроможністю регіонів України.

Проаналізувавши Закон України «Про Державну програму економічного і соціального розвитку України на 2010 рік» від 20.05.2010 року №2278-VI, Методичні рекомендації щодо формування регіональних стратегій розвитку, праці дослідників Безверхнюк Т.М., Ткачука А., Толкованова В., Марковського С., Романенко О.П. та інших, доцільно визначити основні переваги поєднання основної та додаткової політик підвищення регіональної конкурентоспроможності:

- 1) сучасний підхід до формування змісту та напрямів впливу на економічну та інноваційно-інвестиційну діяльність регіону;
- 2) основна та додаткова політики мають самостійний характер, а їх симбіоз підвищує ефективність та час досягнення запланованих цілей;
- 3) політики дають місце для індивідуально регіонального підходу до вибору механізмів здійснення, вказуючи напрями регіонального розвитку;
- 4) еволюційний характер послідовності здійснення політики підвищення регіональної конкурентоспроможності національного рівня у цілому;

5) враховує економічні заходи впливу й акцентує на окремих не економічних допоміжних заходах [138, 139, 140, 141, 142].

Адаптація міжнародних моделей механізмів державного управління стійким розвитком регіонів України включає наступні напрями:

1) впровадження сучасних моделей управління – Україна може адаптувати та використовувати найбільш успішні міжнародні моделі управління стійким розвитком регіонів, наприклад, регіональні інтегровані стратегії, стейкхолдерські підходи, агентні моделі або моделі громадського управління. Вказані моделі можуть включати різні інструменти та підходи, такі як стратегічне планування, моніторинг і оцінку результативності, ефективну координацію між різним рівням управління та залучення громадськості до процесу прийняття рішень;

2) технологічні інновації – впровадження новітніх технологій може допомогти підвищити ефективність державного управління стійким розвитком регіонів. Наприклад, використання геопросторових технологій, штучного інтелекту, аналітики даних та електронного урядування може сприяти збору та обробці інформації, виявленню проблем та розробці ефективних рішень на рівні регіонів;

3) міжнародний досвід та експертиза – Україна може використовувати міжнародний досвід та експертизу у сфері управління стійким розвитком регіонів. Наприклад, можна проводити обміни досвідом, стажування або навчання для службовців і фахівців з міжнародних організацій, університетів та інших країн. Це допоможе впровадити найкращі практики та вдосконалити навички управління стійким регіональним розвитком;

4) співпраця та партнерство з різними зацікавленими сторонами – є важливим елементом адаптації міжнародних моделей. Це можуть бути органи влади, громадські організації, бізнес-спільнота, академічний сектор та інші зацікавлені сторони. Спільна робота забезпечує поширення кращих практик, обмін досвідом, широку підтримку та ефективність управління стійким регіональним розвитком.

Також доцільно буде використати наступні європейські принципи:

- негайний початок і поступовий розвиток;
- нарощування справедливого добробуту;
- інтеграція в Європейський Союз;
- відбудова кращого, ніж було, в національному та регіональному масштабах;
- стимулювання приватних інвестицій.

Важливо врахувати особливості та потреби України при адаптації міжнародних моделей. Це включає розробку національних стратегій, законодавчої бази, фінансової підтримки та врахування соціокультурного контексту країни.

2.3. Інноваційні механізми стійкого збалансованого розвитку регіонів України

Інноваційні аспекти відіграють важливу роль у розвитку регіонів України та є ключовими для забезпечення стійкого збалансованого розвитку регіонів України. Вони сприяють підвищенню конкурентоспроможності, ефективності та розвитку нових секторів економіки.

На законодавчому рівні закріплено визначення терміну «інновації». Так, відповідно до пункту 1 частини 1 статті 1 Закону України «Про інноваційну діяльність» від 04.07.2002 року №40-IV інновації – новостворені (застосовані) і (або) вдосконалені конкурентоздатні технології, продукція або послуги, а також організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, що істотно поліпшують структуру та якість виробництва і (або) соціальної сфери [143].

Далі стаття 4 вказаного Закону визначає, що об'єктами інноваційної діяльності є:

- інноваційні програми та проекти;
- нові знання та інтелектуальні продукти;

- виробниче обладнання та процеси;
- інфраструктура виробництва і підприємництва;
- організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, що істотно поліпшують структуру і якість виробництва і (або) соціальної сфери;
- сировинні ресурси, засоби їх видобування і переробки;
- товарна продукція;
- механізми формування споживчого ринку і збуту товарної продукції [143].

Як зазначає Слинько М.Ю., «зараз особливо зростає роль інновацій. Це зумовлено ринковими відносинами та суттєвими перетвореннями економіки під час дії правового режиму воєнного стану та, у майбутньому, у період відновлення економіки» [144].

На думку Комаристої Б.М. та Бендюг В.І. «сучасний економічний розвиток неможливий без активного впровадження інновацій на всіх рівнях з формуванням чіткої державної політики, яка була б спрямована на стимулювання інноваційної діяльності» [145].

Мазур В.Г. у своєму дисертаційному дослідженні на тему «Упровадження інноваційних технологій у діяльність органів влади на регіональному рівні» досліджував теоретичне та методичне обґрунтування напрямів удосконалення взаємодії органів публічної влади із суспільством на регіональному рівні через запровадження інноваційних технологій [146].

Також Дегтярьова І.О. у своєму дисертаційному дослідженні на тему «Державні механізми підвищення конкурентоспроможності регіону» одним з основних завдань політик регіону визначає запровадження інновацій у регіональному управлінні [147].

У своїй роботі професор Яцкевич І.В. зазначає, що «інноваційна політика України є основою перспективної економічної політики та найважливішим інструментом реалізації інвестиційного спрямування держави у повоєнний період. Інноваційна політика держави у повоєнний період – це комплексна

реалізація стратегічних пріоритетів інноваційного відновлення та розвитку економіки країни у секторах та регіонах, збалансованого з інтелектуальним потенціалом та виробничими ресурсами регіонів на базі знань та інновацій. Інноваційний розвиток України у повоєнний період сприяє форсуванню нових та креативних ідей, які матимуть вирішальне значення для забезпечення економічного зростання країни, відновлення інфраструктури та можуть бути конкурентоспроможними на світовому рівні» [148].

Інновації – це складова будь-якого виду діяльності суспільства. Процес застосування інновацій започатковує інноваційну діяльність.

Слушною є думка Комаристої Б.М. та Бендюг В.І. про те, що «інноваційна політика держави є запорукою економічного розвитку. Без формування інноваційної політики неможливий розвиток вітчизняної економіки. Стимулювання інноваційної діяльності має бути основним пріоритетом при розробці стратегії розвитку держави. Економічна криза, корупція, воєнний стан постійно гальмують розвиток регіону та держави в цілому» [145].

Можна погодитися з думкою Єрмакової О.А. про те, що «основне завдання сучасної економічної політики України полягає в переході від ресурсорієнтованої економіки, яка забезпечує переваги в короткостроковому періоді, до інноваційної економіки, яка є запорукою розвитку країни в довгостроковій перспективі» [149].

Слушною є думка дослідників Кваша Т.К., Поладченко О.Ф., Молчанова І.В. про те, що «інноваційна діяльність на регіональному рівні є невіддільною складовою інноваційного розвитку країни» [150].

Використання інновацій в регіонах вимагає співпраці між владою, громадськістю та бізнесом. Залучення дослідників та підприємців до розв'язання суспільних проблем та створення інноваційних рішень є важливим етапом. Високі технології в регіонах можуть допомогти зберегти природні ресурси, зробити виробництво більш ефективним та зменшити вплив на навколишнє середовище. Інновації також можуть підтримувати розвиток

туризму та інших галузей, що є районом спеціалізації регіону. Використання інновацій в регіоні може стимулювати економічне зростання та створювати нові можливості для місцевого населення. Важливо розвивати та підтримувати інфраструктуру, екосистему стартапів та забезпечувати доступність до освіти та охорони здоров'я [151].

Така політика передбачає створення інноваційної моделі розвитку, яка б забезпечувала формування та розвиток бази інноваційних знань (економіки знань) та їх використання з метою зростання валового регіонального продукту, а завдяки цьому – підвищення інноваційного потенціалу регіонів країни [152].

Створення інноваційної моделі розвитку регіону є важливим завданням, яке значно покращить економічну, соціальну та технологічну ситуацію в конкретному регіоні. Цей процес може включати наступні кроки:

1) аналіз сильних сторін регіону – визначення основних галузей, компаній, інституцій, кадрового потенціалу та інфраструктури, які вже є успішними та конкурентоздатними. Це допоможе визначити потенційні напрямки розвитку;

2) виявлення потреб регіону – становлення недоліків, обмежень або проблем, з якими зіткнеться регіон, і визначення цілей, які необхідно досягти для його успішного розвитку;

3) планування стратегії – розробка довгострокового плану, що охоплює конкретні кроки та заходи для досягнення поставлених цілей розвитку;

4) підтримка досліджень та розвитку – сприяння науковим та технологічним дослідженням, створення інкубаторів та інноваційних центрів для розвитку нових продуктів та технологій;

5) партнерство із зовнішніми структурами – встановлення співпраці із закладами вищої освіти, дослідницькими установами, компаніями та іншими регіонами або країнами для обміну досвідом та спільного розвитку;

6) фінансування та інвестиції – залучення додаткових фінансових ресурсів для реалізації проєктів інноваційного розвитку регіону, залучення інвесторів та створення стимулів для розвитку бізнесу;

7) моніторинг та оцінка – встановлення системи моніторингу та оцінки результатів впровадження інноваційної моделі розвитку регіону для визначення успішності стратегій та внесення необхідних коректив.

Географічне положення, наявність чи відсутність природних ресурсів визначають потенціал розвитку кожного регіону. Природноресурсний чинник в більшості випадків є основою розвитку території. Але вказаний чинник не є вирішальною умовою розвитку регіональної економіки. Важливе значення для регіонального розвитку має саме людський ресурс [153].

Для визначення потенціалу розвитку кожного регіону використовуються різні фактори та показники. Основні з них включають:

1) економічний потенціал – грошові кошти, інвестиції, рівень зайнятості, промисловість та інфраструктура регіону. Економічний потенціал регіону означає його здатність до економічного зростання та розвитку на основі наявних ресурсів, інфраструктури, робочої сили та інших факторів. Оцінка економічного потенціалу регіону зазвичай передбачає аналіз різних показників. Розуміння економічного потенціалу регіону може допомогти політикам, інвесторам і підприємствам приймати обґрунтовані рішення щодо розподілу ресурсів, інвестиційних можливостей і стратегій економічного розвитку;

2) соціальний потенціал – демографічні дані, освіта, доступ до медичних послуг, рівень життя та соціальна інфраструктура. Соціальний потенціал регіону означає здатність окремих людей та громад конкретного регіону взаємодіяти, співпрацювати та робити внесок у загальний добробут і розвиток суспільства. Це включає такі фактори, як освіта, охорона здоров'я, культурне розмаїття, соціальна інфраструктура та залучення громади. Оцінка соціального потенціалу регіону передбачає розуміння його демографії, соціальної динаміки та можливостей зростання та розвитку. Для політиків і лідерів громад важливо визнавати та використовувати соціальний потенціал регіону для забезпечення стійкого та інклюзивного розвитку;

3) природні ресурси – наявність природних багатств, таких як мінеральні ресурси, ліси, води, кліматичні умови, що можуть впливати на розвиток

регіону. Природноресурсний потенціал регіону залежить від різних факторів, таких як географія, клімат, родючість ґрунту, флора і фауна. Природні ресурси регіону створюють можливості для економічного розвитку та стійкого зростання, а також підкреслюють важливість природоохоронних зусиль для захисту та збереження цінних активів для майбутніх поколінь;

4) туристичний потенціал – визначення туристичних можливостей, таких як природні пам'ятки, культурні спадщини, історичні місця та інші туристичні локації. Спочатку визначається рівень туристичного потенціалу регіону. Кожен регіон пропонує різноманітні пам'ятки, такі як історичні місця, культурні пам'ятки, природні краєвиди та унікальну місцеву кухню. Туристи можуть досліджувати стародавні храми, відправитися в походи в гори, відпочити на пляжах і зануритися в багату місцеву культуру. За належної інфраструктури та реклами регіон має потенціал для залучення великої кількості місцевих та міжнародних туристів;

5) інноваційний потенціал – наявність дослідницьких установ, підприємницька активність та розвиток нових технологій. Ці фактори можуть допомогти визначити потенціал регіону та спрямувати ресурси на розвиток його сильних сторін. Інноваційний потенціал регіону означає його здатність генерувати нові ідеї, технології та рішення, які стимулюють економічне зростання та розвиток. На це можуть впливати такі фактори, як доступ до ресурсів, підтримка досліджень і розробок, освіта та кваліфікація робочої сили, інфраструктура та співпраця між підприємствами, закладами вищої освіти та державними установами. Використовуючи свої унікальні переваги та сприяючи культурі творчості та підприємництва, регіон може використати свій інноваційний потенціал для створення нових можливостей і розв'язання проблем у різних секторах.

Проблеми, які існують зараз, значно уповільнюють процес розвитку регіонів. Тому основними актуальними ресурсами стають інформаційна сфера та інтелект. Але в будь-якому випадку потрібно інвестувати в людський

капітал, надавати підтримку малому бізнесу, удосконалювати чинну кредитну систему підтримки малого бізнесу [153].

Доцільно запропонувати кілька напрямків ефективного розвитку регіонів:

1) розвиток інфраструктури – інвестиції в транспортну, комунікаційну та комунальну інфраструктуру можуть залучити бізнес і стимулювати економічне зростання;

2) економічна диверсифікація – заохочення до створення різноманітних галузей промисловості в регіоні може своєю чергою створити робочі місця та зменшити залежність від одного сектора;

3) інвестиції в освіту – покращення доступу до якісної освіти та навчальних програм може допомогти розвинути кваліфіковану робочу силу та залучити підприємства, які шукають кваліфікованих працівників;

4) інновації та технології – підтримка науково-дослідних ініціатив і впровадження нових технологій може стимулювати інновації та конкурентоспроможність у регіоні;

5) співпраця та партнерство – побудова міцних відносин із сусідніми регіонами, органами влади та бізнесом може створити нові можливості для зростання та розвитку.

Загалом поєднання цих стратегій, адаптованих до конкретних потреб і сильних та слабких сторін кожного регіону, може призвести до ефективного розвитку регіону.

Слід звернути увагу на цілі державної економічної політики в Україні, які відображені в Стратегії національної безпеки України, затвердженої Указом Президента України від 14.09.2020 року №392/2020 [27]:

1. Зовнішньоекономічна політика. Основні цілі зовнішньоекономічної політики держави:

- створення сприятливих економічних та організаційно-правових умов для суб'єктів економіки у здійсненні зовнішньоекономічної діяльності;

- забезпечення раціонального входження економіки України у міжнародний поділ праці (пошук власного місця у світогосподарській структурі);

- реалізація конкурентних переваг країни;

- підвищення конкурентоздатності економіки на основі структурної перебудови та модернізації виробництва;

- розвиток орієнтованого на експорт сектору економіки, розширення експортного потенціалу країни;

- раціоналізація експортно-імпортних операцій.

Зовнішньоекономічна політика України спрямована на досягнення кількох основних цілей. Перш за все, це забезпечення стабільності та економічного зростання країни через розвиток зовнішньої торгівлі та іноземних інвестицій. Крім того, збереження національних інтересів та захист економічних інтересів України на міжнародному рівні також є важливими аспектами зовнішньоекономічної політики країни.

2. Внутрішня економічна політика. Основні цілі внутрішньої економічної політики держави:

- політичні: збереження унітарної (єдиної) незалежної держави;

- економічні: забезпечення комплексного, збалансованого розвитку регіонів на основі реалізації їх потенціалу, зменшення соціально-економічної диференціації, прискорення ринкового реформування;

- соціальні: реалізація конституційних прав громадян, забезпечення необхідних умов для життя незалежно від місця проживання [27].

Можна додати, що основними цілями внутрішньої економічної політики України також є:

- 1) стимулювання економічного зростання та розвитку країни;

- 2) забезпечення стійкого економічного розвитку через раціональне використання ресурсів;

- 3) підвищення життєвого рівня населення шляхом забезпечення доступу до роботи, соціального захисту та освіти;

- 4) покращення інфраструктури та підтримка малого та середнього бізнесу;
- 5) зниження рівня безробіття та бідності в країні;
- 6) розвиток та модернізація національної економіки за допомогою інноваційних технологій та інвестицій.

Вказані цілі реалізуються через комплекс завдань державної регіональної політики:

- зміцнення основ української державності;
- пошук оптимальної моделі державного та територіального устрою;
- забезпечення економічної самостійності областей через узгодження загальнодержавних, регіональних та місцевих інтересів і економічних пріоритетів;
- активна участь регіонів та органів місцевого самоврядування в управлінні державою та самостійне розв'язання проблем у межах своєї компетенції;
- підвищення та вирівнювання регіональних життєвих умов населення.

3. Соціальна політика. Цілі соціальної політики перехідного періоду діляться на цілі стратегічного характеру та цілі поточного характеру.

Цілі стратегічного характеру:

- наповнення реформ соціальним змістом;
- розвиток демократії, забезпечення прав і свобод, формування громадянського суспільства;
- активізація соціальної ролі держави, відпрацювання механізму взаємодії держави та суспільства в соціальній сфері;
- забезпечення гідних і безпечних умов життя та праці, зростання добробуту громадян;
- створення кожній людині можливостей реалізації її здібностей, отримання доходів відповідно до результатів праці, компетентності, здібностей;
- стимулювання мотивації до трудової та підприємницької діяльності, створення середнього класу;

- оптимізація ситуації на ринку праці;
- гармонізація відносин між різними соціальними групами, формування почуття соціальної солідарності;
- формування ефективної системи соціального захисту населення;
- реформування пенсійної системи;
- розвиток соціальної інфраструктури, створення умов для виховання, освіти, духовного розвитку дітей та молоді;
- зміцнення сім'ї, підвищення її ролі у суспільстві.

Цілі поточного характеру:

- погашення заборгованості із заробітної плати та соціальних виплат;
- забезпечення прожиткового мінімуму;
- боротьба з бідністю, надання адресної та цільової допомоги;
- захист громадян від інфляції за допомогою своєчасної індексації доходів;
- зниження рівня безробіття та стимулювання зайнятості населення;
- створення екологічно та соціально безпечних умов життя населення;
- запобігання соціальній деградації.

4. Податкова політика. Цілі податкової політики:

- фінансова ціль передбачає забезпечення потреб державного апарату управління у фінансових ресурсах для виконання покладених на нього функцій. Дана мета є практичною реалізацією фіскальної функції податків, тому що передбачає визначення таких питань, як частка податків у загальній сумі доходів бюджету, заходи податкового контролю, відповідальність за податкові правопорушення;

- економічна ціль передбачає досягнення економічного розвитку країни, регіонів, платників податків завдяки використанню певних податкових режимів, встановлення співвідношення прямих та непрямих податків, визначення максимальних меж оподаткування та окремих галузей;

- соціальна ціль передбачає зменшення нерівності в рівнях доходів населення, що виникає в процесі ринкових відносин.

Вказані цілі податкової політики мають динамічний характер. Вони формуються під впливом певного ряду чинників, основними з яких є економічна і соціальна ситуація в країні та в регіонах. Цілі податкової політики конкретні в певний період часу і формуються з урахуванням досягнутого рівня економічних відносин і соціально-економічної політики.

5. Фінансова політика. Основною метою фінансової політики формування максимального обсягу та раціональний розподіл фінансових ресурсів між галузями народного господарства, соціальними групами населення та регіонами.

Основні завдання фінансової політики держави:

- формування максимально можливого обсягу фінансових ресурсів за визначеними джерелами надходжень;
- забезпечення раціонального розподілу фінансових ресурсів між галузями та сферами економіки та регіонами;
- концентрація фінансових ресурсів на найважливіших напрямках економічного та соціального розвитку;
- створення ефективної системи управління фінансами держави та інших суб'єктів економічних відносин.

6. Інвестиційна політика. На сучасному етапі розвитку має наступні цілі та завдання:

- створення сприятливого інвестиційного клімату й стимулювання припливу капітальних вкладень у виробництво;
- інвестиційне забезпечення структурної перебудови економіки;
- мобілізація всіх джерел інвестиційних ресурсів та їхнє ефективне використання;
- стимулювання процесів розвитку виробничої сфери;
- забезпечення зростання валового внутрішнього продукту і створення умов для нагромадження внутрішніх інвестиційних ресурсів.

В період дії правового режиму воєнного стану доцільно виділити найбільш пріоритетні напрямки інвестування, що підлягають державному впливу:

- розвиток паливно-енергетичного комплексу та впровадження енерго- і ресурсощадних технологій;
- розширення та нарощування обсягів товарів вжитку і послуг для населення, а також конкурентоспроможної, експортоорієнтованої продукції;
- розвиток агропромислового комплексу;
- прискорення розвитку медичної та мікробіологічної промисловості тощо.

7. Інноваційна політика. Основні цілі національної інноваційної політики – формування інноваційної моделі розвитку з відповідними організаційними структурами управління, формування структури потреб в інноваціях і визначення шляхів їх задоволення, досягнення економічного зростання.

Основні цілі державної інноваційної політики:

- створення економічних, правових та організаційних умов для інноваційної діяльності, що забезпечують зростання конкурентоспроможності вітчизняної продукції, ефективне використання науково-технічних результатів, вирішення завдань соціально-економічного розвитку;
- розвиток, раціональне розміщення та ефективне використання науково-технічного потенціалу, формування його структури;
- збільшення внеску науки та техніки в розвиток економіки країни, реалізацію найважливіших соціальних завдань, в забезпечення прогресивних структурних перетворень у сфері матеріального виробництва, підвищення його ефективності та конкурентоспроможності;
- зміцнення обороноздатності країни та безпеки особистості, суспільства і держави.

8. Науково-технічна політика. Основні цілі науково-технічної політики:

- розвиток і підтримка фундаментальної та прикладної науки, науково-дослідних та проєктно-конструкторських робіт;

- стимулювання науково-технічної політики, розповсюдження прогресивних науково-технічних тенденцій і процесів;
- стратегічний, науковий і технологічний прорив;
- підтримка інноваційної діяльності в економіці;
- раціональне використання науково-технічного потенціалу країни;
- зосередження інвестиційних ресурсів на формуванні національних технологічних лідерів;
- суспільна мотивація та підтримка інтелектуальної праці.

Далі доцільно детально розглянути основні напрямки інновацій в регіонах.

Один з основних напрямків інновацій в регіонах – розвиток науково-технічного потенціалу. Це включає створення науково-дослідних центрів, сприяння науковим дослідженням та розробкам, підтримку стартапів та інноваційних підприємств [151].

Розвиток науково-технічного потенціалу регіону має вирішальне значення для економічного зростання та інновацій. Інвестиції в дослідження та освіту, сприяння співпраці між закладами вищої освіти, науково-дослідними установами та галузями промисловості, а також надання підтримки стартапам і технологічним компаніям — усе це є важливими компонентами розвитку сильної науково-технічної екосистеми в регіоні. Заохочуючи інновації та обмін знаннями, регіон може залучити таланти та інвестиції, що призведе до довгострокового стійкого розвитку.

Подальші кроки для розвитку науково-технічного потенціалу полягають у стимулюванні наукових досліджень та інноваційних проєктів шляхом надання грантів, субсидій та інших видів фінансування. Ключова роль також належить академічним та науковим обмінам, академічній мобільності, співпраці з міжнародними установами та компаніями, організації наукових конференцій та семінарів.

Налаштування системи освіти також є важливою складовою розвитку науково-технічного потенціалу. Забезпечення якісної освіти в галузі науки,

технологій та інженерії допоможе підготувати кваліфікований кадровий потенціал для подальшого наукового розвитку. Розвиток інноваційних зон, підтримка стартапів та просування нових технологій допоможуть залучати інвестиції та створювати робочі місця, що сприятиме економічному розвитку регіону. Застосування інформаційних технологій та цифрових рішень у всіх сферах життя сприяє створенню «розумного» регіону, що забезпечує ефективне управління, розвиток інфраструктури та покращення якості життя населення регіону.

Розвиток науково-технічного потенціалу регіону має багато переваг і високий потенціал для зміцнення економіки та соціального розвитку. Він сприяє створенню інноваційного середовища, залученню інвестицій, підвищенню конкурентоспроможності та покращенню якості життя населення регіону.

Наступний важливий напрямок інновацій в регіонах – розвиток інфраструктури для інноваційної діяльності. Це включає створення інноваційних парків, технополісів, бізнес-інкубаторів та інших спеціалізованих просторів для розвитку інноваційних проєктів [151].

Розвиток інфраструктури для інноваційної діяльності регіону є ключовим фактором успішного розвитку сучасної економіки. Цей процес передбачає створення сприятливих умов для розвитку нових технологій, наукових досліджень та інноваційних проєктів.

Одним з основних елементів інфраструктури для інноваційної діяльності є наявність наукових центрів, закладів вищої освіти та дослідницьких лабораторій. Вони забезпечують інтелектуальний потенціал та експертну базу для розвитку нових ідей. Крім того, важливим елементом є наявність технопарків та інноваційних підприємств, де стартапи та інші компанії можуть реалізовувати свої інноваційні проєкти. Ці організації забезпечують доступ до необхідної інфраструктури, фінансової підтримки, а також можливостей для обміну ідеями.

Ще однією важливою складовою інфраструктури є доступ до високошвидкісного Інтернету та передових технологій зв'язку. Швидкі та стабільні підключення є необхідною умовою для розвитку інноваційних досліджень та розвитку нових продуктів. Для забезпечення ефективного функціонування інфраструктури інноваційної діяльності також потрібні сприятливі правові умови, які стимулюють розробку та впровадження нових технологій. Такі умови можуть включати податкові пільги для інноваційних підприємств, захист інтелектуальної власності та широкий спектр правових актів, що регулюють інноваційну діяльність. Розвиток інфраструктури для інноваційної діяльності регіону вимагає багатогранного підходу та співпраці між органами влади, бізнес-сектором, освітніми та дослідними установами. Цей процес потребує інвестицій, стратегічного планування та визначення пріоритетів для досягнення успіху в інноваційній сфері.

Ще однією важливою складовою інновацій в регіонах є розвиток людського капіталу. Це включає підвищення кваліфікації працівників, створення умов для навчання та розвитку, підтримку молодих талантів та інноваторів [151].

Для досягнення розвитку людського капіталу регіону важливо створити систему освіти, яка забезпечує якісне навчання на всіх рівнях – починаючи з дошкільної освіти та закінчуючи вищою освітою. Крім того, треба сприяти навчанню протягом усього життя та розвитку навичок, необхідних для сучасної ринкової економіки. Потрібно також підтримувати інвестиції в інновації та дослідження для розвитку нових технологій і покращення конкурентоспроможності регіону. Для цього можуть бути створені сприятливі умови для підприємницької діяльності, надання фінансової підтримки та обмін досвідом між різними галузями.

Важливо забезпечити доступ до якісної медичної допомоги та охорони здоров'я. Це може включати будівництво та модернізацію медичних установ, підвищення рівня кваліфікації медичних працівників та поширення інформації про здоровий спосіб життя. Розвиток людського капіталу регіону – це тривалий

процес, який потребує спільних зусиль органів влади, бізнесу та громадськості. Досягнення цілей у цій сфері сприятиме створенню стійкого економічного розвитку та покращенню якості життя населення регіону.

Для успішного розвитку інновацій в регіонах також важливо залучення інвестицій. Це включає створення сприятливих умов для інвесторів, підтримку інноваційних проєктів та стартапів, розвиток фінансових інструментів для фінансування інновацій [151].

Залучення інвестицій в регіонах є важливим аспектом економічного розвитку. Для досягнення цієї мети доцільно вживати наступні заходи:

1) створення сприятливого інвестиційного клімату – регіональні органи повинні розробляти та впроваджувати політику, що стимулює інвестиційну активність. Це може включати зменшення бюрократичних перешкод, спрощення процедур реєстрації підприємств та надання податкових пільг;

2) привабливість регіонального ринку – важливо створити сприятливі умови для ведення бізнесу в регіоні. Це може включати наявність кваліфікованих працівників, доступ до сучасних інфраструктурних об'єктів і транспортних мереж, а також доступ до ринків збуту;

3) привертання інвесторів – місцеві органи влади можуть вести активну роботу з привертання інвесторів, організовувати презентації інвестиційних можливостей регіону, а також залучати інвестиційні фонди;

4) розвиток інфраструктури – вдосконалення інфраструктури регіону, зокрема транспортної, енергетичної та інформаційно-комунікаційної, може привернути інвесторів, оскільки це створює комфортні умови для ведення та розвитку бізнесу;

5) підтримка місцевого підприємництва – місцеві органи влади можуть надавати фінансову та консультаційну підтримку місцевим підприємцям, що своєю чергою стимулюватиме їхню активність та залучатиме інвесторів;

6) розвиток освіти та науки – інвестування в освіту та науку сприяє розвитку інноваційного потенціалу регіону, що може привернути інвесторів, зацікавлених у новаторських проєктах;

7) партнерство з приватним сектором – місцеві органи влади можуть укладати партнерські угоди з приватними компаніями для спільного розвитку проєктів, що залучають інвестиції.

Створення та впровадження нових технологій є важливим процесом для розвитку суспільства і підвищення його ефективності [151].

Створення та впровадження нових технологій в розвитку регіону є складним та витратним процесом. Це вимагає значних інвестицій у дослідження і розробку, обладнання та інфраструктуру. Крім того, цей процес може займати багато часу, оскільки потребує вивчення, тестування та вдосконалення нових технологій перед їхнім впровадженням. Однак, впровадження нових технологій може мати позитивний вплив на розвиток регіону. Нові технології можуть поліпшити теперішні процеси, збільшити продуктивність, покращити якість життя населення та створити нові можливості для економічного зростання. Крім того, це може привернути інвестиції та сприяти розвитку інноваційного середовища в регіоні. Таким чином, хоча процес створення та впровадження нових технологій може бути складним та витратним, його позитивний вплив на розвиток регіону може переважити зусилля та вартість.

Доцільно зазначити, що розвиток інноваційних технологій є одним з ключових факторів успіху в сучасному світі. Інноваційні технології містять нові методи, процеси, матеріали та продукти, які дозволяють покращити ефективність, якість та конкурентоспроможність виробництва.

Найсучаснішим напрямком розвитку інноваційних технологій є цифрові технології. Це охоплює розробку та впровадження нових програмних продуктів, штучного інтелекту, аналітики даних, Інтернету речей та інших цифрових рішень [151].

Цифрові технології в розвитку регіону відіграють важливу роль, сприяють змінам в економіці, освіті, охороні здоров'я, транспорті та інших сферах життя. Впровадження цифрових інновацій дає можливість підвищити ефективність та конкурентоспроможність регіону. Одним з основних напрямків

розвитку є цифрова інфраструктура, що охоплює швидкий та стабільний інтернет, доступ до сучасних телекомунікаційних мереж, розробку ІТ-інфраструктури та центрів обробки даних. Це сприяє привабливості регіону для інвестицій та розвитку бізнес-екосистеми. Цифрові технології також впливають на розвиток економіки регіону, збільшуючи продуктивність та ефективність діяльності підприємств. Автоматизація виробничих процесів, використання розумних систем управління та аналітичних інструментів допомагають підприємствам знижувати витрати, підвищувати якість продукції та послуг. Цифрові технології також приносять користь у сфері освіти. Впровадження онлайн-навчання, електронних бібліотек та інтерактивних платформ дозволяє підвищити доступність та якість освіти в регіоні. Це допомагає розвивати інтелектуальний потенціал регіону та забезпечує підготовку кваліфікованих кадрів. У сфері охорони здоров'я цифрові технології допомагають поліпшити взаємодію між закладами сфери охорони здоров'я та пацієнтами, розробляти електронні системи моніторингу та діагностики, а також впроваджувати телемедицину. Це робить медичну допомогу більш доступною та ефективною для населення регіону.

Таким чином, цифрові технології в розвитку регіону мають значний потенціал у покращенні економічних, освітніх, медичних та інших аспектів життя населення. Впровадження таких інновацій сприяє створенню сучасного та конкурентоспроможного регіону.

Ще одним важливим напрямком є розвиток енергоефективних технологій. Даний напрям містить розробку та впровадження нових методів та матеріалів, які дозволяють зменшити споживання енергії та вплив на навколишнє середовище [151].

Розвиток енергоефективних технологій в регіонах є важливим завданням. Такий регіон має значний потенціал для використання відновлюваних джерел енергії та оптимізації використання енергоресурсів. Одним з ключових напрямків розвитку енергоефективності є підвищення енергетичної ефективності у житловому секторі. Це може охоплювати впровадження

сучасних ізоляційних матеріалів, енергоощадних систем опалення та охолодження, а також енергоефективних освітлювальних рішень. Крім того, розвиток енергоефективних технологій у промисловості також важливий. Інженери можуть зосередитися на використанні енергоощадних процесів та технологій, таких як удосконалення систем управління енергетичними ресурсами, енергоощадне освітлення та оптимізація процесів виробництва. Важливо також підтримувати дослідження та розвиток нових енергоефективних технологій. Це може охоплювати використання відновлювальних джерел енергії, таких як сонячна та вітрова енергія, а також розробку більш ефективних енергоощадних матеріалів та пристроїв. Застосування енергоефективних технологій не тільки допоможе зменшити негативний вплив на навколишнє середовище, але й забезпечить значні економічні вигоди, знижуючи витрати на енергетичні ресурси.

Продовжує набирати актуальності такий напрямок як розвиток біотехнологій. Вказаний напрям охоплює розробку та впровадження нових методів та продуктів на основі живих організмів [151].

Розвиток біотехнологій в регіоні є досить важливою галуззю. Вона відкриває широкий спектр можливостей для наукових досліджень, заснованих на застосуванні органічних процесів та молекулярної біології. В такому регіоні мають активно розвиватися біотехнологічні компанії та наукові центри. Вони зосереджуються на вивченні та використанні біохімічних процесів, які можуть бути застосовані в аграрному секторі, медицині, промисловості та інших галузях. Такі дослідження включають багато інноваційних методів. Це відкриває нові горизонти для створення біологічних продуктів, біозасобів захисту рослин, медичних препаратів та інших практичних застосувань. Такий прогрес у біотехнологіях сприяє розвитку науково-дослідної бази в регіоні й створює нові можливості для розвитку біотехнологічних підприємств та стартапів. Крім того, він також сприяє поширенню знань та технологій серед молодших поколінь, що є важливим фактором для стійкого розвитку біотехнологічної галузі у регіоні.

Для розвитку інноваційних технологій важливо створити сприятливе середовище для досліджень та розробок. Це може охоплювати підтримку наукових досліджень, створення науково-дослідних центрів та лабораторій, сприяння співпраці між науковими установами та промисловими підприємствами, підтримку стартапів та інноваційних підприємств [151].

Розвиток регіонів вимагає створення сприятливого середовища для досліджень та розробок. Важливо, щоб в цих регіонах були наявні такі складові:

1) науково-дослідні центри – будівництво науково-дослідних центрів з відповідною інфраструктурою та сучасними лабораторіями є важливим аспектом створення сприятливого середовища для досліджень та розробок. Такі центри повинні забезпечувати доступ до передових технологій та ресурсів для наукових досліджень;

2) заклади вищої освіти та освітні центри – створення закладів вищої освіти та освітніх центрів гарантує фахову експертизу та залучення молодих дослідників. Це стимулюватиме інноваційний розвиток та сприятиме залученню талановитої молоді у даній галузі;

3) фінансова підтримка та інвестиції – наявність фінансової підтримки та інвестицій є ключовим фактором для успішного проведення досліджень та розробок. Державна та приватна інвестиційна підтримка допомагає залучати ресурси для розвитку нових технологій та продуктів;

4) кластери та інноваційні парки – створення інноваційних парків та кластерів, де компанії, дослідницькі центри та заклади вищої освіти працюють в одній локації, сприяє обміну знаннями та залученню відповідних фахівців. Це створює сприятливу атмосферу для співпраці та інновацій;

5) транспортна інфраструктура – розвинена та доступна транспортна інфраструктура грає важливу роль у забезпеченні зручного доступу до регіонів для дослідників, фахівців та бізнесу. Ефективні комунікаційні та транспортні зв'язки полегшують залучення та обмін ідеями;

б) стимулювальна політика влади – для приваблення дослідницьких та розробних проєктів важлива підтримка з боку влади, яка включає податкові пільги, спрощення адміністративних процедур та інші заходи.

Ще однією важливою інновацією є розвиток технологій та цифрової трансформації. Це містить створення інноваційних стартапів, електронну комерцію, впровадження штучного інтелекту, Інтернету речей та інших передових технологій, які сприяють зростанню економіки регіону [151].

Інноваційний розвиток технологій та цифрова трансформація є взаємопов'язаними процесами, які сприяють розвитку сучасного суспільства та економіки. Цифрова трансформація передбачає впровадження цифрових технологій та інноваційних рішень у різні сфери діяльності, що дозволяє покращити ефективність роботи, забезпечити швидкий та зручний доступ до інформації та послуг, а також створити нові можливості для розвитку бізнесу та інновацій [151].

Інноваційний розвиток технологій та цифрова трансформація є ключовими факторами розвитку сучасного світу. Ці процеси впливають на різні сфери життя, включаючи бізнес, освіту, медицину, комунікації та інші. Завдяки інноваційному розвитку технологій виникають нові продукти та послуги, які полегшують людям повсякденні справи, прискорюють робочі процеси, знижують вартість та покращують якість життя. Цифрова трансформація охоплює процес переходу від традиційних методів роботи до цифрових рішень. Це охоплює автоматизацію, використання хмарних технологій, мобільних додатків та інтернету речей. Цифрова трансформація дозволяє оптимізувати процеси роботи, полегшує спілкування та сприяє збереженню природних ресурсів. Розробка інноваційних технологій та реалізація цифрової трансформації важливі для нашої країни, оскільки вони сприяють розвитку економіки, підвищенню конкурентоспроможності, залученню інвестицій та створенню нових робочих місць.

Забезпечення умов для створення і використання доступу до ресурсів державного та регіонального управління для населення та бізнесу своєю чергою

сприятиме можливості розвитку інформаційного суспільства. Створення спеціальних комунікаційних мереж сприятиме впровадженню інформаційних технологій у всі сфери життя суспільства [152].

Одним з ключових аспектів цифрової трансформації є розвиток інтернету речей. Це технологія, яка дозволяє підключати до мережі інтернет різні пристрої та об'єкти, що мають вбудовані сенсори та здатні обмінюватися даними [151].

Розвиток Інтернету речей є важливим технологічним трендом, що стає все більш популярним. Інтернет речей належить до мережевого підключення різних фізичних пристроїв (які можуть бути вбудовані в різні предмети) до Інтернету, щоб вони могли обмінюватися даними та взаємодіяти між собою. Завдяки Інтернету речей пристрої можуть збирати та обробляти інформацію, а потім використовувати її для автоматизації різних процесів або для надання нових послуг. Цей розвиток має потенціал вплинути на різні сфери життя, такі як транспорт, медицина, промисловість та багато інших. Проте, разом з великою кількістю переваг з'являються й питання безпеки, приватності та етики. Таким чином, розвиток Інтернету речей відкриває багато можливостей для нашого повсякденного життя, але також вимагає уважного розв'язання проблем безпеки та захисту приватності.

Ще одним важливим аспектом є розвиток штучного інтелекту. Застосування штучного інтелекту включає автоматизацію роботи, аналіз даних, прогнозування, розпізнавання образів та голосу, розробку інноваційних продуктів та послуг [151].

Розвиток штучного інтелекту є однією з найбільш значущих та швидкозростаючих галузей сучасної технології. За допомогою штучного інтелекту об'єднуються комп'ютерні науки, розробка програмного забезпечення та психологія з метою створення імітації людського мислення та розуму у комп'ютерах. Потенціал штучного інтелекту широкий і розповсюджений у багатьох сферах життя. Він може вплинути на автоматизацію процесів виробництва, поліпшення медичної діагностики,

розробку ефективних алгоритмів управління, покращення транспортної системи та розв'язання складних завдань науки.

Також важливим аспектом є розвиток блокчейн-технологій. Блокчейн – це розподілена база даних, яка забезпечує безпеку та надійність зберігання інформації. Використання блокчейн-технологій дозволяє забезпечити безпеку та прозорість у фінансових операціях, логістичних процесах, управлінні ланцюгом постачання та інших сферах діяльності [151].

Розвиток блокчейн-технологій є однією з найголовніших тенденцій в галузі технологій інформаційної безпеки та фінансового сектору. Блокчейн, уперше використаний у криптовалюті Bitcoin, сьогодні знаходить застосування в різних сферах, включаючи фінанси, логістику, охорону здоров'я та управління ланцюгами постачання. Ця технологія базується на розподіленій системі збереження даних, яка дозволяє безпечно зберігати та передавати інформацію шляхом блоків даних, які ланцюжком зв'язують між собою та зав'язують на попередніх блоках. Це створює надійну систему, яка не піддається обробці, та в якій дані можуть бути перевірені та достовірні. Блокчейн-технології можуть розв'язувати проблеми, такі як розрахункові операції, передача активів, права власності та виконання угод. Вони дозволяють зменшити витрати на посередницькі послуги, поліпшити швидкість транзакцій та забезпечити більшу прозорість та безпеку. Крім того, розробники використовують блокчейн для створення смартконтрактів, які можуть автоматизувати та спростити виконання угод, мінімізуючи ризики та непрозорість. Такі контракти гарантують, що умови угоди будуть самостійно виконані без необхідності довіряти додатковим інстанціям. Загалом, розвиток блокчейн-технологій відкриває нові перспективи для розвитку інноваційних рішень та може змінити спосіб, яким ми проводимо угоди та керуємо даними.

Отже, інноваційний розвиток технологій та цифрова трансформація є важливими факторами для розвитку сучасного суспільства та економіки. Вони сприяють покращенню ефективності роботи, забезпечують швидкий та зручний доступ до інформації та послуг, створюють нові можливості для розвитку

бізнесу та інновацій, а також сприяють покращенню якості життя населення [151].

Підтримка підприємництва – ще одна важлива інновація регіонального розвитку. Це включає створення бізнес-інкубаторів, доступ до фінансування, навчання та консультування для малих і середніх підприємств [151].

Підтримка підприємництва є важливою складовою розвитку економіки. Існують різні способи підтримки підприємництва, направлені на стимулювання нових бізнесів та підвищення конкурентоспроможності чинних. Ось деякі з них:

1) фінансова підтримка – держава надає позики, гранти або знижує податкове навантаження для підприємців. Це дозволяє їм отримати необхідні кошти для заснування або розширення бізнесу;

2) бізнес-інкубатори – надають стартапам доступ до простору, експертної підтримки, моніторингу та мережі контактів, сприяючи швидкому розвитку та успіху нових підприємств;

3) освіта та навчання – наявність програм навчання та підтримки у сфері підприємництва допомагає розширювати знання та вміння підприємців, забезпечуючи їм необхідні інструменти для успішного ведення бізнесу;

4) спрощення адміністративних процедур – скорочення бюрократичних перешкод, спрощення процедур реєстрації підприємств та отримання ліцензій сприяє створенню сприятливого підприємницького клімату;

5) підтримка експорту – держава надає підтримку підприємцям у розвитку експортних ринків, шляхом залучення до експортних програм або надання консультативної підтримки.

Це лише декілька прикладів підтримки підприємництва. Реалізація цих заходів допомагає стимулювати розвиток підприємницької діяльності та сприяє зростанню економіки.

Створення сприятливої бізнес-екосистеми – ще одна важлива інновація регіонального розвитку. Це містить співпрацю між органами влади, бізнесом та громадськістю, створення законів та політик, що сприяють розвитку

підприємництва, а також взаємодію між різними галузями промисловості та секторами економіки [151].

Створення сприятливої бізнес-екосистеми є важливою для розвитку регіону. Основні компоненти, які можуть сприяти цьому:

1) підтримка та сприяння підприємству – може надаватися інформація про програми та фінансові ресурси, доступні для підтримки підприємців в регіоні, також поради та кращі практики щодо створення та управління справами;

2) залучення інвестицій – надається інформація про потенційних інвесторів, які зацікавлені у розвитку регіону, допомога з пошуком фінансових ресурсів та поради щодо залучення інвестицій;

3) розвиток інфраструктури – допомога в ідентифікації потреб у розвитку інфраструктури у регіоні, інформація про проекти інфраструктури, доступні для реалізації, а також поради та кращі практики щодо їх впровадження;

4) освіта та навчання – інформація про освітні програми та навчальні заклади, доступні в регіоні, допомога з пошуком кваліфікованих фахівців та поради щодо розвитку навичок та знань;

5) формування мережі підприємців – створення форуму або спільноти підприємців, де вони можуть обмінюватися досвідом, навчатися один від одного та встановлювати співпрацю. Це дозволить створити мережу підприємців, що підтримує один одного.

За допомогою цих компонентів створюється сприятлива бізнес-екосистема в регіоні, яка сприятиме розвитку підприємництва та залученню інвестицій.

Ще одним напрямом інноваційного розвитку є розробка зелених технологій. Це включає сонячні електростанції, вітрові ферми, енергоефективні будівлі та інші інноваційні рішення [151].

Розробка зелених технологій є важливою складовою сучасного світу. Зелені технології, також відомі як екологічні технології або сталі технології, спрямовані на зниження негативного впливу людської діяльності на

навколишнє середовище. Вони містять інноваційні рішення для збереження та використання природних ресурсів, зменшення викидів забруднювальних речовин та підвищення енергоефективності. Зелені технології застосовуються в різних галузях, таких як енергетика, транспорт, будівництво, сільське господарство та водопостачання. Розробка зелених технологій потребує спільних зусиль органів влади, науковців, інженерів та підприємств. Це вимагає інвестицій у дослідження і розвиток нових технологій, а також стимулювання їх впровадження шляхом фінансових пільг та регулятивних заходів. Розробка зелених технологій виконує важливу роль у боротьбі зі зміною клімату, забезпеченні стійкого розвитку та збереженні природних ресурсів для майбутніх поколінь. Особливо важлива ця тема для країн, які розвиваються та мають можливість звернутися до зелених технологій для створення економічного росту та зниження негативного впливу на довкілля.

Зелені технології охоплюють широке коло ініціатив і рішень. Деякі з них охоплюють:

- відновлювальну енергетику – сонячні панелі, вітряні турбіни, гідроелектростанції тощо;
- енергоефективність – LED-лампи, інтелектуальні будинки, енергоощадні прилади тощо;
- використання вторинних матеріалів – допомагає зменшити використання викидних матеріалів і зменшити негативний вплив на довкілля;
- водоочищення та водоощадність – розробка екологічно чистих технологій очищення води та ефективнішого її використання;
- електромобільність – розробка технологій, що сприяють поширенню електромобілів та забезпеченню необхідної інфраструктури для їх заряджання.

Наступний напрямок інновацій – розвиток «розумних» міст. Впровадження сучасних інформаційних технологій у містах дозволяє поліпшити якість життя громадян, ефективніше управляти ресурсами та зменшити негативний вплив на довкілля [151].

«Розумні» міста є однією з ключових тенденцій розвитку сучасного світу. Це концепція, яка використовує високотехнологічні рішення для поліпшення якості життя населення та ефективності управління на місцевому рівні.

Розвиток «розумних» міст передбачає використання розумних систем та інтернету речей, щоб оптимізувати використання енергії, транспорту, інфраструктури, розподілу ресурсів, комунікацій і багато іншого. Основні аспекти «розумних» міст включають:

1) «розумний» транспорт – використання сучасних технологій для поліпшення мобільності, зменшення заторів, розробки систем громадського транспорту тощо;

2) енергоефективність – використання «розумних» систем управління енергією для зменшення споживання та оптимізації розподілу електроенергії;

3) розумне управління відходами – впровадження систем обліку, контролю та перероблення відходів для забезпечення стійкого розвитку міста;

4) «розумні» будівлі – використання інтегрованих систем управління, які забезпечують оптимізацію використання ресурсів, комфорт і безпеку для мешканців;

5) електронне урядування – впровадження електронних сервісів, які полегшують взаємодію громадян з органами влади та покращують доступ до публічної інформації.

«Розумні» міста пропонують безліч можливостей для покращення якості життя громадян, збереження ресурсів та захисту навколишнього середовища. Вони можуть бути ключовим фактором в розвитку регіону і забезпеченні більш ефективного управління містами.

Розвиток «розумних» міст є надзвичайно важливою темою у сучасному світі. Він враховує впровадження технологій, які поліпшують якість життя мешканців і забезпечують більш ефективне управління містами. Ось кілька аспектів розвитку «розумних» міст:

- використання Інтернету речей – підключення різних пристроїв і сенсорів до Інтернету, що дозволяє збирати та обробляти дані для поліпшення якості життя;

- енергоефективність – використання енергоощадних технологій, включаючи енергоощадне освітлення та системи опалення/охолодження, може допомогти знизити споживання енергії та шкідливі викиди;

- управління транспортом – розумні міста використовують технології для поліпшення системи громадського транспорту та зменшення трафіку;

- електронне управління відходами – використання технологій для ефективного управління відходами може полегшити розв’язання проблеми забруднення довкілля;

- е-управління – впровадження цифрових систем управління містом дозволяє мешканцям легко отримувати інформацію, звертатися до органів влади та брати участь у розв’язанні міських проблем.

Стимулювання інноваційних стартапів – відкриття інноваційних центрів або створення підтримки для стартапів стимулюватиме розвиток нових ідей та технологій. Це включає фінансову підтримку, консультаційні послуги та доступ до ресурсів, які допоможуть молодим підприємцям розвивати свої ідеї [151].

Розвиток стійкого туризму – створення і розвиток екологічно чистого туризму сприяє збалансованому розвитку регіонів, збереженню природи та культурного спадку. Інноваційні підходи можуть включати розвиток екотуризму, використання зелених технологій в готельній справі та привабливість текстилю [151].

Розвиток стійкого туризму є важливою метою для багатьох регіонів у світі. Один з ключових аспектів стійкого туризму – це збереження природи та екосистем. Розвиток екологічно чистих туристичних маршрутів, які допомагають зберегти різноманітність та забезпечити баланс між розвитком туризму та охороною природи. Крім того, врахування соціальних аспектів є необхідним. Розуміння потреб та впливу населення регіону допоможе

забезпечити справедливий розподіл доходів від туризму. Це сприятиме зменшенню нерівності та створенню нових можливостей для населення регіону.

Вказані інновації сприятимуть стійкому збалансованому розвитку регіонів, приваблюють інвестиції, зміцнюють соціальну стабільність та сприяють збереженню навколишнього середовища. Для впровадження інновацій в регіоні необхідно здійснити аналіз та оцінку сучасного стану розвитку регіону, визначити позитивні та негативні сторони, розробити план розвитку регіону. Інновації мають запроваджуватися в усіх сферах життєдіяльності регіону [151]. Тому що інновації мають вирішальне значення для розвитку будь-якого регіону. Впровадження інновацій є ключовим фактором для забезпечення стійкого збалансованого розвитку регіону.

Висновки до розділу 2

Сучасний стан стійкого збалансованого розвитку регіонів України зумовлює необхідність дослідити та удосконалити нормативно-правовий механізм державного регулювання стійкого розвитку. Дієвий нормативно-правовий механізм державного регулювання стійкого регіонального розвитку дасть можливість оптимізувати інфраструктуру регіону. Ефективне функціонування нормативно-правового механізму вимагає реалізації чіткого планування, системного контролю та координації, а також активної участі та співпраці між центральним та місцевими органами влади.

Ефективність механізмів державного управління для стійкого розвитку регіонів України залежить від різних факторів, таких як прозорість, підзвітність та залучення зацікавлених сторін. Важливим є чітка політика Кабінету Міністрів України та стратегія сприяння економічному зростанню, соціальному прогресу та захисту навколишнього середовища на регіональному рівні.

Співпраця між різними рівнями влади, а також з місцевими громадами та бізнесом має вирішальне значення для успішних ініціатив регіонального розвитку. Моніторинг і оцінка результатів також важливі для забезпечення

ефективного розподілу ресурсів і досягнення цілей. Комплексний та цілісний підхід до державного управління є ключовим для досягнення стійкого регіонального розвитку в Україні.

Приклади закордонного досвіду можуть надати Україні ідеї та вдосконалення для розвитку власних механізмів державного управління стійким регіональним розвитком. Важливо визначити свої особливості та специфіку, адаптувати цей досвід до внутрішніх умов та потреб країни.

Розробка та впровадження нових ідей, технологій та підходів можуть допомогти забезпечити стійкий економічний розвиток регіонів. Використання інновацій в регіоні має великий потенціал для прогресу та стійкого збалансованого розвитку, може сприяти підвищенню рівня економіки, покращенню якості життя населення, забезпеченню стабільності та приверненню інвестицій. Розробка та впровадження новітніх технологій можуть допомогти вирішувати складні виклики в різних сферах. Інновації можуть покращити доступ до освіти та охорони здоров'я, забезпечуючи нові шляхи навчання та дистанційну медичну допомогу. Розвиток цифрових технологій може зробити державні та соціальні послуги більш доступними та ефективними для громадян. Привернення інвестицій в інноваційні проєкти може сприяти розвитку бізнесу та створенню нових робочих місць. Регіони, що активно використовують інновації, здатні залучити кваліфікованих фахівців та стати центром розвитку ідеї.

Розвиток науково-технічного потенціалу регіону є важливим фактором для економічного, соціального та технологічного прогресу. Він дозволяє впроваджувати нові ідеї, технології та інновації, що сприяють зростанню господарства та підвищенню якості життя населення регіону. Для розвитку науково-технічного потенціалу регіону важливо забезпечити науково-дослідну інфраструктуру, яка включає заклади вищої освіти, дослідницькі центри, технологічні парки та інші науково-технічні установи. Розвиток людського капіталу регіону є важливим фактором економічного зростання та підвищення життєвого рівня населення.

РОЗДІЛ 3. МЕХАНІЗМИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ СТІЙКИМ ЗБАЛАНСОВАНИМ РОЗВИТКОМ РЕГІОНІВ В УМОВАХ ДІЇ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ ТА У ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ

3.1. Стійкий збалансований розвиток регіонів в умовах дії правового режиму воєнного стану в Україні

Механізми державного управління стійким збалансованим розвитком регіонів в умовах дії правового режиму воєнного стану в Україні включають адаптацію до нових викликів, координацію з місцевими органами влади та впровадження програм підтримки для забезпечення соціально-економічної стабільності.

Доцільно запропонувати наступні механізми:

1. Впровадження систем реагування на надзвичайні ситуації та управління для усунення безпосередніх загроз громадській безпеці та стабільності в регіонах, які постраждали в період воєнного стану.

Для впровадження систем реагування на надзвичайні ситуації та управління для усунення безпосередніх загроз громадській безпеці та стабільності в регіонах, які постраждали в період воєнного стану, вкрай важливо мати добре скоординовану та ефективну стратегію реагування. Це передбачає використання технологій і ресурсів для ефективної комунікації, мобілізації ресурсів і забезпечення швидкого та цілеспрямованого реагування на критичні ситуації. Одним із підходів є створення комплексної системи реагування на надзвичайні ситуації, яка об'єднує моніторинг у реальному часі, механізми оповіщення та канали зв'язку для швидкого вирішення кризових ситуацій у міру їх виникнення. Ця система розробляється для оцінки характеру та масштабу надзвичайних ситуацій, координації зусиль реагування між різними зацікавленими сторонами та забезпечення своєчасного та ефективного розгортання ресурсів для пом'якшення ризиків і порятунку життів. Крім того,

важливо інвестувати в навчання та розвиток потенціалу для перших служб реагування, органів влади і місцевих громад, щоб підвищити їх готовність і можливості реагування в кризових ситуаціях. Це включає проведення навчань, моделювання та навчань для перевірки планів реагування, покращення координації та визначення областей для покращення. Застосовуючи активний і спільний підхід до реагування на надзвичайні ситуації та управління ними, регіони, які постраждали в період воєнного стану, можуть підвищити свою стійкість, зменшити вразливість і краще захистити безпеку та стабільність свого населення.

2. Розробка планів на випадок надзвичайних ситуацій для захисту критичної інфраструктури та управління ресурсами, щоб забезпечити підтримку основних послуг і постачання протягом періоду дії воєнного стану.

В такому випадку пропонуються наступні кроки:

- оцінити загрози та ризики – визначити можливі небезпечні сценарії та їх наслідки для критичної інфраструктури;
- розробити план дій – створити документ з конкретними кроками, які необхідно вжити у разі надзвичайної ситуації;
- провести тренування та навчання – періодично проводити тренування та вправи для перевірки ефективності плану та підготовки персоналу;
- забезпечити комунікацію – налаштувати ефективні системи зв'язку для координації дій у разі надзвичайної ситуації;
- співпраця з владою – співпрацювати з місцевими та державними органами для координації дій та отримання додаткової допомоги у разі потреби.

3. Надання підтримки та ресурсів підприємствам і громадам у постраждалих регіонах, щоб допомогти їм подолати економічні наслідки воєнного стану та підтримувати свою діяльність.

Доцільно запропонувати наступні підходи для подолання економічних наслідків воєнного стану:

- диверсифікація економіки – шляхом розвитку багатьох секторів, таких як сільське господарство, промисловість і послуги, країна може зменшити свою залежність від будь-якого одного сектора, який може постраждати від війни;

- міжнародна допомога та інвестиції – звернення за допомогою до міжнародних організацій та залучення іноземних інвестицій може забезпечити вкрай необхідні ресурси для відновлення та стабілізації економіки;

- розвиток інфраструктури – інвестування в інфраструктуру, таку як дороги, мости та комунікаційні мережі, може допомогти стимулювати економічне зростання та створити робочі місця;

- фінскальна та грошово-кредитна політика – Кабінет Міністрів України може впроваджувати такі заходи, як пакети стимулів, зниження податків або коригування процентних ставок для стимулювання економічної діяльності та заохочення інвестицій;

- зусилля щодо примирення та відновлення – сприяння соціальній згуртованості та примиренню між різними групами в суспільстві може сприяти зміцненню стабільності та створенню сприятливого середовища для економічного відновлення.

4. Взаємодія з місцевою владою, громадськими організаціями та міжнародними партнерами для координації зусиль і ресурсів для проєктів стійкого розвитку, які можуть тривати в умовах дії правового режиму воєнного стану.

В період дії правового режиму воєнного стану зростає значення співпраці та взаємодії між місцевими органами влади, громадськими організаціями та міжнародними партнерами у сфері проєктів стійкого збалансованого розвитку. Це важливо для ефективної координації зусиль та ресурсів для досягнення спільних цілей. Взаємодія дозволяє об'єднати експертні знання та досвід різних сторін для розв'язання складних проблем, пов'язаних з економічним, соціальним та екологічним розвитком. Проєкти стійкого збалансованого розвитку потребують комплексного підходу та врахування інтересів всіх зацікавлених сторін. Співпраця з місцевою владою допомагає забезпечити

впровадження та підтримку проєктів на місцевому рівні, громадські організації можуть виступати як посередники між громадою та владою, а міжнародні партнери можуть надати необхідну фінансову, технічну та експертну підтримку. Такий підхід сприяє створенню ефективних та стійких збалансованих проєктів розвитку, які сприяють підвищенню якості життя населення та збереженню навколишнього природного середовища.

Загалом, ключем до управління стійким збалансованим розвитком у регіонах, де діє воєнний стан, є баланс між потребою у безпеці та стабільності та довгостроковими цілями економічного зростання, соціального добробуту та захисту навколишнього природного середовища.

Забезпечення стійкості регіонів є критично важливим аспектом для забезпечення ефективного функціонування суспільства. В цьому контексті необхідно розглядати широкий спектр питань, включаючи економічну стійкість, екологічну стійкість, соціальну стійкість та політичну стійкість. Ефективні заходи забезпечення стійкості регіонів можуть включати розвиток інфраструктури, соціальних програм, політичних реформ та інших ініціатив, спрямованих на збереження стійкості та розвиток регіонів.

Відсутність єдиного розуміння механізму забезпечення регіональної стійкості, процесів, які він охоплює, а також організації регіональної системи стійкості суттєво ускладнює запровадження відповідних процесів на рівні регіонів [154].

Стійкість регіонального розвитку є дуже важливою для загального розвитку країни. Якщо різні регіони країни розвиваються нерівномірно, це може призвести до великої соціально-економічної нерівності, яка, своєю чергою, може впливати на стабільність та процвітання як конкретного регіону, так і країни в цілому. Тому важливо сприяти рівномірному розвитку всіх регіонів, щоб забезпечити стійкість і зростання економіки країни.

У зв'язку зі введенням в Україні правового режиму воєнного стану з 24 лютого 2022 року сфера управління регіональним розвитком зазнала досить великих змін. Виникла значна кількість потреб, зокрема потреба щодо

ефективного використання соціально-економічного потенціалу регіону, підвищення конкурентоспроможності регіону. Одночасно виникло питання вирішувати досить велику кількість проблем розвитку регіону та долати виклики, які виникли у зв'язку з веденням бойових дій.

Слушною є думка Борщевського В.В., Василиці О.Б., Матвеева Є.Є. про те, що «в умовах дії правового режиму воєнного стану суттєво зросла важливість оптимізації процесів управління регіонами. Необхідно визначити пріоритетні напрями удосконалення публічного управління в умовах дії правового режиму воєнного стану, визначити відповідні стратегічні орієнтири розвитку держави та механізмів підвищення ефективності управління. Обов'язково потрібно врахувати перспективи повоєнного етапу» [155].

Обов'язково потрібно застосувати досвід управління регіональним розвитком в період дії правового режиму воєнного стану тих країн, які вже подолали такий шлях відновлення та успішно розвиваються.

Також доцільно застосувати інноваційний потенціал системи управління регіональним розвитком, тобто органи регіонального управління та посадові особи мають розробити нові нестандартні ідеї для вирішення поточних та невідкладних завдань регіонального розвитку. Розробка таких ідей має відбуватися в максимально стислі терміни та при обмеженій кількості ресурсів.

З метою забезпечення ефективного управління регіональним розвитком в період дії правового режиму воєнного стану застосовуються наступні принципи (Рис. 3.1.):

Перший принцип – координація дій між військовими органами влади, зокрема військовими адміністраціями, та цивільними органами влади [156].

Вказаний принцип є важливим аспектом ефективного управління в ситуаціях кризи або конфлікту, а особливо в умовах дії правового режиму воєнного стану. Ця координація допомагає забезпечити спільну стратегію дій, обмін інформацією та ресурсами, а також підтримує ефективність та безпеку відповідних заходів. Військові адміністрації відповідають за воєнну стратегію, планування та виконання відповідних заходів, а цивільні органи влади

займаються управлінням цивільними справами та забезпеченням безпеки та добробут населення. У випадку потреби військова та цивільна структури можуть співпрацювати, обмінюючись інформацією та ресурсами для досягнення спільних цілей. Це може включати обмін інформацією про поточну ситуацію, обговорення стратегічних питань, планування спільних заходів та спільне розв'язання проблем. Крім того, у процесі координації дій важливим є встановлення механізмів комунікації та взаємодії між військовими та цивільними службами. Це може включати проведення зустрічей, використання спеціалізованого програмного забезпечення для обміну інформацією та постійний зв'язок на різних рівнях управління. Узгодженість та взаємодія між військовими та цивільними органами влади мають сприяти ефективному управлінню та реагуванню на будь-які ситуації, що виникають в регіоні. Координація таких дій важлива для забезпечення безпеки, стабільності та захисту інтересів нації та населення.

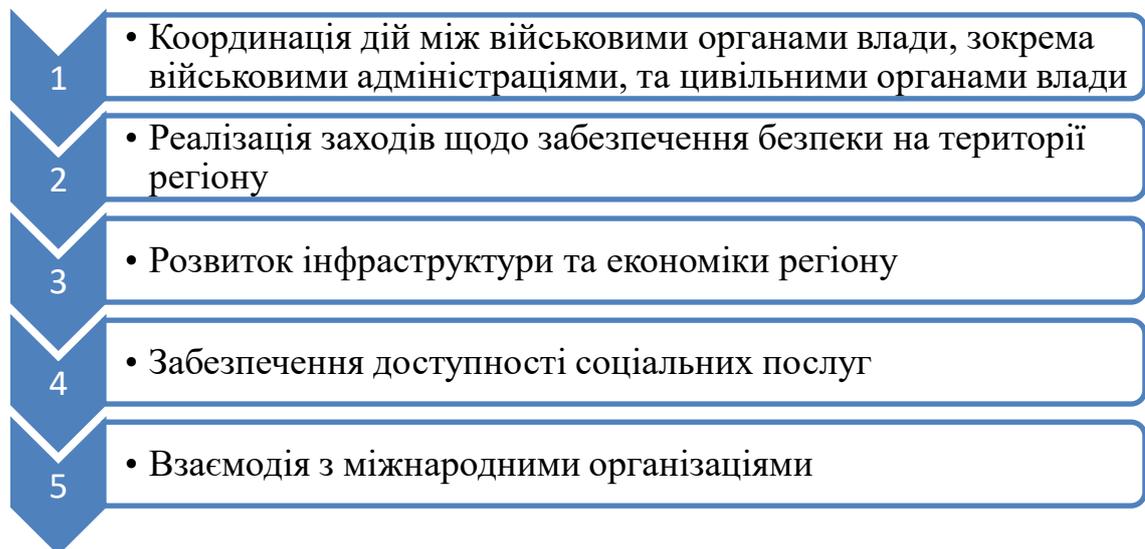

Рисунок 3.1 – Принципи забезпечення ефективного управління регіональним розвитком в період дії правового режиму воєнного стану

Другий принцип – реалізація заходів щодо забезпечення безпеки на території регіону [156].

Для забезпечення безпеки на території регіону вживаються наступні заходи:

1) посилення епідеміологічного нагляду – запроваджується вдосконалена система епідеміологічного нагляду в регіоні. Це включає встановлення камер відеоспостереження, систем моніторингу та дронів для ефективного покриття та швидкого реагування на загрози безпеці;

2) посилення роботи правоохоронних органів – вживаються всі можливі заходи для дотримання закону та порядку. Програми навчання, семінари та обладнання надаються для підвищення ефективності роботи;

3) залучення громадськості – громада бере участь в забезпеченні безпеки. Тому організуються інформаційні кампанії, семінари та практикуми з питань безпеки. Вказані заходи спрямовані на те, щоб закликати місцевих жителів бути пильними, повідомляти відповідні органи та служби про підозрілі дії та вживати заходів безпеки;

4) розвиток інфраструктури – внесок у розвиток інфраструктури в регіоні для підвищення безпеки. Це включає будівництво та обслуговування добре освітлених доріг, встановлення вуличних ліхтарів та покращення транспортних засобів для забезпечення безпечної та надійної мобільності;

5) система реагування на надзвичайні ситуації – утворюється ефективна система реагування на надзвичайні ситуації у співпраці з місцевою владою. Це охоплює створення телефонів довіри, контактних телефонів для екстрених випадків і механізмів координації для оптимізації реагування на надзвичайні ситуації та забезпечення швидкої допомоги у разі необхідності;

6) співпраця з сусідніми регіонами – налагоджується співпраця з сусідніми регіонами для розв'язання спільних проблем безпеки. Обмін інформацією, спільні навчання та механізми взаємної підтримки встановлюються для сприяння безпечному та стабільному середовищу в регіонах.

Третій принцип – розвиток інфраструктури та економіки регіону [156].

Даний принцип є важливим для забезпечення стабільного економічного зростання і поліпшення якості життя населення. Важливою перевагою розвитку інфраструктури є залучення нових інвестицій, створення нових робочих місць, поліпшення доступу до освітніх та медичних послуг, підтримка підприємництва та збільшення туристичного потенціалу регіону.

На першому етапі слід зосередитися на покращенні транспортної інфраструктури, зокрема, на відновленні та розвитку доріг, залізниць, аеропортів та морських портів. Це сприятиме розвитку логістики, зростанню торгівлі та залученню нових видів бізнесів.

На другому етапі слід створити ефективні комунікаційні мережі, включаючи швидкі інтернет-підключення, що також є важливою частиною розвитку інфраструктури. Це сприятиме створенню відповідного середовища для інформаційних технологій, високотехнологічного бізнесу та інновацій.

На третьому етапі необхідно вкладати кошти в розвиток освіти та підвищення кваліфікації робітників, а також доступності медичних послуг. Це допоможе залучити та утримати відповідних фахівців, підвищить рівень життя населення та створить сприятливі умови для підприємництва. Заохочення розвитку підприємництва та підтримка малого та середнього бізнесу також мають велике значення для економіки регіону. Це можна досягти шляхом надання фінансової та консультативної підтримки, спрощення адміністративних процедур та створення надійного правового середовища.

Крім того, розвиток туристичного потенціалу регіону може значно підвищити економічний розвиток. Інвестування в туризм, відкриття нових готелів, розвиток туризму та інфраструктури (наприклад, спортивних закладів, розважальних комплексів) сприятиме збільшенню потоку туристів та зростанню доходів.

Четвертий принцип – забезпечення доступності соціальних послуг [156].

Це процес забезпечення рівного доступу до соціальних послуг для всіх людей, незалежно від їхнього походження, статусу, віку, стану здоров'я чи інших особистих характеристик. Це охоплює створення і збереження

соціальних інфраструктур, розвиток програм та послуг, які направлені на задоволення потреб населення, особливо вразливих груп.

Забезпечення доступності соціальних послуг передбачає:

1) розробку і реалізацію законодавчих актів інклюзивного характеру, що сприяють забезпеченню доступу всіх громадян до соціальних послуг;

2) провадження соціальних програм, які сприяють включенню всіх груп населення, зокрема дітей, людей з інвалідністю, людей похилого віку, мігрантів, внутрішньо переміщених осіб та інших осіб, які потребують особливої підтримки;

3) розвиток інфраструктури, доступної для всіх, зокрема створення безбар'єрних середовищ та доступу до будівель та транспорту;

4) забезпечення всебічного інформування громадян про перелік соціальних послуг, їх переваги та умови доступу до них;

5) забезпечення професійної підготовки та підтримки працівників соціальних служб з метою забезпечення якісного та ефективного надання послуг всім групам населення. Загальний принцип забезпечення доступності соціальних послуг полягає в тому, щоб жодна людина не залишалася осторонь і не відчувала соціального відокремлення чи дискримінації. Це важлива складова будь-якого суспільства, яке прагне до рівноправного розвитку та піклується про добробут всіх своїх громадян.

П'ятий принцип – взаємодія з міжнародними організаціями [156].

Даний принцип застосовується для отримання допомоги та підтримки та є важливим аспектом розвитку та співпраці між країнами. Різні регіони можуть співпрацювати з міжнародними організаціями, такими як Організація Об'єднаних Націй, Світовий банк, Міжнародний валютний фонд та іншими, для отримання фінансової, технічної та гуманітарної допомоги. Це може включати фінансування проєктів інфраструктури, розвитку сільського господарства, сфери охорони здоров'я, сфери освіти та інших сфер. Міжнародні організації можуть також надавати підтримку в галузі розвитку енергетики, туризму та інших галузей. Для взаємодії з міжнародними організаціями регіони

можуть розробляти проєкти, звертатися із заявками на фінансування, співпрацювати з експертами та консультантами, а також брати участь у міжнародних форумах і конференціях з питань розвитку. Важливим аспектом взаємодії є здатність регіонів до ефективного управління отриманою допомогою та підтримкою, а також здатність до забезпечення прозорості та раціонального використання ресурсів. Знання, досвід та взаємодія між регіонами та міжнародними організаціями є ключовими у підтримці стійкого розвитку та досягненні поставлених цілей.

Загалом, ефективне управління регіональним розвитком в період дії правового режиму воєнного стану потребує грамотного планування та координації дій між різними органами влади, а також врахування потреб та інтересів громадян. Особливо важливо зараз забезпечити стійкий збалансований розвиток регіонів [156].

Управління регіональним розвитком в період дії правового режиму воєнного стану є складним завданням, яке вимагає детального аналізу, координації дій та ефективного управління. Основна мета полягає у забезпеченні безпеки та добробуту населення регіону в умовах збройного конфлікту.

Від рівня соціально-економічного розвитку регіону та від формування ефективної системи управління регіональним розвитком залежить ефективність функціонування національної економіки.

3.2. Збалансований розвиток інфраструктури регіону в період дії правового режиму воєнного стану в Україні

У період дії правового режиму воєнного стану в Україні механізми державного управління для збалансованого розвитку регіональної інфраструктури передбачають конкретні нормативно-правові акти та заходи для задоволення потреб регіонів, які постраждали від ведення бойових дій. Це може включати визначення пріоритетів розвитку ресурсів та інвестицій у

проекти критичної інфраструктури, координацію зусиль між різними рівнями влади, реалізацію планів реагування на надзвичайні ситуації та забезпечення ефективної комунікації та процесів прийняття рішень для підтримки регіонального розвитку під час кризової ситуації.

Для Кабінету Міністрів України у важливо встановити чіткі напрямки та пріоритети для розвитку інфраструктури, ефективно розподіляти ресурси та співпрацювати з місцевою владою та громадами для вирішення їхніх конкретних потреб і проблем. Прозорість, підзвітність та співпраця будуть ключовими принципами управління розвитком інфраструктури в регіонах, де діє воєнний стан, особливо – в яких проходять активні бойові дії. Загалом слід зосередитися на забезпеченні безпеки та добробуту населення, підтримці основних послуг і закладенні основи для довгострокового відновлення та стійкого розвитку після завершення воєнного стану.

Збалансований розвиток інфраструктури регіону має вирішальне значення для стійкого розвитку. Інвестуючи в різні сектори, такі як транспорт, енергетика, зв'язок і охорона здоров'я, регіон може підвищити загальну конкурентоспроможність і якість життя населення. Розвиток інфраструктури також може залучити інвестиції, створити робочі місця та покращити зв'язок у регіоні та за його межами. Важливо, щоб Кабінет Міністрів України та зацікавлені сторони співпрацювали та визначали пріоритетність інфраструктурних проєктів, які відповідають поточним і майбутнім потребам регіону, враховуючи екологічні та соціальні наслідки.

Одна з ключових інновацій регіонального розвитку – це розвиток інфраструктури. Це може включати будівництво доріг, аеропортів, залізниць та інших транспортних засобів, що покращують зв'язок між регіонами та забезпечують готовність для розвитку основних галузей промисловості.

Доцільно зазначає Єрмакова О.А., що «інноваційний розвиток інфраструктури є важливим елементом створення сприятливого середовища для розвитку інноваційних технологій. Інфраструктура містить виробничі,

фінансові та соціальні системи, які необхідні для підтримки різних видів діяльності» [149].

Розвиток інфраструктури регіону дійсно є важливим завданням для досягнення економічного зростання і поліпшення якості життя населення. Покращення та розширення чинної інфраструктури допомагають поліпшити доступ до послуг і ресурсів, сприяють розвитку бізнесу та привабливості регіону для залучення інвестицій. Кращі дороги та транспортна система сприяють швидкому та ефективному переміщенню товарів та послуг, що зміцнює економічну діяльність і збільшує зайнятість. Забезпечення належного енергопостачання є також важливим чинником для привабливості регіону. Ефективна енергетична система дозволяє забезпечити надійне життєве середовище, розвивати промисловість та підтримувати діяльність бізнесу. Розвиток інфраструктури також має включати забезпечення доступу до сучасних освітніх та медичних послуг. Якісна освіта та медична допомога відіграють важливу роль у підвищенні якості життя населення та розвитку людського капіталу.

Одним з ключових аспектів інноваційного розвитку інфраструктури є створення технологічних парків та інноваційних кластерів [151].

Процес створення технологічних парків та інноваційних кластерів – це важливий етап регіонального розвитку. Розташування технологічних парків та кластерів в регіоні сприятиме створенню відповідних умов для розвитку і творчості молодих підприємців, дослідників та інноваторів.

Ще одним не менш важливим аспектом є розвиток цифрової інфраструктури [151].

Даний аспект є надзвичайно важливим завданням для регіону. Він сприяє покращенню доступу до інформації, комунікаційних технологій та інтернету, що своєю чергою сприяє розвитку економіки, підвищенню якості життя населення та соціальному зростанню. Цифрова інфраструктура містить створення високошвидкісних інтернет-мереж, розвиток цифрових платформ та сервісів, будівництво дата-центрів, розширення телекомунікаційних мереж та

інші шляхи покращення інфраструктури зв'язку. Такий розвиток дозволяє населенню регіону отримати доступ до інформації, освітніх ресурсів та інноваційних програм. Додатково, це забезпечує підприємствам та організаціям можливість розширювати свої бізнес-можливості, прискорює цифрові трансформації у всіх сферах життя. Реалізація цього завдання потребує спільних зусиль органів влади, комерційних підприємств і громадян. Організація тренінгів, створення інфраструктури доступу до мережі Інтернет, а також підтримка інноваційних стартапів є важливими кроками для досягнення цієї мети.

Ще одним важливим аспектом є розвиток транспортної інфраструктури [151].

Даний аспект є ключовим в забезпеченні стійкого збалансованого розвитку регіону. Він сприяє забезпеченню ефективності торгівлі, економічному зростанню та соціальному зв'язку в регіоні. Транспортна інфраструктура включає дороги, залізниці, аеропорти, морські порти, метро та інші види транспорту. Її розвиток може забезпечити зручний доступ до різних місць і сприяти розвитку туризму та бізнесу. Одним з важливих кроків у розвитку транспортної інфраструктури є покращення дорожньої мережі. Це включає розширення та покращення доріг, будівництво нових магістралей та впровадження новітніх технологій дорожнього руху. Крім того, розвиток залізничної системи також має велике значення. Модернізація та розширення залізничних доріг може поліпшити доступ населення до різних регіонів, зменшити час подорожей і сприяти розвитку торгівлі. Розвиток аеропортів і морських портів також грає важливу роль у забезпеченні зв'язку регіону з іншими країнами світу. Модернізація та розширення аеропортів і морських портів можуть збільшити готовність регіону для приймання міжнародних туристів і сприяти розвитку торгівлі та економіки. У цифрову епоху також важливо забезпечувати розвиток інформаційно-комунікаційних технологій, щоб покращити зв'язок між регіонами та створити «розумне» управління транспортними потоками. Розв'язання проблем затягують процес розвитку

транспортної інфраструктури, тому важливо, щоб органи влади, компанії та громадськість спільно працювали над розв'язанням цих проблем.

Отже, інноваційний розвиток інфраструктури – це важливий фактор для створення сприятливих умов для розвитку інноваційних технологій. Він сприяє залученню інвестицій, співпраці між науковими установами та промисловими підприємствами, обміну знаннями та технологіями, а також покращенню якості життя населення [151].

В період дії правового режиму воєнного стану розвиток України в цілому і кожного регіону перебуває під негативним впливом війни. Однією з актуальних проблем в умовах воєнного стану є функціонування основних складових регіональної інфраструктури [157].

Основні складові регіональної інфраструктури включають дорожню мережу, залізничні та авіаційні перевезення, електроенергетику, водопостачання та водовідведення, телекомунікаційні системи, соціальну інфраструктуру (освітні заклади, медичні заклади, спортивні заклади) і промислову інфраструктуру. Дорожня мережа є основою для внутрішнього та міжрегіонального пересування. Вона включає автомобільні дороги, місцеві та міжміські магістралі, які забезпечують зв'язок між різними населеними пунктами. Залізниці також є важливим елементом регіональної інфраструктури, забезпечуючи перевезення пасажирів та вантажів. Вони дають змогу з'єднувати різні міста та регіони, створюючи мережу залізничного транспорту. Авіаційний транспорт забезпечує швидке та зручне сполучення між регіонами та країнами. В аеропортах проводяться пасажирські та вантажні перевезення, що забезпечують ефективний обмін міжнародними та внутрішніми пасажирськими та вантажними потоками. Електроенергетика є основою для розвитку промисловості та життєдіяльності населення. Регіональна електроенергетична система забезпечує постачання електроенергії до різних регіонів та населених пунктів. Водопостачання та водовідведення забезпечують населення регіону доступом до питної води та ефективного відведення стічних вод. Це важливий аспект для життєдіяльності людей та розвитку регіону. Телекомунікаційні

системи утримують зв'язок між людьми та допомагають забезпечити доступ до інформації. Це включає мобільний зв'язок, інтернет, фіксовану телефонію та інші послуги зв'язку. Соціальна інфраструктура, така як освітні заклади, медичні заклади, спортивні заклади, створює умови для належного розвитку населення регіону. Вона забезпечує освіту, медичну допомогу та можливості для розвитку фізичної активності населення регіону.

Згідно даних аналітичного дослідження інфраструктура займає ключове місце в розвитку економіки, оскільки її існування пов'язане зі станом продуктивних сил і територіальним поділом праці, а також ефективністю функціонування сфери матеріального виробництва [158].

Інфраструктура – це сукупність галузей та підгалузей, основними функціями яких є виробничі послуги та забезпечення економічного обігу в національній економіці. Своєю чергою інфраструктура складається із виробничої та соціальної складової.

Виробнича інфраструктура – це частина галузей інфраструктури, що надає послуги виробничого характеру.

На думку Євтушенко В.А., Рахман М.С., Мангушева Д.В. «соціальна інфраструктура – це сукупність галузей, призначенням яких у суспільному поділі праці є задоволення потреб населення у соціально-побутових і соціально-духовних послугах» [159].

Виробнича інфраструктура регіону містить широкий спектр підприємств та споруд, які забезпечують виробництво товарів і надання послуг. Виробнича інфраструктура регіону містить наступні елементи:

- промислові підприємства – заводи та фабрики, що виробляють товари різних галузей, таких як харчова промисловість, текстильна промисловість, металургія, електроніка тощо;
- логістичні центри – інфраструктура для зберігання, управління та розподілу товарів, включаючи склади, розподільні центри та термінали перевезення;

- промислові парки – спеціально відведені зони для розміщення промислових підприємств, які надають спеціальні податкові та правові пільги для привабливості інвесторів;

- технологічні парки – інфраструктура інноваційних підприємств та дослідницьких центрів, які спеціалізуються на розробці нових технологій та продуктів;

- енергетична інфраструктура – виробництво та постачання енергії, включаючи електростанції, сонячні станції, вітрові електростанції та енергетичні мережі;

- комунікаційна інфраструктура – оптоволоконні лінії зв'язку, супутникові зв'язки, мобільні оператори та інші технології зв'язку;

- транспортна інфраструктура – дороги, залізниці, аеропорти та морські порти для забезпечення перевезень сировини, готової продукції та людей. Ці елементи інфраструктури сприяють розвитку промисловості та стимулюють економічне зростання регіону.

Соціальна інфраструктура регіону включає різноманітні заклади та послуги, які спрямовані на досягнення соціального добробуту населення. До складу соціальної інфраструктури входять наступні елементи:

- освіта – школи, заклади вищої освіти, навчальні центри, бібліотеки та інші освітні заклади;

- охорона здоров'я – лікувальні заклади, аптеки, медичні центри та інші заклади, що надають медичну допомогу;

- культура та розваги – театри, кінотеатри, музеї, художні галереї, парки, спортивні майданчики та інші заклади та місця проведення дозвілля;

- соціальний захист – центри соціального обслуговування, дитячі будинки сімейного типу, центри підтримки сім'ї та інші установи, що забезпечують підтримку людей, які знаходяться у складних життєвих умовах;

- спорт та фізична активність – стадіони, спортивні комплекси, спортивні клуби, басейни, фітнес-центри та інші спортивні споруди;

- транспортна інфраструктура – дороги, залізниці, автовокзали, аеропорти, громадський транспорт, який забезпечує зручний доступ до соціальних закладів та послуг;

- соціальне житло – житлові комплекси для людей з низькими доходами, будинки для молодих сімей, гуртожитки для студентів та інші форми соціального житла;

- соціальна послуга – центри зайнятості, центри надання соціально-психологічної допомоги, телефонні гарячі лінії, програми підтримки у працевлаштуванні та інші послуги для надання соціальної допомоги населенню.

Це загальні елементи соціальної інфраструктури. Кожен регіон має свої власні особливості та додаткові складові, що враховують потреби та специфіку місцевого населення.

Для належного забезпечення функціонування основних складових регіональної інфраструктури в умовах дії правового режиму воєнного стану пропонується вжити наступні заходи:

1) виробнича інфраструктура:

- транспортна складова – відновлення пошкоджених автомобільних доріг та залізничних колій, проведення капітального чи поточного ремонту, ремонт та придбання пасажирського транспорту;

- складова зв'язку – заборона підвищення тарифів на послуги мобільного зв'язку та мережі Інтернет, посилення контролю за якістю надання таких послуг;

- природоохоронна (екологічна) складова – безперебійне забезпечення населення питною водою, посилення контролю за обсягами викидів забруднювальних речовин в атмосферу;

- рекреаційна складова – підготовка до туристичного сезону, відновлення туристичних зон [157].

Забезпечення функціонування виробничої інфраструктури регіону має на меті створення сприятливих умов для розвитку промисловості та інших виробничих секторів. Функціонування виробничої інфраструктури регіону є

важливим елементом його економічної діяльності. Вона охоплює всі матеріальні, технічні та організаційні умови, необхідні для виробництва товарів і послуг. Всі елементи співпрацюють, утворюючи виробничу систему, що сприяє розвитку промисловості та економічному зростанню регіону. Функціонування виробничої інфраструктури регіону передбачає наявність достатньої кількості підприємств з різних галузей економіки, забезпечення їх ефективної роботи та взаємодії, а також забезпечення необхідних ресурсів і послуг. Розвиток виробничої інфраструктури регіону може бути сприйнятий державною політикою, інвестиціями як з внутрішніх, так і з зовнішніх джерел, розвитком інноваційних технологій та кадрів. Ефективне функціонування виробничої інфраструктури регіону має позитивний вплив на соціально-економічний розвиток, забезпечуючи створення нових робочих місць, збільшення виробництва товарів і послуг, підвищення життєвого рівня населення та зменшення безробіття. Важливо зазначити, що розвиток виробничої інфраструктури регіону має здійснюватись з урахуванням екологічних та соціальних аспектів, збереження природних ресурсів та стійкого розвитку.

2) соціальна інфраструктура:

- складова житлово-комунального господарства – відновлення зруйнованих чи пошкоджених об'єктів житлово-комунального господарства, проведення капітального чи поточного ремонту, збільшення кількості прийнятого в експлуатацію житла, здійснення контролю за індексом капітальних інвестицій у житлове будівництво;

- освітня складова – першочергове зараховувати дітей внутрішньо переміщених осіб до освітніх закладів;

- медична складова – забезпечення населення лікарями усіх спеціальностей, розширення мережі медичних закладів, збільшення кількості відвідувань за зміну;

- складова соціального забезпечення – збільшення кількості місць у будинках-інтернатах для громадян похилого віку, збільшення кількості таких будинків, надання соціальних виплат відповідним категоріям населення;

- культурна складова – заборона підвищення цін на придбання квитків для відвідування театрів, музеїв, концертних організацій, розширення мережі культурних закладів, залучення інвесторів [157].

Функціонування соціальної інфраструктури регіону має на меті забезпечити населення регіону такими послугами, як освіта, охорона здоров'я, культура, спорт, соціальна допомога, житло та інше. Для ефективного функціонування соціальної інфраструктури регіону необхідно забезпечити належний доступ до цих послуг для всього населення, зокрема з урахуванням різних соціально-економічних груп. Крім цього, необхідно забезпечити високу якість надання послуг, проводити систематичний моніторинг та оцінку рівня задоволення потреб населення. Застосування технологій та інформаційних систем може сприяти покращенню функціонування соціальної інфраструктури регіону.

Всі аспекти інфраструктури спільно впливають на конкурентоспроможність економіки як конкретного регіону, так і країни в цілому та стимулюють розвиток. Тому важливо інвестувати в розвиток і підтримку інфраструктурних проєктів, щоб забезпечити стійке економічне зростання та підвищення якості життя населення.

В умовах дії правового режиму воєнного стану в Україні інфраструктура як кожного регіону, так і держави в цілому, не може розвиватися належним чином, зазнає величезних збитків та потребує негайного відновлення.

Слід зазначити, що саме інфраструктура займає важливе місце в розвитку економіки. Відновлення та розвиток інфраструктури залежить від специфіки галузей та регіонів і здійснюється відповідно до змін у виробничій сфері. Інфраструктура має відповідати поточним та стратегічним потребам регіону.

Відновлення та розвиток інфраструктури – це процес, спрямований на відновлення, модернізацію та розвиток інфраструктури в певному регіоні або країні в цілому.

Враховуючи сучасні умови слід знайти підхід до визначення збалансованого розвитку інфраструктури регіону.

На думку автора дисертації збалансований розвиток інфраструктури регіону – це процес, завдяки якому різні аспекти інфраструктури, такі як транспортні системи, енергетичні мережі, комунікаційні засоби тощо, розбудовуються та модернізуються з метою забезпечення рівномірного розвитку всієї території регіону. Це означає, що ресурси та інвестиції розподіляються таким чином, щоб кожен регіон мав доступ до якісних та ефективних інфраструктурних рішень. Збалансований розвиток інфраструктури регіону дозволяє зменшити нерівномірність між більш розвитими та менш розвинутими територіями, забезпечуючи покращення якості життя населенні, підтримку економічного зростання та стимулювання соціального прогресу. Завдяки збалансованому розвитку інфраструктури регіону, населення отримує кращий доступ до різних послуг, в тому числі соціальних, також робочих місць. Крім того, це сприяє рівномірному розподілу інвестицій та економічних можливостей у регіоні, забезпечуючи його стійкий розвиток.

На думку Долішного М.І. «регіональна політика України у довгостроковій перспективі повинна базуватися на принципах пріоритетності загальнонаціональних інтересів, а це передбачає насамперед врахування особливостей регіонів, вирівнювання рівнів їх соціально-економічного розвитку, забезпечення для всіх регіонів однакових умов розвитку, дотримання закономірності й стабільності у розподілі владних повноважень між центром і регіонами» [160].

Регіональна політика України має базуватися на наступних принципах:

- врахування потреб та інтересів різних регіонів країни;
- забезпеченні рівних можливостей розвитку всіх регіонів;

- збереженні національної єдності та розумінні різноманітності культур і традицій різних регіонів.

Країна може створити фінансові механізми, які дозволяють регіонам отримувати більшу частину податків та зборів, що сплачуються у їх регіоні, для забезпечення ефективного функціонування та розвитку цього ж регіону. Прийняття рішень у сфері регіональної політики повинно базуватися на широкому діалозі з представниками різних регіонів, а також на проведенні аналізу потреб і проблем кожного регіону. Важливо, щоб рішення були обґрунтованими, справедливими та сприяли зміцненню єдності країни.

Під регіональною збалансованістю інфраструктури мається на увазі стійка узгодженість на рівні розвитку складових інфраструктури в конкретному регіоні, відповідно до потреб населення, а також відповідно до балансу інфраструктурних можливостей та результатів [153].

Регіональна збалансованість інфраструктури є важливим аспектом розвитку як конкретного регіону, так і країни в цілому. Вона означає розподіл інфраструктурних ресурсів та можливостей між різними територіями з метою забезпечення рівних умов для всього населення. Головна мета регіональної збалансованості інфраструктури полягає в тому, щоб уникнути нерівності в доступі до основних інфраструктурних послуг, таких як транспортна система, енергетика, водопостачання, освіта та охорона здоров'я. Це забезпечує рівні можливості для розвитку різних регіонів і допомагає уникнути сукупному розподілу ресурсів.

Для досягнення регіональної збалансованості інфраструктури необхідно виконати кілька кроків. Спочатку треба провести аналіз потреб та розподілу ресурсів у різних регіонах. Далі, на основі цього аналізу можна розробити стратегії та політики, спрямовані на розв'язання пріоритетних проблем. Також важливо забезпечувати ефективне використання наявних ресурсів, поліпшувати інфраструктуру та розвивати нові технології. Інвестиції у регіональний розвиток, залучення приватного сектору і створення сприятливого інвестиційного клімату також можуть сприяти досягненню регіональної

збалансованості. Правильне планування та координація між різними відомствами та органами влади, а також співпраця з громадськістю, громадськими організаціями та приватним сектором є ключовими компонентами успішної реалізації політик регіональної збалансованості. Всі ці зусилля спрямовані на забезпечення врівноваженого розвитку різних регіонів, просування економічного зростання, покращення якості життя населення та зниження нерівностей. Регіональна збалансованість інфраструктури є ключовим елементом створення стійкої та конкурентоспроможної суспільно-економічної системи.

Розвиток інфраструктури суттєво впливає не тільки на економічне зростання конкретного регіону, а і на економічне зростання країни в цілому. Особливо це актуально зараз – в умовах дії правового режиму воєнного стану [153].

Стан та розвиток інфраструктури впливає на економічний розвиток країни загалом. Якщо мова йде про офіційні вебсайти, то наявність якісної інфраструктури дуже важлива для їх успішного функціонування. Зокрема, швидкість та надійність підключення до Інтернету мають велике значення. Якщо доступ до Інтернету є повільним або ненадійним, це може суттєво погіршити користувацький досвід та знизити ефективність використання онлайн-ресурсів. Крім того, розвиток інфраструктури також впливає на доступність послуг та можливостей, які надаються через Інтернет. Якщо інфраструктура не відповідає потребам користувачів, це може призвести до обмежень у доступі до необхідної інформації та послуг, що впливає на загальний розвиток цифрового суспільства. Загалом, розвиток як інформаційної, так і фізичної інфраструктури є важливим фактором для покращення економічного добробуту, доступу до інформації та можливостей для розвитку у цифрову епоху.

Інфраструктура формується протягом тривалого часу. Також для належного функціонування інфраструктури має бути забезпечено постійну її підтримку, розвиток та оновлення, особливо в умовах дії воєнного стану в

країні. Для належного функціонування інфраструктури також необхідні фахівці з відповідною професійною підготовкою, безперервне технічне обслуговування системи, а також належне фінансування для покращення та розвитку інфраструктури. Крім того, необхідно мати ефективні процедури контролю якості, щоб своєчасно виявляти та усувати будь-які недоліки та розв'язувати проблемні питання в роботі системи. Також важливим є постійне вдосконалення та оновлення технологій та інфраструктури, щоб відповідати потребам користувачів та забезпечити ефективну роботу системи.

Облаштування регіону визначається за сукупністю елементів інфраструктури. Підвищення рівня розвитку регіональної інфраструктури має суттєвий вплив на підвищення рівня розвитку економіки.

Особливу увагу слід звернути на інфраструктуру слаборозвинених регіонів. На розвиток інфраструктури слаборозвинених регіонів має бути направлена значна частина фінансування.

Розвиток інфраструктури слаборозвинених регіонів залежить від кількох факторів. Основні з них:

1) інвестиції – залучення інвестицій від держави, приватного сектору та міжнародних організацій є важливим фактором для розвитку інфраструктури. Ці інвестиції можуть бути спрямовані на будівництво доріг, залізниць, мостів, аеропортів, водопостачання, електрифікацію та інші проєкти;

2) політична підтримка – політична воля та підтримка з боку Кабінету Міністрів України є важливим фактором для розвитку інфраструктури. Необхідно залучати політичних лідерів, які розуміють важливість інфраструктурних проєктів і приділяють їм належну увагу;

3) регуляторний контекст – наявність ефективної та прозорої регуляторної системи сприяє розвитку інфраструктури. Необхідні однакові правила та умови для інвесторів, заохочення конкуренції та ефективне розв'язання правових питань;

4) технологічний прогрес – використання передових технологій може допомогти прискорити та поліпшити будівництво та експлуатацію

інфраструктури. Нові рішення у сфері виробництва, енергоефективності та управління можуть забезпечити раціональне використання ресурсів;

5) освіта та підготовка кадрів – наявність кваліфікованих фахівців в галузі будівництва та управління інфраструктурою є важливим фактором. Інвестиція в освіту та навчання молоді може забезпечити наявність потрібного кадрового потенціалу для розвитку інфраструктури.

Загалом, розвиток інфраструктури слаборозвинених регіонів потребує комплексного підходу, який враховує фінансові, політичні, технологічні та людські ресурси. Це сприятиме покращенню якості життя населення відповідних регіонів і стимулюванню економічного зростання.

Проблеми формування інфраструктури зосередили безліч комплексних регіональних проблем, від вирішення яких залежить подальше вдосконалення регіону, що дозволяє розглядати інфраструктурний комплекс як матеріально-речовий чинник і складовий елемент відтворювального процесу.

На думку Герасимчук З.В. «на основі дослідження взаємозв'язків соціальної, економічної та екологічної складових регіональної системи можна виділити основну умову забезпечення їх узгодженості, що базується на виборі виваженої моделі фінансових відносин». З одного боку, саме нераціональна політика фінансового забезпечення спричинює суперечності у певній суспільній системі, адже кожен регіон (або його сфера – економічна, соціальна, екологічна) прагне отримати якомога більше, що можна зробити лише коштом інших регіонів чи сфер. Однак з іншого, – фінанси та характер їх розподілу і є тим інструментом узгодження інтересів та суперечностей, за допомогою якого здійснюється формування та перерозподіл валового внутрішнього (регіонального) продукту, в результаті чого досягається гармонізація його розподілу між окремими сферами та регіонами, що дозволяє зробити його найбільш дієвим інструментом впливу на рівень стійкого збалансованого розвитку [161].

Фінансові відносини містять способи управління та виділення ресурсів, що стосуються фінансів. Модель фінансових відносин може описувати, як

взаємодіють різні сторони в процесі розподілу та використання фінансових ресурсів.

Фінансове планування регіонального розвитку передбачає створення стратегії розподілу ресурсів таким чином, щоб сприяти економічному зростанню та покращенню якості життя населення на певній території. Ретельно плануючи та керуючи фінансовими аспектами регіонального розвитку, політики можуть допомогти стимулювати економічне зростання та створити можливості для населення регіону.

Інвестиції в регіональний розвиток є важливим аспектом сприяння економічному зростанню та покращенню загальної якості життя в різних регіонах. Це передбачає спрямування ресурсів на інфраструктурні проекти, ініціативи зі створення робочих місць, освітні та медичні послуги та інші програми, спрямовані на підтримку та розвиток громад та популяризацію їх за межами регіону. Інвестуючи в регіональний розвиток, органи влади та інші установи можуть допомогти зменшити диспропорції між різними регіонами, сприяти інклюзивному зростанню та стимулювати місцеву економіку. Зрештою, це може призвести до більш збалансованого та стійкого розвитку як конкретного регіону, так і країни в цілому.

Кредитування регіонального розвитку – це процес надання фінансової підтримки регіональним проектам і програмам з метою стимулювання економічного зростання, соціального розвитку та інфраструктурних змін у конкретному регіоні. Цей процес може включати надання кредитів, субсидій або грантів на розвиток підприємництва, освіти, охорони здоров'я, транспортної інфраструктури та інших галузей. Кредитування регіонального розвитку сприяє зменшенню рівня безробіття, підвищенню рівня життя населення та створенню сприятливого клімату для розвитку бізнесу в регіоні.

Управління ризиками регіонального розвитку – це процес ідентифікації, аналізу та управління ризиками, які можуть вплинути на стійкість та успішний розвиток певного регіону. Це важливий аспект у діяльності органів влади та громадських організацій, спрямований на зменшення впливу негативних

факторів на регіональну економіку, соціальну сферу, екологію та інші аспекти життя регіону.

Складові регіональної інфраструктури включають різноманітні елементи, які сприяють розвитку, зв'язку та ефективному функціонуванню регіонів. Основні складові регіональної інфраструктури включають:

1) транспортна інфраструктура – включає дорожні мережі, автомагістралі, залізничні магістралі, аеропорти, морські порти та транспортні вузли. Ця інфраструктура дозволяє забезпечити зручний рух людей, товарів та послуг у регіоні;

2) енергетична інфраструктура – включає електростанції, мережі передачі електроенергії, газопроводи та нафтопроводи. Це дозволяє забезпечити енергію для промислових, комерційних та житлових потреб регіону;

3) комунальна інфраструктура – включає водопостачання, каналізація, відходи, комунальний транспорт інші комунальні послуги. Це необхідно для задоволення потреб населення та забезпечення комфортного життя в регіоні;

4) телекомунікаційна інфраструктура – включає мобільні мережі, інтернет-провайдери, супутникові зв'язки та інші телекомунікаційні послуги. Це дозволяє забезпечити зв'язок та доступ до інформації в регіоні;

5) соціальна інфраструктура – включає лікарні, освітні заклади, бібліотеки, спортивні заклади, музеї та інші культурно-освітні та розважальні заклади. Це допомагає задовольняти потреби жителів у здоров'ї, освіті та розвагах.

Всі ці складові взаємодіють між собою, створюючи інфраструктурну основу для розвитку регіону та підтримки життєдіяльності населення.

Регіональну інфраструктуру характеризують наступні складові:

- нерівномірність густоти розміщення об'єктів;
- інфраструктурна місткість регіону, що відображає здатність регіону прийняти нові підприємства та галузі без суттєвих поєднаних витрат;
- можливість кількісної оцінки;
- комплексність розвитку;

- інерційність – передбачає нарощування нових елементів на вже сформованій основі при його практично повній безпеці [153].

Основні пріоритети регіональної політики можуть варіюватися залежно від конкретного регіону. Проте, основні напрямки регіональної політики обов'язково включають наступні пункти:

1) розвиток інфраструктури – може охоплювати будівництво та покращення транспортних мереж, комунікаційних систем, енергетичної інфраструктури тощо;

2) економічний розвиток – сприяння створенню робочих місць, підтримка місцевого підприємництва, привабливість для інвестицій та розвиток туризму – ці аспекти включаються в пріоритети регіональної політики;

3) соціальна політика – забезпечення якісної освіти та охорони здоров'я, підтримка вразливих категорій населення, забезпечення соціальної захищеності, зниження нерівності та бідності;

4) збереження природи та екологічна стійкість – дотримання екологічних стандартів, охорона природних ресурсів, раціональне використання природних ресурсів та захист навколишнього природного середовища;

5) розвиток місцевого самоврядування – підвищення ролі місцевих органів влади, забезпечення децентралізації та активної участі громадян у прийнятті рішень.

Зазначені напрямки можуть бути доповнені або змінені залежно від особливостей конкретного регіону.

Ефективне використання ресурсного потенціалу регіону є ключовим фактором для його стійкого розвитку та підвищення життєвого рівня населення. Для досягнення цієї мети необхідно здійснювати комплексні заходи, які передбачають:

1) аналіз ресурсного потенціалу – ретельне вивчення наявних ресурсів, таких як природні ресурси (ліси, води, мінерали) та потенціал людських ресурсів (кваліфікація, досвід, навички);

2) раціональне використання ресурсів – розроблення стратегічних планів із залученням ефективних технологій та передових методів управління виробництвом, що дозволить оптимально використовувати наявні ресурси;

3) розвиток інфраструктури – забезпечення необхідної інфраструктури для використання ресурсів (транспортні мережі, енергетичні системи, комунікації). Це створить умови для підвищення продуктивності та зменшення витрат;

4) залучення інвестицій – зацікавлення інвесторів у регіон, які будуть сприяти розвитку економіки та використанню ресурсного потенціалу. Важливо створити сприятливі умови для розвитку бізнесу та привабливі пропозиції для інвесторів;

5) розвиток людського капіталу – розвиток освіти та навчання, що сприятиме підвищенню кваліфікації працівників, стійкому та інноваційному розвитку регіону;

6) забезпечення стійкого розвитку – розробка стратегій, спрямованих на довгостроковий розвиток, з урахуванням захисту довкілля та збереження природних ресурсів для майбутніх поколінь.

Отже, підвищення ефективності використання ресурсів, активізація інноваційних процесів є необхідними передумовами розвитку регіону [153].

Процес управління якістю життя регіону — це системний підхід до покращення умов та якості життя населення певного регіону. Він містить координацію і закладання основних принципів для вдосконалення таких сфер як інфраструктура, соціальна сфера, економіка, освіта, охорона здоров'я та довкілля.

Управління якістю життя регіону передбачає розробку стратегії, цілей та завдань, а також визначення механізмів моніторингу та оцінки досягнень. Воно охоплює залучення органів державної влади, органів місцевого самоврядування, громадських організацій, бізнесу та населення для спільної реалізації стратегії. Крім того, управління якістю життя регіону включає планування та реалізацію проєктів і програм, спрямованих на поліпшення

життєвого середовища, забезпечення доступу до якісної освіти та охорони здоров'я, просування економічного розвитку та створення робочих місць. Управління якістю життя регіону — це постійний процес, який потребує співпраці всіх зацікавлених сторін, системного підходу та постійного контролю. Метою є створення комфортного регіону для проживання населення [153].

Розвиток інфраструктури має відповідати пріоритетним напрямам економічного та соціального розвитку регіону.

Збалансований розвиток інфраструктури регіону має бути спрямованим на забезпечення внутрішніх та зовнішньоекономічних зв'язків регіону.

Узунов В.В. зазначає, що «вибір пріоритетних цілей та інструментів розвитку інфраструктури дасть можливість регіонам вийти зі складного становища, стабілізувати та активізувати їх розвиток на основі використання інноваційного потенціалу» [162].

Фінансова складова механізму ресурсного забезпечення збалансованого розвитку регіону передбачає створення інформаційно-аналітичного Центру підтримки розвитку слаборозвинених регіонів, а також Фонду підтримки розвитку слаборозвинених регіонів, який за певних умов здійснюватиме розподіл фінансових ресурсів для реалізації інноваційних проєктів із залученням економіко-ресурсного потенціалу слаборозвинених регіонів. Економічними важелями впливу запропонованого механізму на відтворювальну структуру економіки регіону є пільга з податку на майно підприємств, величина якої корелює з часткою модернізованих виробничих фондів та технологій, а також диференційовані залежно від рівня соціально-економічного розвитку території тарифи на енергоспоживання та воду.

Ефект інноваційно орієнтованої стратегії збалансованого розвитку інфраструктури регіону багато в чому залежить від оптимального просторового та цільового розміщення ресурсів регіону, рівня їхньої концентрації на певній території, а також від змісту самої інноваційної діяльності [153].

В сучасних умовах роль і місце інфраструктури набувають нового змісту. Роль інфраструктури значно зросла із введенням в Україні правового режиму воєнного стану. Інфраструктура стає важливим чинником підвищення ефективності, формування інвестиційно привабливої економіки, створення передумов економічного зростання та підвищення соціального рівня життя населення регіону [153].

Процес збалансованого розвитку інфраструктури регіону є надзвичайно складним та зараз характеризується невідповідністю між накопиченим економічним потенціалом території та його використанням. Необхідно ефективно використовувати економічний потенціал регіону.

Для забезпечення стійкого збалансованого розвитку регіонів доцільно розробити відповідну стратегію. Особливу увагу в даному питанні відіграє фінансова складова механізму ресурсного забезпечення збалансованого розвитку регіону [153].

Забезпечення комплексного розвитку інфраструктури територій та покращення умов життя населення є головною метою удосконалення економічного механізму управління розвитком регіону.

Доцільно визначити наступні етапи забезпечення комплексного розвитку інфраструктури:

1) оцінка потреб і планування – визначити поточні прогалини в інфраструктурі та майбутні потреби на основі зростання чисельності населення, тенденцій урбанізації, економічного розвитку та технологічного прогресу;

2) пріоритезація інвестицій – ефективний розподіл ресурсів, визначення пріоритетностей інфраструктурних проєктів на основі їхнього впливу на економічне зростання, соціальний добробут і екологічну стійкість;

3) розробка та реалізація проєкту – розробка детальних планів для інфраструктурних проєктів, включаючи інженерні проєкти, екологічну оцінку та фінансове техніко-економічне обґрунтування. Реалізація проєктів відповідно до встановлених графіків і бюджетів;

4) моніторинг та оцінка – відстеження ходу інфраструктурних проєктів, щоб переконатися, що вони відповідають плану та досягають своїх цілей. Оцінити вплив завершених проєктів на ключові показники ефективності та відповідно скоригувати стратегії;

5) технічне обслуговування та стабільність – регулярне обслуговування та модернізація інфраструктурних активів, для продовження термінів їх служби та забезпечення безперервної функціональності. Впровадження стійких практик мінімізації впливу на навколишнє середовище та забезпечення довгострокової життєздатності.

Кожен етап відіграє вирішальну роль у загальному процесі забезпечення комплексного розвитку інфраструктури на благо суспільства.

Слід погодитися з думкою Колісніченко Н.М. про те, що процес відновлення країни залежить від багатьох факторів – економічних, геополітичних, культурних. Маючи певні інструменти відновлення економіки, слід правильно їх використовувати, бо від цього залежить успіх відновлення країни. Після завершення правового режиму воєнного стану необхідно якнайшвидше повертатися до нормального життя. Післявоєнне відновлення як кожного регіону, так і України в цілому – це один із першочергових та основних заходів влади. Для відновлення обов'язково потрібна допомога іноземних партнерів. Без такої допомоги не може бути ні політичної стабільності, ні миру. Але доцільно зауважити, що відновлення має проводитися не тільки за кошти Кабінету Міністрів України та міжнародних організацій, а й за кошти приватного капіталу. Необхідною є участь приватного капіталу у формі прямих інвестицій та державно-приватне партнерство [163].

Відновлення регіонів обов'язково має проводитися з урахуванням досвіду європейських країн. До розроблення Плану заходів з післявоєнного відновлення та розвитку регіонів слід залучити висококваліфікованих фахівців та іноземних експертів, використати всі можливі програми для відбудови. Важливим є питання фінансування процесу відновлення. Завдяки розумному

плануванню та належному фінансуванню процес відновлення матиме відповідний позитивний результат.

Слід погодитися з думкою Нагорної І.В. про те, що «заходи з відновлення регіонів зобов'язані мати комплексний характер, базуватися на достовірній інформації та прогнозах щодо внутрішніх і зовнішніх загроз та можливостей для відповідних регіонів та територій» [164].

Відновлення та розвиток економіки як кожного регіону країни, так і України загалом, а саме у повоєнний період, потребує використання нових технологій, методів та інструментів управління, також доцільним буде врахувати досвід інших країн, які пройшли етап відновлення. Пошук шляхів доцільних рішень матиме суттєвий вплив на швидкість і якість відновлення та подальший розвиток регіону [153].

Збалансований розвиток інфраструктури регіону передбачає скоординовані дії всіх складових у підпорядкуванні пріоритетним цілям розвитку господарства, що є цілісною системою. Процес досягнення збалансованості регіональної інфраструктури має бути безперервним, оскільки цього вимагають події, які зараз відбуваються, а саме бойові дії на території України та окупація окремих регіонів України. Також це пов'язано з тим, що відбувається постійна зміна економічних умов, тому висувуються нові вимоги до збалансованості інфраструктурної складової економічного розвитку території. Тобто попередні вимоги збалансованості є морально застарілими, а нові вимоги ще не напрацьовані [153].

Забезпечення збалансованого розвитку інфраструктури охоплює кілька аспектів. По-перше, потрібно розглядати потенціал і можливості кожного регіону або міста, зокрема їхні економічні потреби та демографічні характеристики. Важливо враховувати такі чинники, як зростання чисельності населення, розвиток промисловості, туризму та інші сфери, які можуть впливати на потреби в інфраструктурі. По-друге, при розвитку інфраструктури потрібно забезпечувати доступ до основних послуг для усіх громадян. Це означає, що інфраструктура повинна бути розподілена таким чином, щоб ніхто

не відчував відсутності важливих послуг, таких як система водопостачання, електроенергія, транспортна мережа тощо. Таким чином, усі громадяни матимуть однаковий доступ до важливих ресурсів і можливостей. Крім того, збалансований розвиток інфраструктури передбачає забезпечення стійкого його функціонування та розвитку. Інфраструктура повинна бути конструйована та управлятися з урахуванням екологічних принципів, забезпечуючи мінімальний вплив на навколишнє середовище та збереження природних ресурсів. Збалансованість компонентів регіональної інфраструктури є важливим аспектом розвитку будь-якого регіону. Це означає, що усі складові інфраструктури – транспортна, енергетична, телекомунікаційна, водопостачання тощо – повинні бути належно збалансовані в контексті потреб та можливостей регіону. Забезпечення збалансованості компонентів інфраструктури має на меті забезпечити ефективне, економічне та стійке функціонування регіону.

Основні принципи збалансованості включають:

1) транспортна інфраструктура – наявність ефективних систем транспорту, які забезпечують зручний доступ до різних точок регіону, включаючи дороги, залізниці, аеропорти, порти тощо. Збалансований розвиток транспортної інфраструктури означає стратегічне планування та впровадження транспортних систем для забезпечення ефективного та безпечного руху людей та товарів. Це охоплює поєднання різних видів транспорту, таких як дороги, залізниці, водні шляхи та повітряні шляхи для ефективного з'єднання між регіонами та сприяння економічному зростанню та розвитку. Вкладаючи кошти в покращення та розширення різних транспортних мереж узгоджено, Кабінет Міністрів України може покращити доступність, сприяти торгівлі, зменшити затори та мінімізувати вплив на навколишнє середовище;

2) енергетична інфраструктура – надійні та стійкі системи енергопостачання для задоволення потреб регіону, включаючи електрику, газ, тепло, відновлювальні джерела енергії тощо. Збалансований розвиток енергетичної інфраструктури має важливе значення для забезпечення стійкого

виробництва та розподілу енергії. Це передбачає інвестиції в різноманітні джерела енергії, такі як відновлювана енергія, природний газ і ядерна енергія, щоб задовольнити зростаючий попит на енергію, мінімізуючи вплив на навколишнє середовище. Цей підхід також включає оновлення та модернізацію чинної енергетичної інфраструктури для підвищення ефективності та надійності;

3) телекомунікаційна інфраструктура – якісний доступ до швидкого Інтернету та інших телекомунікаційних послуг, що дозволяють ефективну комунікацію та забезпечують інформаційну доступність. Збалансований розвиток телекомунікаційної інфраструктури означає забезпечення доступу всіх регіонів до надійних та ефективних мереж зв'язку. Це стосується не лише міських районів, а й сільських та віддалених районів. Інвестуючи в телекомунікаційну інфраструктуру в різних регіонах, країна може подолати цифровий розрив і сприяти економічному зростанню та соціальному розвитку. Збалансований розвиток телекомунікаційної інфраструктури передбачає розширення покриття, покращення якості мережі та надання доступних послуг усім громадянам, незалежно від їх розташування;

4) система водопостачання та стічних вод – забезпечення безперебійного доступу до питної води та належне управління стічними водами, що сприяє здоров'ю та довкіллю. Збалансований розвиток водопостачання важливий для забезпечення життя і здоров'я населення регіону. Це означає забезпечення постійного доступу населення до чистої питної води. Для досягнення цієї мети потрібно ефективно управління водними ресурсами, інфраструктурою та технологіями;

5) соціальна інфраструктура – наявність закладів освіти, медичних закладів, культурних та спортивних об'єктів, які підтримують життєвий рівень та розвиток громади на належному рівні. Для досягнення збалансованості компонентів регіональної інфраструктури важливо проводити політику розподілу ресурсів та координацію між різними секторами. Також важлива роль належить фінансуванню та створенню ефективних механізмів планування

та управління інфраструктурою. Збалансований розвиток соціальної інфраструктури означає рівномірний і стійкий розвиток об'єктів і послуг, які задовольняють соціальні потреби громади. Це охорона здоров'я, освіта, житло, транспорт та інші соціальні послуги.

Загалом, збалансований розвиток інфраструктури є складним завданням, яке потребує детального планування, координації та інвестицій. Проте, він є важливим завданням для забезпечення економічного зростання, соціального розвитку та підвищення якості життя населення. Планування та координація розвитку інфраструктури повинні бути відповідальними та спрямованими на досягнення стійкого розвитку як конкретного регіону, так і країни в цілому. Важливо розробити стратегію, яка орієнтована на підвищення якості життя населення, забезпечення доступності основних послуг і збільшення конкурентоспроможності як конкретного регіону, так і країни в цілому.

3.3. Механізми державного управління стійким збалансованим розвитком регіонів у період повоєнного відновлення України

Державне управління стійким збалансованим розвитком регіонів в період дії правового режиму воєнного стану та повоєнного відновлення постає перед великими викликами, оскільки потрібно приймати швидкі та ефективні рішення в умовах нестабільності та підвищеної небезпеки [165].

Для досягнення стійкого збалансованого розвитку регіонів в період повоєнного відновлення України вкрай важливою є реалізація ефективних механізмів державного управління:

1) розробка стратегій регіонального розвитку – забезпечення того, щоб кожен регіон мав індивідуальну стратегію розвитку, засновану на його унікальних сильних сторонах і проблемах, допоможе досягти збалансованого розвитку;

2) децентралізація влади – надання місцевій владі та громадам повноважень приймати рішення щодо розвитку свого регіону призведе до більш ефективних та цілеспрямованих ініціатив;

3) інвестиції в інфраструктуру – покращення інфраструктури в слаборозвинутих регіонах сприятиме залученню інвестицій, стимулюванню економічного зростання та створенню можливостей для працевлаштування;

4) підтримка малих і середніх підприємств – надання підтримки місцевим підприємствам сприятиме розвитку регіональної економіки та зменшенню диспропорцій між регіонами;

5) сприяння інноваціям і технологіям – заохочення інновацій і впровадження технологій у різних секторах підвищить продуктивність і конкурентоспроможність.

Зосереджуючись на вказаних механізмах та ефективно впроваджуючи їх, Україна може працювати над досягненням стійкого збалансованого розвитку регіонів у період повоєнного відновлення.

Досить слушною є думка Поступної О.В. про те, що «стратегічно важливим завданням для країни є формування позитивного іміджу, вимагає системного підходу, ефективного менеджменту, маркетингу та досконалої комунікації» [166].

Стійкий збалансований розвиток та повоєнне відновлення регіонів України мають вирішальне значення для відбудови країни після завершення бойових дій та припинення дії правового режиму воєнного стану. Це своєю чергою сприятиме забезпеченню стійкого економічного розвитку всієї країни. Важливо визначити пріоритети у відбудові інфраструктури, системи освіти та охорони здоров'я.

З метою забезпечення стійкого збалансованого розвитку регіонів, в першу чергу, слід оптимізувати нормативно-правову базу. В такому випадку Кабінет Міністрів України має розробити та затвердити Концепцію стійкого збалансованого розвитку регіонів України (Додаток Л).

Можна погодитися з думкою Борбонос В., що в даній Концепції слід визначити:

- економічну та соціальну стійкість,
- можливі ризики / потрясіння в регіонах країни,
- можливості, що важливі для стійкості та збалансованості регіону,
- роль інститутів та інших суб'єктів в попередженні потрясінь і реагуванні на них,
- як розпізнати сильні та слабкі сигнали про зміну стійкості та збалансованості регіону,
- як підвищити стійкість та збалансованість регіонів,
- чи можливо попередити (передбачити) потрясіння,
- як реагувати на потрясіння,
- визначити складові частини регіональної стійкості [167].

Далі, на основі Концепції стійкого збалансованого розвитку регіонів України, розробленої та затвердженої Кабінетом Міністрів України, з урахуванням соціального та економічного розвитку конкретного регіону, розробляються та затверджуються Концепції стійкого збалансованого розвитку щодо кожного окремого регіону країни.

Концепція стійкого збалансованого розвитку регіонів України – це стратегічний підхід до розвитку конкретної території, який враховує її потенціал, особливості та потреби. Цей підхід передбачає розробку комплексу заходів з метою підвищення соціально-економічного розвитку регіону, стимулювання підприємництва, покращення інфраструктури та підвищення рівня життя населення.

Головною метою Концепції стійкого збалансованого розвитку регіонів України є сприяння збалансованому зростанню та стійкому розвитку різних регіонів з урахуванням їхніх особливостей, сильних сторін та потреб. Це включає покращення інфраструктури, розширення економічних можливостей, збереження культурної спадщини та забезпечення соціального добробуту для всього населення.

Зосереджуючись на регіональному розвитку, органи влади та організації прагнуть зменшити диспропорції між міськими та сільськими районами, створити динамічні та стійкі громади, а також сприяти інноваціям і співпраці на місцевому рівні.

Концепція стійкого збалансованого розвитку регіонів України наголошуватиме на необхідності економічного зростання, соціальної інтеграції та захисті навколишнього середовища в конкретному регіоні. Це передбачає створення політики та стратегій, які сприяють збалансованому та справедливому розвитку, враховуючи при цьому унікальні виклики та можливості регіону. Ця модель зосереджена на довгострокових перевагах і спрямована на створення стійких спільнот, які можуть процвітати в умовах мінливих обставин.

Збалансована модель регіонального розвитку спрямована на забезпечення справедливого економічного зростання в різних регіонах країни. Це передбачає сприяння розвитку інфраструктури, освіти, охорони здоров'я та інших основних послуг в економічно несприятливих регіонах, щоб зменшити диспропорції та сприяти загальному національному розвитку. Стратегічно інвестуючи в різні сектори та регіони, Кабінет Міністрів України може досягти більш збалансованої та стійкої траєкторії економічного зростання.

Збалансована модель регіонального розвитку означає підхід, спрямований на те, щоб економічне зростання та можливості справедливо розподілялися між всіма регіонами країни. Це передбачає політику та стратегії, які сприяють інвестиціям, розвитку інфраструктури та створенню робочих місць у регіонах, які історично могли бути несприятливими.

Стійкий збалансований розвиток регіону має вирішальне значення для економічного зростання та соціального прогресу. Це передбачає забезпечення стійкого та скоординованого розвитку різних секторів, таких як інфраструктура, освіта, охорона здоров'я та промисловість. Цього можна досягти шляхом ефективного міського планування, інвестицій у ключові галузі, сприяння підприємництву та захисту навколишнього середовища.

Концепція стійкого збалансованого розвитку регіонів України має бути побудована на таких принципах:

1) принцип ієрархії – складові елементи мають власні концептуальні підходи, які входять до складу загальної концепції та координуються між собою;

2) принцип системності – дозволяє охоплювати всі напрямки діяльності в регіоні, а також визначити цілі діяльності, їх субординацію, порівняння альтернативних шляхів і методів досягнення цілей;

3) принцип безперервності – забезпечує своєчасне коригування розроблених планів, виходячи зі змін, які відбуваються як усередині регіону, так і за його межами;

4) принцип взаємозв'язку перспективних планів з прогнозами, які розробляються як по вертикалі, так і по горизонталі;

5) принцип зосередження коштів – забезпечення необхідного рівня зосередження регіональних ресурсів на пріоритетних напрямках;

6) принцип логістики – забезпечення необхідними ресурсами для виконання відповідних функцій і завдань регіону;

7) принцип соціального партнерства – побудова нового типу взаємодії між владою, бізнесом і населенням, що забезпечує узгодження інтересів і цілей, об'єднання ресурсів, розгортання спільної діяльності та розподіл відповідальності;

8) принцип зворотного зв'язку – викликає необхідність аналізувати всі традиційні методи планування та прогнозування та розробити принципово нові процедури;

9) принцип гласності та прозорості – направлений на формування відкритості та доступності інформації про рівень забезпеченості ресурсами регіону та напрями вкладення коштів;

10) принцип обов'язкового врахування специфіки та особливостей фінансового розвитку конкретного регіону та включення регіону до світових економічних процесів [22].

Спочатку слід визначити, якою має бути Концепція стійкого збалансованого розвитку регіонів України.

Концепція стійкого збалансованого розвитку регіонів України являє собою єдиний документ, що містить довгострокові та короткострокові цілі та задачі.

Розробка Концепції стійкого збалансованого розвитку регіонів України – це комплексний процес, спрямований на створення стратегії забезпечення стійкого та збалансованого розвитку всіх регіонів країни.

Основні критерії стійкого збалансованого розвитку регіонів включають (Рис. 3.2.):

Рисунок 3.2 – Основні критерії стійкого збалансованого розвитку регіонів

1) економічний аспект – налагодження ефективного функціонування господарської сфери, створення нових робочих місць, розвиток інфраструктури та залучення інвестицій;

2) соціальний аспект – покращення рівня життя населення, забезпечення доступу до освіти, охорони здоров'я та соціальних послуг;

3) екологічний аспект – збереження та відновлення природних ресурсів, зменшення викидів забруднювальних речовин, розвиток відновлюваної енергетики та екологічно чистих технологій.

Процес розробки Концепції стійкого збалансованого розвитку регіонів України включає аналіз поточного стану регіонів, виявлення проблем та можливостей, встановлення цілей та завдань, розробку стратегії та механізмів реалізації, а також моніторинг та оцінку результатів (Рис. 3.3.).

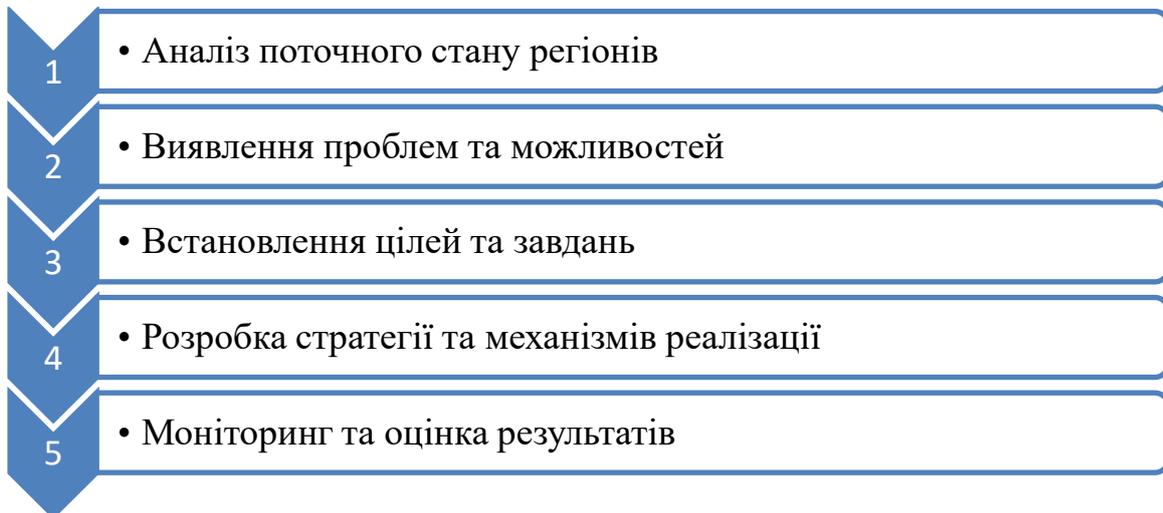

Рисунок 3.3 – Процес розробки Концепції стійкого збалансованого розвитку регіонів України

Розробка Концепції стійкого збалансованого розвитку регіонів України проходитиме через кілька етапів. Основні етапи включатимуть (Рис. 3.4.):

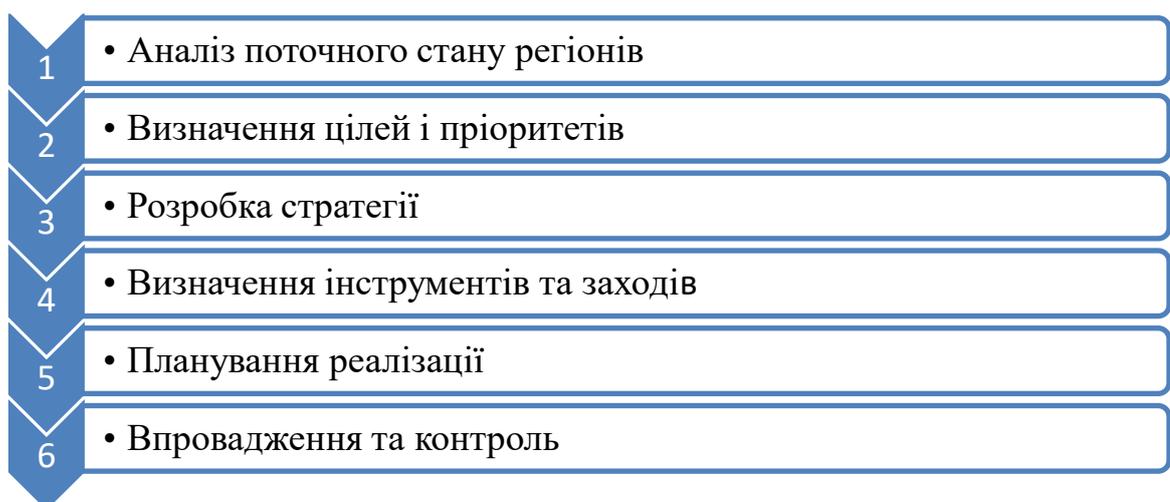

Рисунок 3.4 – Основні етапи розробки Концепції стійкого збалансованого розвитку регіонів України

1) аналіз поточного стану регіонів – проведення досліджень, збір та аналіз інформації про стан регіонів України, їхні потенційні можливості та проблеми;

2) визначення цілей і пріоритетів – встановлення основної мети та принципів стійкого збалансованого розвитку регіонів, ідентифікація пріоритетних напрямків діяльності;

3) розробка стратегії – створення стратегічного плану, який визначає шляхи досягнення поставлених цілей та впровадження стійкого збалансованого розвитку регіонів;

4) визначення інструментів та заходів – розробка набору інструментів та заходів, які допоможуть здійснити визначену стратегію розвитку. Ці інструменти можуть включати економічні стимули, політичні заходи, соціальні програми тощо;

5) планування реалізації – розробка детального плану виконання стратегії та впровадження необхідних заходів зі стійкого збалансованого розвитку регіонів;

6) впровадження та контроль – реалізація стратегії та впровадження інструментів з метою досягнення поставлених цілей. Також важливо здійснювати постійний контроль за виконанням плану та коригувати його у разі необхідності.

Це загальний опис етапів розробки Концепції стійкого збалансованого розвитку регіонів України. Конкретні кроки змінюватимуться залежно від потреб та особливостей кожного регіону.

Впровадження Концепції стійкого збалансованого розвитку регіонів України може бути довготривалим і складним процесом. Основні етапи впровадження (Рис. 3.5.):

1) аналіз стану розвитку регіонів – полягає у зборі та аналізі даних про стан регіону, його економіку, соціальну сферу, природні ресурси тощо. Це допоможе визначити потенціал та проблеми регіону;

2) розробка плану – на основі результатів аналізу необхідно розробити план впровадження Концепції стійкого збалансованого розвитку регіонів

України. Цей план повинен включати конкретні цілі, завдання, заходи для досягнення стійкого збалансованого розвитку регіону;

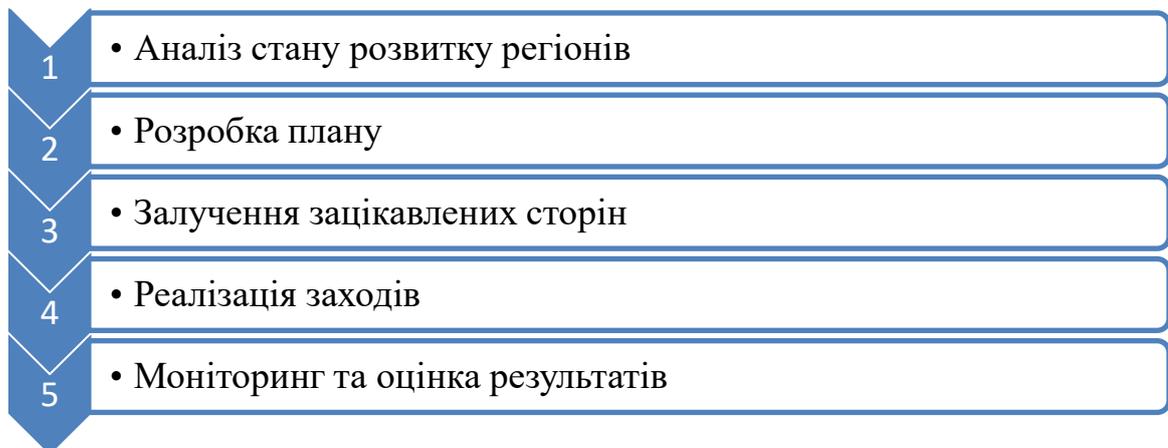

Рисунок 3.5 – Основні етапи впровадження Концепції стійкого збалансованого розвитку регіонів України

3) залучення зацікавлених сторін – важливо залучити усіх зацікавлених сторін до процесу впровадження вказаної Концепції. Це можуть бути представники органів місцевої влади, громадські організації, бізнес-сектор, наукова спільнота та інші зацікавлені групи;

4) реалізація заходів – інвестиційні проєкти, програми розвитку, відновлення інфраструктури тощо;

5) моніторинг та оцінка результатів – важливо вести систематичний моніторинг та оцінку реалізації вказаної Концепції. Це дозволить вчасно виявити проблеми та коригувати подальші заходи для досягнення стійкого збалансованого розвитку регіонів.

Ці етапи варіюватимуться залежно від конкретних умов та потреб кожного окремого регіону. Впровадження Концепції стійкого збалансованого розвитку регіонів України вимагає співпраці різних зацікавлених сторін та систематичної роботи над покращенням економічного, соціального та екологічного стану регіону.

При розробці Концепції стійкого збалансованого розвитку регіонів України доцільно використати наступну структуру (Рис. 3.6.):

Розділ 1. Зведена інформація.

Даний розділ включає інформацію стосовно обраного стратегічного напрямку розвитку, стратегічні цілі та завдання регіону.

Рисунок 3.6 – Структура Концепції стійкого збалансованого розвитку регіонів України

Розділ 2. Інформація про регіон.

Даний розділ включає опис регіону: інформацію про характеристики, розміщення, історичні дані, основні види діяльності, інфраструктуру, ринкову

позицію, а також показники основної діяльності впродовж попередніх 3 чи 5 років.

Розділ 3. Аналіз середовища.

У даному розділі наводиться стратегічний аналіз впливу внутрішніх та зовнішніх чинників на розвиток регіону, а також SWOT-аналіз (сильні та слабкі сторони регіону, наявні можливості та загрози):

- аналіз внутрішніх чинників передбачає оцінку функцій та процесів, які відбуваються в регіоні, а також обґрунтованості та ефективності використання наявних ресурсів; порівняльний аналіз,

- оцінка зовнішніх чинників передбачає проведення аналізу можливого впливу на стійкий збалансований розвиток регіону та аналіз конкурентного середовища,

- SWOT-аналіз – це інформація про сильні та слабкі сторони розвитку регіону, наявні можливості та загрози, що готується на основі аналізу розвитку регіону.

Розділ 4. Місія, цінності та стратегічні напрямки.

У даному розділі описується місія регіону у контексті загальнодержавних інтересів, комерційної діяльності та інтересів суспільства. Цінності регіону повинні включати населення та вимоги щодо соціальної відповідальності, описувати норми поведінки та принципи, якими регіон керується у забезпеченні їх дотримання. Стратегічні напрямки – це пріоритетні види діяльності, які відповідають стратегічній концепції.

Розділ 5. Стратегічні цілі та оцінювальні індикатори.

У даному розділі наводяться довгострокові цілі стійкого збалансованого розвитку регіону, перелік оцінювальних індикаторів та бажаних (цільових) значень, зазначаються відповідальні органи та особи.

Розділ 6. Стратегічні задачі (дії/ініціативи).

У даному розділі наводяться довгострокові задачі, спрямовані на досягнення кожної із визначених довгострокових цілей, а також цільові показники та індикатори для оцінки цільових значень, період реалізації,

очікувані довгострокові дії/ініціативи, спрямовані на виконання довгострокових задач, а також відповідальні органи та особи.

Розділ 7. Ресурси.

У даному розділі наводиться інформація про кадрові, фінансові та матеріальні ресурси, необхідні для реалізації стратегічних цілей та задач, оцінка їх доступності, оцінка цілей та завдань, що повинні бути виконані.

Розділ 8. Потенційні ризики та управління ризиками.

Даний розділ містить оцінку ризиків, пов'язаних з реалізацією цілей та задач, та описує принципи управління ризиками.

Розділ 9. Фінансові прогнози.

Даний розділ містить прогнози звітів про прибутки (збитки), баланси та звіти про рух грошових коштів на період реалізації Концепції стійкого збалансованого розвитку регіонів України, інвестиційні та фінансові плани.

Розділ 10. Оцінка Концепції, її коригування та забезпечення дотримання принципів.

Даний розділ описує, яким чином буде відстежуватись та оцінюватися виконання Концепції та забезпечуватися належне та невідкладне реагування на потенційні відхилення. Він також включає опис процесу уточнень та внесення змін до стратегії.

Розділ 11. Додатки.

Даний розділ включає додаткову інформацію, таку як План реалізації Концепції стійкого збалансованого розвитку регіонів України.

Також доцільним буде визначити, які будуть застосовані інструменти залучення громадськості до процесу розробки та реалізації Концепції стійкого збалансованого розвитку регіонів України.

Доцільно виділити методи залучення громадськості до процесу розробки та прийняття рішень:

1) підвищення рівня громадської інформованості. Успіх більшості підходів до залучення громадян залежить від того, наскільки добре громадяни поінформовані про діяльність органів влади та процеси, які відбуваються

всередині громади та регіону. До інструментів комунікації та інформування можна віднести публікації в місцевих засобах масової інформації, теле- та радіопередачі, електронні засоби спілкування;

2) консультації з громадськістю. Механізм консультації з громадськістю включають громадські слухання, круглі столи, дорадчі ради, зустрічі зацікавлених сторін тощо. Вони дозволяють залучати широкі кола громадян до процесу вироблення політики та надання послуг органами влади;

3) громадський контроль за діяльністю органів влади. Передбачає впровадження таких механізмів та процедур, як дослідження якості державних послуг, здійснення моніторингу цих послуг та діяльності влади, діяльність наглядових рад, громадського журі та створення коаліцій недержавних організацій. Цей підхід допомагає підвищити відповідальність та прозорість органів влади шляхом проведення постійного моніторингу та налагодження зворотного зв'язку з громадськістю;

4) стратегічне планування розвитку регіону. Основною метою стратегічного планування розвитку регіону є вироблення місцевих соціально-економічних стратегій на тривалий період для посилення економічної позиції громади та покращення розвитку та рівня життя населення. Стратегічне планування із залученням громади має два значення: по-перше, дозволяє сконцентрувати увагу на проблемах стійкого збалансованого розвитку регіону; по-друге, передбачає виявлення і використання власних ресурсів регіону.

Концепція стійкого збалансованого розвитку регіонів України – це плановий документ, який є важливим інструментом налагодження партнерства між усіма органами влади, широким колом представників бізнесу та громадянського суспільства.

Реалізація цілей та завдань вказаної Концепції передбачає наявність чіткого плану дій органів місцевої влади, бізнесу та громадськості. Саме тому, має бути розроблено План заходів з реалізації Концепції стійкого збалансованого розвитку регіонів України, який передбачає перелік проєктів та реформ, які мають бути реалізовані та проведені в конкретному регіоні. План

заходів з реалізації Концепції є документом середньострокового планування, який розробляється відповідно до Концепції, на основі аналізу соціально-економічної ситуації в регіоні, з урахуванням міжнародного досвіду, який використовуються з метою забезпечення стійкого збалансованого розвитку регіонів. Формування Плану реалізації Концепції спирається на вивчення можливих джерел фінансування та реальність залучення для його виконання необхідних ресурсів: державний та місцеві бюджети, донорські проекти міжнародної технічної допомоги, приватні інвестиції. Реалізація Плану поширюється на конкретний регіон.

При підготовці Плану реалізації Концепції слід взяти до уваги такі фактори:

- наявність політичної волі до переведення процесів планування та реалізації політики стійкого збалансованого розвитку регіонів у відповідність до практики Європейського Союзу;

- відповідність Державній стратегії стійкого регіонального розвитку України, а відтак необхідність подальшого перегляду регіональних Концепцій розвитку усіх регіонів України для їх узгодження з новою Державною стратегією;

- визначення найбільш важливих проблем стійкого збалансованого розвитку регіонів, які можуть бути вирішені на рівні регіону;

- відповідність програм, напрямів та проектів стійкого збалансованого розвитку регіонів, що пропонуються у Плані, для досягнення стратегічних цілей, визначених у Концепції.

На думку Нагорної І.В. «запровадження сучасної моделі регіональної політики в Україні потребує прагматичних кроків та певних орієнтирів, які стосуються наступних напрямків:

- нова стратегія;
- внутрішня єдність та зовнішнє партнерство;
- нові повноваження і ресурси;
- новий інструментарій» [164].

Для реалізації сучасної моделі регіональної політики необхідно зосередитися на кількох ключових аспектах.

По-перше, важливо сприяти стійкому економічному розвитку в усіх регіонах країни, забезпечуючи справедливий розподіл ресурсів і можливостей. Цього можна досягти шляхом цільових інвестицій в інфраструктуру, освіту та інновації.

По-друге, сприяння тісній співпраці між регіональною владою, місцевими громадами та приватним сектором є життєво важливою. Створюючи партнерства та мережі, зацікавлені сторони можуть працювати разом, щоб визначити та вирішити конкретні потреби та виклики кожного регіону.

Крім того, впровадження технологій і цифрових інструментів може підвищити ефективність і результативність регіональної політики. Це включає використання аналітики даних, штучного інтелекту та інших цифрових рішень для покращення процесів прийняття рішень і надання послуг.

Загалом сучасна модель регіональної політики має бути комплексною, інклюзивною та адаптованою до мінливих потреб громад. Віддаючи пріоритет стійкості, співпраці та інноваціям, регіони можуть розвиватися та досягати довгострокового процвітання.

При розробці Концепції стійкого збалансованого розвитку регіонів України та Планів її реалізації доцільними буде врахувати дослідження аналітичних центрів та звернути увагу на рекомендації дослідників. Також при розробці Концепції доцільним буде врахування закордонного досвіду [168].

Принципи та інструменти, які застосовуються для визначення напрямів розвитку, передбачають:

- партнерство – домовленість про спільні цілі шляхом консультацій та на основі консенсусу з представниками влади, бізнесу, організацій громадянського суспільства та інших відповідних зацікавлених сторін;

- участь та спільна зацікавленість – забезпечення широкої соціальної згоди, чіткої громадської підтримки реалізації, зацікавленості діяти в напрямку спільних цілей, взаємної довіри, спільної відповідальності та підзвітності, а

також захист від спроб окремих суб'єктів розвитку задовольнити лише власні інтереси;

- стійкість – результат застосування стійких принципів і методологічних інструментів, таких як баланс і узгодженість стратегічних і операційних елементів (цілей, заходів, програм);

- інтеграція – досягнуто завдяки широкій участі всіх зацікавлених сторін та забезпеченню їх потреб на регіональному рівні через розробку спільних заходів;

- інновація – визначення оптимальних і оригінальних проєктів з метою забезпечення найбільш ефективного використання наявних ресурсів;

- узгодженість, ієрархія та взаємопов'язаність – передбачення у планувальних документах нижчого рівня узгодженості з планами вищого рівня з можливою більшою конкретизацією.

Концепція стійкого збалансованого розвитку регіонів України має декілька перспектив. Основними з них є:

- 1) гармонізація регіонального розвитку — це процес забезпечення збалансованого зростання та розвитку різних регіонів країни. Це передбачає сприяння економічному, соціальному та інфраструктурному розвитку таким чином, щоб зменшити диспропорції між регіонами, сприяти рівним можливостям і покращити загальну якість життя населення.

Концепція спрямована на забезпечення рівномірного розподілу ресурсів та інвестицій між регіонами. Це допоможе зменшити внутрішні розбіжності й підвищити загальний рівень розвитку країни;

- 2) збереження природних ресурсів – це важливе завдання, яке стоїть перед сучасним суспільством. Для забезпечення стійкого збалансованого розвитку людство повинно дбати про довкілля та ефективно використовувати ресурси, такі як вода, повітря, ґрунт, ліси та мінерали. Це можна досягти шляхом впровадження ефективних технологій, впровадження суворих екологічних стандартів та поширення усвідомлення про важливість збереження навколишнього природного середовища серед громадськості.

Концепція стійкого збалансованого розвитку регіонів України передбачає збереження навколишнього природного середовища та раціональне використання природних ресурсів. Це сприятиме збереженню біорізноманіття та зменшенню негативного впливу на клімат;

3) розвиток інфраструктури є надзвичайно важливим аспектом будь-якої країни. Це охоплює будівництво та підтримку належного стану доріг, мостів, залізниць, транспортних систем, електроенергетики та інших життєво важливих споруд. Інфраструктура покращує якість життя населення, забезпечує швидкий та ефективний рух людей та товарів, сприяє економічному зростанню та розвитку країни в цілому. У зв'язку з цим, правильне планування та інвестування у розвиток інфраструктури є ключовим завданням влади.

Концепція передбачає відбудову та розвиток транспортної, енергетичної та соціальної інфраструктури у всіх регіонах країни. Це допоможе покращити умови життя населення, забезпечити доступ до основних послуг та сприяти економічному зростанню;

4) залучення інвестицій є важливим етапом для розвитку будь-якого бізнесу чи проєкту. Для успішного залучення інвестицій важливо мати чіткий бізнес-план, комунікувати свої ідеї та переваги проєкту чітко та зрозуміло і показувати потенційним інвесторам, як вони можуть отримати прибуток від своїх інвестицій.

Концепція стійкого збалансованого розвитку регіонів України передбачає створення сприятливих умов для залучення інвестицій у регіони. Це стимулюватиме інноваційну діяльність, створення нових робочих місць та збільшення виробничого потенціалу.

Своєю чергою впровадження Концепції стійкого збалансованого розвитку регіонів України може зіткнутися з певними ризиками. Можливі ризики:

1) економічні ризики – це можливі втрати в результаті негативних подій або процесів в економічній сфері. Ці ризики можуть включати коливання цін на ринках, зміни урядової політики, фінансові кризи та інші фактори, які можуть

впливати на ділову активність, доходи та фінансовий стан. Управління економічними ризиками охоплює стратегії зменшення можливих втрат і забезпечення стійкості фінансової ситуації в умовах невизначеності.

Впровадження стійкого збалансованого розвитку регіонів може вимагати значних інвестицій і фінансових ресурсів. Наявність достатнього фінансування може бути проблемою, особливо в менш розвинених регіонах;

2) політичні ризики – стосуються того, що доходи від інвестицій можуть постраждати внаслідок політичних змін або нестабільності в країні. Ці ризики можуть виникати внаслідок різних факторів, таких як зміни в державній політиці, нормативно-правових актах, в цей час – внаслідок дії правового режиму воєнного стану. Інвестори часто враховують політичні ризики, оцінюючи інвестиційні можливості в різних країнах.

Реалізація Концепції стійкого збалансованого розвитку регіонів України може залежати від політичної волі та підтримки з боку Кабінету Міністрів України та місцевих органів влади;

3) соціокультурні ризики – це загрози, що виникають у результаті взаємодії людей, їх способу життя і культурних цінностей. Ці ризики можуть включати конфлікти між різними соціальними групами, втрату ідентичності через глобалізацію та інші ситуації, що порушують стабільність та розвиток суспільства.

Успіх стійкого збалансованого розвитку регіонів може залежати від прийняття та підтримки спільноти. Якщо населення інших регіонів не розуміють важливості цієї Концепції або не підтримують її, то це може призвести до труднощів у її впровадженні;

4) екологічні ризики – це негативний вплив антропогенної діяльності на навколишнє середовище, який може призвести до забруднення атмосфери та водних ресурсів, знищення лісів, вимирання видів та інших негативних наслідків для екосистем, забруднення повітря токсичними викидами, вирубаня лісів для комерційних цілей та вплив глобального потепління на клімат. Для

зменшення цих ризиків, важливо вживати заходів для збереження природних ресурсів та розробляти відповідні стратегії екологічної стійкості.

Залучення до впровадження стійкого збалансованого розвитку регіонів може вимагати зміни використання природних ресурсів та розробки нових екологічно-чистих технологій. Однак, неправильне планування чи недостатнє дотримання екологічних стандартів можуть негативно позначитися на довкіллі та спричинити екологічні проблеми;

5) інфраструктурні ризики стосуються потенційних загроз, які можуть мати негативний вплив на фізичні або технологічні системи, які підтримують суспільство та економіку. Ці ризики можуть включати стихійні лиха, наприклад, землетруси чи урагани, а також антропогенні події, наприклад, кібератаки чи збої в інфраструктурі. Органам влади, підприємствам і окремим особам важливо визначити та зменшити ці ризики, щоб забезпечити стабільність і надійність систем інфраструктури.

Впровадження стійкого збалансованого розвитку регіонів вимагає розвитку та модернізації інфраструктури, такої як транспортна, енергетична та соціальна інфраструктура. Проте, недостатній розвиток інфраструктури або технічні проблеми можуть стати перешкодою в реалізації цієї Концепції.

Ці ризики варіюватимуться залежно від контексту та особливостей кожного регіону. Врахування цих ризиків та розробка ефективних стратегій управління можуть допомогти забезпечити успіх впровадження Концепції стійкого збалансованого розвитку регіонів України.

Фінансування Концепції стійкого збалансованого розвитку регіонів України також матиме свої особливості. Основні з них:

1) державні програми та фонди – це спеціальні ініціативи та ресурси, які надаються Кабінетом Міністрів України для підтримки різних сфер суспільного життя. Це можуть бути програми соціальної підтримки населення, фінансування для розвитку освіти та культури, а також гранти для підприємців та інноваторів. Тобто країна має свої власні державні програми та фонди, спрямовані на підвищення якості життя своїх громадян.

Кабінет Міністрів України сприяє фінансуванню стійкого збалансованого розвитку регіонів через державні програми, такі як «Стратегія регіонального розвитку» та «Регіональний розвиток 2021-2027». Також існують фонди, що фінансують проекти стійкого розвитку на регіональному рівні;

2) міжнародні фінансові джерела включають міжнародні організації, такі як Міжнародний валютний фонд та Світовий банк, а також міжнародні кредитори, в тому числі комерційні банки та міжнародні фондові ринки. Ці джерела можуть надавати фінансову підтримку розвиненим країнам та країнам, які розвиваються, через різноманітні види фінансування, такі як позики, гранти, страхування та інвестиції.

Україна отримує фінансування на реалізацію проектів стійкого регіонального розвитку в рамках міжнародних програм та співробітництва з іншими країнами, такими як Європейський Союз та Організація Об'єднаних Націй;

3) інвестиційні проекти – це проекти, які призначені для фінансових вкладень з метою отримання прибутку в майбутньому. Це може бути будь-яка діяльність або підприємницька ідея, яка потребує фінансування для розвитку. Інвестори вкладають кошти в такі проекти з метою отримання прибутку від їх реалізації. Це може бути бізнес-проект, нерухомість, фондові інвестиції або будь-яка інша форма інвестування, яка має потенціал для фінансового успіху.

Залучення приватних інвестицій є важливим аспектом фінансування стійкого регіонального розвитку. Кабінет Міністрів України підтримує ініціативи залучення іноземних та внутрішніх інвесторів, які сприяють розвитку регіонів та створенню нових робочих місць;

4) співпраця з місцевими органами влади є важливим аспектом розвитку будь-якого бізнесу чи регіону. Це дозволяє підтримувати взаємодію між підприємствами та владою на рівні місця проживання. Така співпраця сприяє розв'язанню проблем на місцевому рівні, сприяє розвитку громад та покращенню умов життя населення. Водночас ефективна взаємодія з місцевими

органами влади допомагає підприємствам отримати необхідну підтримку та ресурси для свого успішного функціонування.

У фінансуванні Концепції стійкого збалансованого розвитку регіонів України важлива роль належить місцевим органам влади. Вони відповідають за реалізацію проєктів та можуть отримувати фінансування від різних джерел, враховуючи специфіку свого регіону.

Ці особливості фінансування допомагають підтримувати стійкий збалансований розвиток регіонів, сприяючи створенню умов для економічного зростання та підвищення якості життя населення.

Контроль за реалізацією Концепції стійкого збалансованого розвитку регіонів України доцільно доручити Міністерству розвитку громад та територій України.

Цей контроль включатиме аналіз та оцінку реалізації стратегічних документів, моніторинг показників регіонального розвитку, оцінку ефективності витрачання бюджетних коштів на реалізацію проєктів розвитку, а також взаємодію з місцевими органами влади, громадськими організаціями та іншими зацікавленими сторонами.

Трансформація чинної системи управління стійким збалансованим розвитком регіону є стратегічним напрямом інституційних перетворень в державі, мета якої – наближення до стандартів європейських країн. Необхідність удосконалення управління соціально-економічними процесами в регіоні зумовлена не тільки правовим режимом воєнного стану, але й загостренням світової конкуренції територій щодо залучення та збереження різних ресурсів, також підвищенням ролі територій щодо власного соціально-економічного становища [156].

Доцільно запропонувати наступні кроки для поліпшення соціально-економічних процесів у регіонах:

- розвиток інфраструктури – відновлення транспортної інфраструктури, енергетики, доступу до Інтернету. Це сприятиме привабливості регіону для бізнесу та іноземних інвесторів;

- розвиток освіти – залучення інвестицій у систему освіти для поліпшення доступу до якісної освіти для всіх категорій населення. Розвиток закладів вищої освіти та закладів професійної освіти, з метою здобуття громадянами освіти, яка буде популярна в найближчі роки;

- підтримка місцевого підприємництва – надання фінансової, правової та консультативної підтримки місцевим підприємцям. Таким чином відбувається стимулювання розвитку малого та середнього бізнесу та сприяння їх інтеграції на глобальному ринку;

- залучення іноземних інвесторів – залучення іноземних компаній та інвесторів шляхом створення сприятливого інвестиційного клімату. Спрощення податкової системи та забезпечення захисту прав власності, щоб залучити більше інвестицій до регіону.

Нових підходів з боку місцевих органів влади потребують такі сфери: створення сприятливого бізнесу на регіональному рівні, взаємодія і співпраця органів влади та бізнесу, цільові програми та проекти регіонального розвитку та інше. В цей час взаємодія влади та бізнесу є однією з основних умов здійснення ефективного регіонального управління, оскільки ця проблема є особливо важливою для України на шляху інтеграції до Європейського Союзу і в період дії правового режиму воєнного стану.

Але слід врахувати той факт, що впровадження інновацій на регіональному рівні, особливо в період дії правового режиму воєнного стану, матиме певні економічні ризики. Для системи управління стійким регіональним розвитком будь-які інноваційні рішення матимуть економічні, соціальні та правові наслідки, тому їх застосування має бути обґрунтовано [156].

Процес впровадження інновацій на регіональному рівні має велике значення для розвитку та конкурентоспроможності регіонів. Важливу роль у цьому відіграють фахівці з інноваційного розвитку. Завданням є забезпечення створення сприятливої інноваційної екосистеми, яка б підтримувала стартапи, дослідження та розвиток інноваційних проєктів.

Для успішного впровадження інновацій на регіональному рівні необхідно враховувати такі аспекти:

1) створення стратегічних планів – розробка стратегічних планів дозволить визначити пріоритетні напрями розвитку регіону, включаючи інноваційні проекти та основні цілі регіону;

2) співпраця з бізнесом та громадськістю – взаємодія зі стейкхолдерами, такими як місцеві підприємства, громадські організації сприятиме створенню партнерств для спільного розвитку та впровадження інновацій;

3) фінансування та підтримка – забезпечення фінансування та підтримки для інноваційних проектів, включаючи доступ до капіталу, грантів і податкових пільг, є важливим елементом успішного впровадження інновацій;

4) розвиток освіти та інфраструктури – створення освітніх програм та центрів з інноваційного розвитку, розвиток передових інфраструктурних проектів сприятимуть залученню та збереженню відповідних фахівців;

5) моніторинг та оцінка – ведення систематичного моніторингу та оцінки впровадження інноваційних проектів дозволить виявити проблеми із завершенням проектів та забезпечить виправлення в процесі роботи. Успішне впровадження інновацій на регіональному рівні вплине на зростання економіки, покращення якості життя населення та створить нові можливості для розвитку.

На думку Вакуленко В.М., Орлатого М.К., Куйбіди В.С. та інших інноваційний потенціал системи управління регіональним розвитком – це здатність органів регіонального управління та посадових осіб готувати нові нестандартні ідеї для вирішення завдань регіонального розвитку. Інноваційним потенціалом є технології та ресурси. Найважливішим ресурсом є людський ресурс, оскільки інновація – це результат діяльності людей [169].

Інноваційний потенціал системи управління регіональним розвитком полягає в її здатності використовувати дані та технології для визначення ключових сфер зростання, оптимізації розподілу ресурсів і сприяння співпраці між зацікавленими сторонами. Завдяки використанню інноваційних інструментів, таких як штучний інтелект, система може аналізувати складні

набори даних, щоб виявляти закономірності та ідеї, які можуть стати основою для прийняття стратегічних рішень. Крім того, система може сприяти спілкуванню та координації між державними установами, підприємствами та місцевими громадами, щоб забезпечити узгодженість та ефективність зусиль щодо розвитку. Зрештою, використання інновацій в управлінні регіональним розвитком може сприяти стійкому економічному зростанню та покращенню якості життя населення регіону.

У повоєнний період інноваційна політика держави є важливим інструментом для досягнення стійкого економічного розвитку та зміцнення національної конкурентоспроможності. Держава, у співпраці з бізнес-середовищем і науково-дослідними установами, може стимулювати та підтримувати інновації в різних секторах економіки.

Основні напрямки інноваційної політики в повоєнний період включатимуть (Рис. 3.7.):

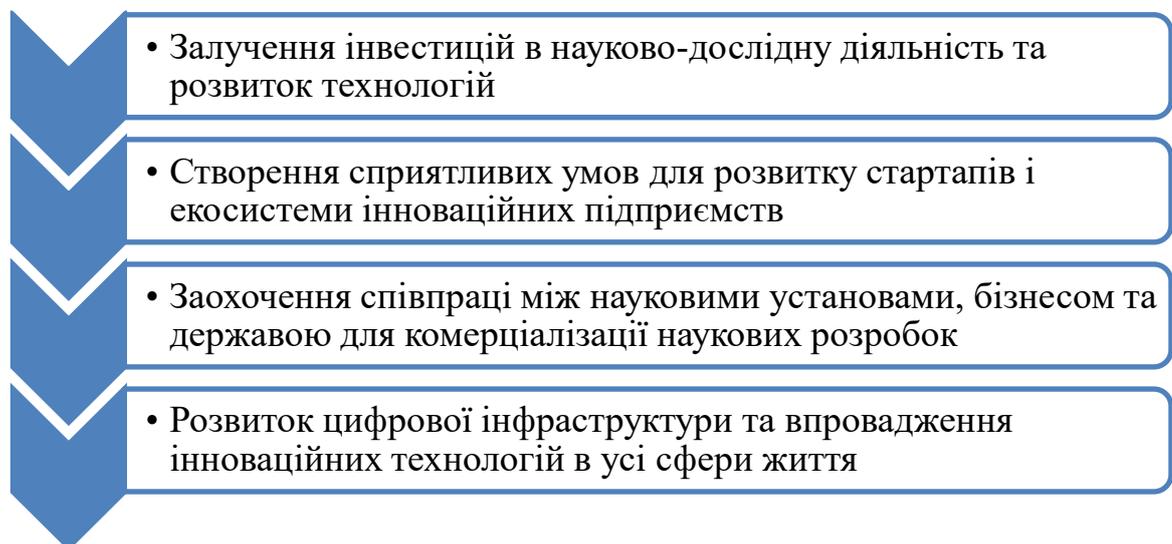

Рисунок 3.7 – Основні напрямки інноваційної політики регіону в повоєнний період

1) залучення інвестицій в науково-дослідну діяльність та розвиток технологій – важлива складова інноваційної політики держави. Для цього можуть бути вжиті наступні заходи:

- створення спеціалізованих фондів та програм підтримки інноваційних проєктів. Держава може виділяти фінансові ресурси для фінансування наукових досліджень та комерціалізації технологій. Такі фонди можуть надавати гранти або інвестувати в інноваційні стартапи;

- залучення приватного сектору до інвестування в науково-дослідні проєкти. Держава може стимулювати приватні компанії до інвестування в дослідження та розвиток технологій шляхом надання податкових пільг, створення сприятливих умов для бізнес-співпраці з науковими установами, а також установами механізмів спільного фінансування проєктів;

- удосконалення правового регулювання для захисту інвесторів. Для залучення інвестицій в науково-дослідну діяльність, держава повинна створити стабільне та прозоре правове середовище, що забезпечує захист прав та інтересів інвесторів;

- розвиток міжнародного співробітництва в галузі наукових досліджень та інновацій. Держава може сприяти обміну знаннями та технологіями з іншими країнами, залучати іноземних інвесторів та науковців для спільного здійснення дослідницьких проєктів і розвитку нових технологій. Ці заходи сприятимуть залученню інвестицій в науково-дослідну діяльність та розвиток технологій, що сприятиме подальшому інноваційному розвитку економіки та підвищенню конкурентоспроможності держави;

2) створення сприятливих умов для розвитку стартапів і екосистеми інноваційних підприємств.

Щодо створення сприятливих умов для розвитку стартапів і екосистеми інноваційних підприємств держава може здійснювати наступні дії:

- впровадження спеціальних законодавчих актів, спрямовані на стимулювання розвитку стартапів. Держава може пропонувати податкові та регуляторні пільги для стартапів, спрощувати процедури реєстрації та отримання дозволів;

- створення інкубаторів та акселераторів для стартапів. Підтримка у формі офісного простору, кваліфікованого наставництва, загальних ресурсів та мережі зв'язків може стати цінним ресурсом для молодих підприємців;

- розвиток мережі інноваційних підприємств та технопарків. Створення спеціальних технопарків і інноваційних кластерів, де розташовані стартапи та інноваційні підприємства, сприятиме обміну знаннями, співпраці та росту цілої екосистеми.

Вказані заходи сприятимуть розвитку інноваційного середовища та залученню інвестицій, які своєю чергою сприятимуть розвитку нових технологій та створенню робочих місць у сфері науки та технологій;

3) заохочення співпраці між науковими установами, бізнесом та державою для комерціалізації наукових розробок. Для заохочення співпраці між науковими установами, бізнесом та державою для комерціалізації наукових розробок, можна вжити такі кроки:

- створення прозорих механізмів трансферу технологій. Держава може розробити спеціальні програми та фінансування, які допоможуть науковим установам перетворити свої наукові розробки у комерційні продукти чи послуги. Також важливо забезпечити доступність інформації про наявні технології та можливості комерціалізації;

- створення платформ для співпраці. Держава може створити інформаційні та комунікаційні платформи, на яких наукові установи, бізнес-компанії та державні органи зможуть обмінюватися ідеями, знаннями та потенційними партнерами;

- надання фінансової та фіскальної підтримки. Держава може виділяти фінансові ресурси для комерціалізації наукових розробок та надавати пільги підприємствам, які впроваджують наукові інновації;

- встановлення партнерських зв'язків з приватним сектором. Держава може сприяти встановленню плідної співпраці між науковими установами та приватними компаніями шляхом створення спеціальних кластерів, консорціумів чи інших форм партнерств;

- запровадження інтелектуальної власності та правової підтримки. Для успішної комерціалізації наукових розробок важливо забезпечити захист прав інтелектуальної власності та створити сприятливу правову базу, яка сприятиме розвитку інновацій.

Дані заходи сприятимуть підвищенню ефективності комерціалізації наукових розробок, залученню бізнесу до співпраці з науковими установами та створенню сприятливої інноваційної екосистеми, що своєю чергою сприятиме розвитку нових технологій та створенню економічного росту;

4) розвиток цифрової інфраструктури та впровадження інноваційних технологій в усі сфери життя – важлива складова інноваційної політики держави. Це забезпечує покращення якості послуг, ефективності управління та підвищення рівня життя населення.

Основні напрямки розвитку цифрової інфраструктури та впровадження інноваційних технологій включають:

- розвиток швидкого та надійного інтернет-з'єднання. Для забезпечення доступу до цифрових ресурсів та послуг необхідно розбудовувати швидкі та стабільні інтернет-мережі на всій території держави, зокрема в сільській місцевості;

- впровадження електронного урядування. Електронні послуги дозволяють громадянам зручно та в оперативному режимі отримувати різноманітні державні послуги, такі як отримання документів, оплата податків чи реєстрація компаній;

- розробка та впровадження SmartCity концепцій. Створення «розумних» міст, де технології використовуються для оптимізації управління комунальними послугами, покращення транспортної системи, забезпечення безпеки на вулицях та екологічності;

- впровадження інноваційних технологій в освітній сектор. Використання цифрових технологій, штучного інтелекту та віртуальної реальності допоможе покращити процес навчання та розвитку здобувачів освіти;

- розробка і впровадження інноваційних технологій у сфері охорони здоров'я. Використання медичних датчиків, штучного інтелекту, аналізу даних та телемедицини дозволить покращити діагностику, лікування та моніторинг стану пацієнтів. Ці напрямки сприяють покращенню доступності послуг, ефективності роботи органів влади та комерційних організацій, підвищенню рівня життя населення і стимулюванню економічного зростання. Впровадження інновацій і цифрових технологій в усі сфери життя має великий потенціал для просування держави на шляху до зростання та розвитку.

Отже, підтримка інноваційних ідей та технологій допоможе підвищити ефективність виробництва, зміцнити позиції держави на світовому ринку, створити нові робочі місця та покращити якість життя населення.

Інноваційно-інвестиційний розвиток регіональної інфраструктури у повоєнний період є дуже важливим для відновлення та розвитку економіки та соціальної сфери регіонів після воєнного конфлікту. Тут є кілька ключових аспектів, на які варто звернути увагу:

1) інновації в інфраструктурі. Після звершення дії правового режиму воєнного стану необхідно запроваджувати нові технології та підходи у будівництві та розвитку інфраструктури. Це дозволить створити ефективну та стійку систему, яка задовольнятиме потреби населення та підприємств регіону.

Інновації в інфраструктурі регіону — це ключовий фактор для стимулювання економічного розвитку та поліпшення якості життя населення.

Деякі з інноваційних проєктів, які можуть бути реалізовані в інфраструктурі регіону, включають:

- смарт-міста – використання технологій Інтернету речей, штучного інтелекту та великих даних для поліпшення ефективності розумного освітлення, моніторингу забруднення повітря, керування транспортом та багато іншого,

- енергоефективність – заміна старих систем освітлення і теплоізоляція будівлі для зменшення споживання енергії. Використання відновлювальних джерел енергії, таких як сонячна енергія або вітроенергія,

- розумна транспортна система – впровадження системи електронного квитка, використання додатків для планування маршруту, оплати паркування та організації громадського транспорту для зменшення заторів та викидів в атмосферу,

- цифрова інфраструктура – розробка і впровадження електронних сервісів для взаємодії з місцевою владою та населенням, таких як онлайн-голосування, електронні послуги та цифрові платформи для комунікації та співпраці,

- управління водними ресурсами – використання систем моніторингу та керування для ефективного використання і розподілу водних ресурсів, інтеграція систем очищення води та зменшення втрат води.

Вказані інноваційні проєкти можуть сприяти стійким змінам в інфраструктурі регіону, покращити якість життя населення, забезпечити ефективне використання ресурсів та сприяти економічному розвитку регіону;

2) інфраструктурні проєкти й інвестиції. Привернення інвестицій у регіональну інфраструктуру є ключовим фактором для розвитку регіону після завершення воєнного стану. Це може бути залучення іноземних інвесторів, державних фондів або приватних підприємств. Важливо оцінити потенціал регіону та розробити стратегію залучення інвестицій, яка розв’язуватиме основні проблеми та потреби регіону.

Деякі з найпоширеніших інфраструктурних проєктів та можливостей для інвестицій включають:

- транспортна інфраструктура – розширення та модернізація доріг та автомагістралей, будівництво нових доріг та автомагістралей, розвиток громадського транспорту, будівництво аеропортів та розвиток залізничної інфраструктури для поліпшення зв’язку з іншими регіонами та залучення туристів та інвесторів,

- енергетичні проєкти – будівництво та модернізація енергетичних об’єктів, таких як електростанції, сонячні та вітряні електростанції, для

забезпечення безперервного постачання енергії регіону і залучення інвесторів до енергетичного сектору,

- логістична інфраструктура – розвиток промислових парків, складських комплексів, морських портів, розширення та модернізація залізничних та автомобільних вантажних терміналів для поліпшення логістичної інфраструктури та забезпечення зручного транспортування товарів та розвитку експортних можливостей,

- соціальна інфраструктура – будівництво та реконструкція закладів освіти, медичних закладів, спортивних та культурних об'єктів, парків, інфраструктури для відпочинку та розваг, для покращення якості життя населення та забезпечення комфортного середовища,

- інформаційна інфраструктура – розвиток швидкого та надійного інтернет-зв'язку, будівництво та модернізація дата-центрів, створення е-управління та цифрових платформ для поліпшення доступу до інформації та електронних послуг.

Вказані інфраструктурні проекти вимагають значних інвестицій для їх реалізації, але вони можуть принести значне економічне зростання та покращення якості життя для населення регіону;

3) розвиток транспортної інфраструктури – ефективна транспортна система дуже важлива для сприяння розвитку регіону. Це може включати будівництво та покращення доріг, розширення залізничної мережі, розвиток аеропортів та водних шляхів. Розвиток транспорту покращить доступ до ринків, забезпечить зручний та швидкий доступ до основних сервісів та стимулюватиме економічний розвиток регіону.

Розвиток транспортної інфраструктури в регіоні є важливим фактором для підтримки економічного зростання та покращення якості життя населення. Можна виділити декілька інфраструктурних проектів та інвестиційних можливостей для розвитку транспорту в регіоні:

- розширення та модернізація дорожньої мережі – інвестиції в будівництво нових доріг, розширення і покращення доріг, встановлення нової дорожньої розмітки, сигналізації та інфраструктури безпеки,

- розвиток громадського транспорту – інвестиції в покращення громадського транспорту, включаючи придбання нових автобусів, модернізацію інфраструктури зупинок, встановлення систем автоматичної оплати та поліпшення якості обслуговування,

- залізнична інфраструктура – інвестиції в розвиток та модернізацію залізничного транспорту, включаючи покращення рухомості, придбання нових поїздів, модернізації залізничних вузлів та станцій,

- аеропорти та логістичні центри – інвестиції в розширення та модернізацію аеропортів, покращення взаємодії з логістичними центрами, розбудову нових терміналів та пасажирських зон,

- розвиток велосипедної та пішохідної інфраструктури – інвестиції в створення велосипедних доріжок, пішохідних маршрутів, установку велопарковок, поліпшення освітлення та безпеки для пішоходів і велосипедистів.

Ці проекти та інвестиції сприятимуть розвитку транспортної інфраструктури регіону, покращуючи доступність та ефективність транспортного сполучення, зменшуючи затори, підвищуючи безпеку та сприяючи стійкому економічному розвитку регіону;

4) соціальна інфраструктура – важливо відновити та розвивати соціальну інфраструктуру, таку як заклади освіти, медичні заклади, культурні центри та спортивні об'єкти. Це допоможе створити комфортне середовище для життя мешканців регіону, привернути нові інвестиції та стимулювати розвиток туризму.

Соціальна інфраструктура регіону є важливим елементом для забезпечення життєвих потреб населення та розвитку соціальної сфери.

Можна навести декілька аспектів соціальної інфраструктури, які можуть бути розвинуті в регіоні:

- освіта – будівництво та модернізація освітніх закладів, створення інфраструктури для дистанційного навчання,
- охорона здоров'я – розширення та модернізація медичних закладів,
- соціальний захист – розвиток інфраструктури для надання соціальних послуг, таких як центри соціального обслуговування, центри працевлаштування, дитячі та сімейні центри,
- культура та спорт – будівництво та модернізація культурних центрів, бібліотек, музеїв, створення спортивних комплексів, стадіонів та спортивних клубів,
- житлове будівництво – розвиток інфраструктури для житлового будівництва, включаючи будівництво комфортабельних житлових комплексів, підвищення якості та доступності житла для населення.

Розширення та розвиток соціальної інфраструктури сприятиме покращенню якості життя населення, забезпеченню доступу до основних соціальних послуг, розвитку культурного та спортивного життя, взаємодії та розвитку громади;

5) екологічний аспект – слід враховувати екологічну стійкість та складність екосистеми регіону. Розумне використання ресурсів, енергоефективність та впровадження екологічно чистих технологій сприятимуть стійкому збалансованому розвитку регіону та позитивно впливатимуть на якість життя населення.

Екологічний аспект регіону включає галузі, що стосуються охорони довкілля, біорізноманіття та стійкого використання ресурсів. Можна запропонувати декілька аспектів, які можуть бути враховані для поліпшення екологічної інфраструктури регіону:

- відновлювана енергетика – розвиток інфраструктури для використання відновлюваних джерел енергії, таких як сонячна, вітрова або геотермальна енергія. Будівництво сонячних ферм, встановлення вітрових турбін, створення мереж зарядних станцій для електромобілів,

- енергоефективність – модернізація будівель і споруд для зменшення споживання енергії та енергетичної ефективності. Встановлення енергоощадних систем освітлення та опалення, утеплення будівель, використання енергоефективних технологій,

- забезпечення чистої питної води – будівництво та модернізація систем водопостачання та водовідведення для забезпечення доступу до чистої питної води та зменшення забруднення водойм. Встановлення систем очищення води та заходів щодо збереження водних ресурсів,

- впровадження роздільного збору відходів – розвиток інфраструктури для ефективного збору, сортування та перероблення відходів. Встановлення контейнерів для роздільного збору, організація пунктів збору вторинної сировини, стимулювання свідомого споживання та утилізації,

- зелені зони та озеленення – збільшення кількості зелених зон, створення парків, ботанічних садів. Поліпшення інфраструктури для активного відпочинку, велосипедних доріжок та пішохідних зон для підтримки здорового способу життя та зменшення викидів.

Вказані заходи та розвиток екологічної інфраструктури допоможуть зберегти природні ресурси, покращити якість довкілля та здоров'я населення, а також забезпечити стійкий та екологічно чистий розвиток регіону.

Отже, перелічені способи допоможуть забезпечити відновлення та стабілізацію регіональної інфраструктури після завершення воєнного стану та сприятимуть подальшому розвитку регіону.

Доцільно погодитися з думкою Шведун В.О. про те, що «теперішня соціально-економічна ситуація в Україні свідчить про необхідність проведення комплексу заходів, які дозволять вчасно виявляти та нейтралізувати загрози соціально-економічній безпеці регіонів, також створювати умови для ефективного та динамічного повоєнного розвитку» [170].

Слушною є думка Брянцева В.О. про те, що «забезпечення стійкого збалансованого розвитку регіонів України у повоєнний період вимагає кардинально нових підходів до формування та реалізації регіональної стратегії,

обґрунтування цілей, завдань та принципів управління стійким збалансованим розвитком регіону» [171].

В першу чергу, слід оцінити виклики, які постали перед Україною в цілому та кожним регіоном окремо внаслідок бойових дій. Необхідно визначити ступінь руйнування інфраструктури та втрат населення кожного регіону, сформувавши План відновлення постраждалих регіонів. Доцільним також буде використати закордонний досвід повоєнного відновлення регіонів.

На даний час Національним інститутом стратегічних досліджень вже розроблено Концепцію стратегії повоєнного відновлення та розвитку України (далі – Концепція).

Основна мета Стратегії – визначення засад повоєнного відновлення економіки України, це містить (Рис. 3.8.):

Рисунок 3.8 – Складові основної мети Стратегії

- подолання руйнувань та інших втрат, завданих внаслідок російського вторгнення;
- закладення підґрунтя для стійкого розвитку країни у повоєнний період;
- формування міцної, соціально відповідальної, відкритої конкурентоспроможної економіки рівних можливостей, комфортної для життя

людей, стратегічно та повноправно інтегрованої у європейську та глобальну економічну спільноту;

- формування надійного фінансово-економічного та оборонного потенціалу, достатнього для відсічі будь-якому типу воєнної та економічної агресії.

Відновлення має закріпити остаточний вихід від пострадянської економіки, затвердити економіку нових цінностей, гідності та свобод.

Місія Стратегії (Рис. 3.9.):

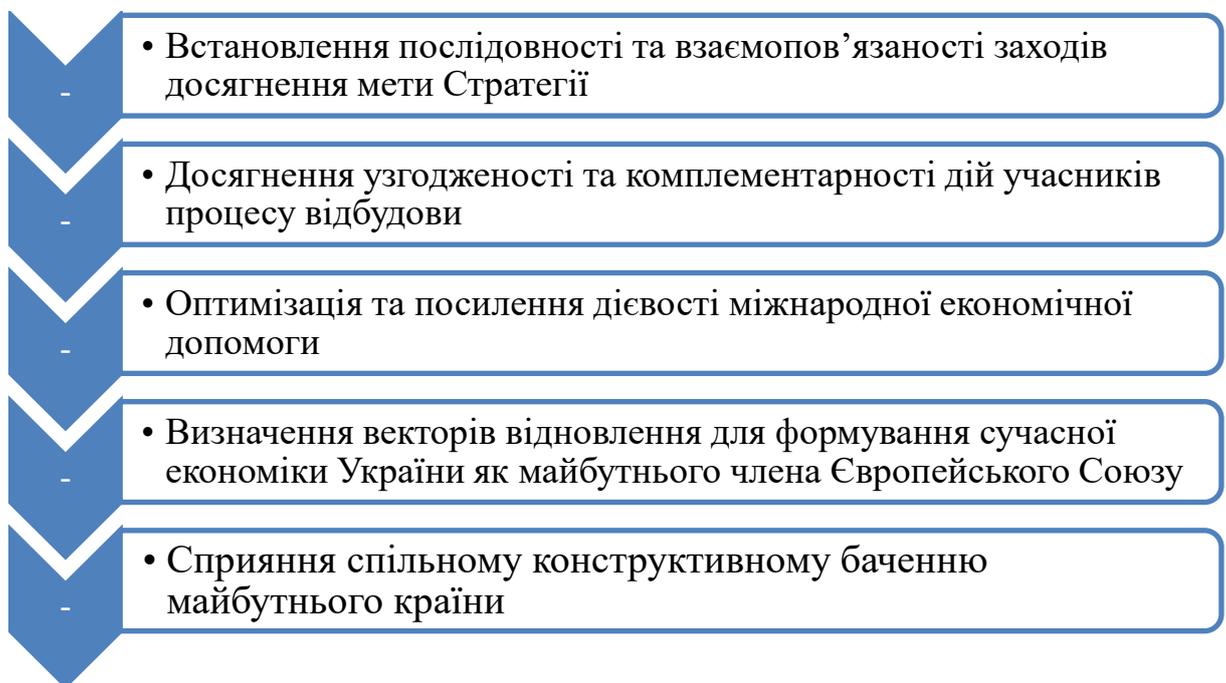

Рисунок 3.9 – Місія Стратегії

- встановлення послідовності та взаємопов'язаності заходів досягнення мети Стратегії;

- досягнення узгодженості та комплементарності дій учасників процесу відбудови;

- оптимізація та посилення дієвості міжнародної економічної допомоги;

- визначення векторів відновлення для формування сучасної економіки України як майбутнього члена Європейського Союзу;

- сприяння спільному конструктивному баченню майбутнього країни.

Очікувані системні результати:

- динамічність відновлення інфраструктури, економічного потенціалу, якості життя громадян;
- максимальна залученість стейкхолдерів до реалізації завдань та отримання стратегічного ефекту відновлення;
- оптимальна реалізація національного економічного потенціалу задля цілей та завдань відновлення;
- регіональна та територіальна збалансованість відновлення з урахуванням пріоритетності найбільш постраждалих регіонів та громад;
- міжнародна відкритість процесів відновлення із широким залученням ресурсів міжнародної допомоги та іноземних інвесторів;
- прогрес України як країни – кандидата в члени Європейського Союзу.

Особливістю підходів розробки основних положень Стратегії є структурування показників як з позиції збалансованості різних підсистем соціо-еколого-економічної системи, так і з позиції системного підходу: показники впливу – показники стану – показники управління [172].

Один з очікуваних системних результатів Концепції – регіональна та територіальна збалансованість відновлення з урахуванням пріоритетності найбільш постраждалих регіонів та громад. Концепція містить 6 секторальних цілей (Рис. 3.10.):

- відновлення та максимальна реалізація людського потенціалу на засадах економічної продуктивності, соціальної справедливості та соціальної відповідальності;
- відбудова і розвиток сучасного та інноваційного підприємства,
- нова індустріалізація економіки;
- формування агросектору майбутнього;
- відновлення та реструктуризація транспортної інфраструктури;
- забезпечення макроекономічної стабільності та концентрація фінансової системи на завданнях відновлення [113].

Рисунок 3.10 – Секторальні цілі Концепції

Імперативи (загальні цілі, яких обов'язково має досягти Стратегія):

- збереження соціальної згуртованості, зміцнення стійкості, посилення солідарної відповідальності суспільства за відбудову країни;
- досягнення збалансованості економічного та соціального розвитку;
- залучення (інклюзія) якнайширшого кола суб'єктів до відновлення;
- забезпечення обороноздатності та національної стійкості;
- забезпечення безпеки в короткостроковому, середньостроковому та довгостроковому періодах;
- утвердження правових засад розвитку національної економіки;
- розширення відкритості для міжнародних потоків товарів та фінансових ресурсів.

Після завершення бойових дій та формування міжнародних гарантій безпеки планується розпочати повномасштабну реалізацію вказаної Стратегії. Дана Стратегія також передбачає 3 етапи відбудови:

1) «реанімація» – стабілізація безпекової та гуманітарної ситуації, відбудова базової інфраструктури;

2) відновлення – поетапне створення умов для повернення громадян до місць постійного проживання, відбудова основних економічних об'єктів та створення відповідних можливостей для зайнятості населення;

3) започаткування модернізації – розгортання інвестиційних проєктів зі створення системи сучасних виробничих та інфраструктурних об'єктів, формування секторів довгострокового розвитку країни [173].

Для забезпечення стійкого збалансованого розвитку регіонів у повоєнний період важливими є наступні чинники (Рис. 3.11.):

Рисунок 3.11 – Важливі чинники забезпечення стійкого збалансованого розвитку регіонів у повоєнний період

1. Економічні чинники – збалансований розвиток галузей економіки, ефективність використання ресурсів, конкурентоспроможність, висока продуктивність працівників. Відновлення і розвиток економіки регіону після завершення збройного конфлікту є ключовим фактором. Це може охоплювати інвестиції у нову промисловість, інфраструктуру та сільське господарство.

2. Соціальні чинники – забезпечення достатнього рівня життя населення, доступ до освіти та охорони здоров'я, забезпечення житлом, участь громадськості у прийнятті рішень. Відновлення соціальної стабільності та побудова миру є невіддільною частиною стійкого збалансованого розвитку регіону. Це охоплює відновлення освіти, охорони здоров'я, житлового фонду та соціальних послуг. Ефективне вирішення конфлікту і побудова стійкого миру є важливими етапами в процесі розвитку регіону після завершення воєнного стану.

3. Екологічні чинники – ефективне використання природних ресурсів, збереження природних ресурсів, зниження викидів токсичних речовин та іншого забруднення довкілля, розвиток відновлювальної енергетики та інших засобів екологічного впливу. Постконфліктний регіон може бути сильно пошкоджений екологічно. Важливо відновити природні ресурси, вжити заходів щодо захисту довкілля та сприяти стійкому використанню природних ресурсів.

4. Технологічні чинники – впровадження технологічних інновацій, автоматизація виробництва з метою підвищення ефективності самого виробництва та зменшення впливу на довкілля.

5. Інституційні чинники – ефективна система управління та прийняття рішень, забезпечення правової стабільності та належної регуляторної політики на державному та місцевому рівнях.

6. Культурні чинники – збереження культурної спадщини, підтримка місцевої культури та місцевих традицій, залучення місцевого населення до процесу забезпечення стійкого збалансованого розвитку регіонів.

7. Інфраструктурні чинники – відновлення зруйнованої інфраструктури. Це своєю чергою дозволить відновити економічну діяльність регіону [173].

Враховуючи ці чинники, створення Стратегії та Плану дій з урахуванням потреб регіону після збройного конфлікту є важливим для забезпечення стійкого збалансованого розвитку.

Автор дисертації погоджується з думкою дослідника Ємець В.В. про те, що «Україна має пройти досить складний шлях від повоєнного відновлення до стійкого збалансованого розвитку, оскільки перед нашою державою стоять масштабні завдання, але наявний дефіцит ресурсів. Обов'язково слід врахувати той факт, що в такому випадку країна може досягти відновлення та розвитку при підтримці міжнародної спільноти» [173, 174].

Підтримка з боку міжнародних організацій, донорів та інших держав може грати важливу роль у забезпеченні стійкого збалансованого розвитку регіонів після збройного конфлікту. Це може включати фінансування проєктів відновлення, надання допомоги в розбудові інституцій та сприяння економічній та соціальній стабільності.

На думку Степаненко Н.В. та Курілець О.О. «усі першочергові заходи держава має направити на створення безпечного середовища для життя і розвитку своїх громадян» [175].

Отже, основна нормативна база щодо повоєнного відновлення вже напрацьована. Основне питання – фінансування повоєнного відновлення, саме від цього залежить швидкість та результативність відновлення як кожного регіону, так і країни в цілому. Але навіть маючи у своєму розпорядженні всі необхідні інструменти, важливо ефективно їх використовувати, бо від цього також залежить, чи досягне країна успіху [173].

На тему повоєнної відбудови тривалий час точиться дуже багато дискусій. Правильний вибір Стратегії відбудови може стати початком відновлення та розвитку. Доцільним буде використати досвід таких країн, які вже пройшли процес відбудови. Такий досвід буде корисним для нашої країни для відтворення зруйнованого під час бойових дій та забезпечення оновлення та розвитку.

Висновки до розділу 3

Управління стійким збалансованим розвитком регіонів в умовах дії правового режиму воєнного стану суттєво відрізняється від управління в мирний час та має свої особливості. Це вимагає проведення окремих наукових досліджень з метою розробки дієвих механізмів управління. Попри те, що в цей час продовжує діяти правовий режим воєнного стану, слід вжити заходів для ефективного управління стійким збалансованим розвитком регіонів. В першу чергу необхідно оцінити ситуацію, яка відбувається зараз в кожному регіоні та визначити першочергові завдання. Далі слід розробити відповідні рекомендації щодо ефективного управління стійким збалансованим розвитком регіонів в період дії правового режиму воєнного стану.

Управління стійким збалансованим розвитком регіонів в умовах дії правового режиму воєнного стану дійсно має свої особливості порівняно з управлінням у мирний час.

Основні відмінності полягають в наступних аспектах:

1. Ескалація ризиків та загроз. У період дії правового режиму воєнного стану регіон часто стикається зі збільшеним рівнем ворожості, загроз безпеці та природними ризиками. Управління стійким збалансованим розвитком регіонів повинно бути спрямоване на забезпечення безпеки населення та мінімізацію впливу ризиків та загроз.

2. Мобілізація та координація. Правовий режим воєнного стану зазвичай вимагає швидкої мобілізації ресурсів та координації дій. Управління повинне бути здатне ефективно організувати та надавати необхідні ресурси, координувати дії різних структур та заохочувати співпрацю між ними.

3. Перепланування пріоритетів. Умови правового режиму воєнного стану можуть вимагати зміни пріоритетів у розвитку регіону. Одними з найважливіших завдань стають забезпечення безпеки, відповідних служб та збереження життя людей. Управління повинно швидко адаптуватися до нових умов, шукаючи баланс між потребами населення та стратегічними цілями.

4. Інформаційне управління. В умовах дії правового режиму воєнного стану важливо мати доступ до актуальної та правдивої інформації, комунікувати з населенням та залучати громадські організації до процесу обговорення та прийняття рішень. Управління повинно мати механізми для збору та аналізу інформації, а також для оповіщення населення.

Управління стійким збалансованим розвитком регіонів в умовах дії правового режиму воєнного стану є досить складним та важливим завданням, яке вимагає окремого, досить специфічного підходу та ефективної комунікації. Застосування новітніх технологій та інноваційних підходів, таких як використання штучного інтелекту, може сприяти покращенню управління в таких важких та небезпечних умовах.

Важливо мати чіткий план дій, спрямований на забезпечення безпеки та добробуту населення.

В умовах дії правового режиму воєнного стану важливою є адекватна регіональна політика, яка є запорукою існування та неконфліктного розвитку держави.

Потрібно забезпечити стійкий соціально-економічний розвиток регіонів, підвищити рівень якості життя населення регіону, вжити заходів для забезпечення та дотримання соціальних стандартів кожної людини та громадянина. Важливою умовою є ефективне використання ресурсного потенціалу регіону, тому що в період дії правового режиму воєнного стану він є суттєво обмеженим.

Управління регіональним розвитком в умовах дії правового режиму воєнного стану є досить важливим і відповідальним завданням як для держави в цілому, так і для кожного регіону окремо.

Ефективне управління регіональним розвитком є ключовим аспектом в забезпеченні стійкого економічного зростання та підвищення якості життя населення. Це містить ухвалення стратегій і політик, спрямованих на стимулювання розвитку різних регіонів України шляхом залучення інвестицій, розвитку інфраструктури, підтримки бізнесу та підвищення

конкурентоспроможності. Для досягнення успіху в управлінні розвитком регіонів необхідно враховувати унікальні відмінності кожного регіону, сприятливі умови для бізнесу, освіти та науки, транспортної інфраструктури, доступ до послуг охорони здоров'я та соціального захисту. Також важливо враховувати думку та потреби місцевого населення при формуванні стратегій розвитку.

Інфраструктура відіграє важливу роль в розвитку економіки не тільки регіону, а й країни в цілому. Вона створює основи для ефективного функціонування підприємств, забезпечує зручність і ефективність перевезень, зв'язку та постачання енергії. Оптимальна інфраструктура сприяє залученню інвестицій, розвитку бізнесу та підтримує підприємницьку активність.

Оновлена та розвинута інфраструктура створює умови для швидкої та ефективної торгівлі та перевезень товарів і послуг. Вона сприяє розвитку економіки регіону, забезпечуючи сполучення між регіонами та полегшуючи доступ до ринків. Крім того, інфраструктура також впливає на життя людей, забезпечуючи доступ до освіти, охорони здоров'я, культурних та розважальних закладів. Це робить регіон привабливішим для проживання, працевлаштування та ведення бізнесу. Оновлення та розвиток інфраструктури вимагає значних інвестицій, а також ефективного управління та планування з боку Кабінету Міністрів України та місцевих органів влади. Компетентність та ефективність в цих зусиллях можуть стати перевагами для стимулювання економічного зростання та покращення якості життя населення в регіоні.

В умовах дії правового режиму воєнного стану необхідно максимально ефективно використовувати наявні ресурси для належного забезпечення функціонування основних складових регіональної інфраструктури, також слід вживати заходів для пошуку нових можливостей розвитку.

Сформульоване тлумачення терміну «збалансований розвиток інфраструктури регіону» – це процес, завдяки якому різні аспекти інфраструктури, такі як транспортні системи, енергетичні мережі,

комунікаційні засоби тощо, розбудовуються та модернізуються з метою забезпечення рівномірного розвитку всієї території регіону.

Збалансований розвиток інфраструктури є важливою метою для будь-якої країни або регіону. Це означає, що інфраструктура, така як дороги, міста, транспортна система, енергетика та комунікації, розвивається врівноважено, забезпечуючи потреби населення та підприємств.

Концепція стійкого збалансованого розвитку регіонів України стане важливим інструментом для досягнення стійкого розвитку країни та підвищення якості життя населення.

Для успішної розробки Концепції стійкого збалансованого розвитку регіонів України необхідно враховувати потреби та особливості кожного регіону, залучати місцевих жителів, громадські організації та бізнес до процесу планування. Також важливо орієнтуватися на міжнародні стандарти стійкого розвитку та використовувати передовий досвід інших країн.

Впровадження Концепції стійкого збалансованого розвитку регіонів України в перспективі покращить якість життя населення, забезпечить стабільний економічний розвиток та зростання впливу на міжнародному рівні.

ВИСНОВКИ

У дисертації здійснено теоретичне узагальнення та запропоновано нове вирішення наукового завдання, що полягає в обґрунтуванні теоретичних основ та розробки конкретних рекомендацій щодо удосконалення механізмів державного управління стійким збалансованим розвитком регіонів в умовах дії правового режиму воєнного стану та у повоєнний період в Україні. На підставі одержаних результатів дослідження сформульовано низку висновків, пропозицій і рекомендацій, спрямованих на досягнення поставленої мети, зокрема:

1. В дисертації розглянуто наукові підходи до дослідження механізмів державного управління стійким регіональним розвитком в Україні, які розділено за основними напрямками: теоретичні підходи, емпіричні дослідження, компаративний аналіз, концептуальні моделі. Зазначені підходи мають важливе значення для глибокого розуміння та вдосконалення механізмів державного управління стійким розвитком регіонів України.

Проаналізовано теоретичні підходи до обґрунтування змісту механізмів державного управління стійким збалансованим розвитком регіонів України: концепція політичного федералізму (зокрема, з питань регіональної автономії в ухваленні рішень, багаторівневого управління, конкуренції, фінансової незалежності, участі громадян), теорія регіональної економіки (щодо балансу розвитку центрів і периферій, кластерів і спеціалізацій регіонів, розбудови інфраструктури і транспорту, просторового планування), теорія управління регіональним розвитком (у таких аспектах, як от цілеспрямоване втручання з підтримки слаборозвинених регіонів, програмно-цільовий підхід, реалізація принципу субсидіарності і партнерства), теорія регіонального управління (на основі принципів інтегрованості, децентралізації, стратегічного планування, інклюзивності, інноваційності та технологічності). Дані підходи використовують для аналізу та розв'язання проблем стійкості та збалансованості розвитку регіонів, вони допомагають у розробці стратегій,

політик та інструментів управління в різних галузях, що сприяють стійкому та збалансованому розвитку регіонів.

Досліджено інструменти та заходи, які спрямовані на забезпечення стійкого збалансованого розвитку регіонів України: регіональне планування, фінансове забезпечення, децентралізація влади, розвиток інфраструктури, підтримка підприємництва, розвиток людського капіталу, міжрегіональне співробітництво. Вказані інструменти та заходи сприяють збалансованому прогресу, зменшенню внутрішньої нерівності та підвищенню рівня якості життя населення.

Сформульовано визначення терміну «стійкий збалансований розвиток регіону» – це ефективний, довготривалий, динамічний, гармонійний процес, який забезпечує оптимальне поєднання економічного зростання, задоволення потреб суспільства та збереження навколишнього середовища, завдяки якому система здатна адаптуватися до різного роду криз, конфліктів та потрясінь, протистояти та ефективно розвиватися.

2. Розглянуто напрямки адаптації закордонного досвіду функціонування механізмів державного управління стійким регіональним розвитком на прикладі таких країн як Сполучені Штати Америки, Німеччина, Канада, Австралія, також Європейський Союз, Західні Балкани. Вказані країни мають успішні моделі децентралізованого управління, де регіони мають відповідний рівень автономії у прийнятті рішень та управлінні ресурсами. Імплементация закордонного досвіду стійкого збалансованого розвитку регіонів може допомогти Україні знайти оптимальні шляхи розвитку, сприяючи економічному та соціальному підйому.

Закордонний досвід свідчить, що для досягнення стійкого регіонального розвитку існує кілька ефективних механізмів державного управління, які доцільно використовувати в Україні: регіональне планування і координація; децентралізація і делегування повноважень; партнерство між державою, бізнесом і громадськістю; ефективне фінансування регіонального розвитку. Використання вказаних механізмів сприятиме розвитку ефективних систем

державного управління та досягнення стійкого розвитку регіонів. Важливо враховувати контекст та особливості регіону, адаптуючи вказані механізми до конкретних потреб та умов.

3. Розкрито сутність таких інноваційних механізмів стійкого розвитку регіонів України, як цифрові технології, енергоефективні технології, біотехнології, цифрова трансформація, інтернет речей, штучний інтелект, блокчейн-технології, зелені технології, розвиток «розумних міст», інноваційні стартапи. Обґрунтовано їхню роль та значення для стійкого збалансованого розвитку регіонів України. Саме інноваційні механізми сприяють підвищенню конкурентоспроможності, ефективності та розвитку нових секторів економіки. Використання інновацій в регіоні має великий потенціал для стійкого збалансованого розвитку, може сприяти підвищенню рівня економіки, покращенню життя населення, забезпеченню стабільності, збалансованості та залучення інвестицій. Саме інновації сприяють підвищенню конкурентоспроможності регіону, ефективності та розвитку нових секторів економіки. Запропоновано способи ефективного розвитку регіонів: розвиток інфраструктури (підвищує мобільність населення і бізнесу, спрощує доступ до ринку товарів і праці, приваблює інвесторів, створює нові робочі місця), економічна диверсифікація (підвищує стійкість економіки до криз, створює більше варіантів працевлаштування для різних груп населення, сприяє інноваціям через перехресне співробітництво між галузями), інвестиції в освіту (підвищує кваліфікацію працівників і робить регіон більш привабливим для інвесторів, підтримує підприємницьку активність і бізнес, підвищує рівень життя і сприяє зниженню соціальної нерівності), інновації та технології, співпраця та партнерство.

4. Досліджено управління стійким розвитком регіонів в умовах дії правового режиму воєнного стану в Україні. Оскільки із введенням в Україні правового режиму воєнного стану з 24 лютого 2022 року сфера управління регіональним розвитком зазнала досить великих змін, то з метою забезпечення ефективного управління регіональним розвитком цього періоду удосконалено

відповідні принципи: координація дій між військовими органами влади, зокрема військовими адміністраціями, та цивільними органами влади; реалізація заходів щодо забезпечення безпеки на території регіону; розвиток інфраструктури та економіки регіону; забезпечення доступності соціальних послуг; взаємодія з міжнародними організаціями. Ефективне управління регіональним розвитком в період дії правового режиму воєнного стану потребує ефективного планування та координації дій між різними органами влади, а також врахування потреб та інтересів громадян.

5. Проаналізовано управління збалансованим розвитком інфраструктури регіону в умовах дії правового режиму воєнного стану в Україні. Удосконалено напрями досягнення стійкого збалансованого розвитку регіонів в період повоєнного відновлення України: розробка стратегій регіонального розвитку; децентралізація влади; інвестиції в інфраструктуру; підтримка малих і середніх підприємств; сприяння інноваціям і технологіям. Загалом, збалансованість в умовах дії правового режиму воєнного стану означає оптимальне поєднання термінових військових потреб, необхідних цивільних послуг для населення, стратегічного бачення відбудови. Особливостями такого управління є пріоритет безпеки і життєзабезпечення, тобто врахування ризиків військових загроз (захист об'єктів, резервні системи водопостачання, енергетики, евакуаційні маршрути); концентрація ресурсів та відбудову пошкоджених об'єктів і стратегічні будівництва; гнучкість і адаптивність управління, що передбачають спрощені процедури ухвалення та адаптивні інфраструктурні рішення; тимчасові зміни у правовому полі щодо обмеження прав власності для потреб оборони та спеціальні умови для забудови і експлуатації інфраструктурних об'єктів; підготовка до повоєнного відновлення, а відтак, залучення інструментів міжнародної допомоги, залучення громадян і бізнесу.

Уточнено, що інноваційний розвиток інфраструктури є важливим елементом створення сприятливого середовища для розвитку інноваційних технологій.

Сформульоване визначення терміну «збалансований розвиток інфраструктури регіону» – це процес, завдяки якому різні аспекти інфраструктури, такі як транспортні системи, енергетичні мережі, комунікаційні засоби тощо, розбудовуються та модернізуються з метою забезпечення рівномірного розвитку всієї території регіону.

Розглянуто основні складові регіональної інфраструктури, які включають дорожню мережу, залізничні та авіаційні перевезення, електроенергетику, водопостачання та водовідведення, телекомунікаційні системи, соціальну інфраструктуру (освітні заклади, медичні заклади, спортивні заклади) і промислову інфраструктуру, стан їх функціонування. Доведено, що стан та розвиток інфраструктури впливає на економічний розвиток країни загалом. Розглянуто фактори, які впливають на розвиток інфраструктури слаборозвинених регіонів, серед яких інвестиції, політична підтримка, регуляторний контекст, технологічний процес, освіта та підготовки кадрів. Доведено, що розвиток інфраструктури слаборозвинених регіонів потребує комплексного підходу, який враховує фінансові, політичні, технологічні та людські ресурси.

6. Розроблено проєкт Концепції стійкого збалансованого розвитку регіонів України та обґрунтовано доцільність її практичного застосування.

Встановлено, що розробка Концепції стійкого збалансованого розвитку регіонів України – це комплексний процес, спрямований на створення стратегії забезпечення стійкого та збалансованого розвитку регіонів України.

Сформульовано рекомендації щодо практичного застосування Концепції стійкого збалансованого розвитку регіонів України, які полягають в наступному:

- Концепція спрямована на забезпечення рівномірного розподілу ресурсів та інвестицій між регіонами; передбачає збереження навколишнього природного середовища та раціональне використання природних ресурсів; передбачає відбудову та розвиток транспортної, енергетичної та соціальної

інфраструктури у всіх регіонах країни; передбачає створення сприятливих умов для залучення інвестицій у регіони;

- проведення аналізу поточного стану регіонів, зокрема провести детальну оцінку соціально-економічного та екологічного стану кожного регіону, визначити їхні сильні та слабкі сторони, а також специфічні потреби. Розробити диференційовані підходи до розвитку, враховуючи унікальні особливості кожного регіону, такі як географічне положення, наявність природних ресурсів, промисловий потенціал та культурні особливості;

- інституційне удосконалення стійкого збалансованого розвитку регіонів шляхом призначення відповідних осіб з питань стійкого розвитку в міністерствах та інших центральних органах виконавчої влади. А також на обласному та місцевому рівнях з метою координації та ефективного впровадження політики стійкого розвитку. Зміцнювати потенціал місцевих органів влади, забезпечувати їхню спроможність до ефективного управління розвитком, включаючи навчання персоналу та впровадження сучасних управлінських практик;

- розробка відповідних стратегічних документів, які визначають стратегічні напрями довгострокового розвитку країни з урахуванням економічних, соціальних та екологічних аспектів. На їх основі розробити регіональні програми стійкого збалансованого розвитку, що враховують специфіку та потреби кожного регіону, забезпечуючи ефективну участь місцевих громад у реалізації відповідних заходів;

- впровадження системи індикаторів стійкого розвитку, які дозволяють оцінювати соціальний, екологічний та економічний стан конкретного регіону, а також відстежувати прогрес у досягненні цілей стійкого розвитку. Забезпечити активну участь громадянського суспільства та місцевих громад у процесі розробки та впровадження індикаторів з урахуванням місцевих особливостей;

- активізація громадської участі у процесах планування та реалізації заходів стійкого розвитку через консультації, публічні обговорення та

партнерство між державними органами та неурядовими організаціями з питань екологізації та стійкого регіонального розвитку;

- використання механізмів державно-приватного партнерства, зокрема, шляхом залучення грантів міжнародних фінансових організацій та інші джерела, з чітким визначенням відповідальності та прозорості використання коштів. Рекомендується реалізувати пілотні проекти в окремих регіонах для тестування та вдосконалення системи індикаторів перед масштабним впровадженням.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про засади державної регіональної політики: Закон України від 05 лютого 2015 року № 156-VIII.

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/156-19#Text>

2. Декларація щодо регіоналізму в Європі. Асамблея Європейських Регіонів (АСР), 1996.

URL: <https://constituanta.blogspot.com/2013/03/1996.html>

3. Романюк А. Порівняльний аналіз політичних інститутів країн Західної Європи: монографія. А. Романюк. Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2007. 391 с.

4. Романюк С.А. Політика регіонального розвитку в Україні: сучасний стан і нові можливості: Регіональні дослідження : [монографія]. С.А. Романюк. К.: УАДУ, 2001. 112 с.

5. Статистичні методи оцінки регіонального розвитку: навчальний посібник під ред. д-ра екон. наук, проф. Раєвської О. В. Х. : ФОП Александрова К. М., 2016. 328 с.

URL:

https://repository.hneu.edu.ua/bitstream/123456789/14708/1/ПОСОБИЕ_СМО_PP.pdf

6. Куйбіда М. С. Державне управління розвитком міст із спеціальним статусом. Монографія. Рівне: ППДМ, 2011. 192 с.

7. Буряченко А.Є. Формування концепції комплексного регіонального розвитку. Формування ринкової економіки. 2013. № 29. С. 78 – 93.

URL: <https://ir.kneu.edu.ua/items/b1644d77-6e3b-436b-b14c-831db3a06dc1>

8. Ліба Н.С., Ющик Л.В. Поліваріантність поняття «регіон». Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2017. Випуск 14, частина 2. С. 10 – 13.

URL: http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/14_2_2017ua/4.pdf

9. Зимогляд В.Я. Регіон у системі міжнародних відносин. Вісник національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого». 2014. № 4 (23). С. 160 – 173.

URL:

https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/8382/1/Zimoglyad_160.pdf

10. Романова Т.В. Теоретичні підходи до розуміння сутності поняття регіон. Ефективна економіка. 2012. № 4.

URL:

<http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1053#:~:text=1095%5D.,422%5D>

11. Регіональна політика та механізми її реалізації. за ред. М.І. Долішнього. К.: Наукова думка, 2003. 504 с.

URL: <https://repository.ldufk.edu.ua/bitstreams/fec6ed9c-bf22-4db1-968c-9a8e4fa650f6/download>

12. Герасимчук З.В. Регіональна політика сталого розвитку: методологія формування, механізм реалізації. Луцьк: Надстир'я, 2000. 250 с.

13. Короткий Оксфордський словник англійської етимології.

URL: <https://www.encyclopedia.com/social-sciences-and-law/sociology-and-social-reform/sociology-general-terms-and-concepts/region>

14. Британська енциклопедія.

URL: <https://www.britannica.com/science/region-geography>

15. Ольшанський Г.В. Роль регіонального підходу в сучасних економічних дослідженнях. Ефективна економіка. 2015. № 12.

URL: www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4674

16. Тульчинська С.О. Підходи до визначення поняття «регіон» в сучасних умовах. Ефективна економіка. 2012. № 6.

URL: www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1201

17. Войтик О. Регіон як цілісна господарська система в державному управлінні. Ефективність державного управління. 2016. Вип. 4 (49). Ч.1. С. 77 – 84.

URL: [file:///C:/Users/407/Downloads/efdu_2016_4_10%20\(2\).pdf](file:///C:/Users/407/Downloads/efdu_2016_4_10%20(2).pdf)

18. Возняк Г.В. Регіональний розвиток: сутність і методологічна основа. Регіональна економіка. 2015. № 3. С. 34 – 43.

URL: http://ird.gov.ua/pe/re201503/re201503_034_VoznyakHV.pdf

19. Мірзоєва Т.В., Томашевська О.А. До визначення сутності поняття «регіон». Інвестиції: практика та досвід. 2011. № 23. С. 48 – 50.

URL: www.investplan.com.ua/pdf/23_2011/15.pdf

20. Челак О.П. Регіональна політика як складова державної політики сучасних країн. Актуальні проблеми політики. 2015. Вип. 56. С. 211 – 219.

URL:

http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/3078/%D0%A7%D0%B5%D0%BB%D0%B0%D0%BA%20APP_56-25.pdf?sequence=1&isAllowed=y

21. Medlovska Nataliia. Systematic approach to research in the field of regional development. «Sintezele investigațiilor doctorale în domeniul științelor politico-administrative și economice», conferință științifico-practică internațională a studenților-doctoranzi (1 ; 2021 ; Chișinău). Materiale ale Conferinței științifico-practice internaționale a studenților-doctoranzi «Sintezele investigațiilor doctorale în domeniul științelor politico-administrative și economice», 19 noiembrie 2021, colegiul științific: Oleg Balan (președinte) [et al.] ; comitetul organizatoric: Nistor Grozavu (președinte) [et al.]. Chișinău : AAP, 2022. pp. 109 – 111, [6] p. : fig., tab.

URL: <https://iap.gov.md/images/conferinte/19.11.21/19.11.21.pdf>

22. Maiev Andrii, Medlovska Nataliia. Some issues on sustainability of regional development. «Teoria și practica administrării publice», conferință științifico-practică internațională (2021 ; Chișinău). Teoria și practica administrării publice : Materiale ale Conferinței științifico-practice internaționale, 21 mai 2021. comitetul științific: Oleg Balan [et al.] ; comitetul organizatoric: Oleg Balan (președinte) [et al.]. Chișinău : AAP, 2021 (Tipogr. «Print-Caro»). pp. 39 – 42 : fig.

URL: <https://iap.gov.md/images/conferinte/21.5.21/21.5.21.pdf>

23. Martin R., Sunley P. On the notion of regional economic resilience: conceptualization and explanation. *Journal of Economic Geography*, Volume 15, Issue 1, January 2015, Pages 1–42.

URL: <https://www.geog.cam.ac.uk/files/research/projects/cger/Onthenotion.pdf>

24. Giacometti A., Teräs J. Regional Economic and Social Resilience: An Exploratory In-Depth Study in the Nordic Countries. February 25, 2019.

URL: <https://norden.diva-portal.org/smash/get/diva2:1292899/FULLTEXT01.pdf>

25. Folke C. Resilience (Republished) *Ecology and Society* 21(4):44. December 2016, 31 p.

URL: <https://ecologyandsociety.org/vol21/iss4/art44/>

26. Медловська Н.В. Ресурсне забезпечення місцевого розвитку. Публічне управління: традиції, інновації, глобальні тренди : матеріали Всеукраїнської наук.-практ. конф. за міжнар. участю (до 25-річчя заснування інституту). 9 жов. 2020 р. Одеса : ОРІДУ НАДУ, 2020. С. 39 – 40.

URL: www.oridu.odessa.ua/9/buk/pua_25.pdf

27. Стратегія національної безпеки України, затверджена Указом Президента України від 14 вересня 2020 року № 392/2020.

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/392/2020/sp:dark#n5>

28. Великий тлумачний словник сучасної мови.

URL: <https://slovnnyk.me/dict/vts/стійкість>

29. Термінологічний словник-довідник у сфері національної стійкості [Упорядники: О.О. Резнікова, К.Є. Войтовський]. Київ : НІДС, 2024. 80 с.

URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2024-11/ad_terminolog_slovnik-dovidnik_nac_stiykist_15_11_2024_97.pdf

30. Основи стійкого розвитку: Навчальний посібник. За заг. ред. д.е.н., проф. Л.Г. Мельника. Суми: ВТД «Університетська книга», 2005. 654 с.

URL: https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/44620/1/Melnyk_Osn_stiy_rozv.pdf

31. Зінченко В.О. Сутність і поняття банківської системи. Вісник Української академії банківської справи. 2007. № 2 (23). С. 84 – 87.

URL: https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/52376/7/Zinchenko_Bankivska_systema.pdf

32. Вініченко І.І., Крючок С.І. Економічна стійкість підприємства та її складові. Агросвіт. 2016. № 24. С.15 – 20.

URL: http://www.agrosvit.info/pdf/24_2016/4.pdf

33. Маслак О.І., Мовчан І.В. Економічна сутність категорії «стратегічна стійкість підприємства». Ефективна економіка. 2013. № 5.

URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2002>

34. Ткаченко Н.В. Фінансова стійкість страхових компаній: теоретичні підходи. Фінанси України. 2009. № 6. С. 104 – 122.

URL: file:///C:/Users/407/Downloads/Fu_2009_6_12.pdf

35. Крючок С.І. Теоретичні засади стійкого економічного розвитку сільськогосподарські підприємств. Ефективна економіка. 2015. № 12.

URL: www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6627

36. Рудич О.О., Ткаченко К.В. Теоретичні підходи до трактування сутності категорії «стійкості» сільськогосподарських підприємств. Інноваційна економіка. 2016. № 7 – 8 (64). С. 80 – 85.

URL: https://rep.btsau.edu.ua/bitstream/BNAU/990/1/teoretychni_pidhody.pdf

37. Лавренюк В.В. Стійкість, стабільність та надійність у банківській діяльності. Економічний аналіз. 2013. Випуск 12. Частина 2. С.54 – 58.

URL:

https://ir.kneu.edu.ua/bitstream/handle/2010/29954/Lavreniuk_12_2.pdf?sequence=2&isAllowed=y

38. Резнікова О. О. Національна стійкість в умовах мінливого безпекового середовища : монографія. Київ : НІСД, 2022. 532 с.

URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2022-03/reznikova-ukraineresilience2022_02.pdf

39. Міокова Г.І., Самсонова К.В. Фактори впливу на фінансову стійкість підприємства. Наукові записки КНТУ, вип.11, ч.І, 2011. С.12 – 15.

URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/84825095.pdf>

40. Назаров М.С. Національна стійкість України: від концептуальних засад до практичної реалізації. Науковий журнал «Політикус». 2020. Випуск 2. С. 64 – 69.

URL: www.politicus.od.ua/2_2020/11.pdf

41. Медловська Н.В., Яценко О.В. Теоретичні підходи до обґрунтування змісту механізмів державного управління стійким регіональним розвитком в Україні. Наукові перспективи. 2023. № 10 (40). С. 185 – 199.

URL: perspectives.pp.ua/index.php/np/article/view/7057/7097

42. Красностанова Н.Е., Медловська Н.В. Стійкий розвиток організацій та цифрові двійники. Науковий погляд: економіка та управління. 2023. № 1 (81). С. 64–69.

URL: www.scientificview.umsf.in.ua/archive/2023/1_81_2023/10.pdf

43. Schwab K., Sala-i-Martin X., Greenhill R. The Global Competitiveness Report 2011 – 2012. World Economic Forum, Geneva.

URL: <https://www.scirp.org/reference/referencespapers?referenceid=1687199>

44. Daly H. Towards A. Steady-State Economy. Essay commissioned by the Sustainable Development Commission, UK (April 24, 2008).

URL:

[https://is.muni.cz/el/1423/jaro2015/ENS242/um/55677449/3_Daly_2008_Towards a Steady State Economy.pdf](https://is.muni.cz/el/1423/jaro2015/ENS242/um/55677449/3_Daly_2008_Towards_a_Steady_State_Economy.pdf)

45. Шевчук В.Я. Макроекономічні проблеми сталого розвитку. Київ : Геопринт, 2006, 200 с.

URL:

https://books.google.com.ua/books/about/Макроекономічні_проб.html?id=o3OaAAAAIAAJ&redir_esc=y

46. Поліщук В.Г. Стимулювання сталого розвитку регіону: автореферат дис. канд. екон. наук: 08.00.05. Луц. нац. техн. ун-т. Луцьк, 2010. 24 с.

47. Федоров І.С. Механізми формування стійкого розвитку регіону: автореф. дис. канд. наук з держ. управл.: 25.00.02. Харків, 2021. 22 с.

48. Шевченко О.В. Стратегічне регулювання диспропорцій соціально-економічного розвитку регіонів України: дис. д-ра. наук з держ. управл.: 08.00.05. Київ, 2020. 551 с.

URL: https://nupp.edu.ua/uploads/files/0/main/page/specializovani-vcheni-radi/4405203/ShevchenkoOV/dis_Shevchenko.pdf

49. Мущинська Н.Ю. Збалансований розвиток регіону: теоретичний аспект. Ефективна економіка. 2014. № 2.

URL: www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3383

50. Панчишин Т.В., Вдовин М.Л. Компоненти сталого розвитку територіальних громад та регіонів в умовах суспільно-політичних викликів. Економіка та суспільство. 2023. Випуск № 50.

URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2379/2300>

51. Медвідь Г.С. Сталий розвиток регіонів: ключові аспекти та сучасні особливості. Наука і техніка сьогодні. 2024. № 2 (30).

URL: www.perspectives.pp.ua/index.php/nts/article/view/9387/9440

52. Заблоцька І.В., Куляк А.І., Носкова С.А. Теоретичні аспекти та нормативно-правове забезпечення збалансованого розвитку регіону. Економіка та держава. 2013. № 2.

URL: www.economy.in.ua/pdf/2_2013/9.pdf

53. Саханенко С.Є., Колісніченко Н.М., Дробот І.О. Засади регіонального самоврядування відповідно до Рамкових рекомендацій Ради Європи. Актуальні проблеми державного управління. 2022. № 2 (61). С. 85 – 103.

URL: <https://periodicals.karazin.ua/apdu/article/view/21847/20247>

54. Енциклопедія сучасної України [Електронний ресурс]. Редкол. : І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України.

URL: <https://esu.com.ua>

55. Енциклопедичний словник з державного управління. уклад. : Ю. П. Сурмін, В. Д. Бакуменко, А. М. Михненко та ін. ; за ред. Ю. В. Ковбасюка, В. П. Трощинського, Ю. П. Сурміна. К. : НАДУ, 2010. 820 с.

URL: <https://pumo.stu.cn.ua/wp-content/uploads/2023/02/encyklopedychnyj-slovyk-z-derzhavnogo-upravlinnya.pdf>

56. Малиновський В.Я. Словник термінів і понять з державного управління. К.: Центр сприяння інституційному розвитку державної служби, 2005. 251 с.

URL: <https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/8477/1/slovník.pdf>

57. Бакуменко В. Д., Надолішній П. І. Теоретичні та організаційні засади державного управління (опорний конспект дистанційного курсу навчальної дисципліни): Навч. посібник. К.: Міленіум, 2003. 162 с.

URL:

https://shron1.chtyvo.org.ua/Bakumenko_Valerii/Teoretychni_ta_orhanizatsiini_zasady_derzhavnoho_upravlinnia_Opornyi_konspekt.pdf

58. Приходченко Л.Л., Лесик О.В., Панченко Г.О. Публічне управління. Багаторівневе врядування: опорний конспект лекцій до навчальної дисципліни. Одеса: ОРІДУ НАДУ, 2018. 132 с.

59. Адміністративне право України. Академічний курс: Підруч.: У двох томах: Том 1. Загальна частина. Ред. колегія: В. Б. Авер'янов (голова). К.: Видавництво «Юридична думка», 2004. 584 с.

URL: <https://kup.edu.ua/doc/administrativne-pravo-ukrajini.-akademichniy-kurs-pidruch.-u-dvoh-tomah-tom-1.pdf>

60. Адміністративне право України: Підручник. Ю. П. Битяк, В. М. Гарашук, О. В. Дьяченко та ін.; За ред. Ю. П. Битяка. К.: Юрінком Інтер, 2007. 544 с.

URL: www.kizman-tehn.com.ua/wp-content/uploads/2018/02/Адміністративне-Битяк.pdf

61. Галушка В.Ю. Розвиток державного управління в незалежній Україні. Публічне управління і адміністрування в Україні. 2021. Вип. 21. С. 11 – 14.

URL: <https://pag-journal.iei.od.ua/archives/2021/21-2021/21-2021.pdf>

62. Державне управління : підручник : у 2 т. Нац. акад. держ. упр. при Президентові України ; ред. кол. : Ю. В. Ковбасюк (голова), К. О. Ващенко (заст. голови), Ю. П. Сурмін (заст. голови) [та ін.]. К. ; Дніпропетровськ : НАДУ, 2012. Т. 1. 564 с.

URL: <https://ktpu.kpi.ua/wp-content/uploads/2014/02/DERZHAVNE-UPRAVLINNYA-2012.pdf>

63. Державне управління та державні установи: Навч. посіб. для дистанційного навчання. В. П. Рубцов, Н. І. Перинська; За ред. д-ра соціол. наук, проф. Ю. П. Сурміна. К.: Університет «Україна», 2008. 440 с.

URL: <https://ktpu.kpi.ua/wp-content/uploads/2014/02/DERZHAVNE-UPRAVLINNYA-TA-USTANOVI.pdf>

64. Стеценко С.Г. Адміністративне право України. Навчальний посібник. К. Атіка, 2007. 624 с.

65. Адамовська В.С. Публічне управління та адміністрування в контексті державного та регіонального управління. Ефективна економіка. 2016. № 10.

URL: www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5212

66. Державне та регіональне управління: [підручник]. Є.Г. Карташов, В.В.Євдокимов, І.О.Драган, О.І.Дацій та ін.; за заг.ред. Є.Г. Карташова. Київ, 2019. 223 с.

URL: www.umo.edu.ua/images/content/institutes/imp/struktura/kaf_upravl_proekt/material/Посібник_Держ_та_регіон_упр_Карташов_Алейнікова_2019.pdf

67. Державне управління: у визначеннях, поясненнях, схемах, таблицях : [навчальний посібник]. В. М. Ємельянов, О. Н. Євтушенко, В. І. Андріяш. Миколаїв : Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2015. 336 с.

URL: https://dspace.chmnu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/103/1/Ємельянов%20В.%20М.%20Державне%20управління_%20у%20визначеннях%20С%20поясненнях.pdf

68. Пилипишин В.П. Поняття та основні риси державного управління. Юридична наука і практика. 2011. № 2. С. 10 – 14.

URL: <https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/23644/1/Pylypyshyn.pdf>

69. Тихомиров Д. Співвідношення категорій державної діяльності, державного управління та державної політики. Підприємництво, господарство і право. 2020. № 5. С. 201 – 207.

URL: www.pgp-journal.kiev.ua/archive/2020/5/37.pdf

70. Тертичка В. Механізм формування і здійснення державної політики. Вісник Державної служби України. 2000. № 4. С. 83 – 89.

71. Державне управління: Словник-довідник. За заг. ред. В.М. Князева, В.Д. Бакуменка. К.: Вид-во УАДУ, 2002. 228 с.

72. Бакуменко В.Д., Безносенко Д.О. Виявлення комплексу проблем державного управління процесами європейської та євроатлантичної інтеграції України, розробка пропозицій щодо вдосконалення системи державного управління цими процесами: Науково-дослідна робота. К.: НАДУ при Президентові України; Центр навчання і досліджень з європейської та євроатлантичної інтеграції України. 41 с.

73. Державне управління в Україні: навч. посібн. За заг. ред. В.Б. Авер'янова. К.: Юрінком Інтер, 1998. 432с. [Електронний ресурс].

URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Avtorskyi_kolektyv/Derzhavne_upravlinnia_teorii_i_praktyka.pdf?PHPSESSID=ku8k4ilgc9cg1ik5af9metgac6

74. Державне управління в Україні: наукові, правові, кадрові та організаційні засади: Навч. Посібник. За заг. ред. Нижник Н. Р., Олуйка В. М. Л.: Вид-во Національного університету «Львівська політехніка», 2002. 352 с.

75. Нижник Н. Р., Машков О. А. Системний підхід в організації державного управління: навч. посібн. За заг. ред. Н. Р. Нижник. К.: УАДУ, 1998. 160 с.

76. Рудніцька Р.М., Сидорчук О.Г., Стельмах О.М. Механізми державного управління: сутність і зміст. За наук. ред. М.Д. Лесечка, А.О. Чемериса. Львів: ЛІДУ НАДУ, 2005. 28 с.

77. Малиновський В.Я. Державне управління: навч. посібн. Вид. 2-ге, доп. і перероб. К.: Атіка, 2003. 576 с.

78. Федорчак О. В. Класифікація механізмів державного управління [Електронне наукове фахове видання]. Демократичне врядування. Науковий вісник. 2008. Вип. 1.

URL: <https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2022/jan/26465/ofedorchak.pdf>

79. Коротич О.Б. Методологічні засади державного управління регіональним розвитком. Теорія та практика державного управління. Х.: Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2005. Вип. 3 (12). 316 с.

80. Ліпенцев А. В., Поляк О. В. Основні напрямки формування механізмів надання управлінських послуг органами влади. Теоретичні та прикладні питання державотворення. 2008. № 2.

81. Теорія та історія державного управління: навч. посіб. [Г. С. Одінцева, В. Б. Дзюндзюк, Н. М. Мельтюхова та ін.] ; за заг. ред. д.е.н., проф. О. Ю. Амосова, к.е.н., доц. Н. М. Мельтюхової. Вид. 2-ге, перероб. і доп. Х. : Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2012. 252 с.

URL: https://duikt.edu.ua/uploads/l_790_58551788.pdf

82. Комяков О.М. Державне регулювання перехідної економіки: Автореф. дис. канд. екон. наук: 08.01.01. Київ. нац. екон. ун-т. К., 2000. 19 с.

83. Гнатенко А.І. Теоретичні підходи до визначення механізму стратегічного планування у сфері державного управління регіональним розвитком. Актуальні проблеми державного управління : зб. наук. пр. Х. : Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2013. № 2 (44). 296 с.

URL: https://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/NADU/APDU/APDU-44-2013.pdf

84. Кравченко О.М. Теоретичні підходи до визначення поняття «механізм державного управління». Електронний журнал «Державне управління: удосконалення та розвиток». 2009. № 3.

URL: www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=56

85. Сизоненко О.В. Теоретичні підходи до формування механізмів державного управління сталим розвитком територій. Молодий вчений. Листопад, 2018. № 11 (63). С. 987 – 992.

URL: <https://molodyivchenyi.ua/index.php/journal/article/view/3633/3597>

86. Зима І.Я. Теоретичні підходи до визначення та формування механізмів державного управління. Інвестиції: практика та досвід. 2019. № 15. С. 85 – 89.

URL: www.investplan.com.ua/pdf/15_2019/15.pdf

87. Барило О.Г. Аналіз визначень поняття «механізми державного управління» та його уточнення для сфери цивільного захисту. Інвестиції: практика та досвід. 2018. № 1. С. 63 – 69.

URL: www.investplan.com.ua/pdf/1_2018/14.pdf

88. Дяченко С. Концепт механізму державного управління: сучасні підходи. Державне будівництво. 2021. № 1.

URL: <https://periodicals.karazin.ua/db/article/view/21358/19937>

89. Криштанович М.Ф., Яремчук С.В. Ефективність комплексного механізму державного управління щодо забезпечення економічної безпеки держави. Наукові записки Львівського університету бізнесу та права. 2018. Випуск 19. С. 188 – 190.

URL: <https://nzlubp.org.ua/index.php/journal/article/view/71/69>

90. Вишиванюк М.В. Механізми державного управління сталим розвитком регіонів. Державне управління: удосконалення та розвиток. 2011. № 3.

URL: www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=473

91. Дунаєв І. В. Механізми модернізації регіональної економічної політики в Україні в умовах інтеграційних процесів: дис. д-ра наук з держ. упр.: 25.00.02. Харків, 2018. 440 с.

92. Качний О.С. Формування та реалізація дієвих механізмів державного управління соціально-економічними процесами регіонального рівня. Державне управління. Інвестиції: практика та досвід. 2018. № 5. С. 64–66.

URL: www.investplan.com.ua/pdf/5_2018/16.pdf

93. Коротич О. Б. Державне управління регіональним розвитком України : [монографія]. О. Б. Коротич. Х. : Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2006. 220 с.

94. Продивус В.С. Структурування механізмів державного регулювання стійким регіональним розвитком. Державне управління: удосконалення та розвиток. 2014. № 5.

URL: www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=958

95. Дуков Д.Ф. Напрями удосконалення механізмів державного управління інвестиціями в регіональний розвиток: дис. канд. наук з держ. управл.: 25.00.02. Одеса, 2018. 272 с.

96. Чернов С.В. Комплексна експертиза як складова державного механізму управління регіональним розвитком: автореф. дис. канд. наук з держ. управл.: 25.00.02. Одеса, 2019. 23 с.

URL: www.oridu.odessa.ua/8/4/doc/dis_chernov.pdf

97. Федоров І.С. Механізми формування стійкого розвитку регіону: автореф. дис. канд. наук з держ. управл.: 25.00.02. Харків, 2021. 22 с.

98. Федорчак О. Класифікація механізмів державного управління. – Науковий вісник «Демократичне врядування». 2008. вип. 1.

URL: <https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2022/jan/26465/ofedorchak.pdf>

99. Качний О. С. Формування та реалізація дієвих механізмів державного управління соціально-економічними процесами регіонального рівня. Інвестиції: практика та досвід. 2018. № 5. С. 64 – 66.

URL: www.investplan.com.ua/?op=1&z=5974&i=13

100. Латинін М. А. Теоретичні основи державного управління регіональним розвитком. Науковий вісник: Державне управління. 2018. № 1. С. 57 – 66.

URL: <https://nvdu.undicz.org.ua/index.php/nvdu/article/view/11/7>

101. Архипенко І. Зарубіжний досвід формування й реалізації регіональної економічної політики. Державне управління та місцеве самоврядування. 2019. Вип. 2 (41). С. 32 – 42.

URL: file:///C:/Users/407/Downloads/dums_2019_2_6.pdf

102. Могиль О. Механізми державного управління регіональним розвитком в умовах європейської інтеграції. Наукові праці Міжрегіональної академії управління персоналом. Політичні науки та публічне управління. 2022. Випуск 2 (62). С. 101 – 105.

URL: <https://journals.maup.com.ua/index.php/political/article/view/2143/2641>

103. Лашук О.С. Державне регулювання розвитку регіону в умовах трансформації українського суспільства. Публічне адміністрування: наукові дослідження та розвиток. 2016. № 2.

URL:

<https://ir.stu.cn.ua/jspui/bitstream/123456789/17192/1/10%20Лашук%20О.%20С.%20Державне%20регулювання%20розвитку%20регіону%20в%20умовах%20трансформації%20українського%20суспільства.pdf>

104. Sychenko V., Marenichenko V. State management of regional development on the basis of European standards. Public Administration and Regional Development, 2019 (4), pp. 441 – 463.

URL: <https://pard.mk.ua/index.php/journal/article/view/138>

105. Andryshyn V., Butusov O. Innovative approaches to the regional development in Ukraine. Baltic Journal of Economic Studies. Vol. 2, No. 5, 2016.

URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/innovative-approaches-to-the-regional-development-in-ukraine/viewer>

106. Vorotin V. Y., Pivovarov K. V., Romanenko Y. A., Shchokin R. G. Удосконалення організаційно-правового механізму державного управління економікою: європейський досвід для України. Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice, 2018, 3 (26), 368–375.

URL: <https://fkd.net.ua/index.php/fkd/article/view/1749>

107. Ascher W., Mirovitskaya N. Challenges of Regional Development. In: Development Strategies and Inter-Group Violence. Politics, Economics, and Inclusive Development. Palgrave Macmillan, New York, 2016.

URL: https://link.springer.com/chapter/10.1057/9781137555120_8

108. Козирєва О.В. Регіональний розвиток України: правовий аспект. Приазовський економічний вісник. 2017. Випуск 2 (02). С. 96 – 101.

URL: http://pev.kpu.zp.ua/journals/2017/2_02_uk/21.pdf

109. Словник іншомовних слів. Лук'янюк В. 2001. 25.

URL: www.jnsm.com.ua/cgi-bin/u/book/sis.pl?Qry=%CA%EE%ED%F6%E5%EF%F6%B3%FF

110. Про невідкладні заходи щодо забезпечення економічного зростання, стимулювання розвитку регіонів та запобігання корупції: Указ Президента України від 20 вересня 2019 року № 713/2019.

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/713/2019#Text>

111. Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року: Указ Президента України від 30 вересня 2019 року № 722/2019.

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019#n5>

112. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на 2021 – 2027 роки: Постанова Кабінету Міністрів України від 05 серпня 2020 року № 695.

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-п#Text>

113. Концепція стратегії повоєнного відновлення та розвитку України.

URL: <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2022-05/stratvidnovlennya-koncept-v2.pdf>

114. План Відновлення України. Національна рада з відновлення. Липень, 2022.

URL: https://cdn.prod.website-files.com/625d81ec8313622a52e2f031/62c19ac16c921fc712205f03_NRC%20Ukraine%27s%20Recovery%20Plan%20blueprint_UKR.pdf

115. Повоєнне відновлення України: відбудова заради кращого майбутнього. Київ, 2022.

URL: <https://www.dossier.org.ua/wp-content/uploads/2023/01/post-war-reconstruction-UA.pdf>

116. Державна стратегія регіонального розвитку на 2021 – 2027 роки: стратегічні цілі і способи їх досягнення. Громадський простір.

URL: www.prostir.ua/?news=derzhavna-stratehiya-rehionalnoho-rozvytku-na-2021-2027-roky-stratehichni-tsili-i-sposoby-jih-dosyahnennya

117. Шашина М.В., Солосіч О.С., Місяйло О.В., Очеретяна О.В. Аналіз стратегій регіонального розвитку в контексті імплементації засадничих положень концепції смарт-спеціалізації у національну політику розвитку регіонів. Електронне наукове фахове видання «Ефективна економіка». 2021. № 5.

URL: www.economy.nayka.com.ua/pdf/5_2021/73.pdf

118. Буринська О.І. Еволюція Концепції сталого розвитку як головної парадигми нового тисячоліття. Науковий вісник Ужгородського Національного університету. Серія Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2016. Випуск 7. Частина 1. С. 57 – 60.

URL:

<https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/12477/1/ЕВОЛЮЦІЯ%20КОНЦЕПЦІЇ%20СТАЛОГО%20РОЗВИТКУ.pdf>

119. Медловська Н.В. Забезпечення стійкості регіонального розвитку в умовах воєнного стану. Сучасний менеджмент : моделі, стратегії, технології : матеріали XXIII Всеукр. щоріч. студент. наук.-практ. конф. за міжнарод. участю. 28 квіт. 2022 р. Одеса : НУ «Одеська політехніка», 2022. С. 104 – 105.

URL:

https://op.edu.ua/sites/default/files/publicFiles/studolympconf/xxiii_konferenciya_suchasnyy_menedzhment_modeli_strategiyi_tehnologiyi_2022.pdf

120. Як держава може підтримати бізнес в умовах війни. Економічна правда.

URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/03/20/684363/>

121. Як забезпечити стійкість економіки в умовах війни. Економічна правда.

URL: <https://epravda.com.ua/columns/2022/03/06/683364/>

122. Яка модель для відбудови економіки після війни потрібна Україні. Економічна правда.

URL: <https://epravda.com.ua/columns/2022/03/16/684116/>

123. Хряпинський А.П. Нормативно-правовий механізм державного регулювання територіального розвитку в Україні. Вчені записки ТНУ імені Вернадського. 2018. № 4. Том 29 (68).

URL: http://www.pubadm.vernadskyjournals.in.ua/journals/2018/4_2018/22.pdf

124. Конституція України від 28 червня 1996 року.

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>

125. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21 травня 1997 року № 280/97-ВР.

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-вр#top>

126. Деякі питання розроблення регіональних стратегій розвитку і планів заходів з їх реалізації та проведення моніторингу реалізації зазначених стратегій і планів заходів: Постанова Кабінету Міністрів України від 04 серпня 2023 року № 816.

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/816-2023-п#Text>

127. Деякі питання розроблення Державної стратегії регіонального розвитку України і плану заходів з її реалізації та проведення моніторингу реалізації зазначених Стратегій і плану заходів: Постанова Кабінету Міністрів України від 04 серпня 2023 року № 817.

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/817-2023-п#Text>

128. Качний О.С. Регіональна стратегія розвитку як засіб спрямованості (визначення моделей) регіонального соціально-економічного розвитку. Електронний журнал «Державне управління: удосконалення та розвиток». 2017. № 12.

URL: www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1151

129. Красностанова Н.Е., Медловська Н.В. Проблемні аспекти відновлення регіонів України в період дії правового режиму воєнного стану та у повоєнний період. Теоретичні та прикладні питання державотворення. 2024. Випуск 31. С. 115 – 123.

URL:

<https://drive.google.com/file/d/1lXEsXcXD1Jjop73XQ2MenQQ4OWNIaEMY/view>

130. Medlovska Nataliia. Analysis of the problems of regional development using the theory of change. «Contribuția tinerilor cercetători la dezvoltarea administrației publice», conferință științifico-practică internațională (8 ; 2022 ; Chișinău). Contribuția tinerilor cercetători la dezvoltarea administrației publice : Materiale ale Conferinței științifico-practice internaționale, ediția a 8-a, 25 februarie 2022, comitetul organizatoric: Balan Oleg [et al.] ; colegiul redacțional: Popovici Angela [et al.]. Chișinău : AAP, 2022 (Print-Caro). pp. 137 – 140, [7] p. : g., tab.

URL: <https://iap.gov.md/images/conferinte/25.2.22.pdf>

131. Nataliia Medlovska. Post-war recovery and development of the regions: European experience for Ukraine. Financial and monetary policies for fostering European integration proceedings of the Euconomics international conference. Alexandru Ioan Cuza University of Iasi, Faculty of Economics and Business Administration, 30 March – 1 April 2023, pp. 155 – 161.

URL:

euconomics.uaic.ro/wp-content/uploads/2023/11/EUCONOMICS_Proceedings_2023.pdf

132. Питання Національної ради з відновлення України від наслідків війни: Указ Президента України від 21 квітня 2022 року № 266/2022.

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/266/2022#Text>

133. Про внесення змін до пункту 3 Положення про Офіс реформ : Постанова Кабінету міністрів України від 03 травня 2022 року № 518.

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/518-2022-п#Text>

134. Бабенко К. Є. Swot-аналіз території як передумова формування стратегічного бачення її економічного розвитку. Економіка та держава. 2020. № 6. С. 126 – 130.

URL: www.economy.in.ua/?op=1&z=4664&i=20

135. Мамедов Сахіб Алі огли. Зарубіжний досвід побудови стратегій соціально-економічного розвитку регіонів держави. Державне управління: удосконалення та розвиток. 2014. № 12.

URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=797>

136. Грищенко І.М. Зарубіжний досвід управління регіональним розвитком. Державне управління: удосконалення та розвиток. 2018. № 5.

URL: www.dy.nayka.com.ua/pdf/5_2018/5.pdf

137. Шульц С.Л., Луцків О.М. Досвід повоєнного відновлення економіки країн Балканського регіону: фінансові та структурні особливості. Історія народного господарства та економічної думки України. 2023. Вип. 56. С. 62 – 80.

URL: [file:///C:/Users/407/Downloads/ingedu_2023_56_6%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/407/Downloads/ingedu_2023_56_6%20(1).pdf)

138. Про Державну програму економічного і соціального розвитку України на 2010 рік : Закон України від 20 травня 2010 року № 2278-VI.

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2278-17#Text>

139. Методичні рекомендації щодо формування регіональних стратегій розвитку : Наказ Міністерства економіки та з питань європейської інтеграції України від 29 липня 2002 року № 224.

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0224569-02#Text>

140. Безверхнюк Т.М. Ресурсне забезпечення регіонального управління: теоретико-методологічні засади : монографія. Одеса : ОРІДУ НАДУ. 2009. 320 с.

141. Конкуренентоспроможність територій : практ. посіб. А. Ткачук, В. Толкованов, С. Марковський, [та ін.]. К. : Легальний статус. 2011. 252 с. : іл. Бібліогр. : с. 239 – 251.

URL:

https://regionet.org.ua/files/Territorial_competitiveness_Despro_2011_ua.pdf

142. Романенко О.П. Формування стратегії ефективного управління конкурентоспроможністю регіону. Причорноморські економічні студії. 2019. Випуск 39–2. С. 48 – 51.

URL: [file:///C:/Users/407/Downloads/bses_2019_39\(2\)_11.pdf](file:///C:/Users/407/Downloads/bses_2019_39(2)_11.pdf)

143. Про інноваційну діяльність: Закон України від 04 липня 2002 року № 40-IV.

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15#Text>

144. Слинько М.Ю. Перспективи інноваційного розвитку регіонів України через реалізації інструмента смарт-спеціалізації. Економіка і організація управління. 2020. № 4 (40). С. 167 – 177.

URL: <https://jeou.donnu.edu.ua/article/view/10199>

145. Комариста Б. М. Формування інноваційної політики України як шлях до сталості. Комп'ютерне моделювання в хімії і технологіях та системах сталого розвитку. КМХТ-2019 : збірник наукових статей Сьомої міжнародної науково-практичної конференції, 6-8 травня 2019 року, м. Київ. КПІ ім. Ігоря Сікорського, ХТФ, КХТП. Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2019. С. 341 – 348.

URL: <https://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/27894/1/msct-2019-341-348.pdf>

146. Мазур В.Г. Упровадження інноваційних технологій у діяльність органів влади на регіональному рівні: дис. канд. держ. управл.: 25.00.02. Харків, 2021. 316 с.

URL: <https://nuczu.edu.ua/images/topmenu/science/spetsializovani-vcheni-rady/disMazur.pdf>

147. Дегтярьова І.О. Державні механізми підвищення конкурентоспроможності регіону: автореф. дис. доктора. наук з держ. управл.: 25.00.02. Київ, 2013. 39 с.

148. Яцкевич І.В. Інноваційна політика України в післявоєнний період. Економіка та суспільство. 2022. Випуск 39.

URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1392>

149. Єрмакова О.А. Сучасні виклики для інноваційного розвитку регіонів України. Приазовський економічний вісник. 2020. Випуск 1 (18). С. 186 – 190.

URL: www.pev.kpu.zp.ua/journals/2020/1_18_ukr/36.pdf

150. Кваша Т.К., Паладченко О.Ф., Молчанова І.В. Інноваційна діяльність у регіонах: пріоритетні напрями та особливості їх реалізації. Наука, технології, інновації. 2019. № 1. С. 8 – 14.

URL: https://nti.ukrintei.ua/wp-content/uploads/2020/05/Кваша_1-19.pdf

151. Красностанова Н.Е., Медловська Н.В. Інновації стійкого розвитку регіонів України. Актуальні питання у сучасній науці. 2023. № 11 (17). С. 354 – 365.

URL: perspectives.pp.ua/index.php/sn/article/view/7317/7358

152. Yatsenko Volodymyr, Artemenko-Didenko Anna, Medlovska Natalia, Dulina Oksana. Formation of information environment and development of the service e-government. Challenges of COVID-19 Pandemics for Economics and Business Administration Conference Proceedings of the XIIth International Conference Globalization and Higher Education in Economics and Business Administration GEBA 2020. pp. 557 – 570.

URL: <https://www.feaa.ua/ic.ro/geba/2020/Volum.pdf>

153. Красностанова Н.Е., Медловська Н.В. Збалансований розвиток інфраструктури регіону. Бізнес Інформ. 2022. № 11. С. 128 – 133.

URL: https://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2022-11_0-pages-128_133.pdf

154. Проблеми та перспективи забезпечення стійкості регіонів і територіальних громад. 04.11.2020. О. О. Резнікова, А. В. Лепіхов, центр безпекових досліджень, Національний інститут стратегічних досліджень.

URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/nacionalna-bezpeka/problemi-ta-perspektivi-zabezpechennya-stiykosti-regioniv-i>

155. Борщевський В.В., Василиця О.Б., Матвеев Є.Е. Публічне управління в умовах воєнного стану: інституційні трансформації, стратегічне планування

та механізми розвитку. Держава та регіони. Серія: Публічне управління та адміністрування. 2022. № 2 (76). С.30 – 35.

URL: http://pa.stateandregions.zp.ua/archive/2_2022/5.pdf

156. Медловська Н.В. Управління регіональним розвитком в умовах дії воєнного стану. Теоретичні та прикладні питання державотворення. 2023. Випуск 29. С. 286 – 289.

URL: <https://drive.google.com/file/d/1HeqUYZd-TFv8jAgZ5ybOihxs-JABKsQQ/view>

157. Медловська Н.В. Забезпечення функціонування основних складових регіональної інфраструктури в умовах воєнного стану. Публічне управління в Україні: історія державотворення, виклики та перспективи [Електронний ресурс] : матеріали XIII наук. Інтернет-конф. за міжнар. участю для аспірантів та докторантів, 27 трав. 2022 р. Одеса : Навчально-науковий інститут публічної служби та управління Національного університету «Одеська політехніка», 2022. С. 93 – 96.

URL:

https://op.edu.ua/sites/default/files/publicFiles/studolympconf/materialy_naukovoyi_internet-konferenciyi_za_mizhnarodnoyu_uchastyu_dlya_aspirantiv_ta_doktorantiv.pdf

158. Інфраструктура регіонів України. Пріоритети модернізації. Аналітичне дослідження. ГО «Поліський фонд міжнародних та регіональних досліджень», Фонд імені Фрідріха Еберта. Київ, 2017. 108 с.

URL: <https://library.fes.de/pdf-files/bueros/ukraine/13246.pdf>

159. Євтушенко В.А., Рахман М.С., Мангушев Д.В. Регіональна інфраструктура: модернізація, пріоритети та перспективи розвитку. Проблеми економіки. 2017. № 2. С. 161 – 168.

URL: https://www.problecon.com/export_pdf/problems-of-economy-2017-2_0-pages-161_168.pdf

160. Долішній М.І. Регіональна політика на рубежі ХХ-ХХІ століть: нові пріоритети: монографія. [Електронний ресурс]. К.: Наукова думка, 2006. 512 с.

URL: https://ird.gov.ua/publication/dol_mon.pdf

161. Герасимчук З. В. Регіональна політика фінансового забезпечення сталого розвитку. З. В. Герасимчук, І. М. Вахович. Регіональна економіка. 2008. № 2. С. 59 – 72.

URL: file:///C:/Users/407/Downloads/regek_2008_2_9.pdf

162. Узунов В.В. Розвиток інноваційної інфраструктури регіонів України. Електронний журнал «Державне управління: удосконалення та розвиток». 2012. № 8.

URL: www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=638

163. Колісніченко Н.М. Сучасні підходи до формування та реалізації державної політики в контексті відновлення України та її стійкого розвитку: врахування інсайтів Німеччини. Теоретичні та прикладні питання державотворення. 2024. Випуск 32. С. 36 – 42.

URL: <file:///C:/Users/407/Downloads/319276-Текст%20статті-740335-1-10-20241228.pdf>

164. Нагорна І.В. Розвиток регіонів України у сучасних умовах: проблеми та шляхи вирішення. Наукові перспективи. 2025. № 2 (56). С. 491 – 500.

URL: <https://perspectives.pp.ua/index.php/np/article/view/20729/20705>

165. Медловська Н.В. Виклики менеджменту в умовах дії правового режиму воєнного стану та шляхи їх подолання. Забезпечення стійкості системи публічної влади та управління в умовах спеціальних адміністративно-правових режимів та відновлення України : матеріали Міжнар. наук.наук.-практ. конф. 17 травня 2024 р. Одеса : Одеська політехніка. 2024. С. 599 – 602.

URL:

https://op.edu.ua/sites/default/files/publicFiles/studolympconf/zabezpechennya_stiykosti_systemy_publichnoyi_vlady.pdf

166. Поступна О. Забезпечення стійкого розвитку регіонів у період повоєнного відновлення України шляхом формування її іміджу в туристичній та курортно-рекреаційній сфері. Теоретичні та прикладні питання державотворення. 2025. Випуск 33. С. 169 – 176.

URL: <file:///C:/Users/407/Downloads/327325-Текст%20статті-759104-2-10-20250420.pdf>

167. Боронос В. Оцінка ролі фінансового потенціалу регіону в дослідженні стійкості економічного розвитку території. Вісник Сумського національного аграрного університету. Серія «Фінанси і кредит». 2011. № 2. С. 76.

URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/14054265.pdf>

168. Медловська Н.В. Огляд досліджень аналітичних центрів у сфері регіонального розвитку в Україні. Публічне управління: традиції, інновації, глобальні тренди : матеріали Всеукраїнської наук.-практ. конф. за міжнар. участю. 8 жов. 2021 р. Одеса : ОРІДУ НАДУ, 2021. С. 313.

URL: www.oridu.odessa.ua/9/buk/27102021.pdf

169. Основи регіонального управління в Україні : підручник авт.-упоряд. : В. М. Вакуленко, М. К. Орлатий, В. С. Куйбіда та ін.; за заг. ред. В.М. Вакуленка, М.К. Орлатого. К. : НАДУ, 2012. 576 с.

URL: <https://ktpu.kpi.ua/wp-content/uploads/2014/02/Osnovi-regionalnogo-upravlinnya-v-Ukrayini-2012.pdf>

170. Шведун В.О. Політико-правовий механізм державного управління безпечним повоєнним соціально-економічним розвитком регіонів. Інвестиції: практика та досвід. 2025. № 4. С. 225 – 228.

URL: <https://www.nayka.com.ua/index.php/investplan/article/view/5731/5789>

171. Брянцев В.О. Сталий розвиток регіону: сучасні підходи та принципи. Вчені записки ТНУ імені В.І.Вернадського. Серія: Економіка і управління. 2018. № 3. Том 29 (68).

URL: https://www.econ.vernadskyjournals.in.ua/journals/2018/29_68_3/20.pdf

172. Красностанова Наталія, Медловська Наталія. Стійкий розвиток промисловості в контексті виникнення передумов кризових явищ. The 13th International scientific and practical conference «Implementation of modern technologies in science» (December 20 – 23, 2022) Varna, Bulgaria. International Science Group. 2022. pp. 100 – 103.

URL: <https://isg-konf.com/wp-content/uploads/2022/12/Implementation-of-modern-technologies-in-science.pdf>

173. Медловська Н.В. Сталий розвиток та повоєнне відновлення регіонів. Сучасний менеджмент : моделі, стратегії, технології : матеріали XXIV Всеукр. щоріч. студент. наук.-практ. конф. за міжнарод. участю. 27 квіт. 2023 р. Одеса : Одеська політехніка. 2023. С. 145 – 146.

URL: <https://op.edu.ua/sites/default/files/publicFiles/studolympconf/zbirka-2023-04-27.pdf>

174. Ємець В.В. Економічний розвиток у повоєнний період в Україні: загальні аспекти. Інвестиції: практика та досвід. 2022. № 7 – 8.

URL: <https://nayka.com.ua/index.php/investplan/article/view/350/352>

175. Степаненко Н.В., Курілець О.О. Сутність, поняття і зміст повоєнного відновлення держави: теоретико-правовий аспект. Legal Bulletin. 2023. № 4 (10). С. 34 – 41.

URL: <https://dspace.krok.edu.ua/server/api/core/bitstreams/74e9bdae-c7a2-48ec-8368-d184f57330fc/content>

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні результати дисертації:

1. Красностанова Н.Е., Медловська Н.В. Збалансований розвиток інфраструктури регіону. Бізнес Інформ. 2022. № 11. С. 128 – 133.

URL: https://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2022-11_0-pages-128_133.pdf

2. Медловська Н.В. Управління регіональним розвитком в умовах дії воєнного стану. Теоретичні та прикладні питання державотворення. 2023. Випуск 29. С. 286 – 289.

URL: <https://drive.google.com/file/d/1HeqUYZd-TFv8jAgZ5ybOihxs-JABKsQQ/view>

3. Медловська Н.В., Яценко О.В. Теоретичні підходи до обґрунтування змісту механізмів державного управління стійким регіональним розвитком в Україні. Наукові перспективи. 2023. № 10 (40). С. 185 – 199.

URL: perspectives.pp.ua/index.php/np/article/view/7057/7097

4. Красностанова Н.Е., Медловська Н.В. Інновації стійкого розвитку регіонів України. Актуальні питання у сучасній науці. 2023. № 11 (17). С. 354 – 365.

URL: perspectives.pp.ua/index.php/sn/article/view/7317/7358

5. Красностанова Н.Е., Медловська Н.В. Проблемні аспекти відновлення регіонів України в період дії правового режиму воєнного стану та у повоєнний період. Теоретичні та прикладні питання державотворення. 2024. Випуск 31. С. 115 – 123.

URL:

<https://drive.google.com/file/d/1lXEsXcXD1Jjop73XQ2MenQQ4OWNIaEMY/view>

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

1. Медловська Н.В. Ресурсне забезпечення місцевого розвитку. Публічне управління: традиції, інновації, глобальні тренди : матеріали Всеукраїнської наук.-практ. конф. за міжнар. участю (до 25-річчя заснування інституту). 9 жов. 2020 р. Одеса : ОРІДУ НАДУ, 2020. С. 39 – 40.

URL: www.oridu.odessa.ua/9/buk/pua_25.pdf

2. Yatsenko Volodymyr, Artemenko-Didenko Anna, Medlovska Natalia, Dulina Oksana. Formation of information environment and development of the service e-government. Challenges of COVID-19 Pandemics for Economics and Business Administration Conference Proceedings of the XIIth International Conference Globalization and Higher Education in Economics and Business Administration GEBA 2020. pp. 557 – 570.

URL: <https://www.feaa.ua/ic.ro/geba/2020/Volum.pdf>

3. Maiev Andrii, Medlovska Nataliia. Some issues on sustainability of regional development. «Teoria și practica administrării publice», conferință științifico-practică internațională (2021 ; Chișinău). Teoria și practica administrării publice : Materiale ale Conferinței științifico-practice internaționale, 21 mai 2021. comitetul științific: Oleg Balan [et al.] ; comitetul organizatoric: Oleg Balan (președinte) [et al.]. Chișinău : AAP, 2021 (Tipogr. «Print-Caro»). pp. 39 – 42 : fig.

URL: <https://iap.gov.md/images/conferinte/21.5.21/21.5.21.pdf>

4. Медловська Н.В. Огляд досліджень аналітичних центрів у сфері регіонального розвитку в Україні. Публічне управління: традиції, інновації, глобальні тренди : матеріали Всеукраїнської наук.-практ. конф. за міжнар. участю. 8 жов. 2021 р. Одеса : ОРІДУ НАДУ, 2021. С. 313.

URL: www.oridu.odessa.ua/9/buk/27102021.pdf

5. Medlovska Nataliia. Systematic approach to research in the field of regional development. «Sintezele investigațiilor doctorale în domeniul științelor politico-administrative și economice», conferință științifico-practică internațională a studenților-doctoranzi (1 ; 2021 ; Chișinău). Materiale ale Conferinței științifico-practice internaționale a studenților-doctoranzi «Sintezele investigațiilor doctorale în

domeniul științelor politico-administrative și economice», 19 noiembrie 2021, colegiul științific: Oleg Balan (președinte) [et al.] ; comitetul organizatoric: Nistor Grozavu (președinte) [et al.]. Chișinău : AAP, 2022. pp. 109 – 111, [6] p. : fig., tab.

URL: <https://iap.gov.md/images/conferinte/19.11.21/19.11.21.pdf>

6. Medlovska Nataliia. Analysis of the problems of regional development using the theory of change. «Contribuția tinerilor cercetători la dezvoltarea administrației publice», conferință științifico-practică internațională (8 ; 2022 ; Chișinău). Contribuția tinerilor cercetători la dezvoltarea administrației publice : Materiale ale Conferinței științifico-practice internaționale, ediția a 8-a, 25 februarie 2022, comitetul organizatoric: Balan Oleg [et al.] ; colegiul redacțional: Popovici Angela [et al.]. Chișinău : AAP, 2022 (Print-Caro). pp. 137 – 140, [7] p. : g., tab.

URL: <https://iap.gov.md/images/conferinte/25.2.22.pdf>

7. Медловська Н.В. Забезпечення стійкості регіонального розвитку в умовах воєнного стану. Сучасний менеджмент : моделі, стратегії, технології : матеріали XXIII Всеукр. щоріч. студент. наук.-практ. конф. за міжнарод. участю. 28 квіт. 2022 р. Одеса : НУ «Одеська політехніка», 2022. С. 104 – 105.

URL:

https://op.edu.ua/sites/default/files/publicFiles/studolympconf/xxiii_konferenciya_suchasnyy_menedzhment_modeli_strategiyi_tehnologiyi_2022.pdf

8. Медловська Н.В. Забезпечення функціонування основних складових регіональної інфраструктури в умовах воєнного стану. Публічне управління в Україні: історія державотворення, виклики та перспективи [Електронний ресурс] : матеріали XIII наук. Інтернет-конф. за міжнар. участю для аспірантів та докторантів, 27 трав. 2022 р. Одеса : Навчально-науковий інститут публічної служби та управління Національного університету «Одеська політехніка», 2022. С. 93 – 96.

URL:

https://op.edu.ua/sites/default/files/publicFiles/studolympconf/materialy_naukovoyi_internet-konferenciyi_za_mizhnarodnoyu_uchastyu_dlya_aspirantiv_ta_doktorantiv.pdf

9. Красностанова Наталія, Медловська Наталія. Стійкий розвиток промисловості в контексті виникнення передумов кризових явищ. The 13th International scientific and practical conference «Implementation of modern technologies in science» (December 20 – 23, 2022) Varna, Bulgaria. International Science Group. 2022. pp. 100 – 103.

URL: <https://isg-konf.com/wp-content/uploads/2022/12/Implementation-of-modern-technologies-in-science.pdf>

10. Nataliia Medlovska. Post-war recovery and development of the regions: European experience for Ukraine. Financial and monetary policies for fostering European integration proceedings of the Euconomics international conference. Alexandru Ioan Cuza University of Iasi, Faculty of Economics and Business Administration, 30 March – 1 April 2023, pp. 155 – 161.

URL: euconomics.uaic.ro/wp-content/uploads/2023/11/EUCONOMICS_Proceedings_2023.pdf

11. Медловська Н.В. Сталий розвиток та повоєнне відновлення регіонів. Сучасний менеджмент : моделі, стратегії, технології : матеріали XXIV Всеукр. щоріч. студент. наук.-практ. конф. за міжнарод. участю. 27 квіт. 2023 р. Одеса : Одеська політехніка. 2023. С. 145 – 146.

URL: <https://op.edu.ua/sites/default/files/publicFiles/studolympconf/zbirka-2023-04-27.pdf>

12. Медловська Н.В. Виклики менеджменту в умовах дії правового режиму воєнного стану та шляхи їх подолання. Забезпечення стійкості системи публічної влади та управління в умовах спеціальних адміністративно-правових режимів та відновлення України : матеріали Міжнар. наук.наук.-практ. конф. 17 травня 2024 р. Одеса : Одеська політехніка. 2024. С. 599 – 602.

URL: https://op.edu.ua/sites/default/files/publicFiles/studolympconf/zabezpechennya_stiykosti_systemy_publichnoyi_vlady.pdf

Наукові праці, які додатково відображають наукові результати дисертації:

1. Красностанова Н.Е., Медловська Н.В. Стійкий розвиток організацій та цифрові двійники. Науковий погляд: економіка та управління. 2023. № 1 (81). С. 64–69.

URL: www.scientificview.umsf.in.ua/archive/2023/1_81_2023/10.pdf

ДОВІДКИ ПРО ВПРОВАДЖЕННЯ

Довідка

про використання результатів дисертаційної роботи

Медловської Наталії Вікторівни

«Механізми державного управління стійким збалансованим розвитком
регіонів у період повоєнного відновлення України»

у науково-дослідницькій діяльності

Національного університету «Одеська політехніка»

Надана довідка підтверджує, що дисертаційне дослідження Медловської Наталії Вікторівни «Механізми державного управління стійким збалансованим розвитком регіонів у період повоєнного відновлення України» виконане відповідно до планів, затверджених Міністерством освіти і науки України і є складовою частиною держбюджетної науково-дослідницької роботи за темою «Публічне управління соціальним та гуманітарним розвитком України у посткризовому світі», № державної реєстрації 0122U002142.

Проректор

Дмитро ДМИТРИШИН

Довідка

про використання результатів дисертаційної роботи

Медловської Наталії Вікторівни

**«Механізми державного управління стійким збалансованим розвитком
регіонів у період повоєнного відновлення України»**

у науково-дослідницькій діяльності

Національного університету «Одеська політехніка»

Надана довідка підтверджує, що дисертаційне дослідження Медловської Наталії Вікторівни «Механізми державного управління стійким збалансованим розвитком регіонів у період повоєнного відновлення України» виконане відповідно до планів, затверджених Міністерством освіти і науки України і є складовою частиною держбюджетної науково-дослідницької роботи за темою «Інноваційно-інвестиційний розвиток регіональної інфраструктури у повоєнний період», № державної реєстрації 0122U002166.

Проректор

Дмитро ДМИТРИШИН

Довідка

про використання результатів дисертаційної роботи

Медловської Наталії Вікторівни

«Механізми державного управління стійким збалансованим розвитком

регіонів у період повоєнного відновлення України»

у науково-дослідницькій діяльності

Національного університету «Одеська політехніка»

Надана довідка підтверджує, що дисертаційне дослідження Медловської Наталії Вікторівни «Механізми державного управління стійким збалансованим розвитком регіонів у період повоєнного відновлення України» виконане відповідно до планів, затверджених Міністерством освіти і науки України і є складовою частиною господарсько-договірної науково-дослідницької роботи за темою «Реалізація проектів зі сталого відновлення та залучення інвестицій в енергетичну систему України», № державної реєстрації 0124U003369.

Проректор

Дмитро ДМИТРИШИН

ДОВІДКА
про впровадження результатів дисертаційної роботи
Медловської Наталії Вікторівни
«Механізми державного управління стійким збалансованим розвитком
регіонів у період повоєнного відновлення України»

Надана довідка підтверджує, що результати дисертаційного дослідження Медловської Наталії Вікторівни на тему: «Механізми державного управління стійким збалансованим розвитком регіонів у період повоєнного відновлення України» були розглянуті та будуть використані в дослідницькій, педагогічній та науковій діяльності Одеського інституту соціальних технологій.

Актуальним є дослідження стану забезпечення стійкості як ключової характеристики регіону в період дії правового режиму воєнного стану та у період повоєнного відновлення регіонів України.

Доцільними є запропоновані авторкою дисертаційного дослідження створення інноваційної моделі розвитку регіону. Це сприятиме підвищенню конкурентоспроможності, ефективності та розвитку нових секторів економіки та прискорить відновлення регіону.

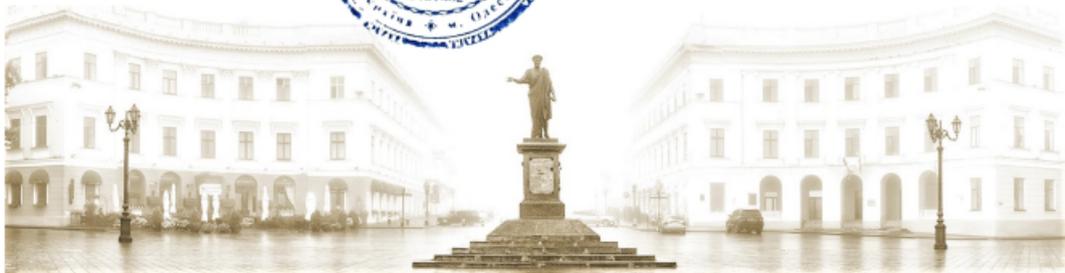
Заслугує на увагу розроблений авторкою проєкт Концепції стійкого збалансованого розвитку регіонів України та обґрунтування доцільності її практичного застосування.

Довідку видано для пред'явлення у спеціалізовану вчену раду за місцем захисту дисертації.

Директор ОІСТ,
канд. політ. наук, доцент

А.С. Крупник

ДОДАТОК В

**Підходи до визначення поняття «регіон» (за даними 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10,
11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20)**

№	Підхід	Джерело визначення (автор)	Сутність визначення
1	Територіально-адміністративний	Закон України «Про засади державної регіональної політики» від 05.02.2015 року №156-VIII	Регіон – Автономна Республіка Крим, області, міста Київ та Севастополь
2		Романюк С.А.	Регіон – найбільша адміністративно-територіальна одиниця субнаціонального рівня, яка має виборну владу, юридичну незалежність та власний бюджет
3		Ліба Н.С., Ющик Л.В.	Регіон – це адміністративна одиниця субнаціонального рівня, яка має чітко визначені кордони, знаходиться в ієрархічній системі державного управління, на неї поширюється дія одного кола нормативно-правових актів. Регіон – це територія, на якій реалізується (чи може бути реалізована) певна програма
4	Територіально-рівневий	Декларація щодо регіоналізму в Європі	Регіон – територіальне утворення, яке сформовано у законодавчому порядку на рівні, що є безпосередньо нижчим після загальнодержавного, та наділене політичним самоврядуванням
5		Романова Т.В.	Регіон – це визначена територіальна одиниця, яка має індивідуальні властивості різних рівнів свого існування та характеризується взаємозв'язком сукупності елементів своєї структури
6		Хартія регіоналізації	Регіон – це територія, що з географічного погляду створює політичну цілісність, або комплекс територій, який є закритою структурою і населення якого визначається певними спільними рисами та виявляє бажання й надалі зберігати існуючу цілісність
7		Куйбіда М.С.	Регіони – це території, що володіють соціально-економічною, природно-географічною, етнокультурною єдністю, що вимагає спрямованих зусиль держави на їх підтримку та розвиток
8	Територіально-господарський	Раєвнева О.В., Аксьонова І.В., Свидло Г.І.	Регіон – це господарська територія, яка виділяється всередині країни своїм економіко-географічним розташуванням, природними та трудовими ресурсами, структурою і спеціалізацією господарства, екологічним, соціальними, культурними та економіко-технічними проблемами, своєю роллю в міжнародному поділі праці

9		Зимогляд В.Я.	Регіон можна визначити як територію, що є складним територіально-економічним комплексом, який обмежено за ознаками наявності, інтенсивності, розмаїття та взаємопов'язаності явищ
10	Територіальний	Буряченко А.Є.	Регіон – це частина території, виокремлена як на країновому, так і на надкраїновому рівні, котра характеризується стійкими фінансово-економічними зв'язками, спільністю виробничої й соціальної інфраструктури, а також специфічними природно-географічними, історичними, демографічними та національно-етнічними ознаками
11		Герасимчук З.В.	Регіон – це певний територіальний оптимум, тобто сукупність найсприятливіших соціально-економічних і природних умов на певній території, які при правильній організації мають надати змогу найбільш ефективного використання природних, трудових ресурсів, а також виробничої і соціальної інфраструктури
12	Територіально-ідентичний	Долішній М.І.	Регіон – це територія, яка є очевидною єдністю з географічної точки зору або такою територіальною єдністю, спадкоємність і населення якої поділяє спільні цінності та намагається зберегти і розвивати свою самобутність з метою стимулювання культурного, економічного та соціального прогресу
13		Короткий Оксфордський словник англійської етимології	Регіон – це територія з фізичними та культурними характеристиками, відмінними від характеристик сусідніх територій. Як частина національного домену, регіон є достатньо об'єднаним, щоб мати усвідомлення своїх звичаїв та ідеалів і, таким чином, має відчуття ідентичності, відмінне від решти країн
14		Британська енциклопедія	Регіон – це об'єднана територія, яка є однорідною за вибраними визначальними критеріями та відрізняється від сусідніх територій чи регіонів за цими критеріями
15	Системний	Ольшанський Г.В.	Регіон виступає не лише як суб'єкт власності, система економічної діяльності і відносин, ринок виробництва і споживання, але й як певний соціум, який функціонує в конкретному природно-техногенному та культурно-інформаційному середовищі. До того ж всі елементи цього середовища певним чином збалансовані за структурою, темпами та векторами розвитку
16		Тульчинська С.О.	Регіон являє собою систему соціально-економічної взаємодії економічних чинників і їх впливу на просторово-територіальні процеси. Регіон є не тільки підсистемою національної економіки, а й відносно самостійною його частиною із замкнутим циклом відтворення, особливими формами прояву стадії відтворення й специфічним протіканням процесів розвитку

17		Войтик О.Є.	Регіон є цілісною системою, якій притаманні своя історія, культура, структура, функції, умови життя населення, зв'язки з зовнішнім середовищем та інші особливості, які виділяють регіон з-поміж інших територіальних утворень як всередині держави, так і на міждержавному рівні
18		Возняк Г.В.	Регіон є підсистемою соціально-економічної системи країни, яка, з одного боку, гарантує збереження автономності інтересів окремих регіонів, з другого, - зацікавлена у досягненні загальнонаціональних стратегічних цілей розвитку країни
19	Соціально-економічний	Мірзоева Т.В., Томашевська О.А.	<p>Регіон є своєрідною соціально-економічною категорією, яка виступає як певна територія країни, як частина народно-господарського комплексу країни, як відокремлена функціональна підсистема суспільства, в якій здійснюється певний цикл відтворення.</p> <p>Регіон є цілісним соціально-економічним організмом, який втілює в собі систему відносин щодо забезпечення відтворювальних процесів у рамках конкретної території; його соціальна природа визначається характером ставлення працівників до засобів виробництва, їх взаємодію як власників.</p> <p>Кожен регіон є відкритою соціально-економічною системою, основною функцією якої є максимальне виробництво матеріальних благ і послуг для задоволення зростаючих потреб не тільки своєї території, а й інших економічних, соціальних систем (країни, інших держав та ін.)</p>
20			Челак О.П.

ДОДАТОК Г

**Визначення поняття «стійкість» (за даними 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35,
36, 37, 38, 39, 40)**

№	Джерело визначення (автор)	Визначення	Сутність визначення
1	Стратегія національної безпеки України, затверджена Указом Президента України від 14.09.2020 року №392/2020	Стійкість – здатність суспільства та держави швидко адаптуватися до змін безпекового середовища й підтримувати стале функціонування, зокрема шляхом мінімізації зовнішніх і внутрішніх уразливостей	Здатність суспільства та держави швидко адаптуватися до змін
2	Великий тлумачний словник сучасної мови	Стійкість – це здатність об’єкта, системи, виведеної зі стійкого стану, самостійно повертатися в цей стан	Здатність самостійно повертатися в попередній стан
3	Термінологічний словник-довідник у сфері національної стійкості	Стійкість – здатність об’єкта (складної системи) протистояти небажаним впливам і стресам, адаптуватися до дії зовнішніх подразників без значної втрати функціональності й руйнування структури, а також відновлюватися після шоків	Здатність об’єкта (системи) протистояти впливам і стресам, адаптуватися і відновлюватися
4	Мельник Л.Г.	Стійкість – здатність системи зберігати за різних параметрів зовнішнього середовища свою структуру і функціональні особливості, достатні для діяльності	Здатність системи зберігати свою структуру
5	Зінченко В.О.	Стійкість визначається здатністю системи зберігати свою якість в умовах мінливого середовища та внутрішніх трансформацій (випадкових або планових). Підтримка стійкості визначає внутрішню мету системи, яка, на відміну від зовнішньої, пов’язана з досягненням конкурентних переваг та характеризує взаємовідносини з зовнішнім середовищем. Отже, система повинна бути організована так, щоб забезпечити власне існування, стабільність у динамічному середовищі і одночасно сталий розвиток. Стійкість є комплексним поняттям і може розглядатися як на макро-, так і на мікрорівні	Здатність системи зберігати свою якість
6	Вініченко І.І., Крючок С.І.	Стійкість – це зовнішня форма, зовнішній прояв внутрішньої структури об’єкта	Форма, зовнішній прояв внутрішньої структури об’єкта

7	Маслак О.І., Мовчан І.В.	Стійкість – це не просто здатність і не просто стан системи, а здатність, що проявляється в положенні системи, яке залежить від її відношення до ринкового середовища	Здатність, що проявляється в положенні системи
8	Міокова Г.І., Самсонова К.В.	Сутність поняття «стійкість» полягає у здатності вистояти, адаптуватися до дії екзогенних та ендогенних факторів. Як процес стійкість є наслідком взаємозв'язку взаємодіючих операцій системи, метою яких є генерація факторів рівноваги і створення фундаменту для подальшого розвитку	Здатність вистояти, адаптуватися
9	Назаров М.С.	Суть стійкості полягає у здатності суспільства в партнерстві з владою долати різного роду кризи та конфлікти з мінімальними втратами та можливістю швидкого відновлення. Стійкість пов'язана з суспільною довірою та здатністю до самоорганізації	Здатність суспільства в партнерстві з владою долати різного роду кризи та конфлікти
10	Ткаченко Н.В.	Стійкість – це здатність тієї чи іншої системи зберігати певні властивості та характеристики незмінними або майже незмінними	Здатність системи зберігати певні властивості та характеристики
11	Крючок С.І.	Категорія «стійкість» використовується науковцями в різних галузях науки, пов'язаних із вивченням і функціонуванням складних систем. В теорії стійкості систем стійкість асоціюється з упорядкованістю, незмінністю, рівновагою, та застосовується під час описання стану системи, її структури, підсистеми, процесів та зв'язків. Наука містить велику кількість формалізацій визначення терміну «стійкість», які залежать від специфіки конкретної справи та використовуються під час аналізу поведінки систем	Упорядкованість, незмінність, рівновага

12	Рудич О.О., Ткаченко К.В.	Поняття «стійкість» характеризує стан системи відносно впливів на неї, який визначається внутрішніми властивостями самої системи. Поняття стійкості необхідно розмежовувати з іншими поняттями, які часто використовують щодо соціально-економічних систем як синоніми. Мається на увазі такі поняття, як «надійність», «гнучкість», «ефективність». Отже, стійкість відрізняється від усіх розглянутих понять комплексним урахуванням цілісної сукупності якостей та є системною категорією, яка характеризується наступними ознаками: збереження рівноваги у процесі взаємодії із середовищем; можливість оцінювання збереження стану рівноваги; збереження стану рівноваги як із позиції статичної, так і з позиції динамічної; здатність змінювати властивості та створювати новий рівноважний стан	Стан системи відносно впливів на неї
13	Лавренюк В.В.	Стойкість – властивість об'єкта зберігати або відновлювати свої властивості та функціональний стан, незалежно від впливу екзогенних факторів, внутрішні трансформації (випадкові чи передбачувані) та можливі ризики	Властивість об'єкта зберігати або відновлювати свої властивості та функціональний стан
14	Резнікова О.О.	Стойкість характеризує реакцію об'єкта на певні зовнішні подразники, його здатність адаптуватися до їх впливів без значної втрати функціональності	Реакція об'єкта на певні зовнішні подразники

ДОДАТОК Д

Визначення поняття «стійкий розвиток» (за даними 43, 44, 45, 46)

№	Джерело визначення (автор)	Визначення	Сутність визначення
1	Шваб К. (Schwab K.), Сала-і-Мартін Х. (Sala-i-Martin X.), Грінхілл Р. (Greenhill R.)	Це розвиток, який задовольняє потреби розвитку нинішнього покоління без шкоди для можливості майбутніх поколінь реалізувати власні потреби	Розвиток, який задовольняє потреби
2	Дейлі Г. (Herman Daly)	Стійкий розвиток – це означення гармонійного, збалансованого, безконфліктного прогресу всієї земної цивілізації, груп країн (регіонів, субрегіонів) щодо збереження довкілля, ліквідації, експлуатації, бідності та дискримінації як кожної окремо взятої людини, так і груп населення, зокрема за етнічними, расовими чи статевими ознаками	Гармонійний, збалансований, безконфліктний прогрес
3	Шевчук В.Я.	Стійкий розвиток є гармонійним процесом, який забезпечує збалансоване економічне зростання, задоволення потреб суспільства із збереження природно-ресурсного потенціалу	Гармонійний процес, який забезпечує збалансоване економічне зростання
4	Поліщук В.Г.	Стійкий розвиток – це процес постійного перетворення якісних та кількісних характеристик системи, спрямований на досягнення рівноваги між суспільством, економікою та довкіллям	Процес постійного перетворення якісних та кількісних характеристик системи

ДОДАТОК Е

**Визначення поняття «державне управління» (за даними 54, 55, 56, 57, 58,
59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70)**

№	Джерело визначення (автор)	Визначення	Сутність визначення
1	Енциклопедія сучасної науки	Державне управління – це виконавчо-розпорядча діяльність державних органів	Діяльність державних органів
2	Енциклопедичний словник з державного управління	Державне управління – це діяльність держави (органів державної влади), спрямована на створення умов для якнайповнішої реалізації функцій держави, основних прав і свобод громадян, узгодження різноманітних груп інтересів у суспільстві та між державою і суспільством, забезпечення суспільного розвитку відповідними ресурсами	Діяльність держави (органів державної влади)
3	Словник термінів і понять з державного управління	Державне управління – один зі видів діяльності держави, суттю якого є здійснення управлінського організуючого впливу шляхом використання повноважень виконавчої влади через організацію виконання законів, здійснення управлінських функцій з метою комплексного соціально-економічного та культурного розвитку держави, її окремих територій, а також забезпечення реалізації державної політики у відповідних сферах суспільного життя, створення умов для реалізації громадянами їх прав і свобод	Один із видів діяльності держави
4	Бакуменко В.Д., Надолішній П.І.	Широке тлумачення поняття державне управління охоплює діяльність органів усіх гілок державної влади з вироблення й здійснення регулюючих, організуючих і координуючих впливів на життєдіяльність суспільства з метою задоволення його потреб. Прийняте на рівні аналізу в цілому системи соціального управління, виявлення її відносно самостійних підсистем. Вузьке тлумачення поняття державне управління – це особливий та самостійний різновид діяльності держави, що її здійснює окрема система спеціальних державних органів – органів виконавчої влади	Діяльність органів усіх гілок державної влади

5	Приходченко Л.Л., Лесик О.В., Панченко Г.О.	Державне управління – це форма і різновид соціального управління, соціально-політична функція держави, зумовлена об'єктивними потребами суспільства, яка проявляється у цілеспрямованому, систематичному, практичному, ідеологічному, організаційному впливі на суспільну та приватну життєдіяльність з метою її упорядкування, збереження та переведення у якісно новий стан, що спирається на владну силу	Форма і різновид соціального управління
6	Авер'янов В.Б.	Державне управління – це нормотворча і розпорядча діяльність органів виконавчої влади з метою владно-організуючого впливу на відповідні суспільні відносини і процеси в економічній, соціально-культурній та адміністративно-політичній сферах, а також внутрішньоорганізаційну діяльність апарату всіх державних органів щодо забезпечення належного виконання покладених на них завдань, функцій і повноважень	Нормотворча і розпорядча діяльність органів виконавчої влади
7	Битяк Ю.П.	Державне управління – це самостійний вид державної діяльності, що має організуючий, виконавчо-розпорядчий, підзаконний характер, особливої групи державних органів (посадових осіб) щодо практичної реалізації функцій і завдань держави в процесі повсякденного й безпосереднього керівництва економічним, соціально-культурним та адміністративно-політичним будівництвом	Самостійний вид державної діяльності
8	Галушка В.Ю.	Державне управління – це організація дій для координації, об'єднання в цілісну систему спеціалізованих зусиль численних організацій та великих груп людей	Організація дій
9	Ковбасюк Ю.В.	Державне управління є видом суспільного управління, існує в суспільстві та має суспільне призначення	Вид суспільного управління
10	Рубцов В.П., Перинська Н.І.	Державне управління – це цілеспрямований організаційний і регулюючий вплив держави на стан і розвиток суспільних процесів, свідомість, поведінку та діяльність особи і громадянина з метою досягнення цілей та реалізації функцій держави, відображених у Конституції та законодавчих актах шляхом запровадження державної політики, виробленої політичною системою та законодавчо закріпленої, через діяльність органів державної влади, наділених необхідною компетенцією	Цілеспрямований організаційний і регулюючий вплив держави

11	Стеценко С.Г.	Державне управління – це діяльність органів виконавчої влади, а також інших органів, у частині реалізації ними виконавчо-розпорядних функцій	Діяльність органів виконавчої влади, а також інших органів
12	Адамовська В.С.	Державне управління – це систематично здійснюваний цілеспрямований вплив держави на всі сфери життя суспільства, на свідомість, поведінку та діяльність особи і громадянина з метою реалізації державної політики, заснованої на принципі публічності.	Систематично здійснюваний цілеспрямований вплив держави
13	Карташов Є.Г., Євдокимов В.В., Драган І.О., Дацій О.І. та інші	Державне управління передбачає систематично здійснюваний цілеспрямований вплив держави на суспільну систему чи окремі її ланки, на стан і розвиток суспільних процесів, на свідомість, поведінку та діяльність особи і громадянина з метою реалізації державної політики, виробленої політичною системою та законодавчо закріпленої, в інтересах оптимального функціонування та розвитку держави	Систематично здійснюваний цілеспрямований вплив держави
14	Смельянов В.М., Євтушенко О.Н., Андріяш В.І.	Державне управління – цілеспрямований організаційний та регулюючий вплив держави на стан і розвиток суспільних процесів, свідомість, поведінку та діяльність особи і громадянина з метою досягнення цілей та реалізації функцій держави, відображених у Конституції та законодавчих актах, шляхом запровадження державної політики, виробленої політичною системою та законодавчо закріпленої, через діяльність органів державної влади, наділених необхідною компетенцією	Цілеспрямований організаційний та регулюючий вплив держави
15	Пилипишин В.П.	Державне управління – це внутрішньоорганізаційна діяльність державних органів, спрямована на регулювання суспільних відносин у різних сферах державної політики з метою задоволення соціально-економічних, політичних та інших інтересів	Внутрішньоорганізаційна діяльність державних органів
16	Тихомитров Д.	Державне управління (управлінська діяльність держави) – це форма та спосіб реалізації державної політики, державна політика, в свою чергу, є основним орієнтиром, алгоритмом та планом дій щодо реалізації владних повноважень	Форма та спосіб реалізації державної політики

17	Тертичка В.В.	Державне управління виступає особливим типом соціального управління, за яким державні інститути, як ієрархізований об'єкт: володіють універсальним комплексом державно владних повноважень; офіційно застосовують сукупність методів управління, зокрема примусові механізми; використовують легітимні форми соціального спілкування і засоби взаємодії з групами і індивідами; цілеспрямовано регулюють колективні ресурси соціуму	Особливий тип соціального управління
----	---------------	---	--------------------------------------

ДОДАТОК Ж

**Визначення поняття «механізм державного управління» (за даними 71, 73,
74, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89)**

№	Джерело визначення (автор)	Визначення	Сутність визначення
1	Бакуменко В.Д., Князєв В.М. Безносенко Д.О.	Механізм державного управління – це практичні заходи, засоби, важелі, стимули, за допомогою яких органи державної влади впливають на суспільство (суспільні відносини), виробництво, будь-яку соціальну систему з метою досягнення поставлених цілей	Практичні заходи, засоби, важелі, стимули
2	Авер'янов В.Б.	Механізм державного управління – це сукупність відповідних державних органів, організованих у систему для виконання цілей (завдань) державного управління відповідно до їх правового статусу, та масив правових норм, що регламентують організаційні засади та процес реалізації вказаними органами свого функціонального призначення	Сукупність відповідних державних органів
3	Нижник Н.Р., Олуйко В.М., Машков О.А.	Механізм управління – складова частина системи управління, що забезпечує здійснення впливу на фактори, від стану яких залежить результат діяльності управлінського об'єкта. При цьому механізм має відображати стійкі взаємозалежності та взаємодії між елементами керованої системи, забезпечувати узгодження їх інтересів	Складова частина системи управління
4	Рудницька Р.М., Сидорчук О.Г., Стельмах О.М.	Механізм державного управління – штучно створена складна система, призначена для досягнення поставлених цілей, яка має визначену структуру, сукупність правових норм, методи, засоби, інструменти державного впливу на об'єкт управління	Штучно створена складна система
5	Малиновський В.Я.	Механізм державного управління – це сукупність засобів організації управлінських процесів та способів впливу на розвиток керованих об'єктів із використанням відповідних методів управління, спрямованих на реалізацію цілей державного управління	Сукупність засобів організації управлінських процесів

6	Федорчак О.В.	Механізм державного управління – це складна система, яка призначена для практичного здійснення державного управління та досягнення поставлених цілей, яка має визначену структуру, методи, важелі, інструменти впливу на об'єкт управління з відповідним правовим, нормативним та інформаційним забезпеченням	Складна система
7	Коротич О.Б.	Конкретні механізми державного управління – це певне знаряддя для здійснення цілеспрямованих перетворень; це сукупність способів, методів, важелів, через які суб'єкт управління впливає на об'єкт управління для досягнення певної мети	Сукупність способів, методів, важелів,
8	Ліпенцев А.В., Поляк О.В.	Механізм державного управління – це штучно створена система засобів впливу та взаємодії суб'єктів та об'єкта управління	Штучно створена система засобів впливу
9	Одінцова Г.С., Мельтюхова Н.М.	Механізм управління – це спосіб розв'язання суперечностей явища чи процесу, послідовну реалізацію дій, які базуються на основоположних принципах, цільовій орієнтації, функціональній діяльності з використанням відповідних їй форм і методів управління	Спосіб розв'язання суперечностей
10	Комяков О.М.	Механізм державного регулювання розглядається як сукупність організаційно-економічних методів та інструментів, за допомогою яких виконуються взаємопов'язані функції для забезпечення безперервної, ефективної дії відповідно системи (держави) на підвищення функціонування економіки	Сукупність організаційно-економічних методів та інструментів
11	Гнатенко А.І.	Механізм державного управління стійким процесом регіонального розвитку в Україні – це вплив суб'єкта управління, який ґрунтується на певних принципах з використанням відповідних ресурсів, форм, методів та засобів, які забезпечують досягнення визначеної стратегічної мети, а також вирішення можливих протиріч регіонального розвитку в умовах мінливого зовнішнього середовища	Вплив суб'єкта управління
12	Кравченко О.М.	Механізм державного управління являє собою комплексну систему державного управління, складовими якої є конкретні механізми управління (економічний, мотиваційний, політичний, правовий та ін.), які в сукупності здатні забезпечити збалансоване та ефективне функціонування єдиного державного механізму	Комплексна система державного управління

13	Сизоненко О.В.	Механізм державного управління – це складна система, яка має визначену структуру, сукупність правових норм, функцій, завдань, методів, засобів, важелів, інструментів державного впливу на об’єкт управління для досягнення поставлених цілей, спираючись на правові норми, інформаційне та нормативне забезпечення	Складна система
14	Зима І.Я.	Механізми державного управління – це сукупність економічних, мотиваційних, політичних, правових, організаційних засобів цілеспрямованого впливу суб’єктів державного управління і впливу на їх діяльність, що забезпечують узгодженість інтересів учасників державного управління, які взаємодіють	Сукупність економічних, мотиваційних, політичних, правових, організаційних засобів
15	Барило О.Г.	Механізми державного управління – це сукупність норм, методів, важелів, засобів, стимулів, інструментів, за допомогою яких органи державного управління виконують функції та завдання, що покладено на них	Сукупність норм, методів, важелів, засобів, стимулів, інструментів
16	Дяченко С.	Механізм державного управління – це штучно створена система засобів організаційного, правового, економічного, мотиваційного впливу та взаємодії суб’єктів та об’єкта управління, що забезпечує узгодження інтересів учасників державного управління, які взаємодіють між собою. Це сукупність засобів, важелів впливу та стимулів, що застосовуються державою в різних галузях соціально-економічного життя з метою досягнення певних результатів у розвитку країни	Штучно створена система засобів організаційного, правового, економічного, мотиваційного впливу
17	Криштанович М.Ф., Яремчук С.В.	Механізми державного управління – це система, що призначена для практичного здійснення державного управління та досягнення поставлених цілей, яка має певну структуру, методи, важелі та інструменти впливу в діяльності держави з відповідним економічним, правовим, організаційним та інформаційним забезпеченням	Система, що призначена для практичного здійснення державного управління та досягнення поставлених цілей

ДОДАТОК И

Визначення поняття «механізми державного управління регіональним розвитком» (за даними 90, 91, 92, 93)

№	Джерело визначення (автор)	Визначення	Сутність визначення
1	Вишиванюк М.В.	Державні механізми управління регіональним розвитком – це правові, організаційні та економічні засоби, за допомогою яких здійснюється державний вплив на соціально-економічний розвиток регіонів	Засоби державного впливу
2	Дунаєв І.В.	Сутність механізму державного управління регіональним розвитком полягає в цілеспрямованому комплексному впливі регіональних органів влади та управління спільно з іншими зацікавленими суб'єктами управління та господарювання на всі підсистеми регіону (соціальну, екологічну, економічну) для досягнення поставленого результату, а саме нового стану регіональної соціально-економічної системи	Вплив держави на всі підсистеми регіону
3	Качний О.С.	Державне регулювання регіонального соціально-економічного розвитку має здійснюватися системою спеціально організованих заходів політичного, правового, соціального, фінансового, економічного характеру, покликаних: стимулювати розвиток тих територій, які з об'єктивних причин не можуть функціонувати в режимі саморозвитку; створювати умови для виникнення і функціонування національно значимих потенційних «точок зростання»; забезпечувати виконання окремими територіями загальнодержавних функцій	Державне регулювання розвитку
4	Коротич О.Б.	Здійснення державного управління регіональним розвитком країни повинно спиратися на цілісну концепцію, що діалектично поєднує два наукові напрямки: державне управління й регіоналістику, має узгоджений понятійний апарат, включає принципи державної регіональної політики, стратегічні орієнтири розвитку країни, а також комплексний державний механізм управління, який передбачає постійне удосконалення усіх механізмів, що входять до його складу	Державне управління регіональним розвитком

ДОДАТОК К

**Визначення поняття «механізми державного управління стійким
регіональним розвитком» (за даними 90, 94, 95, 96)**

№	Джерело визначення (автор)	Визначення	Сутність визначення
1	Продивус В.С.	Механізм державного регулювання сталим регіональним розвитком являє собою сукупність послідовних дій регіональної влади, спрямованих на контрольовані і частково контрольовані чинники регіонального розвитку в зовнішньому і у внутрішньому середовищі для досягнення цільового стану, що визначається індикаторами цілей в кожному ідентифікаційному просторі, які забезпечують координацію зв'язків між елементами, структурними процесами, способами вирішення протиріч в просторовому, тимчасовому і функціональному аспектах	Сукупність послідовних дій регіональної влади
2	Вишиванюк М.В.	Основними пріоритетними напрямками розвитку механізму державного управління регіонами є посилення державно-приватного партнерства та розвиток інновацій	Державне приватне партнерство та інновації
3	Дуков Д.Ф.	Механізм державного управління – це штучно створена система, яка складається з органів державної влади, які за допомогою низки інших елементів системи (функцій, методів, інструментів, норм, принципів, стимулів, заходів та ресурсів) забезпечують вплив на об'єкт управління для досягнення певних цілей державного управління, та утворює єдність (взаємозв'язок) із зовнішнім інституційним середовищем, від стану якого залежить її ефективність	Штучно створена система
4	Чернов С.В.	Здійснив теоретичне узагальнення і нове вирішення наукового теоретичного завдання, яке полягає в теоретичному обґрунтуванні концептуальних засад державного механізму управління регіональним розвитком у частині комплексної експертизи проєктів та вироблення перспективних напрямків удосконалення інституту комплексної експертизи в публічному управлінні	Теоретичне обґрунтування концептуальних засад державного механізму управління регіональним розвитком

КОНЦЕПЦІЯ
стійкого збалансованого розвитку регіонів України

Загальна частина

Концепція стійкого збалансованого розвитку регіонів України – це плановий документ, який є важливим інструментом налагодження партнерства між усіма органами влади, широким колом представників бізнесу та громадянського суспільства.

Концепція стійкого збалансованого розвитку регіонів України – це стратегічний підхід до розвитку конкретної території, який враховує її потенціал, особливості та потреби.

Концепція стійкого збалансованого розвитку регіонів України визначає:

- економічну та соціальну стійкість;
- можливі ризики / потрясіння в регіонах країни;
- можливості, що важливі для стійкості та збалансованості регіону;
- роль інститутів та інших суб'єктів в попередженні потрясінь і реагуванні на них;
- як розпізнати сильні та слабкі сигнали про зміну стійкості та збалансованості регіону;
- як підвищити стійкість та збалансованість регіонів;
- чи можливо попередити (передбачити) потрясіння;
- як реагувати на потрясіння;
- визначити складові частини регіональної стійкості.

Головна мета Концепції стійкого збалансованого розвитку регіонів України – сприяння збалансованому зростанню та стійкому розвитку різних регіонів з урахуванням їхніх особливостей, сильних сторін та потреб.

Концепція стійкого збалансованого розвитку регіонів України наголошує на необхідності економічного зростання, соціальної інтеграції та захисту навколишнього середовища в конкретному регіоні.

Концепція стійкого збалансованого розвитку регіонів України побудована на наступних принципах:

1) принцип ієрархії – складові елементи мають власні концептуальні підходи, які входять до складу загальної концепції та координуються між собою;

2) принцип системності – дозволяє охоплювати всі напрямки діяльності в регіоні, а також визначити цілі діяльності, їх субординацію, порівняння альтернативних шляхів і методів досягнення цілей;

3) принцип безперервності – забезпечує своєчасне коригування розроблених планів, виходячи зі змін, які відбуваються як усередині регіону, так і за його межами;

4) принцип взаємозв'язку перспективних планів з прогнозами, які розробляються як по вертикалі, так і по горизонталі;

5) принцип зосередження коштів – забезпечення необхідного рівня зосередження регіональних ресурсів на пріоритетних напрямках;

6) принцип логістики – забезпечення необхідними ресурсами для виконання відповідних функцій і завдань регіону;

7) принцип соціального партнерства – побудова нового типу взаємодії між владою, бізнесом і населенням, що забезпечує узгодження інтересів і цілей, об'єднання ресурсів, розгортання спільної діяльності та розподіл відповідальності;

8) принцип зворотного зв'язку – викликає необхідність аналізувати всі традиційні методи планування та прогнозування та розробити принципово нові процедури;

9) принцип гласності та прозорості – направлений на формування відкритості та доступності інформації про рівень забезпеченості ресурсами регіону та напрями вкладення коштів;

10) принцип обов'язкового врахування специфіки та особливостей фінансового розвитку конкретного регіону та включення регіону до світових економічних процесів.

Основні розділи Концепції стійкого збалансованого розвитку регіонів України

Розділ 1. Зведена інформація

Даний розділ включає інформацію стосовно обраного стратегічного напрямку розвитку, стратегічні цілі та завдання регіону.

Розділ 2. Інформація про регіон

Даний розділ включає опис регіону: інформацію про характеристики, розміщення, історичні дані, основні види діяльності, інфраструктуру, ринкову позицію, а також показники основної діяльності впродовж попередніх 3 чи 5 років.

Розділ 3. Аналіз середовища

У даному розділі наводиться стратегічний аналіз впливу внутрішніх та зовнішніх чинників на розвиток регіону, а також SWOT-аналіз (сильні та слабкі сторони регіону, наявні можливості та загрози):

- аналіз внутрішніх чинників передбачає оцінку функцій та процесів, які відбуваються в регіоні, а також обґрунтованості та ефективності використання наявних ресурсів; порівняльний аналіз,

- оцінка зовнішніх чинників передбачає проведення аналізу можливого впливу на стійкий збалансований розвиток регіону та аналіз конкурентного середовища,

- SWOT-аналіз – це інформація про сильні та слабкі сторони розвитку регіону, наявні можливості та загрози, що готується на основі аналізу розвитку регіону.

Розділ 4. Місія, цінності та стратегічні напрямки

У даному розділі описується місія регіону у контексті загальнодержавних інтересів, комерційної діяльності та інтересів суспільства. Цінності регіону повинні включати населення та вимоги щодо соціальної відповідальності, описувати норми поведінки та принципи, якими регіон керується у забезпеченні їх дотримання. Стратегічні напрямки – це пріоритетні види діяльності, які відповідають стратегічній концепції.

Розділ 5. Стратегічні цілі та оцінювальні індикатори

У даному розділі наводяться довгострокові цілі стійкого збалансованого розвитку регіону, перелік оцінювальних індикаторів та бажаних (цільових) значень, зазначаються відповідальні органи та особи.

Розділ 6. Стратегічні задачі (дії/ініціативи)

У даному розділі наводяться довгострокові задачі, спрямовані на досягнення кожної із визначених довгострокових цілей, а також цільові показники та індикатори для оцінки цільових значень, період реалізації, очікувані довгострокові дії/ініціативи, спрямовані на виконання довгострокових задач, а також відповідальні органи та особи.

Розділ 7. Ресурси

У даному розділі наводиться інформація про кадрові, фінансові та матеріальні ресурси, необхідні для реалізації стратегічних цілей та задач, оцінка їх доступності, оцінка цілей та завдань, що повинні бути виконані.

Розділ 8. Потенційні ризики та управління ризиками

Даний розділ містить оцінку ризиків, пов'язаних з реалізацією цілей та задач, та описує принципи управління ризиками.

Розділ 9. Фінансові прогнози

Даний розділ містить прогнози звітів про прибутки (збитки), баланси та звіти про рух грошових коштів на період реалізації Концепції стійкого збалансованого розвитку регіонів України, інвестиційні та фінансові плани.

Розділ 10. Оцінка вказаної Концепції, її коригування та забезпечення дотримання принципів

Даний розділ описує, яким чином буде відстежуватись та оцінюватися виконання Концепції та забезпечуватися належне та невідкладне реагування на потенційні відхилення. Він також включає опис процесу уточнень та внесення змін до стратегії.

Розділ 11. Додатки

Даний розділ включає додаткову інформацію, таку як План реалізації Концепції стійкого збалансованого розвитку регіонів України.